

Jaarverslag en jaarrekening 2018

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Algemeen.....	4
Voorwoord en persbericht	4
Samenvatting.....	5
Leeswijzer	9
Ambities	10
Programma's	11
Inwoner	11
Doelen & resultaten	11
Wat hebben we bereikt?	11
Wat hebben we daarvoor gedaan?	11
Beleidsindicatoren	24
Wat heeft het gekost?.....	27
Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening.....	28
Beleidskaders	29
Verbonden partijen	30
Onze buurt	32
Doelen & resultaten	32
Wat hebben we bereikt?	32
Wat hebben we daarvoor gedaan?	32
Beleidsindicatoren	46
Wat heeft het gekost?.....	48
Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening.....	49
Beleidskaders	52
Verbonden partijen	55
Onze gemeente	62
Doelen & resultaten	62
Wat hebben we bereikt?	62
Wat hebben we daarvoor gedaan?	63
Beleidsindicatoren	87
Wat heeft het gekost?.....	89
Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening.....	90
Beleidskaders	92
Verbonden partijen	93
Ons geld	102
Beleidsindicatoren	106
Wat heeft het gekost?.....	107
Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening.....	108
Toelichting verschillen reserves Begroting- Jaarrekening.....	108
Beleidskaders	110
Verbonden partijen	111
Overhead	113
Beleidsindicatoren	115
Wat heeft het gekost?.....	116
Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening.....	117
Beleidskaders	117
Verbonden partijen	117
Paragrafen	118
Lokale heffingen	118
Geraamde en werkelijke inkomsten	118
Beleid lokale heffingen.....	120
Overzicht op hoofdlijnen per heffing	120
Kwijtscheldingsbeleid.....	124
Lokale lastendruk.....	125
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	127
Algemeen.....	127
Risicoregister	128

Inventarisatie risico's.....	129
Berekening weerstandscapaciteit.....	137
Structurele weerstandscapaciteit.....	137
Incidentele weerstandscapaciteit.....	138
Totaaloverzicht weerstandscapaciteit.....	139
Ratio weerstandsvermogen.....	139
Conclusie.....	140
Financiële kengetallen.....	140
Toelichting kengetallen.....	141
Berekening kengetallen.....	142
Beoordeling kengetallen.....	142
Onderhoud kapitaalgoederen.....	143
Algemeen.....	143
Wegen.....	144
Riolering.....	147
Groen.....	150
Gebouwen en terreinen.....	151
Openbare verlichting.....	153
Speelruimten.....	155
Financiering.....	157
Financiering.....	157
Rente.....	158
Staat herkomst en besteding van middelen.....	160
Bedrijfsvoering.....	161
Algemeen.....	161
Personeel.....	161
Organisatie.....	166
Informatievoorziening.....	168
Digitale dienstverlening.....	171
Inkoop en aanbesteding.....	172
Verbonden partijen.....	173
Grondbeleid.....	195
Visie op en wijze van het grondbeleid.....	195
Prognose te verwachten resultaat.....	197
Bedrijventerrein Mies (Groesbeek).....	200
Kloosterpad West (Groesbeek).....	200
Drulse Beek (Groesbeek).....	200
Bouwkamp (Ooij).....	200
Pastoor van Tielstraat (Leuth).....	200
Inzicht in gronden als materieel vaste activa.....	201
Vorderingen op de balans.....	202
Beleidsuitgangspunten Reserves en voorzieningen grondzaken.....	203
Jaarrekening.....	204
Overzicht baten en lasten.....	204
Overzicht baten en lasten.....	204
Toelichting baten en lasten.....	205
Wet normering Topinkomens.....	216
Begrotingsrechtmatigheid.....	218
Balans met toelichting.....	220
Balans.....	221
Toelichting op de balans.....	223
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.....	246
Incidentele baten en lasten.....	251
Verantwoordingsinformatie SISA specifieke uitkeringen.....	255
Controleverklaring.....	256
Bijlagen.....	260
Raadsvoorstel.....	260
Overzicht lopende kredieten.....	265
Toelichting financiële begrippen.....	273
Toelichting afkortingen.....	276

Algemeen

Voorwoord en persbericht

Voorwoord

Welkom bij onze Jaarrekening 2018!

Het rekeningsaldo over 2018 is € 373.000 voordelig. Bij de Najaarsnota 2018 gingen we uit van een nadelig saldo van € 1.714.000. Na de najaarsnota is de begroting 2018 nog enigszins gewijzigd waardoor het werkelijke saldo € 2.079.000 voordeliger is dan begroot.

Het raadsvoorstel en het raadsbesluit zijn opgenomen in de bijlagen. Klik hier om direct naar het [Raadsvoorstel](#) te gaan.

Met vriendelijke groet,

College van Burgemeester en Wethouders

Samenvatting

Resultaat 2018

De jaarrekening laat het volgende resultaat zien.

Bedragen x € 1.000

Rekeningresultaat	
Saldo van baten en lasten	-679
Mutaties in reserves	1.052
Gerealiseerd resultaat	373

Als we de uiteindelijk behaalde financiële resultaten vergelijken met het actuele begrotingssaldo 2018, dan laat dit het volgende beeld zien.

Bedragen x € 1.000

Programma	Begroting 2018 Primair Saldo	Begroting 2018 Actueel Saldo	Rekening 2018 Saldo	Verschil Begroting Rekening
Inwoner	-31.511	-33.385	-32.476	909
Onze buurt	-11.673	-13.934	-11.798	2.136
Onze gemeente	-4.692	-6.056	-5.155	902
Ons geld	56.695	57.202	56.593	-609
Overhead	-8.194	-8.928	-7.844	1.085
Saldo rekening baten en lasten	626	-5.101	-679	4.422
Toevoeging aan reserves	-2.078	-4.297	-5.979	-1.683
Ottrekking aan reserves	2.745	7.691	7.031	-660
Resultaat rekening baten en lasten	1.293	-1.706	373	2.079

De verschillen tussen de begrote en werkelijke bedragen zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- Verschillen die ontstaan zijn na de laatste bijstelling van de begroting 2018*
De laatste bijstelling van de begroting 2018 is opgesteld in september 2018 (Najaarsnota). Heeft er zich hierna iets voor gedaan wat niet voorzien was, dan leidt dit tot een verschil in de jaarrekening.
- Veel kleine verschillen*
In de Najaarsnota zijn alleen de afwijkingen boven de € 10.000 meegenomen. De kleinere verschillen zijn niet verwerkt.

Verklaring verschillen

Globaal kunnen we het voordelige verschil ten opzichte van de actuele begroting van € 2.079.000 als volgt verklaren.

Bedragen x €1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Overhead	- Overige doorbelastingen van de kostenverdeelstaat (= kosten organisatie) van € 179.000 voordelig; De grootste oorzaak van dit verschil is het project verzelfstandiging LTP. Het project is nog niet afgerond. Van het beschikbare budget schuiven we € 123.500 door naar 2019. Daarnaast zijn de ICT-kosten € 42.000 lager dan verwacht. Hiervan schuiven we € 15.000 door naar 2019 voor het project Erfgoednet Berg en Dal.	179	I
	- Lagere doorbelasting naar projecten, dit leidt tot een nadeel van € 107.000. Het gaat hier om uren die geraamd waren op projecten, maar die ten laste van de reguliere exploitatie komen.	-107	I
Treasury	- We hebben een naheffing ontvangen van de Belastingdienst voor BTW-suppletie 2014 (- € 38.000). Ook leiden lagere kapitaallasten op dit taakveld tot een nadeel (- € 30.000). Op de andere taakvelden levert dit in totaal eenzelfde voordeel op. Daarnaast hebben we € 7.000 meer dividend ontvangen.	-61	I
Uitkering gemeentefonds	- De afrekening over de jaren 2016/2017 is - € 75.000. Daarnaast hebben we over 2018 € 23.000 meer ontvangen.	-52	I
Overige baten en lasten	- Stelpost onderuitputting leidt op dit programma tot een nadeel van € 500.000.	-500	I
Wegen	- Vanuit de voorziening wegen is een bijdrage gedaan voor een aantal projecten. Het betreft de reconstructie Bernhard-Beatrixlaan, reconstructie De Pals en reconstructie Merelstraat. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld. Dit bedrag is gestort in de reserve dekking kapitaallasten, om de toekomstige kapitaaluitgaven te dekken.	390	I/RES
	Studies voor fietspaden niet uitgevoerd in 2018. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget voor deze studies over te hevelen naar 2019. Het gaat om Studie schoolroute Markt/Dries (€ 25.000), studie fietspad Ooij- Erlecom (€ 20.000), studie fietspad 't Zwaantje- Diepen (€ 30.000) en bijdrage regiogemeenten studie fietspad 't zwaantje-diepen (€ - 20.000).	55	I
Kabels en leidingen	- De financiële tegemoetkoming voor de aanlegkosten glasvezel in het buitengebied vallen lager uit op basis van het aantal meldingen. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld door een lagere aanwending van de algemene reserve.	425	I
Openbare verlichting	- Hogere kosten elektriciteit met name als gevolg van een nadelige afrekening over 2017 (€ 72.000). Verder is er meer uitgegeven op de post schadevergoeding, door onverhaalbare schades (€ 14.000).	-86	I
Economische ontwikkeling	- Het project broedplaatsen (onderdeel van de economische visie) is nog niet uitgevoerd. Het is ook nog onzeker of we dit project gaan uitvoeren gezien de recente ontwikkelingen.	76	I
Sportaccommodaties	- De aanleg van het kunstgrasveld BVC vindt in 2019 plaats. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit budget over te hevelen naar 2019.	75	I/RES
Musea	- Bij de jaarrekening 2017 is € 518.000 voor het Bevrijdingsmuseum overgeheveld naar 2018. Dit bedrag is niet volledig besteed. Het restant bedrag van € 353.487 hevelen we over naar 2019. Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	353	I/RES

Natuurlijk groen	Het budget voor afvoer van bagger uit A-watgangen is in 2018 niet besteed, omdat het waterschap het baggeren nog niet heeft afgerond. Het beschikbare budget (€ 100.000) is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019.	100	I/RES
Samenkracht & burgerparticipatie	- Aan subsidies voor ouderenwerk, jeugdwerk, bewonersinitiatieven e.d. is minder besteed.	56	I
Wijkteams	- De kosten voor inhuur, opleiding en huisvesting van de sociale teams vielen lager uit.	255	I
Inkomens- en bijstandsvoorziening	- Aan bijzondere bijstand/minimabeleid is € 161.000 minder uitgegeven. Hiervan heeft € 118.000 betrekking op het overgeheveld budget van 2018 voor de uitvoering van het kindpakket dat niet nodig is geweest. Daarnaast is er een hoger bedrag (€ 92.000) voor terugvordering en aflossing van bijzondere bijstand ontvangen.	253	I/RES
	Er is € 821.000 meer aan bijstandsuitkeringen verstrekt. Voor een deel van deze meerkosten ontvangen we aanvullende rijksuitkering van € 474.000.	-347	I
	We hebben in 2018 € 76.000 ontvangen voor verbetering van gemeentelijke schuldhulpverlening. Dit geld zetten in 2019 we in voor preventie en vroegsignalering van schuldhulpverlening. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2019. Daarnaast was het aantal schuldhulptrajecten beduidend minder in 2018 waardoor € 44.000 minder is uitgegeven.	120	I
Arbeidsparticipatie	- Van het rijk is geld ontvangen voor de verhoogde asielinstroom. Dit geld zetten we in voor diverse projecten. Een deel hiervan (€ 66.000) is niet besteed in 2018. Dit bedrag is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit over te hevelen naar 2019. Daarnaast is € 12.000 minder besteed aan de inhuur voor activering van de participatieklanten in de vorm van een vrijwillige tegenprestatie.	78	I/RES
Maatwerkdienstverlening 18+	- Aan zorgkosten blok A en B Wmo (dagbesteding en begeleiding) hebben we minder besteed.	271	I
Maatwerkdienstverlening 18-	- De kosten voor blok B (begeleiding en ambulante hulp) jeugdzorg waren hoger.	-72	I
Geëscaleerde zorg 18-	- Aan zorgkosten voor blok C (jeugdzorg met verblijf) is minder besteed.	238	I
Riolering	- Diverse voordelige mutaties riolering. Met name lagere elektriciteitskosten (€ 21.000), lagere advieskosten (€ 36.000), lagere onderhoudskosten (€ 19.000) en een hogere opbrengst rioolheffing (€ 17.000).	123	I
	- Hogere dotatie aan de voorziening riolering	-124	I
Afval	- Dit voordeel bestaat uit een nadeel van de eindafrekening 2017 voor papier en karton. Daarnaast zijn er een aantal voordelen zoals lagere verwerkingskosten, hogere opbrengsten van afvalstromen en hogere inkomst van afvalstoffenheffing door toename van het aantal aansluitingen. Per saldo geeft dit dus een voordeel.	66	I
Milieubeheer	- De bijdrage aan de ODRN € 57.000 is lager dan geraamd. De ODRN heeft meer werkzaamheden uitgevoerd op het taakveld van Bouwen. Op dat taakveld is dan ook een nadeel terug te zien.	57	I

	- Van de in 2018 extra beschikbaar gestelde subsidie van € 500.000 voor energiebesparende maatregelen woningen is € 68.000 niet besteed. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget over te hevelen naar 2019.	68	I/RES
Ruimtelijke ordening	- Voor de implementatie Omgevingswet is € 100.000 beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in 2018 niet volledig besteed. Het restant bedrag hevelen we over naar 2019. We halen ook een Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	95	I/RES
Grondexploitaties	Een viertal grondexploitaties zijn bij de jaarrekening 2018 afgesloten (Openbare ruimte Centrum, Dorpsstraat Mariendaal, Spoorlaan en Marktterrein). Voor deze exploitaties was in de voorziening rekening gehouden met een tekort. Doordat we de exploitaties afsluiten valt de voorziening vrij. Voor het project Spoorlaan en Marktterrein hadden we nog kosten geraamd in de voorziening. Dit voordeel voegen we toe aan de reserve lopende projecten (€ 547.000). We moeten in de toekomst namelijk het Marktterrein nog inrichten (en een deel van het project Spoorlaan). Hiervoor komt een nieuw kredietvoorstel.	564	I
Bouwvergunningen	- De afrekening ODRN Onderhanden Werk 2016 is teruggegeven aan de gemeentes in het jaar 2017. Dit is onterecht, waardoor de ODRN een tekort heeft. Dit is in 2018 hersteld. Dat betekent voor de gemeente Berg en Dal een nadeel van € 188.000. Daarnaast was er een verschuiving van kosten van Milieu-werkzaamheden naar Bouwwerkzaamheden. Tenslotte zijn door toename van bouwactiviteiten de kosten van de ODRN hoger dan vooraf gedacht.	-310	I
	- Dit nadeel is ontstaan door misgelopen leges in 2018. Dit heeft te maken met verouderde bestemmingsplannen. Door een late invoering van de herstellwet kost dit de gemeente legesinkomsten. De wet is 1 juli 2018 van kracht en nieuwe gevallen moeten gewoon leges betalen.	-80	I
Voorzieningen	- In het positieve saldo van 2018 (€ 373.000) zit een bedrag € 1.820.000 zijnde de vrijval van de onderhoudsvoorzieningen. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen. Het bedrag van € 1.820.000 halen we op dat moment uit de algemene reserve.	1.820	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan de diverse taken besteedt.	194	I
Mutaties reserves	- Zie de toelichting bij programma Ons Geld.	-2.343	I
Diverse verschillen	- Dit betreft heel veel kleine verschillen, die per saldo leiden tot een nadeel van € 250.000.	250	I
Saldo		2.079	

Resultaatbestemming

Wij stellen voor het overschot van € 373.000 toe te voegen aan de Algemene reserve.

Leeswijzer

Hoe is dit jaarverslag en de jaarrekening opgebouwd?

Eerst volgt het gedeelte 'Algemeen' met het voorwoord en persbericht, de samenvatting en deze leeswijzer. Daarna zijn de `ambities` van onze gemeente weergegeven. Daar staat beschreven wat wij als gemeente belangrijk vinden en willen bereiken.

De `programma's` bevatten wat we hebben bereikt.

De `paragrafen` gaan over onderwerpen die van invloed zijn op alle programma's.

In de 'jaarrekening' staat een overzicht van de baten (inkomsten) en lasten (uitgaven) in 2018. Daarnaast zijn bij dit onderdeel de balans met toelichting opgenomen, een overzicht van de incidentele baten en lasten, de verantwoordingsinformatie van de SISA en de controleverklaring van de accountant.

Tot slot zijn in de `bijlagen` het raadsvoorstel en een overzicht van de lopende kredieten opgenomen. Ook geven we hier een toelichting op afkortingen en financiële begrippen.

Onze schrijfstijl proberen we kort en helder te houden en verwijst met 'elektronische links' naar de documenten die erbij horen.

Inhoudsrechten (disclaimer)

In de jaarstukken is gebruik gemaakt van informatie van derden. Hoewel de jaarstukken met de grootst mogelijke zorgvuldigheid zijn samengesteld kunnen gebruikers van deze stukken geen rechten ontlenen aan of aanspraak maken op de juistheid en volledigheid van de inhoud. Ook aanvaarden wij geen aansprakelijkheid voor eventuele schade die daardoor kan ontstaan.

Ambities

Onze missie is:

“Iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.”

1. We doen het samen!

De gemeente Berg en Dal is er voor haar inwoners. Die inwoners vormen samen de gemeenschap Berg en Dal. Met elkaar zorgen we ervoor dat het goed wonen is in onze gemeente. Maar er verandert wel iets in de manier waarop we dat doen. De tijd dat de gemeente voor alles zorgde én over alles besliste is voorbij. Dat kan niet meer en dat willen we ook niet meer. U als inwoner vraagt en krijgt steeds meer zeggenschap. En u zorgt steeds vaker zelf voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Voor uzelf en voor anderen. De gemeente wil hierbij een gelijkwaardige partner zijn. We willen ruimte geven aan uw initiatieven en u ondersteunen om dingen mogelijk te maken.

2. Betaalbaar Berg en Dal!

Wij zijn ons er heel goed van bewust dat wij met gemeenschapsgeld werken. De portemonnee van de gemeente verschilt daarbij niet zo veel met die van uzelf. Niet alles wat we willen kan ook, dus maken wij duidelijke keuzes. En we geven niet meer uit dan er binnenkomt. Als er een tekort dreigt dan kijken we eerst of er in de uitgaven geschrapt kan worden. We kunnen ook de belastingen verhogen, maar dat willen we zoveel mogelijk voorkomen. Onze belastingen zijn bijna de laagste van Gelderland en dat willen we zo houden.

3. Hier wordt gewerkt!

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Als u daar niet op eigen kracht in slaagt, dan helpen wij daarbij. Onze gemeente heeft een prachtige natuur en ligt in een afwisselend landschap. We hebben een rijke geschiedenis en daarvan is in onze gemeente veel terug te vinden. Buiten, maar ook in onze musea. Het toerisme is dan ook belangrijk voor onze gemeente en we werken er hard aan om onze gemeente nog aantrekkelijker te maken. Voor u als inwoners, maar ook voor al die bezoekers. Het toerisme zorgt ook voor werkgelegenheid. Dat is belangrijk. Onze missie is niet voor niets: iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.

4. Duurzaam Berg en Dal!

De zorg voor de wereld van morgen is ontzettend belangrijk. Onze kinderen moeten kunnen opgroeien in een mooie, veilige en gezonde omgeving. Daarom gaan we energie besparen, meer schone energie opwekken, grondstoffen hergebruiken, blijven we lokale initiatieven ondersteunen en zorgen voor minder afval. Doordat ons klimaat verandert, krijgen we ook steeds extremer weer. We moeten zorgen dat we onze omgeving hier goed op inrichten. Hiervoor is de komende jaren veel geld nodig. Wij kunnen dat niet alleen, dat moeten we samen doen met u. Wij passen de openbare ruimte aan. Aan u vragen wij hetzelfde te doen op uw eigen terrein.

5. Zichtbaar en betrouwbaar!

Onze inwoners, instellingen en bedrijven weten voor welke producten en diensten zij bij de gemeente terecht kunnen. Wij communiceren hier duidelijk over. Aan de balie, de telefoon, maar ook op de gemeentepagina, website en sociale media. U weet ons te vinden en u bent tevreden over onze dienstverlening. Dat komt omdat we duidelijk zijn over wat we doen en wat we niet doen. We zijn vriendelijk, geven snel antwoord op eenvoudige vragen en leveren maatwerk als dat nodig is. We bieden hulp aan mensen in nood. We hebben contact met u en weten wat er speelt in onze gemeente en in de regio. Wij laten zien dat wij opkomen voor de belangen van onze inwoners.

Programma's

Inwoner

Meestal heb je de gemeente niet nodig in je dagelijks leven. Je redt het prima zelf. Dat is ook de bedoeling. Maar dat lukt niet iedereen. Soms lukt het niet om alles zelf te regelen. Vaak zonder dat je daar zelf iets aan kunt doen. De gemeente probeert je dan te helpen. Dat kan voor een korte of lange tijd zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om zorg, inkomen, onderwijs of gezondheid. De belangrijkste dingen die je nodig hebt om op een normale en prettige manier te kunnen leven. De gemeente is vaak een laatste plek voor hulp. Daarbij werkt de gemeente samen met andere organisaties of huurt hen hiervoor in. Onze bedoeling is iedereen een goede basis te geven, een steun in de rug, zodat je verder kunt en mee kunt blijven doen!

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat hebben we bereikt?

- 1.1 Ik heb voldoende inkomen.
- 1.2 Ik kan hulp vragen als dat nodig is.
- 1.3 Ik ben betrokken en doe mee.
- 1.4. Alle kinderen krijgen gelijke kansen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

1.1.1 **Alle inwoners kennen de regelingen voor inwoners met een laag inkomen. Wie het nodig heeft kan er gebruik van maken.**

Het gebruik ten opzichte van 2017 is toegenomen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Pas aan het einde van het jaar is te zien of het gebruik van gemeentelijke regelingen in 2018 is toegenomen. We benaderen inwoners op verschillende manieren (bijv. gemeentepagina, nieuwsbrieven of gericht) met informatie over mogelijkheden van de diverse regelingen. Ook andere partijen wijzen daarop of hebben aangegeven dat ze dat op hun website e.d. willen gaan doen. We controleren meer met steekproeven achteraf, zodat het aanvragen eenvoudiger wordt, met minder papierwerk.

Stand van zaken Najaarsnota

We hebben nogmaals de regelingen uitgebreid onder de aandacht gebracht in de plaatselijke kranten, bij scholen, verenigingen en openbaar toegankelijke accommodaties. Het aantal aanvragen voor de Doe Mee regeling is al wel wat hoger dan hetzelfde moment vorig jaar.

Stand van zaken Jaarrekening

Het gebruik van onze regelingen is toegenomen. De regelingen hebben we uitgebreid onder de aandacht gebracht in de plaatselijke kranten, bij scholen, verenigingen en openbaar toegankelijke accommodaties. Er is in 2018 585 keer een vergoeding toegekend vanuit de DoeMee regeling. In 2017 waren dat er 417.

Ook hebben tientallen huishoudens meer gebruik gemaakt van de compensatie van de eigen bijdrage voor WMO-voorzieningen. In 2017 waren er 10 toekenningen tegemoetkoming kosten kinderopvang sociaal-medische indicatie (SMI). In 2018 waren dat er 24. Dit komt omdat de regeling beter bekend is. Daarnaast weten doorverwijzers, zoals huisartsen, de Sociale Teams beter te vinden bij complexe gezinssituaties waarbij kinderen betrokken zijn. We zien een afname in het gebruik van bijzondere bijstand. In 2017 waren er in totaal 3408 toekenningen. In 2018 nog maar 3359 toekenningen. Dit is niet verrassend. Zo is het aantal mensen met een bijstandsuitkering in 2018 gedaald en dat zien we terug in het gebruik van bijzondere bijstand. Een bijstandsgerechtigde kan namelijk meerdere toekenningen ontvangen vanuit de bijzondere bijstand, zoals bewindvoeringskosten, woonkosten en de collectieve zorgverzekering.

1.1.2 We ondersteunen initiatieven voor inwoners met een laag inkomen.

Er zijn meer inwoners met een laag inkomen die deelnemen aan initiatieven voor hen. Voorbeelden hiervan zijn het buurtsoepie, een kleding- of speelgoedbank of schuldhulpbuddy's. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met partners kijken we hoe inwoners zich makkelijker voor iets kunnen aanmelden. Hierbij is de vraag van de inwoner leidend, en niet meer het werkproces. Doorverwijzingen gaan sneller doordat we maatwerk leveren.

Stand van zaken Najaarsnota

We zien dat inwoners initiatieven makkelijker omarmen en ondersteunen. Kort geleden is er nog een weggeefwinkel gestart in het voorzieningshart Op de Heuvel. Ook is daar gestart met een wekelijkse buurtlunch als uitbreiding op het buurtsoepie. Het aantal gezinnen dat gebruik maakt van de voedselbank is gestegen van 55 naar 63.

Stand van zaken Jaarrekening

Het buurtsoepie in voorzieningshart Op de Heuvel is uitgebreid met een wekelijkse buurtlunch. Het aantal gezinnen dat gebruik maakt van de voedselbank is gestegen van 55 in 2017 naar 63 in 2018. Ook hebben meer inwoners gebruikgemaakt van de Schuldhulpbuddy's. 59 in 2018 tegenover 40 in 2017.

1.1.3 We nemen zo veel mogelijk administratieve rompslomp weg.

We gebruiken de beschikbare (persoonlijke) gegevens die we al hebben. Procedures zijn zo eenvoudig mogelijk en formulieren zijn digitaal en offline beschikbaar. (relatie met ambitie 1, 3 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We gaan sneller (bijv. kindpakket) beoordelen wie er recht heeft op een voorziening. Wij wachten niet af tot een inwoner een aanvraag doet maar informeren hem/ haar over de mogelijkheden. Als iemand al eerder een voorziening heeft gehad kijken we actief of hij/zij in het jaar daarop weer recht heeft. We kennen de voorziening dan weer toe.

Stand van zaken Najaarsnota

We beoordelen sneller wie er recht heeft op een voorziening. We kijken naar de gehele gezinssituatie in plaats van alleen naar het individu. Daarnaast bieden we wijzigings- en inkomstenformulieren zowel op papier als digitaal aan. Wij wachten niet af tot een inwoner een aanvraag doet, maar informeren hem/haar actief over de mogelijkheden. Ook hebben we verschillende formulieren eenvoudiger gemaakt, bijvoorbeeld voor leerlingenvervoer.

Stand van zaken Jaarrekening

We informeren onze inwoners over mogelijkheden die hen (financieel) kunnen helpen. Dat doen we via onze website, de uitkeringsnieuwsbrief, nieuwsbladen en het uitdelen van flyers. Op verschillende momenten dat we contact hebben met inwoners bespreken we de minimaregelingen. Als het nodig is vullen we samen met hen aanvraagformulieren in.

1.2.1 We helpen u als het u niet lukt via internet uw zaken bij de gemeente te regelen.

Inwoners moeten steeds meer diensten via internet aanvragen en regelen. Als inwoners dat moeilijk vinden, helpt de gemeente. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inwoners doen steeds meer digitaal een aanvraag voor een voorziening. Als iemand dat niet kan of wil mailen we een pdf-bestand van het aanvraagformulier of sturen we een papieren versie toe. We merken dat deze mogelijkheden voldoende zijn en zetten geen verdere acties uit. Als inwoners toch nog problemen ervaren bieden we een oplossing op maat

Stand van zaken Najaarsnota

Er zijn geen wijzigingen na de voorjaarsnota.

Stand van zaken Jaarrekening

Gereed, zie voorjaarsnota

1.2.2 60 % van de inwoners en 100% van de lokale partners (huisarts, school, kinderopvang, politie, woningbouw enzovoort) kent de sociale teams en weet hen te vinden.

We verbeteren de bekendheid van de sociale teams. Dit doen we bijvoorbeeld door te zorgen dat er via internet, de website, de lokale krant en folders meer informatie over de sociale teams komt. We investeren extra in de samenwerking met de lokale partners. De sociale teams houden in hun werkgebied een spreekuur voor alle inwoners. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is meer promotiemateriaal gemaakt dat ingezet wordt om de bekendheid van de Sociale Teams te vergroten. We hebben afspraken gemaakt over structurele informatie over de Sociale Teams in de lokale krant, internet en de website. Een facebookpagina voor Team Zuid is in de maak. We werken aan het realiseren van locaties in de kernen. Team Noord is nu drie dagdelen te vinden in het Voorzieningshart Op de Heuvel, Team Beek in het Kulturhus Beek. We hebben de contacten met scholen geïntensiveerd. Daarnaast is per team contact gelegd met de huisartsenpraktijk(en) en worden afspraken gemaakt voor een betere samenwerking. Komend jaar werken we hier verder aan.

Stand van zaken Najaarsnota

De bekendheid van de Sociale Teams is groter geworden. Het aantal aanvragen is gestegen met 20%. De inwoner en de lokale partners weten de Sociale Teams beter te vinden. We hebben contact gelegd met de huisartsen. We hebben nog niet met alle huisartsen goede afspraken over een betere samenwerking kunnen maken. We blijven hier aan werken en hebben bij andere gemeenten gevraagd hoe zij dit doen.

Stand van zaken Jaarrekening

Er is geen onderzoek uitgevoerd naar het percentage inwoners en lokale partners dat de Sociale Teams kent. Wel blijkt uit het cliëntervaringsonderzoek dat de bekendheid van de Sociale Teams sinds 2016 is toegenomen. Het aantal aanvragen via de Sociale Teams is in 2018 gestegen met 25% ten opzichte van 2017. Er zijn afspraken gemaakt met alle huisartsen over hoe zij met de Sociale Teams willen samenwerken. De Sociale Teams hebben deze afspraken zelf met de huisartsen in hun werkgebied gemaakt. Dit heeft geleid tot meer contact op casusniveau. In overleg met de huisartsen wordt gekeken hoe de samenwerking loopt en hoe deze nog beter kan. Voor een stevige samenwerking op het gebied van de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) voor Volwassenen, zijn twee praktijkondersteuners GGZ vanuit de huisartsen (POH-GGZ) verbonden aan de Sociale Teams. Er wordt gewerkt aan een betere samenwerking voor GGZ-Jeugd door de inzet van een POH-GGZ-Jeugd bij huisartsen.

1.2.3 We helpen inwoners zichzelf te redden.

Voorkomen is beter dan genezen. We helpen inwoners met informatie over activiteiten, cursussen en voorzieningen. Ook organiseren we groepsactiviteiten over onderwerpen waar veel vragen over zijn. Bijvoorbeeld een cursus met tips om te voorkomen dat je valt, informatie over dementie of psychische problemen. We versterken de samenwerking tussen mensen. Bijvoorbeeld door groepen deskundige vrijwilligers te ondersteunen die mensen helpen. (relatie met ambitie 1 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We hebben met onze partners afspraken gemaakt over het organiseren van het preventieve aanbod. Dit aanbod is voor een deel vast. Het andere deel wordt lopende het jaar in samenspraak met de Sociale Teams geïnitieerd en ingezet. In het kader van de pilot Wijkgerichte Ggz zijn Indigo en MEE gestart met de trainingen "Mental Health First AID" en "Ontwa(a)r verward gedrag".

Stand van zaken Najaarsnota

Inwoners bezoeken de trainingen die wij aanbieden goed. De trainingen voor psychische problemen 'MHFA' en 'Ontwa(a)r verward gedrag' zijn succesvol afgerond. Met Indigo zijn we in overleg om de training MHFA ook in 2019/2020 te geven. In Leuth loopt een pilot waarbij er informatieve gesprekken met ouderen worden gevoerd over Langer Zelfstandig Thuis wonen.

Stand van zaken Jaarrekening

De pilot in Leuth loopt door in 2019. De training van Indigo 'Mental Health First Aid' (MHFA) wordt in 2019 herhaald. Aan de training kunnen 15 mensen meedoen en de groep is vol. De groep bestaat uit een mooie mix van professionals en inwoners. Indigo heeft zowel regionaal als lokaal een divers aanbod aan preventieve activiteiten op het gebied van geestelijke gezondheidszorg gerealiseerd. Het gaat bijvoorbeeld om cursussen als "Vrijwilligers en Dementie"; 'Nabestaanden na zelfdoding; groepen voor Kinderen van ouders met Psychiatrische Problematiek; Voluit Leven voor Mantelzorgers".

1.2.4 Wij helpen mantelzorgers, zodat zij de zorg voor hun naasten kunnen blijven bieden.

Het steunpunt Mantelzorg Berg en Dal staat klaar voor mantelzorgers in onze gemeente. Kijk op www.mantelzorgbergendal.nl waarvoor u hen kunt bellen. Om nog meer bekendheid te geven aan mantelzorg gaat het steunpunt zich in de gemeente presenteren. Op zoveel mogelijk plekken, waar ook mantelzorgers komen en waar een gesprek kan ontstaan. In 2018 heeft Mantelzorg Berg en Dal zich op 10 verschillende plekken voorgesteld. Bij verenigingen, maar bijvoorbeeld ook het bedrijfsleven. Ook zijn in 2018 door Mantelzorg Berg en Dal meer jonge mantelzorgers ondersteund. Bijvoorbeeld bij het opzetten van een activiteit, zodat de jongeren met elkaar over zorg, maar ook hele andere dingen kunnen praten. Of een chatfunctie voor onze jonge mantelzorgers waar ze hun verhaal en vragen kwijt kunnen. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Mantelzorg Berg en Dal is een project gestart om contact te leggen met jonge mantelzorgers uit onze gemeente. Een eerste stap is door jongeren (vrijwilligers) uit Millingen gezet. Zij voeren op verschillende plekken het gesprek met jongeren voeren over mantelzorg. Dit doen ze door bijvoorbeeld de volgende vraag te stellen 'Is het normaal dat je voordat je naar school gaat voor je moeder zorgt?'

Ook nodigt Mantelzorg Berg en Dal zichzelf uit op verschillende plekken om haar verhaal te doen. Een voorbeeld is een bijeenkomst over Parkinson bij Kalorama in Beek (18 januari). In het eerste kwartaal hebben zij dit al meerdere keren gedaan. Zoals bijvoorbeeld bij een bijeenkomst over Parkinson bij Kalorama in Beek (18 januari).

Stand van zaken Najaarsnota

Mantelzorg Berg en Dal is een project gestart om contact te leggen met jonge mantelzorgers uit onze gemeente. Op dit moment worden verschillende promotiefilmpjes afgerond. In deze filmpjes vertellen jongeren waarom zij jonge mantelzorger zijn. Dit is een samenwerking tussen het jongerenwerk, Mantelzorg Berg en Dal en een toneelvereniging uit Groesbeek. De filmpjes gaan we breed verspreiden.

Op verschillende plekken in de gemeente vertellen vrijwilligers het verhaal van Mantelzorg Berg en Dal. Zoals bijvoorbeeld bij de DOE mee Markt! (10 september) in Beek en de Beweeg- en Vitaliteitsmarkt (18 oktober) in Ooij.

Eind van het jaar verstrekken we het mantelzorgcompliment (bedrag van € 50). Mantelzorg Berg en Dal is bezig met de voorbereidingen.

Stand van zaken Jaarrekening

Mantelzorg Berg en Dal heeft zich door het jaar heen op verschillende plekken gepresenteerd. Bijvoorbeeld bij de DOE mee Markt in Beek (10 september) en de Beweeg- en Vitaliteitsmarkt in Ooij (18 oktober). In 2018 is door Mantelzorg Berg en Dal en de gemeente samen gewerkt aan een nieuwe nota mantelzorg. Deze nota is begin 2019 door de raad vastgesteld. Ook is er weer een mantelzorgcompliment (in de vorm van VVV-bon/geld van €50) uitgereikt: 600 mantelzorgers zijn aangemeld.

Er zijn voorbereidingen getroffen voor een campagne over jonge mantelzorgers. Samen met jongeren (vrijwilligers) zijn verschillende promotiefilmpjes gemaakt. Begin 2019 is de campagne gestart. De campagne heeft als doel in contact te komen met jonge mantelzorgers en te kijken waar deze groep behoefte aan heeft.

1.2.5 De hulp en ondersteuning die u krijgt voldoet aan de wettelijke (kwaliteits-)eisen.

Hulp en ondersteuning moeten van goede kwaliteit zijn en op een goede manier ingezet worden. Niet alleen voor de hulp die u krijgt, maar ook voor de medewerkers in de sociale teams, Veilig Thuis en de aanbieders die samen met u kijken wat er nodig is. Samen met bijvoorbeeld huisartsen, uitvoerders en aanbieders werken we aan het verbeteren van de kwaliteit maar ook aan het voorkomen van fraude. In 2018 maken we afspraken waaraan de kwaliteit moet voldoen en hoe we controleren. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er wordt op diverse manieren gewerkt aan (het verbeteren van) de kwaliteit. In 2017 is het beleidskader voor kwaliteit en handhaving opgesteld en is gestart met het ontwikkelen van het uitvoeringsplan. Samen met de regio wordt hier verder aan gewerkt. Er wordt een PGB-toets ontwikkeld, waardoor ook de aanbieders van PGB (Persoonsgebonden Budget) gefinancierde - zorg op kwaliteit getoetst kunnen worden. De voorbereidingen van het jaarlijks cliëntervaringsonderzoek Wmo en Jeugd (CEO) zijn getroffen. Bij jeugd is gekozen voor een kwalitatieve insteek in plaats van een kwantitatieve insteek. Het CEO wordt in mei uitgevoerd. Er is onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de hulpmiddelen. Hier zijn verbeterpunten uit voortgekomen, waarna we een verbetertraject in gang hebben gezet.

Stand van zaken Najaarsnota

Regionaal werken we aan het uitvoeringsplan Kwaliteit en Handhaving. Op deze manier voeren we Kwaliteit en Handhaving structureel goed in. Dit heeft meer tijd nodig dan we van te voren dachten. De regio verwacht het definitieve plan in 2019. Afgelopen jaren zijn diverse aanbieders getoetst op kwaliteit en soms ook op rechtmatigheid. Hieruit zijn verbetertrajecten gekomen en in uitzonderlijke gevallen is er een contract opgezegd. Er is een PGB-toets ontwikkeld en we zijn gestart met de kwaliteitstoetsing bij PGB-aanbieders. Het jaarlijks cliëntervaringsonderzoek is uitgevoerd. Hieruit komt naar voren dat onze inwoners (zeer) tevreden zijn over de dienstverlening.

Stand van zaken Jaarrekening

Geen aanvullingen of nieuwe ontwikkelingen

1.2.6 De verbeteringen uit de evaluatie van de sociale teams zijn uitgevoerd.

De sociale wijkteams zijn in 2017 geëvalueerd. Ook is in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar de gemeentelijke organisatie. Het onderzoek en de evaluatie geven aanleiding de werkwijze en de personele inzet verder te onderzoeken. In het najaar van 2017 is hiermee gestart. Daarnaast heeft de evaluatie een aantal verbeterpunten opgeleverd. In 2018 werken we verder aan deze verbeteringen. Bijvoorbeeld betere stuurinformatie en het aanbod van voorzieningen beter afstemmen op de vragen en behoeften van de inwoners in onze gemeente. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het meerjarenbeleidskader voor het sociaal domein 2018-2022 is in concept klaar en wordt voorgelegd aan externe partners. Behandeling van het beleidskader in de Raad is gepland na de zomervakantie. Het beleidskader combineert actuele uitgangspunten van de transitie met trends en ontwikkelingen in de gemeente. Het sluit daarmee aan op aanbevelingen uit de evaluatie van de lokale toegangspoort.

Eind 2017 is een project gestart om de monitoring van gegevens van de Wmo en Jeugdzorg te verbeteren. Naar verwachting zullen eind 2018 de verbeterde gegevens beschikbaar zijn.

We werken verder aan maatregelen om het financiële tekort voor de Wmo en Jeugd terug te dringen. Een werkgroep van de Raad is hierbij betrokken. De Raad besluit over de maatregelen na de zomervakantie.

Er loopt een project om de lokale toegangspoort (de sociale teams) beter te laten functioneren. Planning is om per 1 januari 2019 een nieuwe organisatievorm operationeel te hebben. De 'quick wins', ofwel 'het laag hangend fruit' uit de evaluatie van de sociale teams is hierin meegenomen.

Stand van zaken Najaarsnota

Het beleidskader voor het sociaal domein 2018-2021 is klaar. Op 13 december 2018 bespreekt de gemeenteraad het beleidskader. Ook bespreekt de gemeenteraad dan een voorstel om te besparen op kosten voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdzorg. Het project monitoring verloopt goed. De foutmarges lopen terug. De informatie over de aantallen en de financiën is steeds betrouwbaarder. Naar verwachting zal het project doorlopen tot medio 2019.

De werkprocessen binnen de sociale teams zijn opnieuw beschreven, waardoor sneller kan worden gewerkt.

Stand van zaken Jaarrekening

Per 1 januari 2019 is de nieuwe verzelfstandigde afdeling Sociaal Team Berg en Dal van start gegaan. Het nieuwe werkproces is klaar en het computersysteem ingevoerd. Dit draait per 1 februari 2019. De formatie is op de nieuwe structuur en werkprocessen afgestemd. 2019 wordt beschouwd als een proefjaar waarin de nieuwe werkwijze getoetst en bijgesteld gaat worden. In het eerste kwartaal van 2019 volgt rapportage over de veranderingen met daarin ook de financiële uitkomst van de reorganisatie.

Het beleidskader is als dynamisch startdocument vastgesteld voor het sociaal domein en het voorstel om te besparen op de kosten voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdzorg is ook vastgesteld. De uitvoering van de voorgestelde maatregelen is gestart. Ook is gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma waarin het beleidskader wordt vertaald naar concrete resultaten voor de komende jaren. Dit programma is in het voorjaar van 2019 klaar.

1.3.1 Inwoners bepalen zelf welke onderwerpen belangrijk zijn voor hun dorp en gaan hiermee aan de slag.

Inwoners bespreken met elkaar wat ze in hun dorp kunnen doen. Hierover maken ze samen afspraken. Inwoners bepalen zelf waar ze aan willen werken en waar ze hulp van de gemeente of andere organisaties bij nodig hebben. De onderwerpen waar ze aan willen werken is de 'dorpsagenda'. De gemeente stimuleert inwoners een 'dorpsagenda' te maken. Ook vanuit de Omgevingswet staat de invloed van de inwoner op zijn omgeving centraal. Per dorp of wijk wordt daarom samen met inwoners gewerkt aan wat er in het dorp moet gebeuren. Er is budget beschikbaar om te helpen de wensen van inwoners te realiseren. Er is ruimte om te zoeken naar de beste ideeën en oplossingen. Ook inwoners die door het jaar heen met ideeën komen, maar niet goed weten hoe ze deze kunnen realiseren, helpen we. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Kekerdom heeft op 7 januari haar dorpsagenda aan de gemeente overhandigd. Hierna is door de inwoners een start gemaakt met de uitvoering van verschillende actiepunten. De gemeente ondersteunt hen hierbij wanneer dit nodig is.

Heilig Landstichting heeft met 'Horizon 2020' ook al een dorpsagenda. In Breedeweg is door initiatiefnemers vorig jaar veel met inwoners gesproken over mogelijke onderwerpen voor de agenda. Zij werken dit nog uit.

In Ooij en Leuth hebben we met mogelijke initiatiefnemers eerste oriënterende gesprekken gevoerd voor een dorpsagenda. Dit wordt (vooral door de inwoners zelf!) verder opgepakt. Op De Horst inventariseert de gemeente samen met stakeholders wat er allemaal in het dorp speelt en wat inwoners daarmee willen.

In Stekkenberg Noord organiseren we een gesprek met betrokken professionals om met hen in kaart te brengen wat er al is in de wijk is en wat er nog nodig is. Dit is een eerste aanzet voor een mogelijke dorpsagenda.

Stand van zaken Najaarsnota

In Leuth is een inwonersavond voor de dorpsagenda geweest op 27 september. In Ooij is de geplande datum 15 november. De binnengekomen informatie vertalen we naar een dorpsagenda. De dorpsagenda voor Breedeweg hopen we dit jaar af te ronden. Voor De Horst zijn nog gesprekken gaande met inwoners. Op de Stekkenberg heeft inmiddels een mini-bijeenkomst met zeer betrokken professionals plaatsgevonden. Doel is samen te werken aan actiepunten die de wijk kunnen verbeteren. Dit is een eerste stap naar een dorpsagenda door en met inwoners.

Stand van zaken Jaarrekening

De volgende dorpen zijn eind 2018 nog bezig (doorloop in 2019) met een dorpsagenda: Leuth, Ooij, Breedeweg en de Horst. De gemeente speelt hier enkel een ondersteunende rol. Inwoners gaan met elkaar in gesprek over wat zij voor hun dorp belangrijke thema's vinden en waar zij zich voor willen inzetten.

In het najaar van 2018 heeft in de Stekkenberg een mini-bijeenkomst met betrokken professionals plaatsgevonden. Doel is samen te werken aan actiepunten die de wijk kunnen verbeteren. Dit is een eerste stap naar een wijkagenda door en met inwoners.

1.3.2 Alle statushouders doen mee in de Berg en Dalse samenleving.

Statushouders krijgen een 'maatje' die hen betreft bij activiteiten in het dorp. De nieuwe inwoners willen graag iets voor onze gemeente betekenen. Ze worden geholpen bij het vinden van vrijwilligerswerk. Zeker als ze nog geen betaalde baan hebben. We steunen initiatieven waarbij zij met andere inwoners activiteiten uitvoeren in de buurt. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We voeren het plan "statushouders, onze nieuwe inwoners", voor de integratie van statushouders uit van december 2016. Speerpunten in dit plan zijn:

1. We zorgen voor woningen voor statushouders.
2. Zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren.
3. Snel integreren in de wijk door ontmoeting met andere inwoners.
4. Zo snel mogelijk aan de slag en aan het werk gaan.

We zetten actief in op succesvolle inburgering. Er is een casusregisseur statushouders aangetrokken. Zij houdt in beeld hoe het staat met de inburgering, of er een traject naar werk is opgesteld, of vluchtelingenwerk betrokken is en ze kijkt bijv. met P&O naar werkervaringsplaatsen binnen de gemeente. Daarnaast worden de gemeentelijke participatiecoaches en Forte Welzijn ingezet bij het vinden van (vrijwilligers)werk.

18 statushouders hebben een vrijwillig maatje. Deze helpt hen bij het leren kennen van buurt en omgeving en het ondernemen van activiteiten. Daarnaast hebben 80 statushouders een vrijwillig taalmaatje. Deze helpen vooral bij het leren van de Nederlandse taal (naast taalonderwijs), maar nemen hen vaak ook mee naar bijvoorbeeld evenementen in het dorp. Statushouders verrichten inmiddels steeds meer vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld bij 't Groeske, de Treffers, de Meent en zwembad de Lubert. In het eerste kwartaal van 2018 zijn 37 statushouders actief in een traject, zijn 7 statushouders geplaatst op een werkplek met behoud van een uitkering en zijn 2 statushouders uitgestroomd uit de uitkering (1 x werk en 1 x opleiding).

Stand van zaken Najaarsnota

We zetten actief in op succesvolle integratie. De casusregisseur houdt alle statushouders, hun integratietraject, inburgering en traject naar (vrijwilligers)werk in beeld. De casusregisseur verbindt betrokken partijen, signaleert en verbetert knelpunten in het integratietraject.

De gemeentelijke participatiecoaches en Forte Welzijn helpen bij het vinden van vrijwilligerswerk en nemen deel aan activiteiten. 93 statushouders hebben een vrijwillig taalmaatje. Ook bij ZZG Zorggroep leveren een aantal statushouders vrijwilligerswerk. In het tweede kwartaal van 2018 zijn 50 statushouders actief in een traject bij Werkbedrijf Rijk van Nijmegen. Hiervan zijn er 12 aan het werk met behoud van hun uitkering. 9 statushouders zijn uit de bijstand, waarvan 8 door uitstroom naar betaald werk en 1 door het volgen van een opleiding.

Stand van zaken Jaarrekening

We zetten actief in op succesvolle inburgering. De casusregisseur statushouders volgt een doorlopende lijn.

- fase 1: kennismakingsgesprek op het asielzoekerscentrum met statushouders die in deze gemeente gaan wonen
- fase 2: vestiging in de gemeente
- fase 3: volgen van de voortgang

In de verschillende fasen voert zij regie op het proces, waarbij zij controleert of alle partijen (ook de statushouder zelf) hun taken en verantwoordelijkheden goed uitvoeren.

Er wonen circa 180 volwassen statushouders in gemeente Berg en Dal. Op dit moment heeft 23% een betaalde baan of volgt een opleiding. De overige statushouders zitten in traject bij WerkBedrijf voor arbeidstoeleiding (27%) en bijna de helft (49%) is of wordt door Forte Welzijn bemiddeld naar participatie activiteiten. De grote instroompiek van 2016 is in 2018 en 2019 bezig met het afronden van de inburgering. Pas zodra een statushouder op het taalniveau A2 of hoger zit, kan deze bemiddeld worden naar betaald werk. Aanpassing aan deze samenleving duurt langer dan het leren kennen van de gewoontes van dit land. De positie van deze groep op de arbeidsmarkt blijft kwetsbaar.

De centrale overheid legt de gemeenten in dit land en dus ook Berg en Dal de verplichting op statushouders te huisvesten. Op 31-12-2018 was er een achterstand van 9 personen. In 2019 zijn er nieuwe taakstellingen. We gaan in overleg met beide corporaties om de noodzaak van woningen opnieuw onder de aandacht te brengen. Ook gaan we met hen in gesprek over alternatieve woonvormen, zoals bijvoorbeeld de pastorie in Leuth.

1.3.3 Eind 2018 heeft elk sociaal team in samenwerking met de teams van Forte Welzijn en andere partners in de dorpen een vrijwilligersgroep.

In deze groep zitten bijvoorbeeld vrijwilligers van Mantelzorg Berg en Dal, ouderenadviseurs of 'maatjes'. Maar ook actieve inwoners die af en toe iets voor een ander willen betekenen. Door te werken met een groep wordt per dorp zichtbaar welke vrijwilligers er op dit gebied zijn. Een vrijwilliger kan zo sneller door een lid van een sociaal team aan een vraag gekoppeld worden. Ook kan in een breder verband met vrijwilligers gekeken worden of het zinvol is om samen een cursus te organiseren, zodat vrijwilligers nog beter hun vrijwilligerswerk kunt uitvoeren. In de nota vrijwilligerswerk heeft de gemeente geld voor cursussen beschikbaar gesteld. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We zijn met Forte Welzijn in gesprek hoe we de vrijwilligersgroep vorm te geven. We pakken dit op met het vrijwilligerssteunpunt, Mantelzorg Berg en Dal en Samen meedoen (koppelen van maatjes).

Op dit moment loopt de cursus fondsenwerving voor stichtingen/verenigingen. Binnenkort start de cursus vertrouwenscontactpersoon. Beide cursussen worden door onze vrijwilligers goed bezocht en enthousiast ontvangen. We hebben vanuit vrijwilligers nog drie aanvragen voor cursussen ontvangen. Hier gaan we mee aan de slag.

Stand van zaken Najaarsnota

Forte Welzijn gaat een vrijwilligersgroep organiseren in het knooppunt vrijwilligerssteunpunt, Mantelzorg Berg en Dal en Samen meedoen (koppelen van maatjes).

Binnenkort start de cursus 'Groepsdynamica' voor vrijwilligers. Dit jaar zijn de cursussen vertrouwenscontactpersoon, nieuwe privacywetgeving (meer dan 75 !! aanmeldingen), fondsenwerving en leren schminken al afgerond.

Stand van zaken Jaarrekening

Met Forte Welzijn is afgesproken dat zij een vrijwilligersgroep organiseert voor de volgende projecten:

- knooppunt vrijwilligerssteunpunt
- Mantelzorg Berg en Dal
- Samen meedoen (koppelen aan maatjes).

Dit levert één groep vrijwilligers op die gematcht kunnen worden met inwoners. In 2018 zijn 16 vrijwilligers gematcht aan een inwoner met een ondersteuningsvraag. In totaal staan 35 vrijwilligers op de lijst (wel/niet gematcht).

1.3.4 Er zijn eind 2018 laagdrempelige en betaalbare vervoersvoorzieningen die aansluiten op de vervoersbehoeften van inwoners.

In de kernen worden lokale, kleinschalige vervoersvoorzieningen gemist: de bus komt niet altijd en overal. Avan is niet altijd het geschikte vervoermiddel. Er zijn signalen dat vooral oudere inwoners daarom minder de deur uit gaan. De gemeente wil dat iedereen mee kan doen aan activiteiten en vindt dat het vervoer daarin zo min mogelijk een belemmerende factor mag zijn. In 2017 is met inwoners van de kernen geïnventariseerd wat hun behoefte is en welke invulling daaraan gezamenlijk gegeven wordt. In 2018 voeren we dit uit. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Een inventarisatie in de kernen maakte duidelijk dat er vooral behoefte is aan betere informatie over de vervoersmogelijkheden. We hebben daarom een flyer gemaakt met alle vervoersmogelijkheden, zoals openbaar vervoer en lokale initiatieven. We hebben deze informatie ook op de website www.ikwilvervoer.nl gezet. Diverse initiatieven hebben we ondersteund met advies of geld, zoals de Toektoek in Berg en Dal. De inventarisatie wees daarnaast uit dat er geen structurele problemen zijn met het vervoer in onze gemeente, ook niet naar Inloop en Ontmoeting. Het blijkt vooral te gaan om incidentele vervoersproblemen bij inwoners. Die incidentele problemen worden nu opgepakt door bijvoorbeeld de sociale teams of Forte Welzijn. De flyer kan daarbij behulpzaam zijn. Het project is afgerond.

Stand van zaken Najaarsnota

Dit punt is afgerond. Er zijn geen wijzigingen na de voorjaarsnota.

Stand van zaken Jaarrekening

Gereed, zie voorjaarsnota

1.3.5 Eind 2018 worden de mogelijkheden van Inloop en Ontmoeting door een grotere groep inwoners benut.

In veel kernen zijn er plaatsen waar mensen zelf activiteiten kunnen organiseren en elkaar kunnen ontmoeten, de Inloop en Ontmoetingpunten. In 2018 willen we er voor zorgen dat meer mensen en ook meer verschillende (kwetsbare) inwoners hiervan gebruik maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met de aanbieders hebben we eind 2017 een traject gestart om de Inloop en Ontmoeting te verbreden, de verschillende (kwetsbare) inwoners beter te bereiken en ze te betrekken bij de ontwikkeling van de inlooppunten. We hebben hiervoor een gezamenlijk toekomstbeeld gemaakt, waar we de komende tijd stapsgewijs naartoe werken. In het kader van dit traject wordt in mei 2018 een volgende gezamenlijke werkbijeenkomst gehouden.

Stand van zaken Najaarsnota

Met de aanbieders van Inloop & Ontmoeting is in mei een gezamenlijke bijeenkomst gehouden. Tijdens deze bijeenkomst zijn er vervolgspraken gemaakt. De Inloop en Ontmoetingsplekken in de dorpskernen ontwikkelen zich los van elkaar. Daardoor lijkt het mixen van doelgroepen niet altijd mogelijk. Samen met de aanbieders kijken we hoe we onze ambities gaan bijstellen. In Groesbeek loopt een pilot waarbij de specialistische dagbesteding voor ouderen aan de Inloop & Ontmoeting gekoppeld is.

We hebben nu 11 locaties met een groeiend aantal bezoekers. Bijvoorbeeld in Leuth en Millingen gemiddeld 12 bezoekers per dag, in Ooij 30 en in Groesbeek 10 bij Op de Heuvel en 25 bij 't Groeske.

Stand van zaken Jaarrekening

Het aantal deelnemers en activiteiten voor de inloop en ontmoeting neemt nog steeds toe. Meerdere locaties vragen dan ook om uitbreiding van het aantal dagdelen. Dit brengt kosten voor de gemeente met zich mee. In 2019 beoordelen we in welke mate hier ruimte voor is. Voor de specialistische dagbesteding nemen de kosten juist af. Dit lijkt te komen door het succes van de inloop en ontmoeting. De pilot voor een inloop samen met specialistische dagbesteding in het Groeske is voortgezet. We gaan onderzoeken of we ook de andere specialistische dagbestedingslocaties algemeen toegankelijk kunnen maken. Dat betekent dat er dan geen indicatie meer nodig is om er gebruik van te kunnen maken.

1.4.1 Jongeren helpen we in hun ontwikkeling naar het volwassen worden.

In 2018 zijn college en raad twee keer met Berg en Dalse jongeren in gesprek gegaan om te vragen wat bij hen speelt. Hier worden onderwerpen besproken die voor hen belangrijk zijn. De jongeren kunnen meedenken en ook invloed uitoefenen. De gemeente heeft in 2018 drie initiatieven van en door jongeren ondersteund die volgens de initiatiefnemers een succes zijn (geweest). Dit zijn initiatieven die een positieve bijdrage leveren aan de leefomgeving van de jongeren in onze gemeente. Jongeren leren door zelf iets te organiseren. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Met verschillende groepen jongeren is gesproken over het realiseren van een ontmoetingsplek. Helaas hebben deze gesprekken nog niet geleid tot een succes. Ondanks dat het initiatief van de jongeren komt, worden zij minder enthousiast gedurende het proces ernaartoe. We bespreken daarom met het jongerenwerk hoe we hiermee verder te gaan. Het uitgangspunt blijft dat jongeren eigenaar zijn van hun eigen initiatief.

Het college en raad hebben dit jaar nog niet met Berg en Dalse jongeren gesproken.

Stand van zaken Najaarsnota

We zijn in gesprek met jongeren in Beek die graag een ontmoetingsplek in de buurt van het Kulturhus willen realiseren. Samen met het jongerenwerk maken zij nu plannen.

Voor jongeren in Groesbeek is een ontmoetingsplek gerealiseerd in de Maddogs.

Er komt een raads werkgroep om jeugdparticipatie meer vorm te geven.

Stand van zaken Jaarrekening

Het afgelopen jaar zijn actieve jongeren betrokken bij de voorbereidingen voor de campagne 'jonge mantelzorgers'. In 2019 komt er een raads werkgroep om jeugdparticipatie meer vorm te geven

In 2018 is met verschillende groepen jongeren gesproken over het realiseren van een ontmoetingsplek in hun dorp/buurt. Op dit moment zijn we nog met jongeren en hun ouders in Beek en Ooij in gesprek om dit te realiseren.

In 2018 is door het jongerenwerk 'de Maddogs' in Groesbeek weer geopend. Er is budget beschikbaar om dit voor de komende twee jaar voort te zetten. Hierna wordt gekeken wat de behaalde resultaten zijn.

1.4.2 Voor ouders met opvoedvragen is er informatie en praktische hulp.

Ouders kunnen op verschillende manieren informatie en hulp krijgen. Bijvoorbeeld via de website www.opvoedinforegionijmegen.nl en de peutercafés. Er is ook hulp thuis, zoals video home training en Home Start. De sociale teams kijken samen met ouders wat het beste past bij de behoefte van de ouders. (relatie met ambitie 1 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Om gezinsondersteuning breder in te kunnen zetten is de opzet van Home Start iets gewijzigd en de leeftijdsgrens verhoogd. Kinderen van 0-12 jaar komen nu in aanmerking. Dit was eerst 0-6 jaar. Home Start heet nu Forte Thuis. Begin april hebben 7 vrijwilligers zich gecertificeerd voor Forte Thuis. Zij kunnen nu ingezet worden om gezinnen te begeleiden.

Stand van zaken Najaarsnota

Vrijwilligers van Forte Thuis begeleiden tien gezinnen. Drie gezinnen staan in de wacht, omdat er onvoldoende gecertificeerde vrijwilligers zijn. In het najaar van 2018 gaat Forte Welzijn nog een aantal vrijwilligers trainen, zodat er meer ondersteuningsmogelijkheden zijn voor gezinnen. Ouders bezoeken de peutercafés in Groesbeek en Leuth goed. Elke keer is het gezellig druk met kinderen en volwassenen. Iedere maand is er een peutercafé waar steeds een ander onderwerp over opvoeden wordt besproken.

Stand van zaken Jaarrekening

Ouders met opvoedvragen konden in 2018 van een breed en laagdrempelig aanbod gebruik maken. Het gaat met name om ouders die geen netwerk hebben en ouders met psychische problemen. Vanuit het mini-symposium Stekkenberg is een werkgroep opgericht om deze ouders beter te ondersteunen. De werkgroep bestaat uit kinderopvang Domino, GGD en sociaal team Groesbeek. Zij maken een plan om bij deze ouders het netwerk te vergroten en hen te helpen bij de opvoeding. In 2019 gaan we extra investeren in het aanbod voor ouders met jonge kinderen (0-2 jaar).

1.4.3 De samenwerking van maatschappelijke organisaties bij de aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling is verbeterd.

We helpen sociale teams, kinderopvang, scholen en andere maatschappelijke organisaties bij het bespreekbaar maken, signaleren en het aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Onder andere door deskundigheidsbevordering, het organiseren van themabijeenkomsten en het ondersteunen van Veilig Thuis. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Begin april is een werkbijeenkomst "samen doen, samen leren" georganiseerd voor alle medewerkers van de sociale wijkteams, regieteams, Veilig Thuis en het Veiligheidshuis in Gelderland-Zuid. Binnen onze sociale teams zijn inmiddels twee mensen aangewezen die zich gaan richten op de problemen rond ouderenmishandeling. Zij volgen dit jaar hiervoor extra scholing.

Stand van zaken Najaarsnota

In november staat een regiobijeenkomst gepland over de aanpak van kindermishandeling en de rol van het onderwijs hierin. We nemen deel aan een proef project over ingewikkelde scheidingen. Dit project start in het 4e kwartaal 2018. Doel van dit project is om de aanpak rondom ingewikkelde scheidingen/ vechtscheidingen beter te organiseren. We willen daarmee de negatieve effecten van deze scheidingen beperken en het welzijn van gezinnen vergroten. Om in te kunnen spelen op alle adviesvragen en meldingen van burgers en professionals is extra budget beschikbaar gesteld voor Veilig Thuis.

Stand van zaken Jaarrekening

Veilig Thuis heeft in december 2018 een werkconferentie georganiseerd voor het onderwijs over de aangepaste meldcode kindermishandeling en de afwegingskaders. Er waren zoveel aanmeldingen voor deze bijeenkomst, dat er in de loop van 2019 nog een extra bijeenkomst wordt georganiseerd. Samen met negen andere organisaties (o.a. notariskantoor Mostart, Rabobank, Villa Hamer, ZZG zorggroep) is het samenwerkingsverband 'Financieel veilig ouder worden in de gemeente Berg en Dal' opgezet. Met deze samenwerking gaan we mishandeling en financieel misbruik van ouderen voorkomen en aanpakken. De samenwerkingsafspraken zijn 31 januari 2019 ondertekend. Door het steeds meer delen van informatie en meer persoonlijk contact weten maatschappelijke organisaties elkaar nu (beter) te vinden bij de aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling. Het regionale project over ingewikkelde scheidingen is in het 4e kwartaal 2018 gestart. De eerste resultaten worden eind 2019 verwacht.

1.4.4 Meer leerlingen maken hun middelbare beroepsopleiding af, zodat ze meer kans op werk hebben.

Samen met gemeenten om ons heen willen we niet dat kinderen met school stoppen zonder diploma. Onze leerplichtambtenaren ondersteunen ouders en leerlingen daarbij als er problemen zijn. Via het Regionaal Opleidingscentrum in Nijmegen worden leerlingen op MBO niveau 1 extra begeleid. De scholen voor voortgezet onderwijs helpen leerlingen bij de overstap naar het middelbaar beroepsopleiding. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De bestaande aanpak met scholen over het tijdig melden van schoolverzuim bij de leerplichtambtenaren werkt. De leerplichtambtenaren gaan na melding in gesprek met de leerling en de ouders. In de meeste situaties is dit voldoende om weer naar school te gaan en een diploma te behalen. Een andere route kan zijn dat de leerling naar een andere school gaat of even hulp krijgt vanuit het Sociaal Team. Pas aan het einde van het jaar is zichtbaar of de inzet leidt tot een daling van het schoolverzuim.

Stand van zaken Najaarsnota

In het schooljaar 2016-2017 hebben meer leerlingen de school verlaten met een diploma of minimaal onderwijsniveau MBO 2 dan voorheen. Dit betekent dat meer Berg en Dalse leerlingen een goede kans hebben op betaald werk. Met een percentage van 1,1 % aan voortijdig schoolverlaters doen we het even goed als de andere kleinere gemeenten in onze regio. De meeste leerlingen die de school zonder diploma verlaten komen van het ROC. Het ROC heeft maatregelen genomen om de leerlingen nog beter te helpen. Zo hebben ze extra begeleiders ingezet die in gesprek gaan met de leerlingen als ze vaak afwezig zijn. Een van de veel voorkomende redenen van deze afwezigheid is dat leerlingen veel problemen thuis hebben. Het Sociaal Team kijkt dan mee, zodat we ook aan een oplossing voor die problemen werken.

Stand van zaken Jaarrekening

In 2016 hebben we met de regiogemeenten en scholen afgesproken dat er naar gestreefd wordt in 2020 20% minder voortijdig schoolverlaters te hebben. In schooljaar 2015/2016 telden we voor Berg en Dal 45 nieuwe voortijdig schoolverlaters. In 2016/2017 had onze gemeente 31 nieuwe voortijdig schoolverlaters. We voldoen dus aan de verwachtingen en hiermee doen we het even goed als andere kleinere gemeenten in onze regio. Succesvol hierbij is bijvoorbeeld dat de leerplichtambtenaar leerlingen snel terug naar school helpt als er sprake is geweest van langer schoolverzuim. Als het nodig is wordt hierbij het Sociaal Team ingeschakeld. Soms is een gesprek met de jeugdarts van de GGD al voldoende om de leerling weer op weg te helpen. Cijfers van de resultaten van het schooljaar 2017/2018 komen pas in april 2019 beschikbaar.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de BBV. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze jaarrekening de gegevens per 21 maart 2019 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
-----------	------------------	-------------------	------------------

Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)%

Gemeente	1,2	NB	1,1
Provincie	1,7	NB	1,7
Nederland	2	NB	2

Eenheid: Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

Bron: DUO

Toelichting: Alle percentages komen uit de periode 2016.

Absoluut verzuim

Gemeente	7,70	7,70	6,70
Provincie	2,77	2,77	2,28
Nederland	2,01	2,01	1,82

Eenheid: Aantal leerplichtigen niet ingeschreven op een school per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar

Bron: DUO

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017 (schooljaar 2016/2017).

Relatief verzuim

Gemeente	19,77	19,77	14,86
Provincie	23,7	23,77	23,10
Nederland	26,88	26,88	26,58

Eenheid: Aantal leerplichtigen wel ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig, per 1.000 inw. 5-18 jr.

Bron: DUO

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017 (schooljaar 2016/2017).

Jongeren met een delict voor de rechter

Gemeente	0,85	0,85	0,85
Provincie	1,29	1,29	1,29
Nederland	1,45	1,45	1,45

Eenheid: % 12 t/m 21 jarigen

Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Toelichting: Alle percentages komen uit periode 2015.

% kinderen in armoede

Gemeente	4,63	4,63	4,63
Provincie	5,05	5,05	5,05
Nederland	6,58	6,58	6,58

Eenheid: % kinderen tot 18 jaar

Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Toelichting: Alle percentages komen uit periode 2015.

% Jeugdwerkloosheid

Gemeente	1,84	1,84	1,84
Provincie	1,35	1,35	1,35
Nederland	1,52	1,52	1,52

Eenheid: % 16 t/m 22 jarigen

Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Toelichting: Alle percentages komen uit periode 2015.

Bijstandsuitkeringen

Gemeente	36,4	35,6	34,8
Provincie	35,9	34,8	34,3
Nederland	41,9	41,3	40,1

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners 18 jaar e.o.

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2018 komen uit periode tweede halfjaar 2016. Aantallen rekening 2017 komen uit periode eerste halfjaar 2017. Aantallen rekening 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2018.

Jongeren met jeugdhulp

Gemeente	8,2	10,1	7,7
Provincie	8,7	10,4	9,2
Nederland	8,8	10,7	9,2

Eenheid: % van alle jongeren tot 18 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentages begroting 2018 komen uit periode tweede halfjaar 2016. Percentages rekening 2017 komen uit periode eerste halfjaar 2017. Percentages rekening 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2018.

Jongeren met jeugdbescherming

Gemeente	1,1	1,3	1,2
Provincie	1	1,1	1
Nederland	1	1,2	1

Eenheid: % van alle jongeren tot 18 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentages begroting 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2016. Percentages rekening 2017 komen uit periode tweede halfjaar 2016. Percentages rekening 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2018.

Jongeren met jeugdreclassering

Gemeente	0,3	0,3	0,3
Provincie	0,4	0,5	0,4
Nederland	0,4	0,5	0,3

Eenheid: % van alle jongeren van 12 tot 23 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentages begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode tweede halfjaar 2017. Percentages rekening 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2018.

WMO-cliënten met een maatwerkarrangement

Gemeente	55	59	55
Provincie	51	54	54
Nederland	54	62	58

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: GMSD

Toelichting: Aantallen begroting 2018 komen uit periode tweede halfjaar 2016. Aantallen rekening 2017 komen uit de periode eerste halfjaar 2017. Aantallen rekening 2018 komen uit de periode eerste halfjaar 2018.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Vershil Begroting Rekening
Lasten	-43.622	-43.155	-44.834	-44.790	44
Baten	12.349	11.644	11.450	12.314	865
Totaal programma	-31.273	-31.511	-33.385	-32.476	909

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Vershil Begroting Rekening
Baten					
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	104	123	123	107	-16
Samenkracht en burgerparticipatie	390	346	620	933	313
Wijkteams	18	0	0	0	0
Inkomensregelingen	10.958	10.675	10.207	10.773	566
Begeleide participatie	183	0	0	0	0
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening 18+	488	500	500	501	1
Maatwerkdienstverlening 18-	207	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0
Totaal Baten	12.349	11.644	11.450	12.314	865
Lasten					
Openbaar basisonderwijs	-21	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	-1.879	-1.874	-1.874	-1.856	18
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.336	-1.194	-1.478	-1.495	-17
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.899	-1.696	-1.922	-1.891	31
Wijkteams	-2.576	-3.134	-3.182	-3.040	142
Inkomensregelingen	-15.030	-14.938	-14.449	-15.213	-765
Begeleide participatie	-5.163	-4.896	-4.834	-4.831	3
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.652	-1.748	-1.727	-1.558	169
Maatwerkdienstverlening 18+	-6.368	-6.469	-7.031	-6.777	254
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.410	-3.258	-3.624	-3.706	-82
Geëscaleerde zorg 18+	-313	-342	-401	-343	57
Geëscaleerde zorg 18-	-3.975	-3.606	-4.315	-4.081	234
Totaal Lasten	-43.622	-43.155	-44.834	-44.790	44
Totaal programma	-31.273	-31.511	-33.385	-32.476	909

Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening op dit programma weergegeven.

		<i>Bedragen x €1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Onderwijshuisvesting	- Door lager aantal uren gymonderwijs is minder vergoed aan huur van lokalen.	21	S
Leerlingenvervoer	- De uitgaaf voor leerlingenvervoer heeft meer bedragen. Dit heeft diverse oorzaken, onder meer jaarafrekening 2017 en 2018 van de DRAN.	-16	S
Samenkracht & burgerparticipatie	- Aan subsidies voor ouderenwerk, jeugdwerk, bewonersinitiatieven e.d. is minder besteed.	56	I
Wijkteams	- De kosten voor inhuur, opleiding en huisvesting van de sociale teams vielen lager uit.	255	I
Inkomens- en bijstandsvoorziening	- Aan bijzondere bijstand/minimabeleid is € 161.000 minder uitgegeven. Hiervan heeft € 118.000 betrekking op het overgeheveld budget van 2018 voor de uitvoering van het kindpakket dat niet nodig is geweest. Daarnaast is er een hoger bedrag (€ 92.000) voor terugvordering en aflossing van bijzondere bijstand ontvangen.	253	I/RES
	Er is € 821.000 meer aan bijstandsuitkeringen verstrekt. Voor een deel van deze meerkosten ontvangen we aanvullende rijksuitkering van € 474.000.	-347	I
	We hebben in 2018 € 76.000 ontvangen voor verbetering van gemeentelijke schuldhulpverlening. Dit geld zetten in 2019 we in voor preventie en vroegsignalering van schuldhulpverlening. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2019. Daarnaast was het aantal schuldhulptrajecten beduidend minder in 2018 waardoor € 44.000 minder is uitgegeven.	120	I
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- De kosten voor rolstoel-, woon- en vervoersvoorziening waren € 27.000 hoger. Voor Wmo vervoer door de DRAN is € 17.000 meer betaald.	-44	I/S
Maatwerkdienstverlening 18+	- Aan zorgkosten blok A en B Wmo (dagbesteding en begeleiding) hebben we minder besteed.	271	I
Maatwerkdienstverlening 18-	- De kosten voor blok B (begeleiding en ambulante hulp) jeugdzorg waren hoger.	-72	I
Geëscaleerde zorg 18+	- De kosten voor Veilig Thuis vielen lager uit.	44	I
Geëscaleerde zorg 18-	- Aan zorgkosten voor blok C (jeugdzorg met verblijf) is minder besteed.	238	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	341	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-218	I
Diverse verschillen		7	
Totaal Programma 1		909	

Beleidskaders

Gemeentelijke kaders

Sociaal Maatschappelijke Visie 2014-2018

Algemene subsidieverordening Berg en Dal 2017

Nota vrijwilligerswerk 2017-2019

Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018
Partiële wijziging

Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregels Beschermd Wonen en Opvang Groesbeek 2015

Verordening Tegenprestatie naar Vermogen gemeente Berg en Dal 2016

Afstemmingsverordening (maatregelenverordening) Participatiewet, loaw en loaz gemeente Groesbeek 2015

Verordening cliëntenparticipatie werk en inkomen gemeente Berg en Dal 2016

Verordening Doe mee Plus gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregel bijzondere bijstand 2016

Beleidsregel kinderopvang gemeente Groesbeek 2015

Verordening leerlingenvervoer Groesbeek 2014

Verbonden partijen

Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	lid algemeen bestuur
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De GGD voert de wettelijke taken uit de Wet Publieke Gezondheid en Jeugdwet uit. Daarnaast voert de GGD-Gelderland Zuid ook andere taken uit bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke opvang en jeugd.

Visie

De kracht en kennis van de GGD ligt in het vormgeven van collectieve en individuele preventie, signalering en behandeling. Zo werkt het team Gezonde wijk van de GGD samen met gemeenten aan het verbeteren van de gezondheid van mensen in de gemeenten en wijken in onze regio. De ambitie is om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen en de zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Dit doen we door te stimuleren dat de gezonde keuze ook de makkelijkere keuze wordt.

Beleidsvoornemens

- In 2019 starten we met het opstellen van een nieuwe meerjarenstrategie 2020-2023.
- GGD voert een radarfunctie in voor de gewijzigde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling die in gaat vanaf 2019.
- Er is een bezuinigingstaakstelling i.v.m. HR21 (functiewaarderingsstelsel) oplopend tot € 556.000 in 2021.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.307	-1.543	-1.304
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		5,85%	5,85%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		912	786
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		5.463	4.280

Toelichting

Geen gegevens bekend.

Risico's

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

Instituut Bijzonder Onderzoek

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Wijchen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Wijchen, Beuningen, Heumen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Opsporing van oneigenlijk gebruik van uitkeringsgelden.

Visie

Behartiging van de gemeenschappelijke belangen op het gebied van de naleving van sociale zekerheidswetgeving. Dit betreft de naleving van de onderhoudsplicht en terugvordering van teveel ontvangen uitkering door (voormalige) uitkeringsgerechtigden, onderhoudsplichtigen en partners van (voormalig) uitkeringsgerechtigden. Een onderzoek tot bijzondere controle op de naleving vindt plaats na een daartoe strekkende opdracht van de deelnemende gemeente aan het Instituut Bijzonder Onderzoek. Het IBO wordt in stand gehouden door de gemeenschappelijke Regeling tussen de gemeente Berg en Dal, Beuningen, Heumen en Wijchen. De gemeente Wijchen fungeert als centrumgemeente.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-59	-71	-74
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		29,54%	29,54%
Resultaat verbonden partij			0
Omvang eigen vermogen verbonden partij		5	2
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		164	179

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in het begrotingstekort.

De bijdrage wordt berekend op basis van het aantal inwoners per 1 januari van het betreffende jaar en het aantal afgewikkelde opdrachten.

Het IBO brengt éénmaal per jaar een voorschot in rekening bij de deelnemende gemeenten. Het IBO kan hierdoor aan haar betalingsverplichtingen voldoen. Als er onvoldoende geld mocht zijn, schiet de gemeente Wijchen voor.

Risico's

Door verdeling van het nadelig saldo over de deelnemende gemeenten heeft de gemeenschappelijke regeling geen behoefte aan extra reserves. Voor de gemeente vormt dit wel een risico.

Onze buurt

Je brengt een groot deel van je vrije tijd door in de gemeente en het dorp waar je woont. Je wilt daar fijn kunnen leven en wonen. Dat gaat niet vanzelf. Daar moet aan gewerkt worden. Denk bijvoorbeeld aan een schone buurt, veilige wegen, goede riolering en het onderhouden van bomen en planten. Maar ook aan sport en bewegen. De gemeente heeft daarin een aantal taken, maar inwoners en ondernemers hebben dat ook. We hebben elkaar nodig om deze dingen goed te regelen. Daarbij geeft de gemeente steeds meer ruimte aan inwoners en ondernemers om zelf met ideeën te komen. De gemeente wil niet voor inwoners bedenken wat goed zou kunnen zijn, maar juist helpen de ideeën van inwoners te realiseren.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat hebben we bereikt?

- 2.1 In onze buurt is iedereen, zo veel als mogelijk, lichamelijk, geestelijk en sociaal gezond.
- 2.2 Ik voel me veilig in mijn buurt. Inwoners en ondernemers werken samen met de gemeente, politie en andere (zorg)instanties om dat zo te houden.
- 2.3 In onze buurt is een prettige sfeer.
- 2.4 We willen een duurzamere gemeente zijn.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

2.1.1 Inwoners die actief hun eigen gezondheid willen verbeteren ondersteunen we.

Uitvoering van het Plan van aanpak Gezond in Berg en Dal. Samen met inwoners worden onder andere de volgende activiteiten georganiseerd: cursus 'gezonde voeding hoeft niet duur te zijn' en de kookcursus voor mannen 60+. In Berg en Dal wordt een bankjesroute (om uit te rusten) en in de Heiliglandstichting een beweegroute uitgezet. In resultaat 3.7.3. wordt nader ingegaan op wandelroutes. We maken Fitplannen voor inwoners die een uitkering hebben. (relatie met ambitie 1, 3 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De kookcursus voor mannen 60+ vindt nu, naast in Leuth, ook in Groesbeek plaats. De pilot 'liever bewegen dan moe' krijgt een vervolg via de pilot 'vrouwen zijn kleur'. De beweegcoach van Berg en Dal en een medewerker van Indigo gaan wekelijks samen lesgeven aan vrouwelijke statushouders en vrouwen met lage SES (sociaaleconomische status), om deze groep vrouwen te ondersteunen bij hun mentale problemen en te activeren om meer te bewegen.

Stand van zaken Najaarsnota

Met de consultants participatie zijn de fitplannen van 2017 besproken. Ook is bekeken hoe we deze in 2018 in kunnen zetten voor uitkeringsgerechtigden. Kandidaten met een uitkering, waarbij gezondheid een hindernis vormt, krijgen (in samenspraak met hen) een maatwerkprogramma om weer 'fit' te worden. Resultaat is dat kandidaten afvallen, beter slapen, een beter dag- nachtritme krijgen en lekkerder in hun vel zitten. Er worden vanaf juni bootcamplessen in Millingen georganiseerd. Met deze lessen komen we tegemoet aan de behoefte van mannelijke statushouders en minima om te sporten en te ontmoeten. In Kekeerdom is in september de beweegroute het Kekeerommetje geopend. Deze route met beweegoefeningen kan individueel of wekelijks onder begeleiding worden gelopen.

Stand van zaken Jaarrekening

In oktober hebben we samen met de sport- en ouderenverenigingen in Groesbeek en Ooij een beweeg- en vitaliteitsmarkt georganiseerd. De markt was speciaal voor senioren. Via workshops en presentaties kregen ze informatie over hoe je goed voor je lichaam en geest kunt zorgen

2.1.2 Elke inwoner kan sporten en spelen in de buurt.

Speeltuinen vernieuwen wij in overleg met kinderen en buurtbewoners. Voor 2018 zijn de volgende plekken aan de beurt: Bisschop Hamerplein (Berg en Dal), Burgemeester Reijmersstraat (Millingen aan de Rijn), Koningin Wilhelminastraat (Ooij). Daarnaast is er een inwonersinitiatief voor een speelplek in het centrum van Groesbeek. Ook overleggen wij met inwoners over een ander inwonersinitiatief; buurtpark de Drul. (relatie met ambitie 1, 3 en 4).

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Bisschop Hamerplein (Berg en Dal). Er is opdracht gegeven voor het vernieuwen van deze speelplek. Hoe de speeltuin er uit komt te zien is bepaald door de dorpsraad, het kinderparlement van school en 118 kinderen uit de wijk. Medio juni 2018 zal de nieuwe speelplek klaar zijn.
- Burgemeester Reijmersstraat (Millingen aan de Rijn). Hier staan slechts vier kunststof doelpalen. De palen zijn nog goed en zullen wij voorlopig niet vervangen.
- Koningin Wilhelminastraat. Op deze plek staat alleen een wipkip. Met het actualiseren van het vervangingsschema adviseren wij over deze locatie. Wij verwachten het actuele vervangingsschema eind 2018 voor te leggen aan de gemeenteraad.
- Inwoners zijn met het idee gekomen om een speelplek te maken naast het gemeentehuis. Hiervoor is vanuit de buurt veel draagvlak. Initiatiefnemers zijn een stichting aan het oprichten. Via subsidies willen zij een groot deel van het benodigde budget regelen.
- Buurtpark de Drul is in uitvoering. Vorig jaar zijn twee speelplekken in het buurtpark vernieuwd. In mei 2018 is het voetbalveld vernieuwd. Nu zijn wij met bewoners in overleg over een boomstammenpad. De bewoners regelen zelf veel.

Stand van zaken Najaarsnota

- Bisschop Hamerplein (Berg en Dal) is gereed. De speeltoestellen zijn geplaatst en in gebruik.
- De wipkip aan de Koningin Wilhelminastraat is weggehaald. De gemeente zet vooral in op grotere en centraal gelegen speelplekken.
- Buurtbewoners van de omgeving Kerkstraat maken stappen met hun idee voor het realiseren van een speelplek naast het gemeentehuis. Inmiddels is een stichting opgericht en zijn subsidies aangevraagd. Binnenkort is er een gesprek met buurtbewoners die nog bezwaren hebben.
- Buurtpark de Drul (Groesbeek) is een fase verder. Inmiddels is ook het boomstammenpad gerealiseerd. Voor eind 2018 is uitvoering van de volgende fase in voorbereiding. Dit is het verkeersplein. Voor 2019 staan nog vier fases op de agenda.

Het aangepaste vervangingsschema van de speelplekken is eind september 2018 vastgesteld door de gemeenteraad. Daarin is het budget voor groot onderhoud van speelplekken voor de aankomende jaren geregeld.

Stand van zaken Jaarrekening

In 2018 hebben we het vervangingsschema voor speelplekken bijgewerkt. Vervolgens heeft de gemeenteraad dit vastgesteld. Voor de komende drie jaar is er genoeg geld om de speelplekken te vernieuwen en veilig te houden.

Ook werken we mee aan twee inwonersinitiatieven.

- De Kerkstraat in Groesbeek. Inwoners hebben een stichting opgericht en daarmee geld verzameld. Dit is voldoende geld voor het realiseren van een speelplek. Volgens planning wordt de speelplek in 2019 aangelegd. Wij zijn nog met de initiatiefnemers en buurtbewoners in overleg over de definitieve inrichting van de speelplek. In de toekomst kunnen kinderen uit de omgeving dichtbij huis spelen, andere kinderen ontmoeten en actief bezig zijn.
- Buurtpark de Drul in Groesbeek. Op deze plek hebben we samen met inwoners een boomstammenpad en een verkeersplein aangelegd. Een verkeersplein is uniek binnen onze gemeente.

2.1.3 In mijn buurt is begrip voor mensen met psychische problematiek en/of dementie.

In 2018 wordt de pilot wijkgerichte GGZ uitgevoerd. We willen inwoners met psychische problemen helpen, zodat ze zelfstandig kunnen wonen en mee kunnen blijven doen aan activiteiten in hun buurt. Daarvoor willen we samenwerken met alle instellingen uit de gemeente. We willen dat de dorpen vriendelijk zijn voor mensen met dementie. Hiervoor worden in 2018 de sociale teams en medewerkers van de gemeente getraind in hoe dementie te herkennen en hoe een gesprek te voeren met iemand met dementie. We gaan onderzoeken hoe het samenwerkingsproject in het dorp Berg en Dal tussen huisarts, wijkverpleging en opbouwwerk voor dementerende inwoners ook in andere dorpen kan plaatsvinden. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We willen dat meer mensen met psychische problemen kunnen meedoen in de samenleving. Daarom zijn in april 2 trainingen gestart: "Mental Health First Aid (EHBO voor GGZ)" van Indigo en "Ontwa(a)r verward gedrag" van MEE. Beide trainingen bieden inzicht, handvatten en vaardigheden voor (de omgang met) mensen met een psychiatrische achtergrond. Een mix van professionals en vrijwilligers neemt deel aan de trainingen. Ook is in april in de Stekkenberg een spreekuur van IrisZorg gestart voor verslavingsbehandeling. Mensen met verslaving worden vandaar uit laagdrempelig doorverwezen en hoeven niet eerst naar Nijmegen. Een huisbezoek is ook mogelijk. Daarbij vergemakkelijkt de aanwezigheid van IrisZorg in Groesbeek de samenwerking met andere professionals.

Stand van zaken Najaarsnota

In oktober vindt een eerste gesprek plaats over hoe het project zorg en welzijn in het dorp Berg en Dal uit te breiden naar de andere kernen. Bij dit project werken huisarts, wijkverpleging, thuiszorg en het sociale team in het dorp Berg en Dal gestructureerd samen om er voor te zorgen dat (kwetsbare) ouderen op een kwalitatief goede manier thuis kunnen blijven wonen. Het project is ook een heel mooi voorbeeld van het ontschotten van budgetten.

Stand van zaken Jaarrekening

In december 2018 is in Groesbeek een Alzheimercafé gestart. Hier worden verschillende thema's besproken, bijvoorbeeld:

- omgaan met dementie
- gedragsverandering
- beweging

Inwoners met dementie en hun naasten kunnen hier vragen stellen. Ze krijgen informatie hoe ze kunnen omgaan met deze ziekte.

Medewerkers van de telefonie en de receptie hebben in 2018 een training communicatie gehad. In 2019 organiseren we voor deze medewerkers een aanvullende training over hoe zij om moeten gaan met dementerenden.

Sinds 1 september heeft de GGD een centraal meldpunt voor onze inwoners. Hier kunnen zij terecht als zij zich zorgen maken over mensen met verward gedrag. Door op tijd de juiste hulp te bieden, kunnen we voorkomen dat verward gedrag leidt tot problemen en overlast. Met het opstarten van het project "Zorg en Welzijn" in de andere kernen gaan we in 2019 verder.

2.2.1 Mijn kind kan zelfstandig naar school.

Om dit te bereiken voeren we de volgende projecten uit: school-thuis route projecten (hoe komen kinderen via een veilige route op school); studie fietspad Ooij – Erlecom; studie schoolroute Marktplaats Groesbeek – Nijmeegsebaan. (relatie met ambitie 4).

Stand van zaken Voorjaarsnota

De hierboven genoemde projecten staan gepland voor het derde en vierde kwartaal 2018, eerder bleek niet haalbaar door de krappe formatie voor verkeer, welke pas begin 2018 op sterkte is gebracht.

Stand van zaken Najaarsnota

In het najaar 2018 richten we de schoolzones op De Horst en in Millingen aan de Rijn veiliger in. Ook starten we met de genoemde school-thuisroute projecten. De Provincie Gelderland voert momenteel een trajectverkenning uit naar haar N840. Samen met de provincie en de gemeente Nijmegen zijn we daarom na de zomer verkenningen gestart naar mogelijke kwaliteitsverbeteringen op de hoofdfietsroute Nijmegen – Beek – Leuth – Millingen aan de Rijn. Zo kijken we met de gemeente Nijmegen naar een voor de fietser duidelijkere inrichting van de parallelweg tussen het Traianusplein en de havo Notre Dame. De Provincie Gelderland onderzoekt betere oversteekplaatsen over de N840 bij de Thornsche Molen en De Snap. Zelf zijn we gestart met een haalbaarheidsstudie naar een fietspad om Leuth. Aan deze projecten hebben we voorrang gegeven boven de eerder genoemde studies naar een fietspad Ooij – Erlecom en Markt – Stekkenberg (Groesbeek). Deze studies pakken we op in 2019.

Stand van zaken Jaarrekening

Zeker 75% van de schoolkinderen woont op loop- en/of fietsafstand van zijn of haar basisschool. Ze zouden daarom zelfstandig naar school moeten kunnen. In 2018 hebben we (verder) gewerkt aan het veiliger maken van de school-thuisroutes. Een onveilige route was een van de redenen die er voor zorgt dat ouders hun kinderen per auto naar school brachten. Er is nog niet onderzocht of er na de verbeteringen minder kinderen worden weggebracht.

2.2.2 We maken de wegen veiliger.

Na een voorbereiding in 2017 worden in 2018 de volgende wegen veiliger gemaakt door: aanleg apart fietspad Heumensebaan – Rijlaan; herinrichting Herwendaalseweg; herinrichting Heerbaan – Wethouder Koenenstraat (ook vanwege trillingshinder); ingebruikname van het tweede parkeerterrein bij de Lidl in Groesbeek met een veiligere route voor vrachtverkeer (relatie met ambities 3 en 4) en door groot onderhoud aan de Meerwijkselaan. Deze weg wordt veiliger gemaakt door een maximum toegestane snelheid van 50 km/uur in de Heilig Landstichting en 80 km/uur tussen de Heilig Landstichting en de Postweg. In 2018 werken we bovendien aan de ontwikkeling van toeristisch opstappunten (TOP). Een TOP is een herkenbare plek met parkeerterrein, een horecagelegenheid en plattegronden. Met deze goed bewegwijzerde plekken willen we toeristen een goede voorziening bieden en kunnen we de verkeerssituaties op de dijken en in de Weverstraat in Kekerdom verbeteren. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Fietspad Heumensebaan-Rijlaan; momenteel lopen de ruimtelijke procedures voor zowel het fietspad als de verplichte natuurcompensatie, voor het laatste zijn in de polder gronden aangekocht.

- Herinrichting Herwendaalseweg; na een uitvoerig traject met burgerparticipatie werken we momenteel aan het realiseren van het technisch bestek en –tekeningen.

- Heerbaan – Koenenstraat; het concept definitief ontwerp is besproken met omwonenden. We streven naar uitvoering vanaf oktober/november 2018.

- Tweede parkeerterrein De Lidl: we starten dit jaar met de bestemmingsplanprocedure.

- Onderhoud Meerwijkselaan; na afronding van de provinciale werkzaamheden aan de Nijmeegsebaan krijgt de Meerwijkselaan deze zomer onderhoud. Het idee om tussen de Heilig Landstichting en Postweg de weg in te richten als 80 km/uur weg blijkt helaas niet mogelijk. De snelheid op dit stuk weg blijft daarom 60 km/uur.

- TOP's: staan als genoemd gepland voor 2018.

Stand van zaken Najaarsnota

- Fietspad Heumensebaan-Rijlaan: de Provincie Gelderland heeft officieel haar akkoord gegeven op het plan voor de natuurcompensatie in de polder. Op dit moment stellen we de bestemmingsplannen op voor zowel het fietspad als de natuurcompensatie. Op het moment dat de plannen geldig zijn is uitvoering mogelijk; we verwachten dat nu in 2019.

- Herwendaalseweg: uitvoering 2019 na de Vierdaagse.

- Wethouder Koenenstraat – Heerbaan: uitvoering start deze winter.

- Tweede parkeerterrein Lidl: op 27 september is het bestemmingsplan door de raad vastgesteld. De uitvoering kan starten zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is. Dit moment is afhankelijk van eventueel beroep.

- TOP's: zoals is afgesproken in het coalitieakkoord werken we in het najaar 2018 eerst aan een heroverweging van de beoogde locaties voor TOP's. Besluitvorming daarover vindt plaats in de eerste helft van 2019.

Stand van zaken Jaarrekening

Jaarlijks richten we onze wegen veiliger in. Dit doen we door onze wegen te verbeteren op basis van de landelijke richtlijnen. Deze richtlijnen moeten zorgen:

- voor de verkleining van de kans op een ongeval;
- en de verkleining van de kans op letsel als er toch een ongeval plaatsvindt.

In 2018 waren er minder ongevallen dan in de jaren er voor. Hierbij plaatsen we de volgende opmerkingen:

- De cijfers gelden voor alle wegen in onze gemeente, ook die in beheer zijn bij de Provincie Gelderland;
- Het is moeilijk om betrouwbare uitspraken te doen over de werkelijke toe- of afname van de verkeersveiligheid, omdat er weinig cijfers bekend zijn.
- In 2014 werden weinig ongevallen geregistreerd. Dit is vanaf 2015 verbeterd.

Het totale aantal (geregistreerde) verkeersongevallen in de gemeente, nam af van 222 in 2017, naar 211 in 2018.

- Onbekend is of er meer verkeer op onze wegen is. Hierdoor kunnen we geen uitspraken doen over de toe- of afname van de kans op een ongeval.

2.2.3 We helpen inwoners hun eigen veiligheid en zelfredzaamheid te vergroten.

Inwoners en instellingen weten wat ze moeten doen in een noodsituatie. Ze weten wat ze van de overheid kunnen verwachten en wat ze zelf (met elkaar) kunnen doen. Buurtbewoners zijn in alle woonkernen van onze gemeente aangesloten bij WhatsApp Buurtpreventiegroepen. De gemeente helpt onder andere door het plaatsen van waarschuwingsbordjes in de kernen. Nadat in 2017 binnen de Veiligheidsregio Gelderland- Zuid extra aandacht is besteed aan het thema 'brand en verminderd zelfredzamen' staat in 2018 het thema 'continuïteit van voorzieningen' op het programma. Hoe kunnen we samen de gevolgen van storingen/uitval van bijvoorbeeld gas en stroom, internet en/of drinkwater verkleinen en ons hierop zo goed mogelijk voorbereiden? Samen met hulpdiensten, nutsbedrijven en instellingen/inwoners zullen we hiervoor onderzoek, oefening en planvorming organiseren. Daarnaast wordt in 2018 een besluit verwacht over een plan van de Veiligheidsregio dat onder andere inhoudt hoe het beschikbare personeel en materieel zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden ingezet. We letten daarbij op de risico's in het gebied en wat er door alle betrokkenen aan het voorkomen van risico's wordt gedaan. (relatie met ambitie 1, 3, 4 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels is ook de kern Heilig Landstichting afgedekt met WhatsApp-Buurtpreventiegroepen en voorzien van waarschuwingsborden (Attentie Whatsapp Buurtpreventie). Hiermee zijn nu alle grote woonkernen van de gemeente Berg en Dal afgerond. Dit project heeft de nodige mediapubliciteit opgeleverd.

Verder is in april 2018 het 'Brandweezorgplan basisbrandweezorg Gelderland-Zuid' definitief vastgesteld, met als insteek risicobeheersing en kostenbeheersing. Hierdoor ontstaat voor de komende jaren duidelijkheid over de verdeling van personeel en materieel. Voor de brandweerpost Groesbeek betekent dit o.a. het behoud van de hoogwerker.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid werd eind 2017 getroffen door een vliegtuigongeval met grootschalige stroomuitval in meerdere gemeenten. Dit incident heeft geleid tot inzet van de volledige regionale crisisorganisatie tot en met GRIP 4. Hierbij werd nauw samengewerkt met de crisisorganisaties van Liander, Defensie en het Waterschap.

In deze periode stond ook de regionale systeemtest "Hermes" op het programma, waarbij een GRIP 4 situatie zou worden beoefend. Om deze systeemtest goed te kunnen evalueren heeft de voorzitter van de Veiligheidsregio, na overleg met de Inspectie Justitie en Veiligheid, hem tot nader bericht uitgesteld. Bij de evaluatie wordt ook gekeken naar verbeterpunten voor het thema continuïteit van voorzieningen.

Stand van zaken Najaarsnota

Het 'Plan van Aanpak compenserende maatregelen' van de brandweer is gereed. Hiermee start de uitvoering van de maatregelen zoals in het 'Brandweezorgplan basisbrandweezorg' is aangegeven.

Het "concept-Brandweezorgplan Specialismen en OvD-gebieden" is klaar en komt op de agenda van de bestuurlijke tweedaagse (half november 2018). Afhankelijk van de uitkomsten daarvan, kan dit onderdeel van het Brandweezorgplan dan geagendeerd worden voor officiële besluitvorming in de vergadering van het algemeen bestuur in december.

De wethouders hebben "de basis opleiding crisisbeheersing voor bestuurders" en een interne training op het gebied van openbare orde en veiligheid gevolgd om de taak van locoburgemeester te kunnen vervullen.

In het najaar vinden drie infospecials plaats over het jaar thema Continuïteit van gezonde infrastructuur waarvan één over Zorgcontinuïteit en één over de Samenwerking binnen de veiligheidsregio.

De regionale systeemtest Hermes heeft eind oktober plaats gevonden. Hierin zijn de aanbevelingen van de evaluatie van de stroomstoring West Betuwe meegenomen.

Stand van zaken Jaarrekening

De Veiligheidsregio Gelderland- Zuid heeft extra aandacht besteed aan het jaarthema 'continuïteit van voorzieningen'. Dit hebben ze gedaan in samenwerking met verschillende instanties. We vinden vitale processen steeds belangrijker. In ons dagelijks leven maken we voortdurend gebruik van vitale processen, producten en diensten zoals elektriciteit, ICT en drinkwater. We staan er niet zo vaak bij stil dat deze kunnen uitvallen, daarom kunnen de gevolgen van uitval groot zijn. Uitval kan voor grote maatschappelijke problemen en onrust zorgen. Het is van groot belang dat de samenleving hierop voorbereid is en weet hoe ze hier mee om moeten gaan. Daarin hebben betrokken partners (veelal bedrijven) en burgers zelf een belangrijke rol. Ook de overheid heeft hierin een rol. De VRGZ heeft met bedrijven verschillende themabijeenkomsten en oefeningen georganiseerd. Hiermee willen ze de samenwerking goed op elkaar afstemmen. Zodat men elkaar sneller weet te vinden in geval van een crisis.

Voor vier kernen in onze gemeente (Ooij, Leuth, Kekerdome en Berg en Dal) heeft de VRGZ inloopavonden over brandveiligheid georganiseerd. Bewoners kregen hiervoor een uitnodigingsbrief met daarin ook tips over brandpreventie. De inloopavond hebben we georganiseerd voor de kernen waar de brandweer niet altijd aan de normtijd kan voldoen. Vanaf de 112-melding heeft de brandweer acht minuten de tijd om op het brandadres te komen. In de praktijk is deze normtijd voor een vrijwilligerskorps in een landelijk gebied niet altijd haalbaar. Dit is niet anders dan het landelijke beeld.

Het "Brandweezorgplan Specialismen en Ovd-gebieden" is eind 2018 vastgesteld en wordt verder in uitvoering genomen. Dit heeft voor onze gemeente geen grote gevolgen.

De voorbereiding op de invoering van de Wet verplichte GGZ is inmiddels ook opgestart in regionale samenwerking. Hierbij wordt nadrukkelijk een verbinding tussen zorg en veiligheid gelegd. Deze wet regelt de rechten van mensen die te maken hebben met verplichte zorg in de GGZ. Een belangrijke verandering is dat verplichte zorg straks ook buiten een GGZ-instelling opgelegd kan worden. Deze wet treedt op 1 januari 2020 in werking. Berg en Dal maakt een lokaal plan voor opvang van mensen met verward gedrag in de wijk. Daarbij wordt nauw aangesloten bij het project Sluitende aanpak (Veiligheidsregio, GGDregio).

Inmiddels hebben alle grote woonkernen van de gemeente Berg en Dal WhatsApp-Buurtpreventiegroepen en zijn ze voorzien van waarschuwborden (Attentie Whatsapp Buurtpreventie). Op deze manier willen we de veiligheid in de wijk verbeteren. Dit project heeft de nodige mediapubliciteit opgeleverd.

Buurtbewoners kunnen zich ook blijven aansluiten bij de bestaande WhatsApp Buurtpreventiegroepen, op onze website is alle benodigde informatie te vinden.

Landelijk staan we bij www.wabp.nl nu op de 10e plaats op de ranglijst van gemeenten met verhoudingsgewijs de meeste buurtpreventiegroepen.

2.3.1 We richten de dorpscentra goed in.

We willen dat er een prettige sfeer is in de verschillende dorpen. De toeristen die op het landschap afkomen kunnen daardoor langer blijven. De toeristische sector kan zich hierdoor verder verbeteren. (relatie met ambitie 3). Op de volgende plekken zijn we bezig met de voorbereiding van projecten: In het centrum van Ooij; herinrichting Reinier van Ooijplein, de uitvoering volgt in 2021. Op de volgende plekken gaan we aan de slag met de uitvoering van projecten: In het centrum van Beek: aanpassing winkelcentrum Beek. In het centrum van Groesbeek: herinrichting van het marktplein. In 2017 is een proef gestart, of we door gebruik van verkeerslichten het autoverkeer kunnen verminderen op de Dorpsstraat in Groesbeek. In 2018 zullen we daarover besluiten. Om in ieder geval te beschikken over goede alternatieven voor het verkeer worden alternatieve routes in orde gemaakt. Denk hierbij aan (een gedeelte van) de Kerkstraat en de Burg. Ottenhofstraat.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Hetzelfde als de tekst hierboven.

Ter aanvulling:

Voor herinrichting markt Groesbeek loopt momenteel een uitgebreid burgerparticipatie traject . In samenhang daarmee loopt een politieke discussie over de mate van autoluw maken van de Dorpsstraat en het marktplein.

Stand van zaken Najaarsnota

Bij de navolgende projecten is nadrukkelijk aandacht voor een prettige sfeer in de omgeving waar inwoners en toeristen verblijven. De projecten zijn meer dan (verkeer/infra/water) technische oplossingen.

- Project Waterstraat Beek: dit project is voorlopig uitgesteld. Er vindt eerst nader onderzoek plaats naar een betere beheersing van de waterproblematiek in de kern Beek. Dit onderzoek voeren we deze winter uit. We verwachten in het voorjaar 2019 de consequenties op projectniveau te kunnen overzien.

- Centrum Groesbeek: in het coalitieakkoord is een nader onderzoek naar de verkeersafwikkeling van, naar en in het centrum van Groesbeek afgesproken. We plannen in 2018 – 2019 twee thema-avonden met de raad om de gemeentebrede mobiliteitsvisie tussentijds te evalueren en te komen tot onderzoeksvragen voor het nadere onderzoek naar het centrum. Dit onderzoek voeren we vervolgens in de tweede helft van 2019 uit. Tegelijk met dit traject loopt via burgerparticipatie de verkenning naar de herinrichting van de markt. Gelijktijdig blijven we verder werken aan de herinrichting van de alternatieve routes om het centrum. In 2019 voorzien we zo onder andere de aanpassing van de Kerkstraat, waarvoor we dit najaar het ontwerp maken.

Stand van zaken Jaarrekening

In 2018 zijn om eerder genoemde redenen geen verbeteringen uitgevoerd aan de inrichting van onze dorpscentra.

2.3.2 We gebruiken de accommodaties beter.

Met accommodaties bedoelen we gemeentelijke gebouwen of gebouwen die met gemeenschapsgeld zijn opgezet of in stand worden gehouden. Al deze gebouwen bekijken we samen met de gebruikers op beter en vaker gebruiken. We willen zo de kosten verminderen en de opbrengsten verhogen. We sluiten aan bij de dorpsagenda waarbij inwoners zelf bepalen wat zij belangrijk vinden voor hun dorp (relatie programma inwoners). We doen dit omdat we deze ontmoetingsmogelijkheden belangrijk vinden voor de leefbaarheid van een dorp. Per jaar worden twee dorpen aangedaan. In 2018 zijn dat Leuth en Ooij.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In Leuth is een groep vrijwilligers bezig met de voorbereidingen voor een dorpsagenda. Hier zijn vrijwilligers van het Kulturhus en de vriendenkring bij betrokken. Het gebruik van dorpsaccommodaties komt hierbij aan bod.

In Ooij is een oriënterend gesprek gevoerd met inwoners die met de dorpsagenda aan de slag willen. Het dorpshuis de Sprong wordt hier ook bij betrokken. De inwoners gaan als eerste in gesprek met verschillende stakeholders uit het dorp, om te kijken wat er allemaal speelt. Aan hen zal ook gevraagd worden of zij mee willen helpen/denken.

Stand van zaken Najaarsnota

De inwonersavond voor de dorpsagenda in Leuth vond plaats op 27 september in de Vriendenkring. De beoogde inwonersavond voor Ooij is gepland op 15 november. De uitkomsten bepalen de aandachtspunten voor de dorpsagenda's. Voor De Sprong in Ooij ligt er een concept toekomstplan/businessplan voor het toekomstige gebruik. Dit moeten we nog beoordelen.

Dorpshuis de Vriendenkring en het Kulturhus Leuth hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten om meer efficiency, samenhang en afstemming in het aanbod aan sociaal-culturele activiteiten in Leuth te bereiken. De Vriendenkring heeft een financiële bijdrage gekregen om het gebouw intern te vernieuwen en een duurzaam gebruik mogelijk te maken.

Stand van zaken Jaarrekening

Een beter gebruik van accommodaties zullen we niet alleen bereiken via de dorpsagenda's. Er is daarom besloten een apart traject te volgen voor de 2e fase van het accommodatiebeleid. Hiervoor gaan we in gesprek met gebruikers en besturen. Dit is verwerkt in de programmabegroting voor 2019.

2.3.3 We zijn zuinig op de bijzondere, oude panden/monumenten in onze gemeente.

In Millingen aan de Rijn bekijken we (in overleg met de eigenaren) wat de bijzondere panden zijn en wijzen we er weer zeven aan als gemeentelijk monument. Voor alle eigenaren van een gemeentelijk monument komen er nieuwe monumentenschildjes met daarop het nieuwe gemeentewapen. Er zullen vier borden met informatie over de Tweede Wereldoorlog worden geplaatst in respectievelijk Beek, Leuth, Millingen en Heilig Landstichting. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In januari 2018 zijn uiteindelijk acht panden in Millingen aangewezen als gemeentelijk monument. De nieuwe monumentenschildjes met het wapen van Berg en Dal worden uitgereikt op 9 juni. Van de vier informatiepanelen WOII is het paneel in Leuth op 4 mei onthuld.

Stand van zaken Najaarsnota

Door diverse verenigingen en stichtingen zijn in het erfgoedberaad projecten ingediend. Voor zes projecten is subsidie toegekend. In augustus is vanuit het erfgoedberaad de stuurgroep Erfgoednet Berg en Dal opgericht. Ondersteund door de gemeente gaat deze groep een gezamenlijke erfgoedsite voor onze gemeente opzetten.

Stand van zaken Jaarrekening

Stichting Monument & Landschap heeft uit het Erfgoedbudget extra financiële ondersteuning gekregen. Dit geld is ingezet om de app/wandelroute Wederopbouwarchitectuur af te ronden.

In 2018 zijn 21 subsidies voor onderhoud aan gemeentelijke monumenten aangevraagd.

We zijn bezig met het Unesco erfgoedproject "De Romeinse Limes". We willen het Romeins aquaduct en het Kops Plateau hiervoor in aanmerking laten komen. Het Romeins aquaduct krijgt ter uitbreiding extra bufferzones en het hele gebied beschermen we met zichtzones. Het rijksmonument Kops Plateau moeten we voor deze nominatie met enkele percelen uitbreiden.

2.3.4 We maken het landschap mooier en beter bereikbaar.

Uit het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) voeren we meerdere projecten uit. We voeren het Plan van Aanpak Regie op Wandelen uit. We brengen alle basisscholen en natuurorganisaties bij elkaar om natuurprojecten op te nemen in het lespakket. Er worden bij de scholen zelf verschillende groene lesplekken aangelegd of uitgebreid. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Plan van Aanpak Regie op Wandelen:

Alle wandelpaden en –routes zijn in beeld gebracht. Er is al veel aan promotie van wandelen in de gemeente Berg en Dal gedaan. De knelpunten en de mogelijke oplossingen zijn in beeld gebracht. Met de basisscholen in Beek, Leuth, Groesbeek en De Horst zijn afspraken gemaakt over natuureducatie en groene lesplekken. De groene lesplekken zijn al aangelegd of leggen we binnenkort aan.

Stand van zaken Najaarsnota

In het kader van Regie op wandelen zijn verschillende knelpunten opgelost (1x aankoop van een landweg, 2x is een oplossing gevonden voor afgesloten landwegen). Het waterschap heeft ingestemd met gebruik van hun controle stroken. Dit regelen we in een gebruiksovereenkomst. De eerste 2 dorpsommetjes in Heilig Landstichting zijn opgeleverd en feestelijk geopend op Burendag. We werken nog aan twee nieuwe ommetjes.

De eerste groene lesplek voor natuureducatie aan de Leygraaf is feestelijk geopend.

In september is in Kekerdom en de Millingerwaard de goed bezochte derde editie van de Landschapsparade gehouden.

Stand van zaken Jaarrekening

Door verschillende particuliere grondeigenaren is het landschap mooier gemaakt. Voor de aanleg van landschapselementen hebben we subsidie gegeven. Doordat er een aantal knelpunten in het wandelnetwerk zijn opgelost is het buitengebied beter bereikbaar geworden. Er is een bruikleenovereenkomst afgesloten met het waterschap over de toegang tot de schouwstroken. Ook hebben we een particuliere onverharde weg aangekocht bij Leuth. Daarnaast hebben we twee afgesloten paden weer openbaar toegankelijk gemaakt.

Alle basisscholen in de gemeente zijn benaderd om groene lesplekken aan te leggen. In Leuth en De Horst zijn deze lesplekken al gerealiseerd. Een aanvraag voor Beek is in behandeling.

Op 10 november werd het Land-art en kunstproject OPEN bij de Thornsche Molen door Via Natura overgedragen aan de gemeente. In 2019 zal de Stichting Thornsche Molen het beheer gaan uitvoeren. Op 10 november was ook de presentatie van de eindrapportage van de Natuurmonitor 2006-2017. Een project over natuurlijk landschapsbeheer van agrarische grond.

De historische overblijfselen de Schaapsdrift, het Willemspark en de Krombuukelaon op het landgoed de Wolfsberg in Groesbeek zijn hersteld.

2.4.1 We nemen maatregelen tegen de effecten van klimaatverandering.

We zoeken een oplossing voor de wateroverlast in de kernen Beek en Breedeweg. Uitvoering van deze oplossing staat gepland in de periode 2018-2020. We moedigen inwoners aan om bij de inrichting van hun tuin rekening te houden met extremere weersomstandigheden. Bijvoorbeeld regenwater niet meer via het riool afvoeren, ook wel afkoppelen genoemd en meer groen en minder tegels, zodat het water in de bodem kan zakken. We gaan samen met bijvoorbeeld Waterschap nieuwe methodes zoeken om de effecten van bijzonder harde regenbuien beter in de vingers te krijgen. De wijk Groesbeek Noord vormt hierbij een proeflocatie. We stellen samen met de gemeentes in de regio een plan op om in de toekomst overlast van klimaatverandering (te nat, te droog, te warm) zo veel mogelijk te voorkomen (Regionale Adaptatie Strategie). (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is in de maak. Er zijn interviews gehouden met allerlei partijen in het gebied. Daarnaast hebben verschillende workshops en inspiratiebijeenkomsten plaatsgevonden. De RAS is in november 2018 klaar.

Stand van zaken Najaarsnota

De RAS (Regionale Adaptatie Strategie) is in concept in november/december gereed, waarna besluitvorming kan plaatsvinden in het eerste kwartaal 2019.

Stand van zaken Jaarrekening

Het concept van de RAS (Regionale Adaptatie Strategie) Rijk van Maas & Waal was in december klaar. Advies hierover vindt voorjaar 2019 plaats door bestuurders en belanghouders. Daarna kan de RAS worden vastgesteld.

Met het waterschap zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren maatregelen in Breedeweg. Een eerste uitgevoerde maatregel is uitdieping van de bestaande wateropvang aan de Knapheideweg. Dit is al door het waterschap uitgevoerd.

Op dit moment denken we na over maatregelen tegen wateroverlast in Beek. Daarbij betrekken we tevens Staatsbosbeheer als eigenaar van de hooggelegen hellingen.

2.4.2 We stimuleren het verminderen van de hoeveelheid restafval.

De hoeveelheid restafval in 2015 per inwoner in de voormalige gemeente Ubbergen was 190 kg. In de voormalige gemeenten Groesbeek en Millingen was dit 70 kg per inwoner. Vanaf 2017 wordt in de hele gemeente op dezelfde wijze afval opgehaald. In 2018 kunnen we de eerste resultaten beoordelen en stellen waar nodig verbeteringen voor. We streven naar gemiddeld maximaal 70 kg restafval per inwoner. We gaan proberen deze hoeveelheden nog verder terug te brengen. We ondersteunen initiatieven, die ertoe leiden dat afval steeds meer als grondstof wordt gebruikt (circulaire economie). (relatie met ambitie 2 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De scheidingsresultaten over 2017 inclusief de milieustraten, worden momenteel verzameld en geanalyseerd. Op basis hiervan kunnen we mogelijk verbeteringen voorstellen. De gescheiden ingezamelde grondstofstromen worden al gerecycled.

We informeren inwoners over het goed scheiden van hun afval. Hiermee hopen we de vervuiling in de gescheiden grondstofstromen terug te dringen, zodat recycling zo hoogwaardig mogelijk plaats vindt.

Stand van zaken Najaarsnota

Over 2017 is de hoeveelheid restafval uitgekomen op 73 kg per inwoner per jaar. Daarmee behalen we bijna het gewenste resultaat. We proberen door voorlichting mensen te stimuleren om afval verder te scheiden en zo min mogelijk vervuiling in de gescheiden afvalstromen. Momenteel werken we voorstellen uit voor mogelijke aanpassingen in de afvalinzameling en verwerking. Begin 2019 vragen we de raad om hierin keuzes te maken.

Stand van zaken Jaarrekening

Over 2018 komt de hoeveelheid restafval naar verwachting uit op ongeveer 70 kg per inwoner per jaar. Daarmee voldoen we aan onze doelstelling. Jaarlijks wordt een rapportage gemaakt over de totale scheidingsresultaten voor alle afvalstromen. Zodra we deze rapportage over 2018 hebben, sturen we deze naar de raad. Tweejaarlijks nemen we ook deel aan de landelijke benchmark huishoudelijk afval, de resultaten van de benchmark over 2017 zijn ook al gedeeld met de raad. Vanuit Dar is regelmatig gecommuniceerd over afvalscheiding en het voorkomen van vervuiling. Dat blijven we ook doen. Ook kijken we naar opties om de inzameling te optimaliseren en extra recyclingsmogelijkheden zoals gescheiden inzameling en verwerking van luiers en incontinentiemateriaal.

2.4.3 We maken duidelijk waar en onder welke voorwaarden we de opwekking van duurzame energie mogelijk maken.

We gaan samen met inwoners en gemeenteraad een kaart maken waarin we voor iedere vorm van duurzame energie aangeven waar mogelijkheden zijn. De kaarten stellen we op voor zonne-energie, windenergie, geothermie (warmte-koudeopslag), biomassaverbranding en waterenergie.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels zijn er verschillende ontwerpessies Kanskaart Duurzame Energie geweest. Hierin konden inwoners aangeven hoe en waar volgens hen duurzame energie opgewekt moet worden binnen de gemeente. Komende tijd worden de resultaten samengevoegd en teruggekoppeld naar de inwoners. Daarna bespreken we de resultaten vanuit verschillende beleidsvelden. Nadat dit deel is afgerond kan het resultaat het besluitvormingstraject in.

Stand van zaken Najaarsnota

Tijdens de ontwerpessies "Kansenkaart Duurzame Energie" zijn de voorkeuren van de inwoners verzameld.

Deze voorkeuren zijn gebruikt als basis in de gesprekken met de verschillende beleidsvelden. Hieruit zijn onderwerpen gekozen die de basis vormen voor de Ruimtelijke Visie Duurzame Energie. Op dit moment zijn we deze Ruimtelijke Visie Duurzame Energie aan het schrijven. Daarna gaat de visie het besluitvormingstraject in. Zodra de Ruimtelijke Visie Duurzame Energie is vastgesteld gebruiken we de visie ook als input voor de Regionale Energie en Klimaat Strategie (RES).

Stand van zaken Jaarrekening

We hadden de kansenkaart duurzame energieopwekking eerder af willen ronden, maar liepen daarbij tegen een capaciteitsprobleem aan. Dit heeft er ook voor gezorgd dat het grootschalig opwekken van duurzame energie in een lager tempo is uitgezet. Het besluit van de Raad om de capaciteit structureel uit te breiden maakt dat voor het capaciteitsprobleem een oplossing in zicht is. De kansenkaart duurzame energieopwekking zit nu in de afrondende fase. Met deze kansenkaart hebben we straks een belangrijk instrument om initiatieven te beoordelen. Ook kunnen we de initiatieven beter faciliteren om invulling te geven aan ons doel van 16% duurzame energie in 2023. Ook geeft het richting aan onze inbreng in de (landelijk verplichte) regionale energiestrategie.

2.4.4 We geven zelf het goede voorbeeld en stimuleren onze inwoners, bedrijven en instellingen om te verduurzamen.

We willen ieder jaar 3 tot 5% minder CO₂ (kooldioxide) produceren en zoeken bedrijven en instellingen die met ons meedoen. We gaan zwembad De Lubert duurzaam opknappen en zonnepanelen plaatsen. Ook sporthal De Duffelt krijgt zonnepanelen. Binnen 7 jaar is 50% tot 80% van alle elektriciteit die de gemeente zelf gebruikt duurzaam opgewekt in onze regio. Wat we nog niet regionaal duurzaam opwekken en nog moeten kopen, mag vanaf 2018 alleen nog maar Nederlandse groene stroom zijn. We richten een energiewinkel in waar inwoners informatie kunnen krijgen over energiebesparing en het duurzamer maken van hun woning. We verstrekken een duurzaamheidslening zodat ook inwoners die het geld zelf niet hebben kunnen verduurzamen. We gaan meer laadpalen voor elektrische auto's plaatsen. We stellen energiescans beschikbaar aan inwoners en sportverenigingen. Met bedrijven gaan we in gesprek om te inventariseren wat de mogelijkheden van verduurzaming zijn. We gaan bekijken wat de mogelijkheden zijn in het ondersteunen van de bedrijven om dit te realiseren. (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. Er lopen verschillende trajecten om nog meer zonnepanelen op ons vastgoed te plaatsen. De gunning voor het plaatsen van nog meer laadpalen in onze gemeente vindt deze zomer plaats.

Om klimaatneutraal te worden, faciliteren we onze bedrijven, organisaties en inwoners. Dit doen we onder andere door overlegruimte beschikbaar te stellen aan organisaties zoals Energiecoöperatie Energierijk. Ook is er een energiewinkel (pop-up store) in Beek die onze inwoners van juiste informatie kan voorzien. Verder hebben we een subsidie voor energiebesparende maatregelen woningen, een duurzaamheidslening, en een stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties Berg en Dal opgezet.

Daarnaast zijn we constant met bedrijven en organisaties in gesprek om te kijken in hoeverre het mogelijk is om (verder) te verduurzamen en hoe wij als gemeente daarbij kunnen faciliteren. Naast deze zaken komt er steeds meer aandacht te liggen op gasloos bouwen en wat dat betekent voor onze gemeente. Ook geven we meer aandacht aan communicatie rondom duurzaamheid.

Stand van zaken Najaarsnota

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. Trajecten om meer zonnepanelen op ons vastgoed te plaatsen zijn ingezet. Het bedrijf dat zorgt voor het plaatsen van nog meer laadpalen in onze gemeente is gekozen. Op dit moment bekijken we waar we deze laadpalen het beste kunnen plaatsen. Om klimaatneutraal te worden, faciliteren we onze bedrijven, organisaties en inwoners. Dit doen we onder andere door het faciliteren van de organisaties zoals Energiecoöperatie Energierijck en het loket duurzaam wonen plus. De duurzaamheidsleningen en de subsidieregeling lopen ook goed. Een deel was op en hebben we al aangevuld. Daarnaast zijn we constant met bedrijven en organisaties in gesprek om te kijken in hoeverre het mogelijk is om (verder) te verduurzamen en hoe wij als gemeente daarbij kunnen helpen. Naast deze zaken komt er steeds meer aandacht te liggen op gasloos bouwen. Daar waar mogelijk ondersteunen we initiatieven op dit gebied.

Op dit moment speelt er veel op het gebied van duurzaamheid, zowel nationaal, provinciaal als binnen onze gemeente. Om alles zo goed mogelijk af te stemmen, werken we aan een duurzaamheidsactieplan. Dit actieplan bouwt voort op de Energievisie, maar is breder en integraler van aard. Bovendien laat het de samenhang tussen alle acties zien. Het duurzaamheidsactieplan bestaat uit een korte visie en een reeks acties die wij komende tijd willen ondernemen/opzetten.

Op 27 september 2018 ontvingen we een Green Destinations Award. Met de aanbevelingen die hieruit volgen, gaan we in 2019 aan de slag.

Stand van zaken Jaarrekening

In 2018 hebben we successen geboekt. Zowel inwoners als non-profit organisaties maken veel gebruik van onze regelingen. Wij bieden voor inwoners een duurzaamheidslening en subsidieregeling aan en voor non-profit organisaties bieden we een stimuleringsregeling aan. Zowel de duurzaamheidslening als stimuleringsregeling hebben we met €1.000.000 verhoogd. De subsidieregeling hebben we verhoogd met €250.000.

Het Loket Duurzaam Wonen Plus is een succes. Meer dan 200 inwoners, bedrijven en organisaties hebben in 2018 contact gezocht met het loket. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 2017. Ook in vergelijking met omliggende gemeenten is dit een zeer hoge score. Dat we het Loket Duurzaam Wonen Plus voort hebben gezet, is daardoor logisch. Daarnaast zijn we als gemeente ook constant in gesprek met bedrijven en organisaties. We kijken in hoeverre het mogelijk is om (verder) te verduurzamen en hoe wij daar als gemeente bij kunnen helpen.

In 2018 zijn we ook begonnen met het bouwen van een netwerk van laadpalen voor elektrisch rijden. De eerste laadpalen zijn inmiddels in gebruik genomen. Op dit moment zijn er 4 laadpalen in werking (Erlecom, Groesbeek en 2x Millingen). Er zijn nog 4 laadpalen in ontwikkeling (2x Beek en 2x Groesbeek). Ook zijn er nog 4 basis-op-orde laadpalen gepland (Leuth, Berg en Dal, Breedeweg en De Horst).

We steunen de Energiecoöperatie Energierijck. Dit doen we door de daken van zwembad De Lubert en die van de gemeentewerf aan hen beschikbaar te stellen. Zij gebruiken deze om zonnepanelen op te leggen. Zelf leggen wij ook 136 extra zonnepanelen op het gemeentehuis en is er nu overal Ledverlichting.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze jaarrekening de gegevens per 21 maart 2019 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
-----------	------------------	-------------------	------------------

Verwijzingen Halt

Gemeente	40	39,6	110
Provincie	93	93,1	94
Nederland	137	137,4	131

Eenheid: Aantal per 10.000 jongeren 12-17 jaar

Bron: Bureau Halt

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017.

Winkeldiefstallen

Gemeente	0,4	0,4	0,4
Provincie	1,8	1,8	1,8
Nederland	2,3	2,3	2,3

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2018, rekening 2017 en rekening 2018 komen uit periode 2017.

Geweldsmisdrijven

Gemeente	4,2	4,2	4,4
Provincie	4,4	4,4	4,3
Nederland	5,3	5,3	5,1

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017.

Diefstallen uit woning

Gemeente	3	3,0	1,9
Provincie	3,1	3,1	2,5
Nederland	3,3	3,3	2,9

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017.

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)

Gemeente	3,3		5,0
Provincie	5,1		5,5
Nederland	5,6		6,3

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017.

Niet sporters

Gemeente	44,7	NNB	44,7
Provincie	46,8	NNB	46,8
Nederland	48,7	NNB	48,7

Eenheid: %

Bron: RIVM

Toelichting: Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.
Percentage rekening 2017 en 2018 komt uit periode 2016.

Fijn huishoudelijk restafval

Gemeente	96	96	57
Provincie	151	151	130
Nederland	200	200	174

Eenheid: Kg/inwoner

Bron: CBS

Toelichting: Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2015.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2017.

Hernieuwbare elektriciteit

Gemeente	2	3,6	3,6
Provincie	5,5	6,6	6,1
Nederland	12,2	5,9	5,9

Eenheid: %

Bron: RWS

Toelichting: Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

Percentages begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2015.

Percentages rekening 2018 komen uit periode 2016.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Lasten	-19.576	-20.125	-22.496	-21.844	652
Baten	10.408	8.452	8.562	10.046	1.484
Totaal programma	-9.168	-11.673	-13.934	-11.798	2.136

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Baten					
Beheer overige gebouwen en gronden	105	90	135	143	7
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	17	25	25	27	3
Verkeer en vervoer	1.560	149	179	875	696
Parkeren	74	112	62	63	0
Sportbeleid en activering	1	1	1	1	0
Sportaccommodaties	644	587	612	915	303
Cult.presentatie,productie,participatie	44	50	50	108	58
Cultureel erfgoed	53	43	43	33	-10
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	750	8	14	149	136
Riolering	3.192	3.414	3.436	3.489	53
Afval	3.858	3.878	3.861	3.941	80
Milieubeheer	55	51	99	83	-16
Begraafplaatsen en crematoria	55	45	45	219	174
Totaal Baten	10.408	8.452	8.562	10.046	1.484

Lasten

Beheer overige gebouwen en gronden	-152	-127	-127	-108	19
Crisisbeheersing en brandweer	-2.022	-2.106	-2.181	-2.182	-1
Openbare orde en veiligheid	-311	-364	-373	-443	-70
Verkeer en vervoer	-3.968	-4.231	-5.305	-4.924	381
Parkeren	-170	-174	-180	-185	-6
Sportbeleid en activering	-624	-666	-659	-619	39
Sportaccommodaties	-1.658	-1.593	-1.716	-1.675	41
Cult.presentatie,productie,participatie	-526	-466	-473	-486	-13
Cultureel erfgoed	-189	-205	-205	-169	36
Media	-778	-742	-742	-747	-5
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.110	-2.121	-2.355	-2.351	4
Volksgezondheid	-1.211	-1.291	-1.310	-1.272	39
Riolering	-2.022	-2.359	-2.381	-2.407	-26
Afval	-3.035	-2.899	-3.067	-3.102	-34
Milieubeheer	-657	-659	-1.300	-1.056	244
Begraafplaatsen en crematoria	-141	-121	-121	-118	3
Totaal Lasten	-19.576	-20.125	-22.496	-21.844	652
Totaal programma	-9.168	-11.673	-13.934	-11.798	2.136

Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening op dit programma weergegeven.

Taakveld	Toelichting	Bedragen x €1.000	
		Verschil	I/S/RES
Wegen	- Het budget voor een onderzoek naar een vrijliggend fietspad in Leuth is in 2018 niet afgerond. Het restant budget (€ 41.000) is gestort in de reserve lopende projecten (zie programma Ons geld). We stellen voor het budget over te hevelen naar 2019.	41	I/RES
	- Vanuit de voorziening wegen is een bijdrage gedaan voor een aantal projecten. Het betreft de reconstructie Bernhard-Beatrixlaan, reconstructie De Pals en reconstructie Merelstraat. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld. Dit bedrag is gestort in de reserve dekking kapitaallasten, om de toekomstige kapitaaluitgaven te dekken.	390	I/RES
	- Er is niet geheel voldaan aan de voorwaarden van het bestek "Schoonhouden wegen". Werkzaamheden zijn niet volledig naar tevredenheid uitgevoerd, daarom zijn er diverse kortingen opgelegd.	24	I

Rationeel wegbeheer	- Er is een weginspectie geweest. Deze inspectie vindt om de 2 jaar plaats. In de begroting is deze inspectie opgenomen voor het jaar 2019 in plaats van in 2018.	-30	I
	Studies voor fietspaden niet uitgevoerd in 2018. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget voor deze studies over te hevelen naar 2019. Het gaat om Studie schoolroute Markt/ Dries (€ 25.000), studie fietspad Ooij- Erlecom (€ 20.000), studie fietspad 't Zwaantje- Diepen (€ 30.000) en bijdrage regiogemeenten studie fietspad t zwaantje-diepen (€ - 20.000).	55	I/RES
Gladheidsbestrijding	- Extra kosten door noodzakelijke aanvulling voorraad wegeenzout	-14	I
Kabels en leidingen	- De financiële tegemoetkoming voor de aanlegkosten glasvezel in het buitengebied vallen lager uit op basis van het aantal aanmeldingen. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld door een lagere aanwending van de algemene reserve.	425	I
	- Hogere ontvangst straatwerkvergoeding voor werkzaamheden kabels en leidingen	21	I
Openbare verlichting	- Hogere kosten elektriciteit met name als gevolg van een nadelige afrekening over 2017 (€ 72.000). Verder is er meer uitgegeven op de post schadevergoeding, door onverhaalbare schades (€ 14.000).	-86	I
Parkeren	- De raming van de gehandicaptenparkeerkaart is nog gebaseerd op de raming van één voormalige gemeente. De parkeerkaarten zijn 5 jaar geldig. Nu komen er ook meer aanvragen van verlopen kaarten van de voormalige gemeentes. Hier staan ook extra leges tegenover, maar de leges zijn niet kostendekkend.	-11	S
Sportbeleid en activering	- Bij onze aanpak 'sportstimulering' is het streven om zoveel mogelijk van de beschikbare middelen in te zetten voor het ondersteunen van initiatieven van verenigingen en organisaties (zoals het onderwijs). We zijn dus voor een deel afhankelijk van deze organisaties om de middelen uit te kunnen geven. Ondanks dat er in 2018 meer initiatieven zijn geweest om aanspraak te maken op alle middelen, is er toch € 47.000 over op dit budget. Eén project loopt nog door in 2019. Dit bedrag (€ 14.000) is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019.	47	I
	- Het budget voor harmonisatie van het accommodatiebeleid is niet besteed. We stellen voor dit budget over te hevelen naar 2019.	31	I/RES

Sportaccommodaties	- Nadelig resultaat op dit onderdeel is te verklaren door een nadeel op sporthal Heuvelland (€ 21.000) veroorzaakt met name door lagere ontvangst gebruiksvergoeding en hogere kosten voor elektriciteit. Verder is er een nadeel op sporthal De Duffelt (€ 21.000) Dit nadeel komt door hogere kosten gas, inventaris , inhuur derden en minder ontvangen gebruiksvergoeding.	-42	I
	- De aanleg van het kunstgrasveld BVC vindt in 2019 plaats. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit budget over te hevelen naar 2019.	75	I/RES
Monumentenzorg & Archeologie	- Er zijn minder subsidieaanvragen dan verwacht. Daardoor ontvangen we ook een lager bedrag aan subsidie van de provincie. Per saldo geeft dit een voordeel voor 2018.	23	I
Natuurlijk groen	- Met name als gevolg van de langdurige droogte in de zomer is er meer uitgegeven voor vervanging van beplantingsmateriaal (€ 12.000) en is er meer inhuur materiaal nodig geweest voor bewatering om uitdroging te voorkomen (€ 19.000). Verder is er vaker materiaal ingehuurd om te kunnen reageren op snoeiverzoeken van inwoners en voor klussen op lastige risicovolle plekken (€ 11.000)	-45	I
	Het budget voor afvoer van bagger uit A-watgangen is in 2018 niet besteed, omdat het waterschap het baggeren nog niet heeft afgerond. Het beschikbare budget (€ 100.000) is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019.	100	I/RES
Natuur en landschap	- We hebben een bijdrage van Staatsbosbeheer ontvangen voor de landschapsparade. Daarnaast hebben we minder uitgegeven aan landschapsbeleid. Dit komt doordat we ook subsidie ontvangen van de provincie. Het bedrag dat over is gaat naar de reserve Natuur en Landschap. Zie ook programma Ons geld.	18	I
Basisgezondheidszorg	- Aan het project Gezond in de Stad is € 9.000 minder besteed. Dit project loopt door in 2019. Dit bedrag is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2019.	9	I/RES
	- Bijdrage GGD is lager door declaratie BTW.	13	I
Riolering	- Diverse voordelige mutaties riolering. Met name lagere elektriciteitskosten (€ 21.000), lagere advieskosten (€ 36.000), lagere onderhoudskosten (€ 19.000) en een hogere opbrengst rioolheffing (€ 17.000).	123	I
	- Hogere dotatie aan de voorziening riolering	-124	I

Afval	- Dit voordeel bestaat uit een nadeel van de eindafrekening 2017 voor papier en karton. Daarnaast zijn er een aantal voordelen zoals lagere verwerkingskosten, hogere opbrengsten van afvalstromen en hogere inkomst van afvalstoffenheffing door toename van het aantal aansluitingen. Per saldo geeft dit dus een voordeel.	66	I
Milieubeheer	- De bijdrage aan de ODRN € 57.000 is lager dan geraamd. De ODRN heeft meer werkzaamheden uitgevoerd op het taakveld van Bouwen. Op dat taakveld is dan ook een nadeel terug te zien.	57	I
	- Een deel van het budget van duurzaamheid was voorzien voor een project in het kader van gasloos bouwen (Oefenhoek Millingen). Dit project voeren we uit in 2019. Hiervoor is al budget opgenomen in de begroting 2019. Daarnaast is het budget voor de stimuleringslening niet volledig uitgegeven.	33	I
	Van de in 2018 extra beschikbaar gestelde subsidie van € 500.000 voor energiebesparende maatregelen woningen is € 68.000 niet besteed. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget over te hevelen naar 2019.	68	I/RES
Begraafplaatsen	- Hogere opbrengst lijkbezorgingsrechten	24	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	905	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-57	I
Diverse verschillen	-	-3	
Totaal Programma 2		2.136	

Beleidskaders

Bovengemeentelijke kaders

Gemeentewet

Algemene wet bestuursrecht

Wet veiligheidsregio's

Politiewet

Wet Natuurbescherming

Aanbestedingswet

Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming

Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen

Kaderrichtlijn water

Nationaal bestuursakkoord water

Waterwet

Wet milieubeheer

Gelders Energieakkoord (www.geldersenergieakkoord.nl)

Wegenverkeerswet

Wegenwet

Erfgoedwet

Omgevingswet

Gemeentelijke kaders

Sociaal-maatschappelijke-visie

Nota accommodatiebeleid “ontmoeten en verbinden met accommodaties”

Nota subsidiebeleid

Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal risicoprofiel Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal crisisplan Veiligheidsregio VRGZ

Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2015-2018

Visiedoc notitie Kernbeleid

Beheerplan gemeentelijke gebouwen

Basisvisie groen

Beheerverordening begraafplaatsen

Bomenstructuurplan

Landschapsontwikkelingsplan

Vervangingsplan speelvoorzieningen

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

Samenwerkingsovereenkomst Werkeenheid regio Nijmegen

Verkeerscirculatieplan

Verkeersbeleidsplan

Mobiliteitsplan

Wegenbeheersplan

Wegenbeleidsplan

Verlichtingsbeheerplan

Verordening geurhinder en veehouderij 2017

Bodemnota en bodemkwaliteitskaart

Woonvisie

Energievisie gemeente Berg en Dal 2017-2020

Subsidieverordening Erfgoedprojecten in de kernen gemeente Berg en Dal 2017

Woonvisie Berg en Dal

Verbonden partijen

Dar N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Algemene vergadering aandeelhouders
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Verwerking van afval in de regio Nijmegen.

Visie

Samen met andere regiogemeenten is er nu een intensieve samenwerking op het gebied van afvalbeheer. Het is de bedoeling de komende jaren het afvalbeheer verder te verduurzamen en schaalvoordelen te realiseren.

Beleidsvoornemens

De bekende slogan is: "Dar, en 't is weer fris!" Fris is de kernboodschap van de visie, 'Dar houdt de regio fris'. Fris is immers ambitieus en zegt meer dan 'schoon'. Wij vinden die bredere visie noodzakelijk. Fris staat ook voor duurzaam ondernemen. Het staat voor intensieve betrokkenheid van medewerkers, partners en burgers bij alles dat wij doen. Fris betekent dat de regio uitstekende dienstverlening krijgt en dat iedereen begrijpt hoe hij of zij daar een directe rol in speelt. Fris betekent niets minder dan op weg zijn naar de schoonste regio van Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	65	30	11
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		6.234 aandelen (5,67%)	6.234 aandelen (5,67%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		14.042	13.094
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		11.896	13.186

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en de gemeenten geven voorschotten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.

De realisatie van een gepland regionaal textielsorteerbedrijf gaat niet door. De sterk schommelende marktontwikkelingen in de textielmarkt maken de ontwikkeling van een dergelijke onderneming een te risicovolle onderneming.

De jaarlijkse bijdrage is het ontvangen dividend over het jaar 2017.

Leisurelands

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	22 Gemeenten en een gemeenschappelijke regeling met recreatiegebieden in Gelderland en Noord Limburg.

Openbaar en gemeentelijk belang

Het in stand houden, optimaliseren en laagdrempelig toegankelijk houden van openbare recreatieplassen.

Visie

Leisurelands heeft de ambitie om in een sterk veranderende wereld en markt verder uit te groeien tot een nog slagvaardiger en toonaangevender recreatiebedrijf. Dat vraagt om een bij de tijd passend aanbod dat afgestemd is op de wensen en eisen van gasten (bezoekers, organisaties) en de op de gebieden gevestigde Leisure ondernemers. Daartoe zal het productaanbod kwalitatief en kwantitatief verder worden verbreed en uitgebreid.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	0	0	0
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		3.098 aandelen (1,57%)	3.098 aandelen (1,57%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		56.279	57.556
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		20.195	21.679

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017. De gemeente Berg en Dal verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en Leisurelands keert geen dividend uit.

Risico's

Geen gegevens bekend

Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Dagelijks Bestuur & Algemeen Bestuur
Deelnemers	10 gemeenten in de regio Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

De MARN is een samenwerking tussen een tiental gemeenten in de regio Nijmegen. Deze samenwerking richt zich op het brede terrein van milieu.

Door de regionalisering van de Dar en de komst van de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) is het (regionale) belang van MARN op het gebied van projecten voor afval en milieu afgenomen.

MARN heeft als gemeenschappelijke regeling nog wel een belangrijke rol om met de regiogemeenten onze belangen in de ARN te behartigen.

Visie

De Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen, afgekort MARN, is een samenwerkingsverband van tien gemeenten in de regio Nijmegen. De MARN ondersteunt de deelnemende gemeenten bij de bescherming van het milieu op de onderwerpen afval, bodem, externe veiligheid, klimaat en energie.

Beleidsvoornemens

MARN heeft zelfstandig geen beleidsvoornemens. In ieder geval wordt uitvoering gegeven aan het aandeelhouderschap van ARN BV. Daarnaast wordt naar wens samenwerking tussen de regiogemeenten gefaciliteerd op de verschillende beleidsterreinen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	31	52	31
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		10,33%	10,33%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		517	11.073
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		2.000	2.000

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V. . Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting.

Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN.

In onze begroting houden we rekening met € 0.

De jaarlijkse bijdrage is de uitkering van het jaarresultaat over 2017.

Veiligheidsregio Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Algemeen bestuur
Deelnemers	Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.

Openbaar en gemeentelijk belang

De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.

Visie

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid opereert in een samenleving die zich kenmerkt door snelle technologische en infrastructurele ontwikkelingen, een toenemende invloed van de media, individualisering, economische en demografische veranderingen en groter wordende veiligheidsrisico's. De veiligheidsregio signaleert deze maatschappelijke ontwikkelingen, speelt hier alert en proactief op in en stemt haar beleid en taakuitvoering hierop af.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zorgt voor een snelle en goede geneeskundige hulpverlening en brandweezorg aan de inwoners van de regio.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is leidend op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zij neemt initiatief en zorgt voor coördinatie tussen gemeenten en alle betrokken organisaties op dit gebied. Zij levert meerwaarde door kwalitatief goede producten, bindend vermogen, betrouwbaarheid en een open communicatie.

Door opleiding, oefening en training, maar ook door het vergroten van het lerend vermogen en professionalisering van de informatievoorziening, zorgt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid voor een optimale voorbereiding op grootschalige incidenten, rampen en crises.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is een expert in het inschatten van veiligheidsrisico's en het voorkomen van onveilige situaties. Deze rol vervult zij via een krachtig netwerk, een proactieve en alerte houding en gevraagde en ongevroegde adviezen van hoogwaardig niveau.

Een focus op vernieuwen, verbeteren en professionele ontwikkeling maakt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid tot een vanzelfsprekende en leidende partner in veiligheid.

Beleidsvoornemens

Overkoepelend voor alle ambities voor de komende vier jaar is het begrip 'integraliteit': het vinden van samenhang en bundelen van krachten binnen en buiten de organisatie

Het beleidsplan is opgebouwd volgens een aantal regionale en landelijke ontwikkelingen die zijn geclusterd tot vier thema's: informatiemanagement, communicatie, risicogerichtheid en zelfredzaamheid en burgerparticipatie.

Tevens richt het beleidsplan de aandacht op de belangrijkste risico's in Gelderland-Zuid die zijn genoemd in het regionaal risicoprofiel. Deze zijn in het beleidsplan weggezet als jaarthema's. Doel van een jaarthema is om een belangrijk risico in de volle breedte te bekijken en te onderzoeken.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.974	-2.145	-2.134
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		5,75%	5,75%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		5.732	4.030
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		75.301	66.214

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

Vitens N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde in Algemene Vergadering van Aandeelhouders
Deelnemers	Gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied van Vitens

Openbaar en gemeentelijk belang

Het voorzien in schoon en veilig drinkwater.

Visie

Vitens wil water voor mensen laten werken.

Door te zorgen voor een voortreffelijke dienstverlening, handige producten en diensten en betrouwbare informatieverstrekking. Daarom zoekt Vitens voortdurend naar verbeteringen. Waar iedereen zijn voordeel mee kan doen. De klant, het milieu, de economie en de maatschappij. Daarom gaat Vitens de dialoog aan over de rol van drinkwater, over thema's als duurzaamheid en innovatie, zowel nationaal als internationaal.

Waardevol water voor nu en in de toekomst. Dat is hun missie.

Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich ook actief in om onze kostbare drinkwaterbronnen te beschermen.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

	Bedragen x € 1.000		
	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	44	32	44
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		13.352 gewone aandelen (0,23%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		489.100	533.700
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		1.249.200	1.194.399

Toelichting

Financieel resultaat en omvang eigen- en vreemd vermogen op basis van jaarverantwoording 2017.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Onze gemeente

Sommige dingen die de gemeente voor je regelt ken je. Bijvoorbeeld een nieuw paspoort, trouwen of het registreren van een pas geboren kind. Maar we regelen meer voor je. Dingen waar je niet zoveel van merkt en die verder gaan dan onze gemeentegrenzen. Denk aan het versterken van de economie, zodat er genoeg bedrijven en banen zijn. Of woningbouwafspraken om woningen te mogen bouwen of het organiseren van zorg. Om dat goed te kunnen doen werken we samen met andere gemeenten om ons heen. Wat we ook doen, het belang van onze inwoners staat voorop!

In dit programma wordt duidelijk wat je van ons kan verwachten als dienstverlener.

Daarnaast wordt in dit programma duidelijk dat de gemeente Berg en Dal ook actief is voor onze inwoners buiten de gemeentegrens. Vaak juist om de zaken dichtbij inwoners goed te regelen. We hebben als gemeente de laatste jaren steeds meer taken gekregen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg. Om de taken goed en goedkoop te kunnen uitvoeren, werken we samen met andere gemeenten uit onze regio.

Maar we werken ook samen met andere gemeenten om de economie in de regio te bevorderen. Een sterke economie in de regio heeft namelijk tot gevolg dat in Berg en Dal de werkgelegenheid groeit.

Ook de woningmarkt houdt zich niet aan de gemeentegrens. Wanneer er te veel woningen in een buurgemeente gebouwd worden, is er een grote kans dat in andere gemeenten huizen leeg komen te staan. Dit willen we niet en daarom maken we samen met de gemeenten in onze regio afspraken over hoeveel woningen elke gemeente mag bouwen.

In dit programma vind je dus de onderwerpen die zich binnen én buiten onze gemeentegrens afspelen.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat hebben we bereikt?

- 3.1 Onze inwoners weten ons te vinden en zijn tevreden over hoe ze worden geholpen.
- 3.2 We helpen onze inwoners om te doen wat ze willen, maar stellen grenzen als het nodig is.
- 3.3 In Berg en Dal werkt iedereen zo veel als mogelijk is.
- 3.4 We hebben een sterke lokale economie met volop werkgelegenheid.
- 3.5 De juiste woning, op de juiste plek, voor de juiste doelgroep.
- 3.6 We willen meer samenwerken met andere gemeenten en overheden als het belangrijk is voor Berg en Dal.
- 3.7 Toeristen bezoeken graag Berg en Dal.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

3.1.1 Wij brengen paspoorten en identiteitsbewijzen op verzoek ook bij inwoners thuis.

Op verzoek gaan we paspoorten en identiteitsbewijzen thuis of op het werk bezorgen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels is er een aantal gemeenten dat reisdocumenten laat bezorgen. Het gebruik hiervan door inwoners blijkt sterk afhankelijk van onder andere de prijs die zij daarvoor moeten betalen, de oppervlakte van de gemeente en de communicatie richting inwoners over de mogelijkheden. In 2018 onderzoeken we de kosten en mogelijkheden van een eventuele thuisbezorging van reisdocumenten.

Stand van zaken Najaarsnota

De kosten van eventuele thuisbezorging zijn bekend. Of en hoe we hiervan gebruik gaan maken besluiten we in 2019.

Stand van zaken Jaarrekening

Geen nieuwe ontwikkelingen ten opzichte van de najaarsnota.

3.1.2 Inwoners en ondernemers zijn tevreden over onze dienstverlening.

We meten de tevredenheid van de inwoners over de telefonische dienstverlening. In 2018 willen we het veel beter doen dan in 2017. We scoren in 2018 een goed rapportcijfer. We richten het klantcontactcentrum (KCC) in. Zo kunnen we de meeste vragen van inwoners direct beantwoorden. Binnen het KCC gaat het gebruiken van social media een steeds belangrijkere rol spelen. We halveren de levertijd van de meest voorkomende producten door de werkprocessen opnieuw in te richten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De telefonische dienstverlening is inmiddels onderzocht. We wachten op dit moment op de rapportage.

We maken vorderingen als het gaat om de inrichting van het KCC. Zo is de bezetting aangepast, waardoor de gemiddelde wachttijd voordat inwoners ons aan de lijn krijgen is gedaald van 40 naar 15 seconden. Door de aanschaf van een Klant Contact Systeem kunnen we eenvoudige veel voorkomende vragen komend jaar sneller beantwoorden en grip houden op terugbelnotities. In de tweede helft van 2018 verwachten we dat het KCC kan beginnen met het beantwoorden van de eenvoudige en veelgestelde vragen via sociale media.

Stand van zaken Najaarsnota

In het rapport over onze telefonische dienstverlening is een duidelijke verbetering te zien ten opzichte van vorig jaar. Toch zijn er verbeterpunten en daar hebben we aandacht voor.

De testfase van het Klant Contact Systeem begint eind oktober. Dat is iets later dan gepland. Hierdoor stellen we het beantwoorden van de eenvoudige veelgestelde vragen via social media door het Contact Centrum Berg en Dal (CCB, voorheen KCC) uit naar eerste helft 2019.

Stand van zaken Jaarrekening

Het Klant Contact Systeem is het nieuwe centrale informatiepunt voor ons CCB. Vanuit dit systeem sturen we terugbelnotities en kunnen we de opvolging daarvan in de gaten houden. Het systeem draagt ook bij in het zijn van een ondernemers vriendelijke gemeente.

3.1.3 Het gemeentebestuur heeft meer contact met inwoners.

Het gemeentebestuur gaat vaker op werkbezoek bij de ondernemers, instellingen en bij inwoners die bijzondere initiatieven hebben. Social media (internet) is een volwassen communicatiekanaal. We volgen sociale media zodat we snel op de hoogte zijn van bijzonderheden die spelen in onze gemeente. We gebruiken sociale media om met de inwoners te communiceren. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Mooie initiatieven vanuit onze samenleving bieden we een podium. Zo bezoekt de burgemeester of een ander collegelid regelmatig deze initiatieven om zijn/haar waardering over te brengen. Ook geven we aandacht aan de initiatieven via verschillende kanalen onder de titel 'Bijzonder Berg en Dal'.

We hebben richtlijnen vastgesteld voor sociale media. Bijvoorbeeld: waar reageer je wel of niet op (gerichte en ongerichte vragen, opmerkingen, grove beledigingen)). Mede met de komst van het KCC worden vragen en opmerkingen via de sociale media hetzelfde opgepakt als telefoontjes, e-mails, mensen aan de balie etc. Vragen en opmerkingen over onze informatie pakken we direct op. We monitoren de sociale media dagelijks om te inventariseren wat er leeft bij onze inwoners. Via gebruiken de sociale media (net als via andere media) om inwoners en, ondernemers te informeren.

Stand van zaken Najaarsnota

Onder de titel 'Bijzonder Berg en Dal' bezoeken collegeleden bijzondere mensen of projecten in onze gemeente. Het college geeft deze mensen en/of projecten de verdiende waardering. Naast 'Bijzonder Berg en Dal' bezoekt het college wekelijks meerdere instellingen, bedrijven, inwoners, evenementen en andere bijeenkomsten. We houden niet exact bij hoe vaak.

We maken sinds september 2018 gebruik van OBI4Wan. Dit is een instrument voor het monitoren van sociale media en plaatsen van berichten op sociale media. Hiermee kunnen we snel inzicht krijgen en (re)ageren op ontwikkelingen die we online zien. De sociale media worden hiermee steeds meer, beter en efficiënter een kanaal voor inwoners en bedrijven om met de gemeente in contact te komen. Een laagdrempelige aanvulling op onze telefonische bereikbaarheid, de balie en andere traditionele kanalen. Sinds mei 2018 zijn we ook actief op Instagram. Met name om ook onze jongere inwoners te bereiken.

Stand van zaken Jaarrekening

Naast werkbezoeken hebben de wethouders en burgemeester vaak representatie-activiteiten met inwoners. Denk bijvoorbeeld aan:

- het bezoeken van diamanten huwelijksparen en honderdjarigen
- de viering van Koningsdag
- de diverse bijeenkomsten rondom de herdenking van de gebeurtenissen in 1944-1945
- de ontvangst van de Vierdaagselopers uit onze gemeente
- de veteranendag
- de festiviteiten rondom carnaval
- activiteiten van verenigingen/stichtingen

Van de werkbezoeken en de representatiebijeenkomsten houden we geen aantallen bij. Het gaat naar schatting om enkele honderden keren per jaar. Om ook niet-aanwezigen op de hoogte te brengen, delen we de informatie over al deze bezoeken ook via verschillende kanalen. Denk hierbij aan de gemeentepagina's in Het Gemeentenieuws (vanaf 2019 De Rozet), persberichten, persexcursies, website en diverse social media (twitter, facebook en Instagram).

In het kader van 'Bijzonder Berg en Dal' hebben collegeleden in 2018 een bezoek gebracht aan de volgende initiatieven:

- de vrijwilligers van de Kinder Activiteiten Club in Groesbeek
- het peutercafé in Leuth
- de initiatiefnemers en gebruikers van de Toektoek in het dorp Berg en Dal
- de werkgroep Thilman Werenbertszstraat in Ubbergen.

Via onze sociale media bereiken we steeds meer mensen. Dit zijn de aantallen per 31/1/19:

- Facebook: 1547 volgers, 1473 vind-ik-leuks
- Twitter: 2644 volgers
- Instagram (mei 2018 gestart): 380 volgers

3.1.4 Wij maken onze informatie begrijpelijk.

De brieven voor onze inwoners schrijven we in eenvoudige taal. Ook de teksten op de website van de gemeente gaan we gemakkelijk leesbaar maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Alle standaard formats van college- en raadsvoorstellen en van brieven worden in klare taal geschreven/aangepast. Voor nieuwe en oude medewerkers starten nog dit eerste half jaar de opleidingen Klare Taal. Ook zullen we een interne campagne over klare taal houden. Alle webteksten die worden geplaatst zijn in klare taal. Als een aangeleverde tekst niet voldoet aan de norm voor klare taal koppelen we dit terug aan diegene die de tekst geschreven heeft. Die persoon past de tekst aan en heeft weer wat geleerd voor de volgende keer.

Stand van zaken Najaarsnota

De formats van de college- en raadsvoorstellen zijn aangepast. Ook in andere documenten streven we ernaar om deze voor iedereen gemakkelijk leesbaar te maken. Hier hebben we blijvend aandacht voor.

Stand van zaken Jaarrekening

- Alle nieuwe medewerkers van 2016 tot sept 2018 hebben een cursus klare taal gehad.
- Er zijn 6 medewerkers opgeleid om de trainingen klare taal te geven. Deze 6 medewerkers gaan de trainingen geven aan nieuwe medewerkers. Ook gaan deze medewerkers opfrustrainingen aanbieden aan alle huidige medewerkers.

3.1.5 Samen met ondernemers, initiatiefnemers en bewoners blijven we experimenteren met de nieuwe Omgevingswet.

In 2021 wordt de Omgevingswet ingevoerd. We bereiden ons voor op de Omgevingswet door in vier gebieden te experimenteren en daar volgens de werkwijze van de Omgevingswet te gaan werken. Dat houdt in dat we één plan maken waarin alle zaken uit de omgeving (zoals woningen, verkeer, milieu, water, monumenten, gezondheid, openbare orde, enzovoorts) worden samengebracht. Zo krijgt iedereen makkelijker overzicht van de geldende regels in een bepaald gebied. In De Horst gaan we een dorpsagenda opstellen en tegelijkertijd werken volgens de werkwijze van de Omgevingswet. Dat houdt in dat we samen met inwoners, instellingen en bedrijven het plan gaan opstellen. In de loop van 2018 gaan we de experimenten tussentijds evalueren, zodat we leren wat wel en wat niet werkt. Op basis van de uitkomst vindt bijsturing plaats. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Alle vier de pilots zijn gestart. De aanpak is niet overal gelijk. De reden hiervoor is enerzijds omdat de rol van de gemeente verschilt in de afzonderlijke pilots. Anderzijds bestaat de behoefte om met deze pilots zo breed mogelijk ervaring op te doen.

- Met betrekking tot de pilot Ooijse Graaf/Reomie hebben informatieavonden plaatsgevonden, zijn werkgroepen gestart en heeft meermaals overleg met doelgroepen plaatsgevonden. Een deel van het geplande woningbouwprogramma is al in uitvoering op basis van een eerder onherroepelijk geworden deelplan. De pilot is uiteindelijk samengevoegd met de pilot Reinier van Ooijplein, tot één pilot Ooij. De reden hiervoor is dat gewenste planoverstijgende ontwikkelingen van invloed zijn op beide pilots en dit vraagt om een integrale aanpak. Ook past deze schaal beter bij de uitvoering van de nog op stellen Kernagenda Ooij.

- Met betrekking tot het woonrijp maken van de Rietlanden is een Voorlopig Ontwerp opgesteld en is al twee keer met de bewoners besproken.

- De pilot Vijverhof loopt langs twee sporen. Het ene spoor is de herontwikkeling van het instellingsterrein. De gemeenten Berg en Dal en Nijmegen hebben gezamenlijk ruimtelijke en programmatische randvoorwaarden vastgelegd voor de herontwikkeling van het terrein. De eigenaar ZZG is nu bezig met een tender om een ontwikkelaar te selecteren voor het terrein. Het andere spoor is verbetering van de leefbaarheid voor de bewoners van de Vijverhof totdat de herontwikkeling begint. De verschillende betrokken partijen (ZZG, Oosterpoort, gemeente) hebben een projectgroep opgericht. De projectgroep pakt samen met de bewoners concrete acties op die de leefbaarheid op het terrein moeten bevorderen. Een goede communicatie richting de bewoners en omwonenden is hierbij van groot belang.

- In de Horst zijn mede op advies van de Wijkraad, verkennende gesprekken gevoerd met de belangrijkste stakeholders uit het dorp. Uit deze gesprekken komt een duidelijk eerste beeld naar voren van de onderwerpen die in het dorp leven.

In juni wordt een vervolgbijeenkomst ingepland met alle stakeholders om dit beeld met elkaar te delen. Daarnaast willen we in deze bijeenkomst met hen overleggen hoe we het proces om te komen tot een dorpsagenda het beste kunnen inrichten en wat hun rol daarin is. Voor een tussentijdse evaluatie is het nu nog te vroeg.

Stand van zaken Najaarsnota

De proefprojecten verlopen positief. Er is al veel overleg met burgers die vertellen wat ze in hun buurt belangrijk vinden. Ook van de kant van de gemeente geven we dan aan wat de gemeentelijke ideeën zijn. Op deze manier proberen we er samen uit te komen. Zowel de gemeente als de burgers zijn erg positief over deze nieuwe manier van samenwerken. Deze aanpak kost wel meer tijd. De planning is daarop aangepast.

Een adviesbureau heeft een voorstel gedaan voor de invoering van de Omgevingswet. We zijn aan de slag gegaan met een plan van aanpak voor het invoeren van de Omgevingswet. Het opstellen van een Omgevingsvisie is onderdeel daarvan. We betrekken de gemeenteraad hierbij.

Stand van zaken Jaarrekening

Pilots Ooijse Graaf / Reinier van Ooijplein:

De pilot Ooijse Graaf is bijna ten einde. Een groot deel van de geplande woningen zijn in 2018 opgeleverd. De overige geplande woningen worden in 2019 gebouwd en opgeleverd. Dan ronden we het project de Rietlanden definitief af.

Naast het afronden van deze pilot zijn we in Ooij ook gestart met het opstellen van een kernagenda. Er zijn meerdere infrastructurele projecten gepland waaronder de herinrichting van het Renier van Ooijplein. Het is belangrijk om deze plannen goed op elkaar af te stemmen. We hebben er daarom voor gekozen om de dit te coördineren op schaal van de gehele dorpskern.

De pilot Vijverhof

Begin 2018 heeft ZZG op basis van een masterplan voor de Vijverhof een aanbesteding uitgezet. KlokGroep heeft daarbij het beste bod uitgebracht. KlokGroep en ZZG hebben tot nu toe nog geen overeenkomst gesloten over een herontwikkeling van het terrein. Zodra er een ontwikkelaar is geselecteerd kan het proces rond de herontwikkeling worden gestart.

Op het gebied van leefbaarheid zijn verschillende stappen gezet. Bewoners van de Vijverhof organiseren samen met de wijkcoördinator verschillende activiteiten. De bewoners ervaren de inzet van de wijkcoördinator voor één dag in de week als positief. De provincie heeft subsidie toegekend voor het vervolg van het leefbaarheidsproject in 2019.

De pilot de Horst

In de Horst zijn mede op advies van de Wijkraad verkennende gesprekken gevoerd met de belangrijkste stakeholders uit het dorp. Uit deze gesprekken komt een duidelijk eerste beeld naar voren van de onderwerpen die in dit dorp leven. In november 2018 heeft een vervolgbijeenkomst plaatsgevonden. Het beeld dat uit de eerste gesprekken is gekomen is besproken met de voorbereidingsgroep uit De Horst, Forte Welzijn en de gemeente. Het was een goede bijeenkomst. In de voorbereidingsgroep hebben we afgesproken dat het proces wordt vervolgd met een themabijeenkomst voor alle bewoners van De Horst in het voorjaar van 2019. De wijkraad neemt hierin het voortouw.

Omgevingswet:

We hebben bureau Ruimtevolk de opdracht gegeven om een plan van aanpak voor de invoering van de Omgevingswet op te stellen en een proces voor het opstellen van een omgevingsvisie. Er is een projectstructuur geformeerd die zorgdraagt voor een gecoördineerde aanpak. We zijn gestart met een bijeenkomst met de gemeenteraad waarin informatie is verstrekt over de Omgevingswet en omgevingsvisie en de rol van de raad daarbij. De opdracht zal in de tweede helft van 2019 worden afgerond.

3.2.1 Wij bewaken de regels die we met elkaar hebben afgesproken in deze gemeente.

In juni 2017 hebben wij het nieuwe beleid voor toezicht en handhaving vastgesteld. We gaan onze mensen inzetten waar dit het meest nodig is. Nadruk ligt dit jaar op de veiligheid in zorginstellingen, scholen en kinderdagverblijven en bij permanente bewoning van recreatiewoningen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op korte termijn stellen we geactualiseerd beleid inzake permanente bewoning vast. Hierover informeren we de raad. Er wordt volop gewerkt aan de aanpak zorginstellingen en scholen. Met VRGZ en ODRN werken we aan een duidelijkere opdrachtformulering, waarover dan periodiek kan worden gerapporteerd. Daarnaast brengen we op korte termijn de (wettelijke) toetsingskaders in beeld, zodat er minder op ad hoc basis beslist moet worden.

Stand van zaken Najaarsnota

Het beleid over permanente bewoning is nog in voorbereiding.

Een groot aantal zorginstellingen, scholen en kinderdagverblijven is gecontroleerd op veiligheid en daar waar nodig zal hercontrole of handhaving plaatsvinden. We hebben het ´toetsingskader brandveiligheid gebouwen´ vastgesteld. De VRGZ kan op basis van dit document bepalen op welk niveau ze de brandveiligheid van een gebouw moeten controleren. Er is een nieuw werkplan geschreven met daarin een duidelijkere opdrachtformulering. Voor 2019 is deze minder algemeen en meer gericht op de gemeente Berg en Dal.

Stand van zaken Jaarrekening

Met de ODRN hebben we afgesproken dat we de aanpak voor permanente bewoning voortzetten. De controles en hercontroles van zorginstellingen, scholen en kinderdagverblijven voeren we nog steeds uit. Na het eerste kwartaal van 2019 zijn alle zorginstellingen in ieder geval één keer gecontroleerd. Naar aanleiding van hercontroles lopen er nu ook enkele handhavingsszaken. Het werkplan 2019 wordt in het eerste kwartaal van dit jaar vastgesteld. We werken ook al aan het werkplan 2020 en hebben daarbij aandacht voor verbetering van het proces waarin het werkplan tot stand komt. Daarnaast zijn we bezig om de planning en control cyclus van ODRN en gemeente beter op elkaar af te stemmen. Deze zijn nu verschillend en dat geeft problemen en zorgt voor vertraging in de samenwerking.

3.3.1 We helpen inwoners die een baan zoeken.

We kijken waar we onze inwoners zonder baan bij kunnen helpen. Dat kan zijn: vrijwilligerswerk zoeken, werkervaring krijgen bij werkgevers, een taalcursus volgen, trainen bij solliciteren, schuldhulpverlening, psychologische hulp. We ondersteunen ook ondernemers bij de plaatsing van kandidaten. Wij doen dit samen met het regionaal Werkbedrijf (WBRN). (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Ons werkbedrijf is onze partner als het gaat om bemiddeling naar werk. Mocht bij iemand de afstand tot de arbeidsmarkt nog te groot zijn, dan kan die persoon terecht bij het lokale project Berg en Dal werkt. Door integraal te werken(Werkbedrijf; participatiecoaches; Sociaal team) worden met dit project successen geboekt. Inwoners komen uit hun isolement en doen weer mee, maar vooral ze doen er toe!!

Stand van zaken Najaarsnota

Met onze aanpak hebben wij alle inwoners met een uitkering van de gemeente in beeld. Als zij nog niet toe zijn aan werk helpen de participatieconsulenten hen. De consulenten zorgen dat de inwoners naar eigen kunnen meedoen, in vrijwilligerswerk, tegenprestatie of op een maatwerkplek. Als betaald werk nog niet direct mogelijk is dan melden we de inwoners aan bij het project Berg en Dal Werkt!. Dit project begeleidt inwoners vanuit de locaties Beek, Groesbeek en Millingen aan de Rijn. Dit jaar (peildatum 1 september) zijn vanuit dit project 19 mensen betaald aan het werk gegaan. Dit aantal zal nog toenemen. Naast de inwoners die een baan vonden via Berg en Dal Werkt! zijn er andere inwoners met een uitkering via de participatieconsulenten of via het werkbedrijf aan het werk gegaan. Dit vertaalt zich in een afname van het aantal huishoudens met een uitkering binnen onze gemeente. Op 1 januari 2018 hadden 799 mensen een uitkering. Op 1 oktober 2018 waren dit er nog 756.

Stand van zaken Jaarrekening

We bereiken onze inwoners zonder werk op verschillende manieren. Via:

- de inkomensconsulenten
- de participatieconsulenten
- het project Berg en Dal Werkt!
- en het Werkbedrijf.

Onze inwoners worden daarbij op maat begeleid. Met deze aanpak is het aantal inwoners met een uitkering van de gemeente in 2018 8,6% lager geworden. Op 1 januari 2018 hadden 799 mensen een uitkering, op 1 januari 2019 waren dit er 736.

3.3.2 We stimuleren inwoners die een bijstandsuitkering én een parttime baan hebben om meer te gaan werken.

We maken meer werken aantrekkelijker. Inwoners met een bijstandsuitkering en een parttime baan, mogen een deel van het geld dat ze verdienen met het werk houden. Het verdiende geld wordt dus niet of minder gekort op de bijstandsuitkering. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De cijfers tot 01-04-2018 zijn nog niet bekend. We rapporteren met de gegevens van 31-12-2017. Van de 799 uitkeringsgerechtigden hebben 109 inkomsten uit deelarbeid. Voor sommigen is deeltijdwerk een goede opstap om later volledig aan het werk te gaan. Voor sommigen is deeltijdwerk het maximaal haalbare. Uitkeringsgerechtigden met deeltijdwerk voorzien in ieder geval voor een deel in de eigen bestaanskosten. Doordat de inkomsten uit deeltijdwerk worden gekort op de uitkering wordt er minder uitkering verstrekt. Voor de gemeente Berg en Dal betekent dit dat er in 2017 € 649.024,00 minder uitkering is verstrekt.

Per situatie wordt er gekeken of de kandidaat in aanmerking kan komen voor een vrijlating van inkomsten. Het gaat nog steeds om maatwerk. De wet biedt hier voldoende ruimte voor.

Stand van zaken Najaarsnota

Op 1 januari 2017 was het aandeel inwoners met een uitkering en een parttime baan 13,6 % (109 van 799). Op 1 april 2018 bedroeg dit percentage 12,3 % (98 van 797) en op 1 juli 2018 12,7% (96 van 756). We weten niet wat de reden is van de terugloop. Het kan zijn dat inwoners volledig aan het werk zijn gegaan, het kan ook zijn dat de uitkering om een andere reden is beëindigd en het kan zijn dat het tijdelijke werk is gestopt.

Stand van zaken Jaarrekening

Eind 2018 hebben 78 (11%) van alle 736 uitkeringsgerechtigden inkomsten uit deeltijdwerk. Uitkeringsgerechtigden met inkomsten uit deeltijdwerk hebben nog wel een uitkering, maar zijn voor een deel aan het werk. Voor sommigen is deeltijdwerk een goede opstap om later volledig aan het werk te gaan. Voor sommigen is deeltijdwerk het maximaal haalbare. Uitkeringsgerechtigden met deeltijdwerk voorzien in ieder geval voor een deel in de eigen bestaanskosten. Doordat de inkomsten uit deeltijdwerk worden gekort op de uitkering wordt er minder uitkering verstrekt. Voor de gemeente Berg en Dal betekent dit dat er in 2018 € 629.138 minder uitkering is verstrekt (2017 € 649.024).

3.3.3 Van de inwoners die bij de sociale werkvoorziening werken, werkt 70% bij reguliere bedrijven.

Het gaat om inwoners die een plek hebben bij de sociale werkvoorziening. Van de groep mensen die daar werken, werkte 59% halverwege 2016 bij een regulier bedrijf. Eind 2018 willen we dit percentage hebben verhoogd naar 70%. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In het eerste kwartaal van 2018 is het percentage dat werkt bij een regulier bedrijf toegenomen van 63,9% naar 64,7%. Het betreft groepsdetachering, individuele detachering en werken op locatie. De toename is vooral bij individuele detachering.

Stand van zaken Najaarsnota

Het Werkbedrijf Rijk van Nijmegen doet er alles aan om zoveel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie aan het werk te krijgen. Op 1 april bedroeg het percentage nog 64,3%, op 1 september 66,3%; een vooruitgang van 2%. Gemiddeld ligt het percentage binnen het werkbedrijf op 71,8%. Het gaat om individueel maatwerk, zodat vergelijking tussen gemeenten onderling en ten opzichte van het gemiddelde van 71,8% geen goede basis is. Het streefpercentage van 70% blijft daarom een goede doelstelling voor onze gemeente.

Stand van zaken Jaarrekening

Het WerkBedrijf Rijk van Nijmegen doet er alles aan om zoveel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie buiten de muren van WerkBedrijf aan het werk te krijgen. Op 1 april was het percentage nog 64,3%, op 1 september 66,3%; een vooruitgang van 2%. Op 1 oktober was het percentage 65,9; iets gedaald. Deze daling was ook te zien bij het gemiddelde van het totale werkbedrijf: op 1 juli 66,9% en op 1 oktober 63,4%. Eén van de oorzaken kan zijn dat medewerkers uit dienst gaan en dat er geen nieuwe mensen meer worden opgenomen. Het streefpercentage van 70% blijft vooralsnog een goede doelstelling voor onze gemeente.

3.3.4 Alle inwoners met een uitkering zijn betrokken en doen mee.

We weten wie deze inwoners zijn en bekijken samen met hen wat de mogelijkheden zijn om actief te worden in de samenleving. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Vanuit diverse invalshoeken kijken we of inwoners mee kunnen doen. Vanuit de participatiecoaches; vanuit de Sociale Teams; vanuit ons Werkbedrijf iedereen doet mee! De inwoners met een uitkering zijn bekend bij het WBRN (Werkbedrijf) of doen een tegenprestatie via de participatiecoaches.

Stand van zaken Najaarsnota

De groep inwoners met een uitkering van de gemeente is verdeeld in drie groepen: Werkkandidaten, participatiekandidaten en participatiekandidaten met een ontheffing. Het werkbedrijf Rijk van Nijmegen begeleidt Werkkandidaten zoveel als nodig en mogelijk naar werk. De gemeente begeleidt de participatiekandidaten. De begeleiding door de gemeente richt zich op activeren en oppakken van vrijwilligerswerk door de kandidaat. Werkkandidaten van het werkbedrijf die na twee jaar dienstverlening nog niet aan het werk zijn, worden overgedragen aan de participatieconsulenten van de gemeente. Op 1 juli waren er 434 participatiekandidaten. Daarvan participeren er 127, met 108 kandidaten zijn afspraken over participatie gemaakt, 73 kandidaten zitten in de intakefase en er zijn 72 nieuwe aanmeldingen. 54 kandidaten hebben geen participatieplicht omdat zij geen vrijwilligerswerk kunnen doen. Met onze aanpak bereiken wij alle mensen met een uitkering van de gemeente.

Stand van zaken Jaarrekening

De groep inwoners met een uitkering van de gemeente is verdeeld in drie groepen:

- werkkandidaten
- participatiekandidaten
- participatiekandidaten met een ontheffing

WerkBedrijf Rijk van Nijmegen begeleidt werkkandidaten zoveel als nodig en mogelijk naar werk. De gemeente begeleidt de participatiekandidaten. De begeleiding door de gemeente richt zich op activeren en oppakken van vrijwilligerswerk (tegenprestatie) door de kandidaat. Werkkandidaten van het Werkbedrijf die na twee jaar dienstverlening nog niet aan het werk zijn, worden overgedragen aan de participatieconsulenten van de gemeente.

Op 31 december 2018 waren er 455 participatiekandidaten, daarvan participeerden er 184. Op 31 december 2018 hebben we met 83 kandidaten afspraken over participatie gemaakt. 134 kandidaten zitten in de intakefase hiervan zijn er 72 nieuwe aanmeldingen. 54 kandidaten hebben geen participatieplicht omdat zij geen vrijwilligerswerk kunnen doen. Met onze aanpak bereiken wij alle mensen met een uitkering van de gemeente.

3.4.1 We onderzoeken hoe we in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen kunnen aanleggen.

Snelle en betrouwbare internetverbindingen worden steeds belangrijker voor bedrijven en inwoners. Daarom maken we een voorstel hoe we er (samen met bedrijven) voor kunnen zorgen dat er in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen zijn. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er lopen twee trajecten om de snelle en betrouwbare internetverbindingen te realiseren. Het eerste traject betreft de mogelijke aanleg van glasvezel door de partij NDIX rondom de Ooijse Bandijk en op bedrijventerrein de Bouwkamp. Na een vraagbundelingstraject onder de bewoners en de bedrijven bleek er voldoende animo te zijn om de business case rond te krijgen. Bij een recente gedetailleerde berekening van de kosten van de aannemer is echter gebleken dat deze hoger uitvallen. NDIX is met de aannemer hierover in gesprek. Daarnaast vraagt NDIX een tweede offerte op. Afhankelijk van de uitkomst van deze acties wordt een besluit genomen over de voortgang van het project.

Stand van zaken Najaarsnota

Sinds kort is de situatie op de glasvezelmarkt erg veranderd. Er zijn op dit moment, buiten NDIX, meerdere partijen die graag het glasvezelnetwerk wensen aan te leggen. "Digitale Stad Berg en Dal" en "Glasvezel buitenaf" hebben zich gemeld bij de gemeente om glasvezel in onze gemeente aan te leggen. "Digitale Stad Berg en Dal" gaat ongeacht het aantal deelnemers aanleggen. "Glasvezel buitenaf" laat dit afhangen van het aantal deelnemers. Als alles volgens planning verloopt dan kan er medio 2019 snel internet in het buitengebied zijn.

Stand van zaken Jaarrekening

De gemeenteraad heeft op 8 november besloten een subsidie van €500,- per adres te verlenen bij de aansluiting op het glasvezelnetwerk. Deze subsidie geldt voor particulieren en voor bedrijven. Op dat moment waren er twee aanbieders. Glasvezel Buitenaf heeft zich naderhand teruggetrokken omdat het aanmeldpercentage bij hen minder dan 10 % was (hetzelfde geldt voor de gemeente Lingewaard). Digitale Stad Berg en Dal is wel van start gegaan met de aanleg. Zij hebben eind november daartoe een vergunning aangevraagd. Inmiddels zijn de (graaf-) werkzaamheden gestart.

Het aansluitpercentage is echter nog steeds erg laag te noemen. Rondom de jaarwisseling lag dit op circa 33%. De gemeente had eigenlijk verwacht dat het percentage van 60% zou overschreden worden. Tijdens de aanleg van het glasvezel is de verwachting dat er nog circa 10 – 15% extra aanmeldingen binnen komen.

We hebben in 2018 een start gerealiseerd van de inschrijving voor aanleg van snel internet in het buitengebied. Verdere aanleg vindt in 2019 plaats. Dat niet iedereen mee doet is jammer, maar blijft een persoonlijke keuze.

3.4.2 We hebben aantrekkelijke en concurrerende winkelgebieden.

Winkelgebieden hebben het moeilijk om aantrekkelijk te blijven voor de klant. Samen met de ondernemers gaan we de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. Dit doen we door de volgende zaken op te pakken. In Groesbeek is in 2017 een ondernemersfonds opgericht. Samen met de vereniging die dit fonds beheert, voeren we acties uit om de het winkelgebied Groesbeek aantrekkelijk te maken. Als in Beek of Millingen ook ondernemers zijn die meer samen willen werken, dan willen we dat ook ondersteunen. In Groesbeek zijn vrij veel leegstaande winkels. Samen met de provincie en de Bedrijven Investeringszone (BIZ) Centrum pakken we leegstand aan, zodat het kernwinkelgebied aantrekkelijker wordt.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In afstemming met BIZ Groesbeek Centrum en de Groesbeekse Ondernemers Vereniging hebben we een plan gemaakt om de leegstand in het winkelcentrum van Groesbeek aan te pakken. Een eerste actie, het afnemen van interviews bij pandeigenaren en winkeliers, wordt op dit moment uitgevoerd. Op basis van het beeld dat zo ontstaat kijken we naar mogelijke acties om de leegstand terug te dringen.

BIZ Groesbeek Centrum is al begonnen en huurt vanaf dit jaar een centrummanager in. Deze manager zorgt voor extra activiteiten.

Winkeliers en horecaondernemers in het centrum van Millingen willen werken aan een aantrekkelijker centrum nu de leegstand daar is toegenomen. Dit heeft de Millingse Ondernemers Vereniging (MOV) aangegeven. Er wordt een overleg ingepland met deze ondernemers om te komen tot een plan van aanpak en een soort visie.

Stand van zaken Najaarsnota

Groesbeek:

Inmiddels zijn in Groesbeek de interviews afgenomen met pandeigenaren en winkeliers. De belangrijkste conclusie uit deze interviews is dat er een verbeteropgave ligt, zowel binnen als buiten het kernwinkelgebied. Het is de verwachting dat het winkelaanbod verder zal afnemen en dat niet-winkelfuncties (bijvoorbeeld horeca, kantoren, ambachten) belangrijker worden. Het plan is om samen met pandeigenaren toekomstige functieprofielen op te stellen voor de verschillende deelgebieden in en om het centrumgebied. Het doel hiervan is om tot een afname van winkelpanden te komen en vastgoedeigenaren kansen te bieden in het onzekere veranderproces. Daarnaast kijken we bij dit project ook naar een meer logische routing van consumenten in het centrum (om zo het centrum meer een geheel te maken).

Millingen aan de Rijn:

In Millingen hebben twee overleggen plaatsgevonden met de ondernemers die het centrum willen versterken. Tijdens deze overleggen zijn diverse punten benoemd om het centrum te versterken. Deze leggen we vast in een duidelijk actieprogramma met een kostenplaatje. Dit doen we samen met de Millingse Ondernemers Vereniging.

Stand van zaken Jaarrekening

Groesbeek:

We hebben het onderzoek naar leegstand in het centrum in december afgerond. De belangrijkste aanbevelingen van DTNP die hier uit zijn gekomen:

- De openbare ruimte meer gebruiken als verbindende schakel tussen de verschillende deelgebieden die het centrum kent. De Markt is hierin de belangrijkste schakel en de herinrichting hiervan is een grote kans om het centrum meer een geheel te maken.
- Transformatie van doelgericht bezoek (snel iets kopen en dan weer weg) naar meer recreatieve bezoeksmotieven (langer verblijf) moet gefaseerd gebeuren.
- Aanvulling van het aanbod aan centrumvoorzieningen in het sociaal-culturele segment (bijvoorbeeld bibliotheek) en het dienstensegment.
- Vastgoedeigenaren in aanloopstraten (bijvoorbeeld Pannenstraat) perspectief bieden voor verandering functies: van detailhandel naar wonen en ambachten.
- Begrenzing van het kernwinkelgebied aanpassen (verkleinen) en traject tot wegbestemming van de detailhandelfunctie buiten het kernwinkelgebied opstarten.

In 2019 bekijken we op welke wijze we invulling kunnen geven aan de aanbevelingen.

Bij het haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen naar de Markt maken we gebruik van de onderzoeksresultaten (onderzoek DTNP).

Millingen aan de Rijn:

De benoemde punten om het centrum te versterken zijn vastgelegd in een startdocument. Dit document wordt door de werkgroep met ondernemers uitgewerkt in een concreet plan van aanpak. Dit plan van aanpak moet onder andere dienen als meerjarenprogramma voor een op te richten ondernemersfonds (Bedrijveninvesteringszone Millingen Centrum). Het is de planning dit ondernemersfonds te starten per 1 januari 2020 (eerder kan niet in verband met het instellen van een belastingverordening). Gelijktijdig met het opzetten van het ondernemersfonds worden alvast acties opgepakt. Zo hebben wij samen met de ondernemers in december een grote kerstboom geplaatst bij het Kulturhus. Daarnaast wil de werkgroep in 2019 het centrum opfleuren met bloemen. Hierbij is het idee om een verbinding met de dijk te leggen om recreanten en toeristen naar het centrum te bewegen. Dit project vormt een belangrijke basis voor het op te zetten ondernemersfonds.

3.4.3 Het lokale bedrijfsleven is dynamisch en vernieuwend.

We stimuleren de bedrijven om met nieuwe ideeën te komen om de concurrentiemogelijkheden van de bedrijven te versterken. We verbeteren onze contacten met het Regionaal Centrum voor Techniek Gelderland, Oost NV, en de Euregio. Zij kunnen helpen bij het verbeteren van de positie van onze ondernemers. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Als vervolg op Het Beste Idee van Berg en Dal gaan wij in 2018 innovatieve startende bedrijven en ZZP'ers op verschillende manieren ondersteunen. Zij zijn erg belangrijk voor de lokale economie en zorgen voor vernieuwing, vitaliteit en dynamiek. Zo gaan we een werkplek, een "broedplaats" voor ze creëren, subsidie aanbieden en een startersbijeenkomst organiseren.

Hiervoor worden er o.a. gesprekken gevoerd met vastgoedeigenaren.

Ook kunnen starters een subsidie aanvragen. Het project wordt naar verwachting in het 4e kwartaal van dit jaar gelanceerd met een startersbijeenkomst waarin de broedplaats wordt geopend en bij de opening het subsidieprogramma wordt opengesteld.

Stand van zaken Najaarsnota

Er vinden op dit moment gesprekken plaats met de eigenaar van een pand dat ontwikkeld kan worden tot broedplaats. De planning is dat we dit jaar een samenwerkingsovereenkomst tekenen met deze partij. De broedplaats kan dan begin volgend jaar worden geopend. Bij de opening organiseren we een startersevent en lanceren we het subsidieprogramma.

Stand van zaken Jaarrekening

Het opzetten van de broedplaats loopt vertraging op en is onzeker. Deze onzekerheid zit met name in het beschikbaar stellen van vastgoed door een andere partij. In eerste instantie hadden wij de overige activiteiten om starters te stimuleren gekoppeld aan de opening van de broedplaats. Het gaat hierbij om:

- het opzetten van een subsidieprogramma
- het organiseren van een startersevent
- het aanbieden van begeleiding

Omdat de opening van de broedplaats op zich laat wachten willen wij in 2019 alvast een start maken met deze overige activiteiten

3.4.4 We hebben aantrekkelijke bedrijventerreinen.

Op de bedrijventerreinen is circa 10% van de werkgelegenheid in Berg en Dal te vinden. We gaan de kwaliteit van de bedrijventerreinen verbeteren. Samen met ondernemers bepalen we of er behoefte is aan meer samenwerking op de bedrijventerreinen, bijvoorbeeld op het gebied van het beheer. In Groesbeek gaan we onderzoeken hoeveel behoefte er is om een parkeerplek voor vrachtwagens te realiseren. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Parkmanagement in de polder

Met een aantal ondernemers van de bedrijventerreinen Lieskes Wengs, Molenveld en De Bouwkamp is meerdere malen gesproken over meer samenwerking in de vorm van parkmanagement. Er is gesproken over een aantal onderwerpen waarop deze samenwerking zich kan richten. Uit de gesprekken blijkt dat met name het groenonderhoud een thema is waarop eenvoudig meer samenwerking mogelijk is. Door de samenwerking eerst rondom dit thema goed vorm te geven is het mogelijk om draagvlak te creëren onder de ondernemers voor samenwerking op andere thema's (wellicht binnen een Bedrijven Investeringszone (BIZ)). Een voorbeeld is het opwekken en distribueren van duurzame energie.

- Ontwikkeling Hulsbeek

De verkoop van kavels op bedrijventerrein De Mies gaat goed. Daarom willen wij de locatie Hulsbeek ontwikkelen als nieuw bedrijventerrein. Regionaal hebben we reeds akkoord gekregen voor deze ontwikkeling. Met name lokale bedrijven krijgen hier de ruimte.

- Onderzoek parkeerplek Hulsbeek

We willen op het nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein Hulsbeek een gedeelte inrichten als parkeerplek voor vrachtwagens en touringcars, als daar behoefte aan is. In maart van dit jaar hebben wij een enquête uitgezet om te onderzoeken wat de behoefte is. Ook is in de enquête gevraagd of en hoe de gemeente daarvoor een terrein op de Hulsbeek zou kunnen inrichten. Medio mei zijn de resultaten bekend van dit onderzoek.

- Onderzoek parkeerplek De Bouwkamp

Begin dit jaar hebben wij van ondernemers op bedrijventerrein De Bouwkamp gehoord dat er een tekort is aan (vrachtwagen)parkeerplekken en ruimte voor vrachtwagens om te laden en lossen. Wij willen graag inzicht hebben in de omvang van dit probleem en zetten daarom een enquête uit medio mei. De resultaten van de enquête gebruiken wij om te bepalen welke oplossingen er mogelijk zijn.

Stand van zaken Najaarsnota

Parkmanagement bedrijventerreinen polder

Op 11 september 2018 is het college akkoord gegaan met het project om parkmanagement op de bedrijventerreinen in de polder uit te voeren. Het project bestaat uit drie fases:

1. We dragen het groenbeheer op de terreinen over aan een nieuw op te richten vereniging "Parkmanagement Berg en Dal". Het doel van deze eerste fase is dat de ondernemers het beheer op een hoger niveau tillen en dat ze de onderlinge samenwerking verder vorm geven. Op deze manier willen we draagvlak bij andere bedrijven creëren voor verdere samenwerking.
2. We doen onderzoek naar samenwerking op andere thema's.
3. De resultaten op het groenbeheer, in combinatie met het onderzoek naar andere samenwerkingsmogelijkheden, moet leiden tot draagvlak bij andere bedrijven voor deelname aan parkmanagement en aan het eventueel bijdragen aan een ondernemersfonds voor de uitvoering.

Ontwikkeling Hulsbeek

Er heeft inmiddels een eerste bewonersavond plaatsgevonden. De bestemmingsplanprocedure ronden we volgens planning in 2019 af. Er hebben een aantal ondernemers aangegeven interesse te hebben in een kavel. Met deze partijen sluiten we intentieovereenkomsten af.

Parkeerplek vrachtwagens Groesbeek

Uit de gehouden enquête blijkt dat er twee parkeerproblemen zijn op de bedrijventerreinen in Groesbeek. Allereerst is er overlast van geparkeerde vrachtwagens langs De Mies. Daarnaast is er een gebrek aan reguliere parkeerplaatsen bij De Ren. Het college heeft besloten om de mogelijkheid voor een parkeerplek op een (gedeelte van een) vrije kavel te onderzoeken. Allereerst werken we nu aan een inrichtingsschets voor deze parkeerplek.

Parkeerplek De Bouwkamp

We hebben slechts 7 ingevulde enquêtes retour ontvangen. Uit deze enquêtes blijkt dat er twee parkeerproblemen zijn op De Bouwkamp. Het eerste speelt zich af rondom het bedrijf Clean Lease. Dit bedrijf heeft te weinig ruimte en gebruikt de openbare parkeerplekken. Clean Lease is zelf bezig met aanpassingen zodat er genoeg plaatsen zijn om op eigen terrein te parkeren. Later dit jaar moet dit gereed zijn.

Een tweede probleem bevindt zich op een ander gedeelte van De Bouwkamp, rondom garage Ooij. Verder zijn wij zelf aan het onderzoeken of er mogelijkheden zijn rondom De Bouwkamp om meer parkeerruimte te creëren.

Stand van zaken Jaarrekening

Parkmanagement bedrijventerreinen polder

Voor de nieuw op te richten vereniging "Parkmanagement Berg en Dal" zijn de concept statuten gereed. Deze zijn in februari 2019 met de ondernemers besproken. Na akkoord moeten de ondernemers bestuursleden leveren en kan de vereniging worden opgericht. Na oprichting kan het dragen we het groenbeheer over en ronden we daarmee fase 1 van het project af.

Ontwikkeling Hulsbeek

Wij hebben stedenbouwkundig bureau BRO opdracht gegeven om het stedenbouwkundig plan en het bestemmingsplan voor Bedrijventerrein Hulsbeek op te stellen. In de tweede helft van 2018 hebben we twee bewonersavonden georganiseerd. Met de informatie die wij tijdens de bewonersavonden hebben opgehaald hebben wij de uitgangspunten voor het stedenbouwkundig plan en het bestemmingsplan vastgesteld. Daarnaast hebben wij met een aantal geïnteresseerde ondernemers intensief gesproken over de verkaveling van het bedrijventerrein. Dit moet begin 2019 leiden tot intentieovereenkomsten over de verkoop van bedrijfskavels. Wij verwachten in 2019 het bestemmingsplan af te ronden en de eerste kavels uit te kunnen geven.

Parkeerplek vrachtwagens Groesbeek

De inrichtingsschetsen voor de parkeerplek zijn opgeleverd en besproken. Op basis van deze bespreking worden nu voorkeursvarianten uitgewerkt.

Parkeerplek De Bouwkamp

Ruimtelijke aanpassingen van het bedrijf Clean Lease hebben het parkeerprobleem grotendeels opgelost. Wel blijven wij kijken naar kansen in de omgeving voor de ontwikkeling van extra parkeerplekken.

3.4.5 Onze inwoners kunnen meer streekproducten kopen, eten en drinken.

We gaan de samenwerking tussen boeren, voedselverwerkers en (super)markten starten. Zodat het voedsel dat hier verbouwd wordt steeds meer hier ook wordt gekocht, gegeten en gedronken (eten uit de eigen omgeving). (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In 2017 hebben wij samen met Heumen en ZLTO een projectplan uitgewerkt om de korte voedselketen te versterken. Heumen en Berg en Dal liggen nabij Nijmegen en kenmerken zich door unieke natuur en een gevarieerd landschap, wat bijdraagt aan de aantrekkingskracht voor toeristen en recreanten. De variatie in het aanbod van landbouwproducten is redelijk groot en de het aantal directe relaties tussen producenten en lokale afnemers is groeiende maar kent nog weinig samenhang. Het doel van het project is het oprichten van een samenwerkingsverband om samenwerking tussen producenten, afnemers, verwerkers, distributeurs en consumenten te verbeteren ten behoeve van een korte voedselketen.

Dit projectplan hebben wij ingediend bij de provincie Gelderland om € 50.000 subsidie te krijgen. Medio mei krijgen wij bericht of deze subsidie wordt toegekend. Als dit het geval is zal het project direct starten.

Stand van zaken Najaarsnota

Op 3 mei 2018 hebben wij de beschikking van de provincie ontvangen voor de subsidie van het project 'Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'. Daarmee kan het project van start. De eerste actie is het contracteren van een partij die de coördinatie verzorgt. Hiervoor is een aanbestedingsprocedure opgezet en die is nu in de afrondende fase. Als de partij is gecontracteerd start de verbetering van de samenwerking tussen producenten, afnemers, verwerkers, distributeurs en consumenten voor een korte voedselketen. Dit moet binnen één jaar gebeuren.

Stand van zaken Jaarrekening

We hebben een coördinator gecontracteerd om het project te trekken. Fase 1, de marktanalyse, is in concept gereed. Uit deze analyse blijkt waar in de regio met name de potentie zit om meer streekproducten te krijgen. Wat zijn kansrijke nieuwe producten en welke bestaande voedselketens zijn makkelijk op te schalen? Op basis van deze informatie worden in fase 2 belanghebbenden uitgedaagd om hiermee aan de slag te gaan.

3.4.6 We onderzoeken of we langs Rijn en Waal nieuwe projecten mogelijk kunnen maken.

In 2018 zijn en gaan we in gesprek met de provincie, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer om de mogelijkheden van het gebied langs Rijn-Waal te bespreken. We hebben het dan bijvoorbeeld over terreinen zoals het De Beijer terrein in de Millingerwaard, scheepswerf Bodewes en het Reomie terrein. Dit is een eerste stap. Vervolgens willen we de mogelijkheden bespreken met ondernemers en investeerders. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De scheepswerf in Millingen is inmiddels weer in bedrijf. Het bedrijf Gelria heeft hier een vestiging geopend. Verder zijn er nog geen ontwikkelingen te melden.

Stand van zaken Najaarsnota

Het bedrijf Gelria heeft een eerste oriënterende overleg gehad met de provincie en de gemeente over de toekomstige ontwikkeling van het terrein Bodewes. Verder zijn er geen ontwikkelingen te melden.

Stand van zaken Jaarrekening

Geen nieuwe ontwikkelingen

3.5.1 We helpen woningzoekenden met onvoldoende inkomen om een passende woning te vinden.

We maken afspraken met de woningcorporaties over het bouwen en verkopen van huurwoningen. We verstrekken startersleningen aan starters die geen passende woning kunnen kopen. Als er van een soort woning te weinig zijn, maken we een plan om meer te gaan bouwen. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De jaarlijkse cyclus met corporaties en huurdersverenigingen over prestatieafspraken wordt in juni gestart. Het planproces voor het woningbouwproject Schoollocatie 3e fase in Millingen aan de Rijn is begonnen. Er is sprake van een gestage stroom van aanvragen voor startersleningen, zonder dat er sprake is van een stortvloed. Medio half april was er € 79.000 toegekend en liepen er twee aanvragen.

Stand van zaken Najaarsnota

De gesprekken met de corporaties en huurdersverenigingen lopen. We zetten veel van de bestaande afspraken voort, omdat hiermee goede resultaten zijn bereikt. In 2019 bespreken we de Woonvisie. Deze evaluatie kan er voor zorgen dat we bestaande afspraken herzien.

Voor het project Schoollocatie 3de fase (Millingen aan de Rijn) heeft begin september in overleg met Waardwonen en Sint-Jan de Deo een buurtpicknick plaatsgevonden. Doel was om meer gevoel te krijgen bij de woonwensen voor deze locatie. De resultaten bespreken we dit najaar met de betrokken partijen, waarna we het plan verder uitwerken.

Er wordt redelijk tot goed gebruik gemaakt van de Starterslening. Per 1 oktober is in totaal een bedrag van € 134.000 toegekend voor in totaal 5 leningen. 1 aanvraag loopt op dit moment. Hiermee resteert nog een uitleencapaciteit van € 366.000. Hiermee lopen we goed in lijn met de aanname vooraf dat het uitleenbudget voor enkele jaren toereikend zou zijn.

Stand van zaken Jaarrekening

- In november hebben de gemeente, de woningcorporaties en de huurdersverenigingen de prestatieafspraken voor het jaar 2019 ondertekend.
- Van de starterslening is goed gebruikgemaakt. Over 2018 zijn in totaal 10 leningen verstrekt voor een bedrag van € 238.699,-. Er resteert voor 2019 en verdere jaren nog een budget van € 261.301,-.
- De raad heeft bij de behandeling van de begroting voor 2019 aandacht gevraagd voor de positie van jongeren op de lokale woningmarkt. Bij de actualisatie van de woonagenda zal dit punt worden meegenomen. De aanbesteding is in 2018 gestart en wordt begin 2019 afgerond. Resultaten zijn beschikbaar voor de grote vakantie van 2019.
- De verwerking van de resultaten van de buurtpicknick over het project Schoollocatie 3e fase (Millingen aan de Rijn) heeft vertraging opgelopen. Met Waardwonen hebben we afgesproken dit versneld op te pakken. We willen voor de grote vakantie 2019 duidelijkheid over het bouwprogramma.

3.5.2 De woningen in Berg en Dal zijn van goede kwaliteit. Mensen kunnen goed wonen en blijven wonen.

We stimuleren het aanpassen van bestaande woningen. We gaan leningen verstrekken zodat mensen kunnen blijven wonen in hun huis door het verstrekken van blijversleningen. (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is nog geen enkele aanvraag voor een blijverslening ingediend. Dit speelt niet alleen in Berg en Dal, maar in alle regiogemeenten (op dit moment is slechts 1 lening verstrekt in de hele subregio). Op subregionaal niveau willen we bekijken hoe we het gebruik ervan kunnen stimuleren.

Stand van zaken Najaarsnota

Er is nog steeds geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een blijverslening te krijgen. De analyse is dat het regelen hiervan teveel administratieve rompslomp met zich meebrengt. Zaken moeten notarieel worden vastgelegd en dit lijkt een te grote drempel te zijn. Zowel de Seniorenraad als het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SVN) stimuleren vervanging door het systeem van de Verzilverlening. Hiervoor vormt de overwaarde van het huis het onderpand. In 2019 onderzoeken we of de gemeente deze regeling kan gaan invoeren (al dan niet ter vervanging van de Blijverslening).

Stand van zaken Jaarrekening

Over 2018 is geen enkele Blijverslening aangevraagd of verstrekt. Het bestaande budget van € 200.000,- blijft daarom voorlopig beschikbaar. In 2019 wordt onderzocht of vervanging door de Verzilverlening kan worden doorgevoerd.

3.6.1 Als opdrachtgever zijn wij duidelijk wat we van samenwerkingsverbanden verwachten.

We zijn opdrachtgever voor samenwerkingsverbanden zoals de omgevingsdienst, de modulair gemeenschappelijke regeling, het Gemeenschappelijk Orgaan, enzovoorts. We gaan de opdrachten die we aan de samenwerkingsverbanden geven, kritisch doornemen en bekijken waar we de opdracht duidelijk kunnen maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We nemen onze opdrachten naar samenwerkingsverbanden door en kijken we waar we duidelijker kunnen zijn. We starten met de MGR.

Stand van zaken Najaarsnota

De Dienstverleningsovereenkomst 2018 met het MGR-Werkbedrijf zetten we in 2019 ongewijzigd voort. We gaan een nieuwe overeenkomst sluiten als het arbeidsmarktbeleid is vastgesteld. Uit het rapport Veilig Thuis is één van de aanbevelingen om een informatieprotocol op te stellen waarin duidelijk staat waarvan de raad op de hoogte wil zijn en wanneer. Dat pakken we nu op.

Stand van zaken Jaarrekening

Met de GGD zijn we in gesprek over het informatieprotocol. Ook zijn we in gesprek met de ODRN. Sinds de oprichting van de ODRN hebben we opdrachten gegeven. We vragen ons af of deze opdrachten nog voldoen en waar we opdrachten kunnen verbeteren. Hierin nemen we ook het proces rondom de opdrachtverlening (P&C cyclus) mee.

Ten aanzien van Regionale vervoersorganisatie DRAN is in 2018 onderzocht hoe de regionale samenwerking op het gebied van het doelgroepenvervoer voortgezet kan worden vanaf medio 2020. Dan lopen de vervoerscontracten af en kunnen gemeenten desgewenst (gedeeltelijk) uittreden. De gemeenteraad neemt hierover op 25 april 2019 een besluit.

3.6.2 De sturing op samenwerkingsverbanden maken we efficiënter.

We willen het planning en control proces vereenvoudigen. We willen hierin meer samen met andere gemeenten optrekken. We gaan kijken of we meer aan het college kunnen overlaten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met andere regiogemeenten hebben we gekeken of de P&C cyclus eenvoudiger kan. Conclusie was dat we het beste kunnen sturen bij de kaderbrief in november. Het plan is om dit te agenderen in de kring van secretarissen en later bij de griffierskring.

Samen met een paar gemeenten uit de regio Rijk van Nijmegen nemen we interviews af bij GR-directeuren om te kijken hoe zij de samenwerking ervaren en waar het beter kan.

Stand van zaken Najaarsnota

De griffiers van de regiogemeenten hebben (ook door het rapport Veilig Thuis) aangegeven dat sturing bij de kaderbrief (of bij het stellen van kaders) effectiever is dan sturing achteraf. Zij willen over de rol van de raden bij GR-en een regionale raadsbijeenkomst organiseren. De secretarissen van de gemeenten vinden ook dat de kaderbrief het moment is om te sturen. De gevolgen die dit heeft voor de gemeentelijke organisaties is nog onderwerp van gesprek.

Stand van zaken Jaarrekening

Wij ervaren het als zeer nuttig om sturing te geven via de kaderbrief. Precieze vorm en inhoud wordt ontwikkeld. Een goed voorbeeld is MGR welke al met een kaderbrief werkt. Inhoud gaat over mee te geven kaders en beleid van het volgende jaar. Een soortgelijke werkwijze met andere samenwerkingen is daarbij wenselijk. De GGD, VRGZ en de MGR willen in 2019 een meerjarig beleidsplan opstellen. Daarom is het logisch dat we op de thema's gezondheid, veiligheid en arbeidsmarkt als eerste het gesprek over kaders voeren. Ook ODRN staat open voor een gesprek over kaders.

3.6.3 Wij willen onze informatievoorziening en digitale ontwikkeling op peil houden.

Om de informatievoorziening en digitale ontwikkeling op peil te houden, willen we samenwerken met de gemeentes Heumen en Beuningen. Dit doen we omdat we daardoor minder kwetsbaar zijn en een hogere kwaliteit kunnen leveren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In april is het Regionaal Informatiebeleidsplan vastgesteld door de colleges van de samenwerkende gemeenten. Hierin staat beschreven hoe wij de samenwerking vorm willen gaan geven de komende jaren. Dit jaar worden in gezamenlijkheid de eerste stappen gezet, te beginnen met de aanstelling van de Chief Information Security Officer (CISO), de Information Security Officer (ISO) en de Functionaris Gegevensbescherming (FG).

Stand van zaken Najaarsnota

De CISO, ISO en FG (zie onder voorjaarsnota) zijn aangenomen en begonnen bij de 3 gemeenten.

Stand van zaken Jaarrekening

We hebben functionarissen die zich bezig houden met informatiebeveiliging en privacy, dit zijn de CISO, ISO en FG. Voor de drie gemeenten is gestart met het opstellen van een jaarplan 2019. We willen hiermee de aandacht voor Informatiebeveiliging en Privacy in de organisatie vergroten. Ook is er een analyse uitgevoerd die ons in 2019 inzicht geeft in de aandachtsgebieden op deze vlakken.

3.6.4 Met partijen die voor ons taken uitvoeren, spreken we af dat de informatie en de diensten voor onze inwoners gemakkelijk verkrijgbaar zijn.

We willen de gemeenteraad beter informeren over de partijen die taken voor ons uitvoeren. We willen onze bijdrage in de regio vergroten

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is een kaart gemaakt met alle samenwerkingsverbanden van Berg en Dal:

<https://www.bergendal.nl/samenwerkingsverbanden/>.

Deze kaart willen we tijdens een themabijeenkomst aan uw raad presenteren.

RvN@: wij zijn de coördinator gemeentelijke samenwerking. Doel: gemeenten meer gezamenlijk geluid geven richting RvN@.

De griffierskring regelt voor eind september een regionale raadsbijeenkomst (Rijk van Nijmegen) over regionale samenwerking.

Deze raadsbijeenkomst proberen we samen met de andere gemeenten voor te bereiden.

We initiëren een overleg met de griffierskring en de secretarissenkring waarin we de verschillende acties in de regio op de verschillende platforms (raden, ambtelijk, bestuurlijk) bespreken. Het doel van dit overleg is: hoe kunnen we elkaar versterken?

Stand van zaken Najaarsnota

In december is er een collegebijeenkomst van de colleges in het Rijk van Nijmegen. Daar spreken de colleges met elkaar over de onderwerpen waarop de samenwerking goed gaat en waar het beter kan.

Er staat nu een regionale raadsbijeenkomst in de planning voor januari 2019 waarin we de rol van de raden in samenwerkingen met elkaar gaan verkennen: waar stuur je als raad effectief?

Voorafgaand aan deze raadsbijeenkomst is er een lokale raadsbijeenkomst waar we het over onze rol in de regio gaan hebben.

Stand van zaken Jaarrekening

Op 4 december is in de Holthurnsche Hof een college ontmoeting geweest van zeven gemeenten uit het Rijk van Nijmegen. Daaruit kwam naar voren dat de colleges 1 tot 2 keer per jaar elkaar willen ontmoeten om over thema's te spreken die alle gemeenten (en de samenwerking) raken.

Uit het rapport van Veilig Thuis zijn meerdere aanbevelingen gekomen. Nu wordt in de regio gekeken hoe we die oppakken.

We gaan samen met de ODRN en VRGZ kijken hoe we de dienstverlening kunnen verbeteren waar nodig.

3.6.5 We kunnen de regio beter vinden op thema's die wij belangrijk vinden.

Wij zitten in verschillende regionale verbanden. Bijvoorbeeld in het Rijk van Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen en de Euregio. Wij zijn nadrukkelijker betrokken bij wat deze regio's belangrijk vinden en kunnen de kansen die daar voor ons liggen beter benutten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Tijdens de coalitieonderhandelingen is een overzicht gemaakt van alle bestuurlijke posities in de regio. Dit overzicht is als basis gebruikt om te bekijken welke bestuurlijke posities in de regio mogelijk zijn.

Stand van zaken Najaarsnota

We zitten in meerdere besturen in de regio die belangrijk zijn voor de uitvoering van de speerpunten uit ons coalitieakkoord. Maar we moeten blijven zoeken naar de goede momenten waarop we in een project kunnen meedoen, wanneer we een project goed zelf kunnen lanceren of wanneer we waar moeten zijn om mee te kunnen praten over projecten. Hier moeten we aandacht voor blijven houden.

Stand van zaken Jaarrekening

Na de verkiezingen is het altijd even zoeken. Inmiddels zitten we in de regio in meerdere besturen die belangrijk zijn voor de uitvoering van de speerpunten uit ons coalitie akkoord. We moeten er aandacht voor blijven houden dat we in de regio aansluiten bij projecten die voor ons van belang zijn. Ook de kostenverdeling in de regionale samenwerkingsverbanden is een punt van aandacht.

3.7.1 In de periode 2017-2020 stijgen de toeristische bestedingen met 4%.

Ook het aantal toeristische bezoeken en overnachtingen willen we laten stijgen met 4%. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Wij hebben onvoldoende informatie om iets te kunnen melden over de cijfers van 2018.

We zijn gestart met de voorbereidingen voor de jubileumjaren 2019/2020 (75 jaar Market Garden en bevrijding). Er zijn voor deze gedenkingen veel initiatieven in Berg en Dal gepland. Er is een projectleider benoemd die de initiatieven van Berg en Dal coördineert en uitvoert. Een interessante programmering trekt bezoekers aan en daardoor stijgen de overnachtingen en bestedingen.

Om het aantal bezoekers te laten stijgen, richten we ons ook op de Duitse bezoeker. Uit onderzoek blijkt namelijk dat op de Duitse markt potentieel is voor Nederland. Wat doen we nu al:

- RBT KAN (Regionaal Bureau voor Toerisme Knooppunt Arnhem-Nijmegen) heeft een module ontwikkeld voor ondernemers en frontofficemedewerkers in de toeristische sector met informatie over de Duitse gast; wat wel en niet doen.
- Op 1 maart organiseerden we de goed bezochte informatiebijeenkomst en workshop Duitse gast voor (toeristische) ondernemers.
- We bieden ondernemers de mogelijkheid aan om teksten voor de website, brochures, menukaarten of signing op locatie te vertalen.

Stand van zaken Najaarsnota

Deze vergelijking kunnen we nog niet maken, omdat de cijfers van 2018 in de loop van 2019 pas bekend zijn.

Stand van zaken Jaarrekening

Deze vergelijking kunnen we nog niet maken, omdat de cijfers van 2018 in de loop van 2019 pas bekend zijn. In juni van 2019 presenteert RBT KAN (nu Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen) de cijfers over de voorgaande jaren.

3.7.2 We ondersteunen het initiatief van het Bevrijdingsmuseum om een nieuw museum te bouwen.

Het Bevrijdingsmuseum wil een nieuw museum bouwen. Wij ondersteunen dit initiatief op verschillende manieren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In maart 2018 is met betrekking tot de beoogde nieuwbouw € 125.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van een Definitief Ontwerp (DO) en het opstellen van de omgevingsaanvraag. Dit bedrag is een voorschot op de in 2014 voorwaardelijk door de gemeenteraad beschikbaar gestelde bijdrage van € 600.000.

Daarnaast hebben we de museumdirectie ambtelijk geadviseerd over de meest gewenste procedurele aanpak en over enkele omgevingsaspecten.

Stand van zaken Najaarsnota

De bouw van het nieuwe Bevrijdingsmuseum is in oktober 2018 gestart. We hebben het Bevrijdingsmuseum een Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties toegewezen. Het SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) heeft negatief geadviseerd. Het college is van mening dat het een te dragen risico is. In december stellen we de raad voor om het SVn alsnog een Stimuleringslening aan te laten bieden aan het Bevrijdingsmuseum.

Stand van zaken Jaarrekening

De raad heeft in december 2018 besloten geen bedenkingen in te brengen tegen het verstrekken van een Stimuleringsregeling duurzame maatregelen. Hieraan is voldaan. Het SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) heeft naar aanleiding daarvan het Bevrijdingsmuseum een aanbieding gedaan om de gevraagde lening af te sluiten. Daarmee is het totale financieringsplan voor de nieuwbouw sluitend.

De bouw van het Bevrijdingsmuseum verloopt volgens planning. Het nieuwe museum zal, naar verwachting, tijdig beschikbaar zijn voor de herdenkingsfestiviteiten met betrekking tot 75 jaar

3.7.3 Toeristen die zorg nodig hebben, kunnen op vakantie in onze gemeente.

Toeristen die zorg nodig hebben, hebben de keuze uit verschillende vakantie arrangementen in Berg en Dal ("Zorgeloos op vakantie in het Rijk van Nijmegen"). (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er zijn verschillende stappen gezet die bijdragen aan het gewenste eindresultaat:

- De arrangementen met dagattracties en verblijfsaccommodaties zijn bijna klaar en binnenkort te vinden en te boeken op de nieuwe website van RBT KAN.
- Er is een "zorgmakelaar" geregeld die bemiddelt tussen de zorggast en de verblijfsaccommodatie en/of dagattractie.
- Op 24 april organiseerden we een kennisevent voor de Regio Rijk van Nijmegen; ondernemers en zorgpartijen uit de hele regio waren hier aanwezig en willen aan de slag met deze nieuwe doelgroep.
- De fietstrein (draisine) is in mei aangepast zodat ook rolstoelen kunnen worden vervoerd.

Bij de uitvoering van het wandelproject is er aandacht voor routes die ook geschikt zijn voor minder validen. Mooi voorbeeld daarvan is het dorpsommetje Heilig Landstichting dat bijna af is.

Stand van zaken Najaarsnota

- Er is beeldmateriaal (foto en film) ontwikkeld ter promotie van het project.
- Het RBT KAN heeft het marketingplan gereed en ze kijken met de regiogemeenten hoe de website gelanceerd kan worden.
- Er is een samenwerking gestart met de Gelderse Sportfederatie om de wandelpaden in rondom de Duivelsberg beter toegankelijk te maken.
- De gemeente Berg en Dal heeft op 3 oktober deelgenomen aan de landelijke week van de toegankelijkheid om aandacht te vestigen op toegankelijkheid. Hierbij was ook het No Limits Network van KRO-NCRV te gast.
- De gemeente is in overleg met de regiogemeenten over de betrokkenheid en de samenwerking regionaal en met de provincie Gelderland voor een subsidieaanvraag. Ook met de Duitse buurgemeenten en de Euregio is contact gelegd over mogelijke samenwerking.

Stand van zaken Jaarrekening

- Het college heeft ingestemd met deelname aan de Ongehinderd app (app om toegankelijkheid van locaties voor mensen met een (lichte) beperking te achterhalen). Ondernemers die hun toeristische bedrijf laten scannen op toegankelijkheid kunnen in aanmerking komen voor een bijdrage vanuit de gemeente. Het bedrijf komt daarna in de Ongehinderd app. Deze wordt al in veel gemeenten gebruikt. Vooruitlopend hierop zijn al twee ondernemers in onze gemeente op eigen initiatief gescand en hebben een keurmerk ontvangen. Namelijk, Heuvelrijk Berg en Dal en Pannenkoekenrestaurant De Duivelsberg.
- RVN@ heeft aanjaaggeld beschikbaar voor opschaling bij ondernemers in het Rijk van Nijmegen. RvN@ is een bottom-up beweging die innovatie, sociale en economische groei in het Rijk van Nijmegen actief stimuleert. Op deze manier wil het Rijk van Nijmegen een topregio in Nederland worden. Hierin werken ondernemers, organisaties, investeerders en kennisinstellingen/studenten met elkaar over gemeentelijke en sectorale grenzen heen om nieuwe en bestaande initiatieven met elkaar te verbinden en te ontwikkelen.
- Het project was zichtbaar met een videopresentatie tijdens European Tourism Day in Brussel op 7 november.
- De Zonnebloem en Erfgoed Gelderland hebben op 12 december een training georganiseerd over toegankelijkheid en toerisme en hebben voorafgaand 4 musea in het Rijk van Nijmegen (o.a. Afrikamuseum en Orientalis) bezocht. Zij hebben naar aanleiding hiervan concrete tips over verbeteren van de toegankelijkheid van deze locaties gedeeld met de musea.
- De URL Zorgeloosopvakantie.nl is aangekocht, in overleg met Toerisme VAN (voormalig RBT KAN). Er vindt nu overleg plaats over de invulling hiervan.
- We hebben een nieuwe projectmanager aangesteld voor “zorgeloos op vakantie” die start per 19 februari, hiermee is de continuïteit van het project geborgd.
- We hebben subsidie toegekend voor de aanschaf van een zonnetrein (van Stichting Steen en Natuur) die geschikt is voor mensen met een fysieke beperking.

3.7.4 Wandelaars weten onze gemeente te vinden.

We voeren het plan om wandelroutes te verbeteren uit. Dit levert een netwerk van wandelpaden op dat goed onderhouden is. Daarmee maken we kans maken op de titel “wandelgemeente van het jaar”. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Voor verbetering van de kwaliteit van wandelroutes –en paden is het belangrijk dat we zicht hebben op het netwerk en de grondeigenaren. We zijn bijna klaar met het digitaal vastleggen van deze info. Daarnaast hebben we een meldpunt voor klachten zodat we de wandelkwaliteit kunnen vasthouden.
- We hebben 10 bijzondere wandelroutes geselecteerd waarmee we wandelaars inspiratie bieden om op pad te gaan. De routes staan in een minimap die te vinden bij de VVV's en verblijfsaccommodaties.
- De website wandeleninbergendal.nl is in ontwikkeling. Hier is veel informatie te vinden over wandelen.
- Een aantal knelpunten in het wandelnetwerk is opgelost.
- In het najaar hebben we meegedaan aan een radiocampagne (landelijke en regionale zenders) om wandelen in Berg en Dal onder de aandacht te brengen.
- We werken met Staatsbosbeheer samen aan een nieuwe wandelkaart. Daarop staan de wandelmogelijkheden in het Rijk van Nijmegen. Deze kaart is landelijk te verkrijgen en ook online.

Stand van zaken Najaarsnota

- Wandelkaart Rijk van Nijmegen met aanvullende info van onze gemeente is klaar. Deze is landelijk en online te verkrijgen.
- Twee dorpsommetjes in Heilig Landstichting zijn af en geopend tijdens Burendag. Een van deze wandelingen is ook toegankelijk voor minder validen. Met de volgende dorpsommetjes in Berg en Dal is al een start gemaakt.
- De kabouterroute in Beek-Ubbergen is netjes gemaakt (geverfd, gesnoeid) en er is een eigentijds speurboekje gemaakt.
- Een presentatie van Berg en Dal is opgenomen in het digitale magazine van route.nl.
- Berg en Dal is gepromoot via diverse weblogs en journalisten.
- We werken aan de website "wandeleninbergendal.nl". Wij verwachten dat deze eind 2018 gebruiksklaar is.

Stand van zaken Jaarrekening

- Een inventarisatie voor de behoefte aan bankjes langs de wandelroutes is gestart
- De website "wandeleninbergendal.nl" is actief en wordt verder uitgebreid met informatie.
- In overleg met diverse partijen hebben we besloten de aanvraag "wandeling gemeente van het jaar" te verschuiven naar 2020. De N70 wandelroute heeft dan een jubileumjaar en de organisatie van de Landschapsparade heeft de intentie om het thema wandelen te gebruiken.
- Circa 10 ondernemers zijn gestart met de ontwikkeling van Berg&Dalse Kroegjesticht. Stichting Toerisme en Recreatie Berg en Dal is hier ook bij betrokken.
- Het dorpsommetje Heilig Landstichting is afgerond, het dorpsommetje Berg en Dal is bijna klaar, het dorpsommetje Kekerdome is opgestart en er hebben zich vrijwilligers aangemeld om een dorpsommetje voor Leuth te ontwikkelen.
- Een aantal knelpunten in het wandelnetwerk zijn opgelost: er is een bruikleenovereenkomst afgesloten met het waterschap over toegang tot de schouwstroken van het waterschap, er is een particuliere onverharde weg aangekocht bij Leuth en twee afgesloten paden zijn na overleg weer openbaar toegankelijk gemaakt.
- Als gevolg van het bezoek van een webvlogger is Wijngaard wandeling Groesbeek als "Mooiste wandeling 2019" aangemerkt door de Wandelzoekpagina.

3.7.5 Toeristen weten waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken.

We ronden de huidige reclamecampagne over het toeristisch aanbod van Berg en Dal af. Deze campagne levert een duidelijke boodschap op voor toeristen waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De eerste resultaten van deze campagne zullen in de eerste helft van 2018 zichtbaar worden.

Stand van zaken Najaarsnota

- Drie korte promotiefilms zijn gemaakt over onze gemeente. Thema's zijn natuur, cultuur en wijn. Een promotiefilm met algemene informatie is in ontwikkeling. Deze films verspreiden we via ondernemers, RBT KAN en STER. De films informeren toeristen over ons aanbod.
- Diverse bloggers en journalisten (Nederlandse en Duitse) hebben geschreven over het toeristisch aanbod in onze gemeente.
- Er is een special gemaakt over de musea in Berg en Dal in het Museumtijdschrift.
- Er is een toolkit voor ondernemers gerealiseerd. Ondernemers kunnen het logo, beeldmateriaal en een informatieve tekst downloaden die zij zelf kunnen gebruiken om Berg en Dal te promoten.
- Eind september/ begin oktober hebben we meegedaan aan een radiocampagne op NPO 1, NPO 2 en Skyradio met het thema cultuur.
- Wij bieden in samenwerking met RBT KAN ondernemers aan om hun teksten (website, menukaarten) te vertalen voor de Duitse gast. Aan 20 ondernemers is het aanbod gedaan. Voor 7 ondernemers is dit inmiddels gerealiseerd.

In de voormalige gemeenten Millingen aan de Rijn en Ubbergen konden toeristen per auto de weg naar hun bestemming vinden aan de hand van verouderde blauw-witte borden. In Groesbeek stonden al de Europese bruin-witte borden. Net voor de zomervakantie hebben we de borden in de voormalige gemeenten Ubbergen en Millingen aan de Rijn vervangen door de bruin-witte. Niet alle borden zijn vervangen; er is kritisch gekeken naar welk aantal minimaal noodzakelijk was.

Berg en Dal doet mee aan het Green Destinations Programma. Doel van dit programma is datgene te doen dat bijdraagt aan een duurzame toeristische bestemming. Tijdens Global Green Destinations Day op 27 september hebben wij als eerste gemeente (samen met Nijmegen) een gouden award in ontvangst genomen. Dit is geen eindstation; wij gaan de komende 2 jaren aan de slag met de aanbevelingen en gaan in 2020 voor "platina" of "gecertificeerd".

Stand van zaken Jaarrekening

- We hebben bijgedragen aan de winterpromotiecampagne van Groesbeek Museumlandschap; we vinden het belangrijk dat de musea ook in de wintermaanden goed bezocht worden
- We hebben meegedaan aan de campagne Gelderestrekken.nl en Facebook Gelderse streken. Onze social media campagne liep tot en met 31 december 2018.
- Deelname aan Google search and display campagne met diverse thema's (zoals bv wandelen)
- We hebben de ontwikkeling van een Berg en Dal kwartet (door de STER) ondersteund. Het enthousiasme van en de afname door ondernemers is groot. In dit kwartet zijn 52 hoogtepunten in onze gemeente opgenomen. Een souvenir maar vaak ook een inspiratiebron om onze gemeente verder te gaan verkennen.

3.7.6 Fietsers weten onze gemeente te vinden.

Wij blijven jaarlijks ons fietsroutenetwerk verbeteren en uitbreiden. Dit ten behoeve van toerisme, maar ook voor verbetering van woon- werkverkeer. We gaan de fietsverbinding Dennenkamp – Driestenenpad/Gellelloan aanleggen in 2020. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In samenwerking met diverse partijen en gemeenten in Nederland en Duitsland zijn er 2 recreatieve fietsroutes ontwikkeld met als thema "water als wapen". In juni worden deze routes (met als aanvulling luisterkeien en panelen) onthuld.

Stand van zaken Najaarsnota

- We hebben samen met RBT KAN een aanvraag bij de provincie ingediend voor een update voor het fietsknooppuntensysteem in onze gemeente.
- Wij ondersteunen evenementen zoals de Fiets4Daagse en de Omloop Der Zevenheuvelen die bijdragen aan het fietsimago van onze gemeente.
- Begin oktober bezoekt het internationale fietstoerismecongres (de Cycle Summit) onder andere onze gemeente. De Cycle Summit is het grootste event ter wereld voor fietstouroperators. Het is voor de eerste keer dat dit evenement in Nederland is georganiseerd.

Stand van zaken Jaarrekening

Het verbeteren, uitbreiden en veiliger maken van ons fietsrouten netwerk draagt bij aan onze sterke toeristische formule. Onze naamsbekendheid op dit vlak groeit door aandacht voor evenementen en door gerichte marketing. Dit leidt tot meer bestedingen bij ondernemers in onze gemeente.

Specifiek:

- toerisme VAN (voorheen RBT KAN) heeft een voorstel bij de provincie ingediend om het fietsknooppuntensysteem in het Rijk van Nijmegen te verbeteren. De provincie heeft gevraagd dit voorstel verder uit te werken.
- we hebben met het thema fietsen meegedaan aan de Gelderse streken campagne en de google search & displaycampagne (adverteren binnen google).
- de organisatie van een nieuw fietsevenement "Zeven voor Leven" heeft een subsidieaanvraag ingediend. Dit is een tocht voor het goede doel, vergelijkbaar met Alpe d'HuZes. Wij verwachten dat een dergelijk evenement bijdraagt aan de profilering van onze gemeente als fietsgemeente.
- In onze profileringscampagne via Gelderse streken en Google richten wij ons ook op de fietsers. Wij hebben over 2018 nog geen uitgesplitste cijfers over het bereiken van en het bezoek door fietsers. In juni 2019 verwachten wij bezoek- en bestedingscijfers over de voorgaande jaren. Daaruit blijkt of onder meer of wij beter bezocht worden door routegebonden recreatie zoals fietsen en wandelen

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de BBV. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze jaarrekening de gegevens per 21 maart 2019 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
-----------	------------------	-------------------	------------------

Functiemenging

Gemeente	46,6	47,5	46,6
Provincie	52,8	52,7	52,8
Nederland	52,4	52,1	52,4

Eenheid: %

Bron: LISA

De mate van menging van wonen en/of werken.

Toelichting: Percentages begroting 2018 komen uit periode 2016.

Percentages rekening 2017 en rekening 2018 komen uit periode 2017.

Vestigingen (van bedrijven)

Gemeente	126,8	123	104,8
Provincie	135,5	134	115,5
Nederland	139,7	134	120,0

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar

Bron: LISA

Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 nog gebaseerd op aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 64

Toelichting: jaar uit de periode 2016. Aantallen rekening 2018 komen uit de periode 2017 maar dan over de aantallen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 74 jaar.

Banen

Gemeente	617,3	628,6	510,3
Provincie	752	743,6	641,3
Nederland	758,2	744	651,5

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 / 64 jaar

Bron: LISA

Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. Aantallen begroting

Toelichting: 2018 en rekening 2017 nog gebaseerd op aantal per 1000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 64 jaar.

Aantallen rekening 2018 uit de periode 2017.

Netto arbeidsparticipatie

Gemeente	64,2	64,2	65,2
Provincie	66	66	67,2
Nederland	65,8	65,8	66,6

Eenheid: % van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking

Bron: CBS

Toelichting: Percentages begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2016.
Percentages rekening 2018 komen uit periode 2017.

Aantal re-integratievoorzieningen

Gemeente	6,4	6	6,8
Provincie	21,2	25,6	19
Nederland	27,1	31,2	26,1

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners van 15 - 65 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2018 en rekening 2017 nog gebaseerd op aantal per inwoners van 15-65 jaar.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode eerste halfjaar 2018.

Nieuw gebouwde woningen

Gemeente	13,5	12	5,9
Provincie	7,6	8	9
Nederland	6,4	6	7,2

Eenheid: Aantal per 1.000 woningen

Bron: Eigen gegevens

Toelichting: Bron: ABF-Systeem Woningvoorraad.
Aantallen begroting 2018 komen uit periode 2014. Aantallen rekening 2017 komen uit periode 2015.
Aantallen rekening 2018 komen uit periode 2016.

Demografische druk

Gemeente	76,6	76,6	77,5
Provincie	72,4	72,4	73,1
Nederland	69	69	69,6

Eenheid: %

Bron: CBS

Toelichting: De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 64 jaar. Percentages begroting 2018 en rekening 2017 komen uit periode 2017.
Percentages rekening 2018 komen uit periode 2018.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Lasten	-11.008	-6.380	-7.261	-8.811	-1.550
Baten	6.998	1.688	1.205	3.657	2.452
Totaal programma	-4.010	-4.692	-6.056	-5.155	902

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Baten					
Bestuur	122	0	0	2	2
Burgerzaken	761	689	689	678	-12
Economische havens en waterwegen	11	10	10	11	1
Openbaar vervoer	11	12	12	12	0
Economische ontwikkeling	0	0	50	0	-50
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	479	0	-55	904	959
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	59	60	60	63	3
Economische promotie	315	269	305	330	25
Arbeidsparticipatie	82	40	19	19	0
Ruimtelijke ordening	17	48	48	57	9
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	4.365	0	-559	1.033	1.592
Wonen en bouwen	776	559	624	548	-76
Totaal Baten	6.998	1.688	1.205	3.657	2.452

Lasten

Bestuur	-1.737	-1.351	-1.824	-1.758	66
Burgerzaken	-798	-831	-856	-793	63
Economische havens en waterwegen	-3	-3	-3	-3	0
Openbaar vervoer	-107	-73	-75	-96	-21
Economische ontwikkeling	-143	-156	-215	-83	131
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-386	0	55	-883	-938
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-95	-82	-84	-85	-1
Economische promotie	-324	-372	-502	-529	-28
Musea	-205	-49	-567	-213	353
Arbeidsparticipatie	-1.416	-1.513	-1.656	-1.558	98
Ruimtelijke ordening	-472	-412	-512	-513	-1

Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-3.604	-45	505	-518	-1.023
Wonen en bouwen	-1.718	-1.492	-1.526	-1.778	-252
Totaal Lasten	-11.008	-6.380	-7.261	-8.811	-1.550
Totaal programma	-4.010	-4.692	-6.056	-5.155	902

Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening op dit programma weergegeven.

		<i>Bedragen x €1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Bestuur	- Lagere dotatie aan de voorziening wachtgelden voormalige wethouders.	42	I
Burgerzaken	- De leges en afdrachten voor rijbewijzen, paspoorten en NIK's leiden tot een nadeel van € 30.000. Dit komt doordat er bij de begroting gerekend wordt met vooraf ingeschatte aantallen.	-30	I
Openbaar vervoer	- Hogere bijdrage doelgroepenvervoer BVO DRAN door afrekening over 2016 en 2017.	-15	I
Economische ontwikkeling	- Het project broedplaatsen (onderdeel van de economische visie) is nog niet uitgevoerd. Het is ook nog onzeker of we dit project gaan uitvoeren gezien de recente ontwikkelingen.	76	I
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- Er waren in de grondexploitaties van de Bedrijventerreinen verschillende mutaties. Bij een aantal complexen is tussentijds winst genomen (Mies en Bouwkamp). Dit is verplicht volgens de BBV.	29	I
Toerisme	- Een aantal projecten die al meerdere jaren zijn uitgesteld zijn dit jaar wel afgerond. Uiteindelijk waren de kosten voor deze projecten wat lager dan de begrote bedragen.	18	I
Musea	- Bij de jaarrekening 2017 is € 518.000 voor het Bevrijdingsmuseum overgeheveld naar 2018. Dit bedrag is niet volledig besteed. Het restant bedrag van € 353.487 hevelen we over naar 2019. Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	353	I/RES
Arbeidsparticipatie	- Van het rijk hebben we geld ontvangen voor de verhoogde asielinstroom. Dit geld zetten we in voor diverse projecten. Een deel hiervan (€ 66.000) is niet besteed in 2018. Dit bedrag is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit over te hevelen naar 2019. Daarnaast is € 12.000 minder besteed aan de inhuur voor activering van de participatieklanten in de vorm van een vrijwillige tegenprestatie.	78	I/RES

Ruimtelijke ordening	- Voor de implementatie Omgevingswet is € 100.000 beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in 2018 niet volledig besteed. Het restant bedrag hevelen we over naar 2019. Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	95	I/RES
Grondexploitaties	Een viertal grondexploitaties zijn bij de jaarrekening 2018 afgesloten (Openbare ruimte Centrum, Dorpsstraat Mariendaal, Spoorlaan en Marktterrein). Voor deze exploitaties was in de voorziening rekening gehouden met een tekort. Doordat we de exploitaties afsluiten valt de voorziening vrij. Voor het project Spoorlaan en Marktterrein hadden we nog kosten geraamd in de voorziening. Dit voordeel voegen we toe aan de reserve lopende projecten (€ 547.000). We moeten in de toekomst namelijk het Marktterrein nog inrichten (en een deel van het project Spoorlaan). Hiervoor komt een nieuw kredietvoorstel.	564	I
Bouwvergunningen	- De afrekening ODRN Onderhanden Werk 2016 is teruggegeven aan de gemeentes in het jaar 2017. Dit is onterecht, waardoor de ODRN een tekort heeft. Dit is in 2018 hersteld. Dat betekent voor de gemeente Berg en Dal een nadeel van € 188.000. Daarnaast was er een verschuiving van kosten van Milieu-werkzaamheden naar Bouwwerkzaamheden plaats. Tenslotte zijn door toename van bouwactiviteiten de kosten van de ODRN hoger dan vooraf gedacht.	-310	I
	- Dit nadeel is ontstaan door misgelopen leges in 2018. Dit heeft te maken met verouderde bestemmingsplannen. Door een late invoering van de herstellwet kost dit de gemeente legesinkomsten. De wet is 1 juli 2018 van kracht en nieuwe gevallen moeten gewoon leges betalen.	-80	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	30	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	2	I
Diverse verschillen	-	50	
Totaal Programma 3		902	

Beleidskaders

Wet gemeenschappelijke regelingen

De re-integratieverordening MGR

Re-integratieverordening-rijk-van-Nijmegen

Nadere-regels-en-beleidsregels-re-integratieverordening-participatiewet-mgr-rijk-van-nijmegen

De financiële verordening MGR

Inkoopbeleid MGR

Het Werkbedrijf

Inrichtingsplan-module-werkbedrijf

Werkzoekende

Sociaal Maatschappelijke Visie 2015

Sterke werkwoorden

Werk is de uitkomst

Visie document Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek

Structuurvisie Berg en Dal

Economische Visie Hier wordt gewerkt

Kadernota Toerisme Van trots naar topbestemming

Integraal toezicht en handhavingsbeleid

Notitie grondexploitatie van de commissie BBV

Strategische agenda 2020 Euregio

Verbonden partijen

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Bestuurslid
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.

De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.

Visie

De BVO DRAN is een gemeenschappelijke regeling van de 18 gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen. De BVO DRAN koopt voor de gemeenten het doelgroepenvervoer in (Wmo-, leerlingen-, dagbestedings- en Jeugdwetvervoer) en ziet toe op de uitvoering ervan.

Beleidsvoornemens

De negentien gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland werken samen aan het regionale doelgroepenvervoer. Doelgroepenvervoer is vervoer voor inwoners die geen of niet altijd gebruik kunnen maken van regulier openbaar vervoer. De samenwerkende gemeenten hebben hiervoor de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen opgericht.

De vervoersorganisatie brengt de belangen van de gemeenten samen op het gebied van aanvullend vervoer. Samen werken de gemeenten aan het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken vervoersysteem. Dit vervoer rijdt per 1 september 2016 onder de naam Avan. Het houdt rekening met de mogelijkheden van de reizigers en hun sociale netwerk. En het bedient ook het buitengebied en de kleine kernen, met optimale aansluiting op het reguliere openbaar vervoer.

In de vervoersorganisatie sturen en beheersen de gemeenten samen de uitvoering en ondersteunende processen voor dit aanvullend openbaar vervoer.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-451	-1.025	-990
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		4,5%	4,5%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij			
Omvang vreemd vermogen verbonden partij			

Toelichting

Geen gegevens bekend.

Risico's

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Euregio (Rhein-Waal)

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Kleve
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Euregioraad
Deelnemers	Duitse en Nederlandse gemeenten, regionale overheden

Openbaar en gemeentelijk belang

Stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking in het Nederlands-Duits grensgebied.

Visie

De Euregio Rijn-Waal geldt als pleitbezorger voor de gehele grensregio. Wij zetten ons bij Nederlandse, Duitse en Europese instellingen en organen in voor de belangen van de grensregio, om de grensoverschrijdende toegankelijkheid duurzaam te verbeteren. De belangenbehartiging vindt plaats op alle maatschappelijk relevante gebieden, van economie en infrastructuur tot onderwijs en cultuur.

Daarnaast biedt de Euregio Rijn-Waal ook een platform voor diverse doelgroepen in de regio. Enkele voorbeelden zijn het Euregionale Forum voor Grensoverschrijdende Gezondheidszorg en de Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid. Ook faciliteert de Euregio Rijn-Waal desgewenst grensoverschrijdende ad-hoc werkgroepen rondom diverse actuele thema's.

Beleidsvoornemens

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij circa 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten.

De Euregio Rijn-Waal wil zich nog duidelijker positioneren en onderscheiden als expert op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio Rijn-Waal is vertegenwoordigd in vele netwerken aan beide zijden van de grens en heeft veel expertise in huis om grensoverschrijdende vragen te kunnen beantwoorden. De Euregio Rijn-Waal is niet alleen expert op het gebied van het Europese subsidieprogramma's als INTERREG en Eures, maar is ook het aanspreekpunt voor haar inwoners als het gaat om grensoverschrijdend wonen en werken. De Euregio Rijn-Waal faciliteert actief de netwerken op het gebied van onder andere intergemeentelijke samenwerking, gezondheidszorg en openbare orde en veiligheid. Met haar brede kennis wil de Euregio Rijn-Waal haar leden en stakeholders motiveren grensoverschrijdend actief te worden.

Meer beleidsvoornemens zijn te vinden in de Strategische Agenda 2020 Euregio.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-8	-8	-8
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		Niet bekend	Niet bekend
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		1.315	1.406
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		2.391	2.453

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

Risico's van enige omvang zijn niet te verwachten. De Euregio heeft een stabiele en solide financiële positie.

Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

Na de opheffing van de Stadsregio Arnhem – Nijmegen is in de regio Arnhem-Nijmegen de wens blijven bestaan om op een aantal gebieden samen te blijven werken. Dit zijn de gebieden economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. Deze samenwerking is geregeld in een lichte vorm van een gemeenschappelijke regeling: het Gemeenschappelijk Orgaan (GO).

Het GO richt zich op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de Arnhem Nijmegen City Region, in zowel nationaal als internationaal perspectief. Het doel van het GO is om op de gebieden economie, mobiliteit, wonen en duurzaamheid het beleid onderling en met de provincie af te stemmen.

Het GO bestaat uit een Bestuurlijk Overleg (hier nemen over het algemeen de burgemeesters in plaats). Onder dit Bestuurlijk Overleg hangen 4 regionale portefeuillehoudersoverleggen: economie, wonen, duurzaamheid en mobiliteit.

Visie

De Regio Arnhem Nijmegen is een regionaal samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten gericht op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem Nijmegen, in nationaal en internationaal perspectief. De Regio Arnhem Nijmegen is een platform van overleg en afstemming, gericht op de thema's Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit.

Beleidsvoornemens

De Stadsregio Arnhem Nijmegen als WGR+ regio is geliquideerd en functioneert niet meer als regionaal samenwerkingsverband. De gemeenten hechten nog wel waarde aan een vorm van regionale samenwerking op de terreinen Economie, Mobiliteit, Wonen en Duurzaamheid. Voor deze samenwerking is het Gemeenschappelijk Orgaan opgericht. Deze samenwerking moet leiden tot een structureel betere positie van de regio in (inter)nationaal perspectief. Ook moet het leiden tot een intensieve samenwerking met ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en de overheid: de Triple Helix.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-51	-65	-52
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		4,47%	4,47%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		0	0
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in de uitgaven van het gemeenschappelijk orgaan. De bijdrage per inwoner was in 2018 € 1,50. Vanaf 2019 is deze bijdrage € 1,88.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Grenzland Draisine GMBH

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Kranenburg(Duitsland)
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid toezichtsraad
Deelnemers	Kleve, Kranenburg en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Toeristische exploitatie van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve

Visie

Het exploiteren van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve.

Beleidsvoornemens

Mede in het kader van het project "Zorgeloos op Vakantie" en de ambitie een toegankelijke regio te zijn, worden enkele familie-draisinen geschikt gemaakt voor rolstoelgebruikers. De drie Draisinestations in Groesbeek, Kranenburg en Kleef krijgen een rolstoeloprit. Daarnaast geeft de Grenzland Draisine GmbH in 2018 meer aandacht aan promotie in Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	0	0	0
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		33,33%	33,33%
Resultaat verbonden partij			-9
Omvang eigen vermogen verbonden partij		28	19
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		64	67

Toelichting

Door de gemeente Berg en Dal is in totaal € 40.000 ingelegd. Bij de oprichting € 10.000 en in 2015 een eenmalige exploitatiebijdrage van € 30.000.

Het financieel resultaat en de omvang van het eigen vermogen is gebaseerd op het jaar 2018.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren/l.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Dagelijks Bestuur/ Lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar, Wijchen, Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

De MGR heeft twee modules, het Werkbedrijf en IRvN. De gemeente Berg en Dal is deelnemer in beide modules. Het Werkbedrijf voert voor de regiogemeenten de wettelijke re-integratie taken uit op grond van de Participatiewet. Daarnaast voert ze de wettelijke taken uit op grond van de Wet sociale werkvoorziening. De module IRvN voert een aantal ICT-taken uit voor de regiogemeenten.

Visie

In het koersdocument "In een goede relatie geef je elkaar de ruimte" staat een aantal principes gedefinieerd voor regionale samenwerking. Principes die tot stand zijn gekomen na een traject van ruim 2 jaar met raden en colleges:

1. Samenwerking haalt het maximale uit de uitvoering.
2. Samenwerking laat beleid een lokale aangelegenheid.
3. Samenwerking levert geen bestuurlijke drukte op.
4. Samenwerking gaat uit van ontkokering en integraliteit.

Het werkbedrijf en ICT Rijk van Nijmegen staan als modules van de MGR voor de uitdaging vorm te geven aan de eerste twee principes. Het is aan de MGR om invulling te geven aan de laatste twee principes. Dit wordt onder meer gedaan door de platformfunctie, waarmee gesprekken op het niveau van het Rijk van Nijmegen over thema's die meerdere gemeenten aangaan gefaciliteerd kunnen worden. Ook de overige ondersteuning van het bestuur, breder dan alleen voor wat betreft de invulling van de platformfunctie, val onder dit kopje. Hiermee is er aansluiting bij de praktijk, waarin dit ook geen gescheiden taken en werkzaamheden betreft.

Beleidsvoornemens

Met betrekking tot het Werkbedrijf zijn de voornemens:

- Meer arbeidsgehandicapten aan de slag.
- Dienstverlening aan statushouders.
- Invullen wettelijke verplichting beschut Werk Participatiewet.
- Verbeteren samenspel met afdelingen Inkomen.
- De positieve lijn van een stijgende toegevoegde waarde per SW-medewerker wordt doorgezet.
- Verder bouwen aan de keten van loonvormende arbeid.
- Kandidaten die zich ontwikkelen in de niet-loonvormende keten, de stap naar de loonvormende keten te laten zetten. Iemand die door bepaalde omstandigheden niet meer in staat is tot loonvormende arbeid, toe te leiden naar de lokale situatie voor een niet-loonvormende activiteit.

Met betrekking tot de platformfunctie zijn de voornemens:

- Evaluatie van de platformfunctie van de MGR;
- Aanknopingspunten uit de evaluatie benoemen en uitvoeren om op andere wijze de platformfunctie uit te gaan voeren;
- Het thema demografie verdiepen met het oog op regionale samenwerking;
- In samenwerking met de Agendacommissie twee regionale (raads)bijeenkomsten organiseren;
- Verbeteren van de website, zodat de openbare vergaderingen en stukken toegankelijk zijn.

Voor nadere informatie: zie [MGR Regio Rijk van Nijmegen Begroting 2019-2022 en bijstelling 2018](#)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-6.757	-7.184	-7.053
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		10,96%	10,96%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		4.433	6.468
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		19.409	10.377

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 6,605 miljoen en het risico op € 2,554 miljoen. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 11%.

Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid algemeen bestuur/Lid dagelijks bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en provincie Gelderland

Openbaar en gemeentelijk belang

De ODRN behartigt de belangen van de deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht.

Het doel van de vorming van de ODRN is het bereiken van een hogere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en door bundeling van deze taken de efficiency te verbeteren.

Alle deelnemende gemeenten hebben hun milieutaken ingebracht (verplichting vanuit het Rijk). De gemeente Berg en Dal, gemeente Nijmegen en de provincie Gelderland hebben ook de uitvoering van de bouwtaken (Wabo-breed) ingebracht.

Visie

De opgedragen taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving zodanig uitvoeren dat deze dienstbaar zijn aan veilige fysieke leefomgeving. Hierbij vindt de uitvoering plaats op kwalitatief goed niveau, efficiënt en met het oog voor de klant. Extra aandacht wordt hierbij gegeven aan de risicovolle (bedrijfs)activiteiten in het kader van het toezicht op risicobedrijven en de vergunningverlening bij complexe bedrijven.

Beleidsvoornemens

Bij uitvoering van de taken gelden, naast wettelijke voorschriften, de beleids -en/of toetsingskaders die worden ingebracht door de partners. Steeds zal worden beoordeeld in hoeverre er verschillen zitten in deze beleidskaders van de partners en zullen voorstellen gedaan worden hoe met deze verschillen om te gaan.

Er loopt een discussie over de cultuurverandering bij de ODRN naar de 'Ja, mits' houding. Deze verandering sluit ook aan bij de transitie die de komende Omgevingswet van ons vraagt.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.796	-1.588	-1.883
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		13,87%	13,87%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		738	1.405
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		3.252	919

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Risico's

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Elst
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

Het vergroten van het toeristisch marktaandeel van de Regio Arnhem Nijmegen.

Visie

De vrijetijdseconomie vormt een belangrijk onderdeel van de economie in de regio Arnhem Nijmegen. Het streven naar economische groei binnen recreatie en toerisme zorgt voor meer bestedingen en werkgelegenheid. Hierdoor ontstaat een kwalitatief goed verblijfsklimaat. Een klimaat dat uitnodigt om te bezoeken, in te wonen en in te werken. RBT KAN heeft de ambitie een belangrijke partner te zijn in deze regionale ontwikkelingen.

Beleidsvoornemens

De missie van RBT KAN is het in gang zetten en beschikbaar stellen van een collectieve marketingaanpak die ingezet kan worden om duurzame groei te realiseren in de vrijetijdseconomie van de regio Arnhem Nijmegen. Daarvoor werkt RBT KAN intensief samen met een grote hoeveelheid aan partners binnen en buiten de regio. We intensiveren in 2019 de samenwerking met de provincie. Hun recente koersnotitie biedt daartoe kansen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-46	-46	-47
		Begin boekjaar 2018	End boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		Niet bekend	Niet bekend
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij			
Omvang vreemd vermogen verbonden partij			

Toelichting

De gemeentelijke bijdrage is bepaald op basis van het aantal inwoners.
De bijdrage per inwoner bedraagt € 1,34.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Ons geld

In dit programma staat:

- waar ons geld vandaan komt: overzicht van de algemene dekkingsmiddelen (inclusief treasury en reserves);
- hoeveel vennootschapsbelasting we moeten betalen;
- hoe we het bedrag voor dingen hebben besteed, die we niet hadden kunnen voorzien.

Algemeen

Wij willen een financieel gezonde gemeente zijn voor nu en in de toekomst. Dit betekent dat wij een verantwoord financieel beleid voeren met sluitende begrotingen. Daarbinnen maken we ruimte voor noodzakelijke en gewenste veranderingen van beleid en het opvangen van onvoorziene omstandigheden. Wij maken steeds de afweging tussen onze bestuurlijke ambities en de daarvoor beschikbare middelen.

Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen

Volgens artikel 8 van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) bevat het overzicht algemene dekkingsmiddelen ten minste:

- a. lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- b. algemene uitkeringen;
- c. dividend;
- d. saldo van de financieringsfunctie;
- e. overige algemene dekkingsmiddelen.

Hieronder staat een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen met een toelichting per onderdeel.

bedragen x
€ 1.000

Omschrijving	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Vershil Begroting Realisatie 2018
Lokale heffingen					
- OZB	5.023	5.146	5.194	5.164	-29
- Baatbelasting	1	1	1	1	0
- Toeristenbelasting*	276	250	287	291	4
- Forensenbelasting*	19	15	15	15	0
- BIZ-belasting*	32	31	31	30	-1
- Uitvoeringskosten*	-436	-388	-701	-710	-9
Totaal lokale heffingen	4.916	5.055	4.827	4.791	-35
Algemene uitkering					
- uitkering	48.908	50.519	51.162	51.110	-52
- uitvoeringskosten	-15	-13	-13	-14	-1
Totaal algemene uitkering	48.894	50.505	51.149	51.096	-53
Dividend					
- opbrengsten	213	175	298	305	7
- kosten	-5	-8	-5	-5	0
Totaal dividend	209	166	294	300	7
Saldo financieringsfunctie	666	529	486	508	22
Overige dekkingsmiddelen					
- Post onvoorzien	0	-25	-8	0	8
- Stelposten / diversen	0	400	474	0	-474
- Saldo kapitaallasten	122	333	286	206	-80
- Diversen	0	0	0	-3	-3
Totaal overige dekkingsmiddelen	122	708	752	204	-548
Totaal algemene dekkingsmiddelen	54.806	56.964	57.508	56.900	-608
Mutaties op reserves					
- toevoeging aan	-6.167	-2.078	-4.297	-5.979	-1.682
- onttrekking aan	5.278	2.745	7.691	7.031	-660
Totaal reserves	-889	667	3.395	1.052	-2.343
Batig resultaat	1.222	1.293	-1.706	373	2.079

* De BIZ-belasting, toeristenbelasting en forensenbelasting met de daarbij horende uitvoeringskosten zijn vermeld bij programma 3 Onze gemeente. Dit is verplicht op grond van het BBV.

a. Lokale heffingen

Onder de lokale heffingen verstaan we de Onroerende zaakbelastingen, Toeristenbelasting, Forensenbelasting, BIZ-belasting en de Baatbelasting. Voor een verdere toelichting verwijzen we naar de paragraaf 'Lokale heffingen'.

De uitvoeringskosten zijn in het overzicht apart zichtbaar gemaakt. Dit om de ontwikkeling van de opbrengsten goed zichtbaar te maken.

b. Algemene uitkeringen

De belangrijkste inkomstenbron van de gemeente is de uitkering die wij ontvangen van het Rijk uit het Gemeentefonds. Deze algemene uitkering is berekend op basis van de meest actuele gegevens voor onze gemeente, zoals aantallen inwoners, uitkeringsgerechtigden enzovoort.

In 2018 zijn ook afrekeningen over oude jaren verantwoord. De raming is gebaseerd op de septembercirculaire 2018. Het nadelige verschil ten opzichte van de actuele begroting is als volgt te verklaren:

• afrekening oude jaren	€ - 75.000
• aanpassing 2018	€ <u>23.000</u>
Totaal verschil begroting - rekening	€ - 52.000

c. Dividend

Het verantwoorde bedrag van € 305.000 betreft de dividenduitkering over 2018 van de BNG (€ 261.000) en Vitens (€ 44.000).

d. Saldo financieringsfunctie

In de regelgeving is het saldo van de financieringsfunctie apart vermeld als onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen. Onder dit saldo wordt verstaan: het saldo van de kosten en opbrengsten die samenhangen met het uitzetten en opnemen van geld, en de renteopbrengsten van de eigen financieringsmiddelen. De eigen financieringsmiddelen zijn de reserves en voorzieningen. Het saldo bedroeg in 2018 € 508.000.

e. Overige algemene dekkingsmiddelen

Vennootschapsbelasting

De gemeente moet belasting afdragen over de winst die ze met "commerciële activiteiten" maakt. Met commerciële activiteiten worden in dit verband activiteiten bedoeld, die zowel door de gemeente als door ondernemers (kunnen) worden verricht. Te denken valt hierbij aan de grondexploitatie. Over 2018 hoeven wij geen vennootschapsbelasting te betalen.

Onvoorzien/ stelposten

In de begroting 2018 hadden we een stelpost opgenomen voor nieuw beleid van € 100.000. Daarnaast was er € 25.000 beschikbaar voor onvoorziene uitgaven. Hieronder vindt u een overzicht van de inzet van de stelpost en de post onvoorzien.

Vanaf 2018 hebben wij in de begroting een stelpost onderuitputting opgenomen. Hierbij staat onderuitputting voor de situatie waarbij de werkelijke kosten onder het budget blijven. Aanleiding hiervoor is het feit dat wij bij het opstellen van de jaarstukken (achteraf) telkens een overschot hebben. Dit overschot heeft incidentele oorzaken, die vooraf vaak niet concreet aan te wijzen zijn. Om hier in onze begroting toch al rekening mee te houden, hebben wij een stelpost onderuitputting opgenomen.

Bedragen x €1.000

Begrotingswijziging	Toelichting	Bedrag
<u>Stelpost nieuw beleid</u>		
Primaire begroting	Beginstand van de stelpost nieuw beleid	-100
5e wijz 2018	Gemeente brede uitrol project Passende Kinderopvang	36
7e wijz 2018/ VJN	Buurtbemiddeling - voortzetting project	7
7e wijz 2018/ VJN	Subsidie Toek Toek	6
7e wijz 2018/ VJN	Project bestrijding overlast jeugd door grotere inzet Maddogs	25
Eindstand stelpost nieuw beleid		-26
<u>Post onvoorzien</u>		
Primaire begroting	Beginstand van de stelpost onvoorzien	-25
7e wijz 2018/ VJN	Aanpak ondermijningscriminaliteit in Gelderland-Zuid via IGP	9
18e wijz 2018/ NJN	Invalidelift zwembad De Lubert	7
	Afrondingsverschillen	1
Eindstand stelpost onvoorzien		-8

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze jaarrekening de gegevens per 21 maart 2019 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
-----------	------------------	-------------------	------------------

Gemiddelde WOZ waarde woningen

Gemeente	216	216	227
Provincie	218	214	227
Nederland	228	209	230

Eenheid: Duizend euro

Bron: CBS

Toelichting: Waarde begroting 2018 komt uit periode 2016. Waarde rekening 2017 komt uit periode 2017.
Waarde rekening 2018 komt uit periode 2018.

Woonlasten eenpersoonshuishouden

Gemeente	492	491	483
Provincie	628	644	656
Nederland	650	652	649

Eenheid: In Euro's

Bron: COELO

Toelichting: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Woonlasten meerpersoonshuishouden

Gemeente	662	695	677
Provincie	728	727	726
Nederland	724	723	721

Eenheid: In Euro's

Bron: COELO

Toelichting: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
Het bedrag van de gemeente realisatie 2018 van € 677 is inclusief een eenmalige korting van € 20.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Vershil Begroting Rekening
Lasten	-11.705	-7.157	-9.551	-11.784	-2.233
Baten	65.290	64.519	70.148	69.429	-719
Totaal programma	53.585	57.362	60.597	57.645	-2.952

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Vershil Begroting Rekening
Baten					
Treasury	6.082	6.111	6.102	6.128	26
OZB woningen	3.357	3.453	3.453	3.427	-26
OZB niet-woningen	1.663	1.691	1.738	1.732	-6
Belastingen overig	1	1	1	1	0
Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	48.908	50.519	51.162	51.110	-52
Mutaties reserves	5.278	2.745	7.691	7.031	-660
Totaal Baten	65.290	64.519	70.148	69.429	-719
Lasten					
Treasury	-5.085	-5.082	-5.035	-5.113	-77
OZB woningen	-280	-249	-256	-274	-18
OZB niet-woningen	-124	-109	-115	-117	-1
Belastingen overig	-35	0	-300	-285	15
Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	-15	-13	-13	-14	-1
Overige baten en lasten	0	375	466	-3	-468
Mutaties reserves	-6.167	-2.078	-4.297	-5.979	-1.683
Totaal Lasten	-11.705	-7.157	-9.551	-11.784	-2.233
Totaal programma	53.585	57.362	60.597	57.645	-2.952

Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening op dit programma weergegeven.

		<i>Bedragen x €1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Treasury	- We hebben een naheffing ontvangen van de Belastingdienst voor BTW-suppletie 2014 (- € 38.000). Ook leiden lagere kapitaallasten op dit taakveld tot een nadeel (- € 30.000). Op de andere taakvelden levert dit in totaal eenzelfde voordeel op. Daarnaast hebben we € 7.000 meer dividend ontvangen.	-61	I
OZB	- De opbrengst OZB is € 29.000 lager dan begroot	-29	I
Belastingen overig	- Afrekening bijdrage Munitax over 2017	-13	I
	- Lastenverlichting aanslag gemeentelijke belastingen 2018	15	I
Uitkering gemeentefonds	- De afrekening over de jaren 2016/2017 is - € 75.000. Daarnaast hebben we over 2018 € 23.000 meer ontvangen.	-52	I
Overige baten en lasten	- Stelpost nieuw beleid en post onvoorzien zijn niet helemaal ingezet in 2018.	34	I
	- Stelpost onderuitputting leidt op dit programma tot een nadeel van € 500.000.	-500	I
Mutaties reserves	- Zie de toelichting op de verschillen in de reserves	-2.343	I
Afrondingsverschillen		-3	I
Totaal Ons Geld		-2.952	

Toelichting verschillen reserves Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen op de reserves tussen de begroting en de jaarrekening weergegeven.

		<i>Bedragen x €1.000</i>	
Naam reserve	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Algemene reserve	De lagere onttrekking uit de reserve is veroorzaakt door lagere lasten op diverse taakvelden. Dit betreft Plan van aanpak accommodatiebeleid (€ - 31.000), onderhoud openbaar groen (€ -10.000), lagere bijdrage frictiekosten (€ - 19.000), lagere bijdrage dorps huis De Sprong (€ - 6.000) en lagere subsidie aanleg glasvezel buitengebied (€ - 425.000).	-491	I
Reserve Jeugd & Wmo	Hogere onttrekking uit reserve, omdat het tekort op het Sociaal Domein hoger is dan verwacht.	290	I
Reserve opleidingen personeel	Het tekort op het opleidingsbudget 2018 (dit staat op de kostenplaats Bedrijfsvoering) van €135.000 is onttrokken aan de reserve opleidingen personeel.	135	I

Reserve Lopende projecten	Dit verschil is veroorzaakt door diverse mutaties. Er is een lagere onttrekking uit de reserve geweest door lagere lasten op diverse taakvelden/ projecten. Dit betreft Implementatie Omgevingswet (€ - 95.000), Subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum (€ -353.000), verhoogde asielinstroom (€ -104.000). Er is een onttrekking gedaan voor de volgende projecten. Inrichting Wmo-ruimten (€ 3.000), Centrum Beek (€ 4.000) en rentelasten Stimuleringslening (€ 5.000). Daarnaast is een bedrag van € 25.000 vrijgevallen, omdat het project koppeling ict-systemen niet wordt uitgevoerd. Daarnaast is voor een aantal projecten het budget gestort in deze reserve, omdat de betreffende projecten niet zijn afgerond in 2018. Per saldo gaat het om een bedrag van € - 1.213.000 voor de interne verzelfstandiging LTP (€ -123.500), privacy en informatiebeveiliging (€ - 40.000), onderzoek vrijliggend fietspad Leuth (€ - 41.000), ontvangplicht bagger A-watergangen (€ - 85.000), Erfgoednet Berg en Dal (€ -15.000), extra rijks gelden schuldhelpverlening (€ - 76.000), ondersteuning beweegactiviteiten (€ - 22.500), subsidie verzelfstandiging BVC'12 (€ - 75.000), subsidie energiebesparende maatregelen (€ - 68.000), uitvoeringskosten subsidie energiebesparende maatregelen (€ - 40.000), LAA/adresonderzoeken (€ -25.000) en publicatie bouw-/milieudossiers website (€ - 40.000, afronding projecten Centrum Groesbeek Spoorlaan (€ - 62.000) en Markt (€ - 485.000), Studie fietspad Markt/Dries (€ - 25.000), Studie fietspad Ooij-Erlecom (€ 20.000) en Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen (€10.000).	-1.769	I
Reserve dekking kapitaallasten	De lagere onttrekking uit de reserve komt door lagere kapitaallasten op de diverse projecten (€ -103.000). Daarnaast is voor een aantal projecten een storting gedaan in de reserve (conform MIP) van € 390.000. Hier staat eenzelfde voordeel tegenover op programma Onze buurt (bijdrage uit voorziening wegen). Het gaat om reconstructie Bernhard-Beatrixlaan (€ 125.000), reconstructie de Pals (€ 205.000) en reconstructie Merelstraat (€ 60.000). Ook de rente voegen we aan deze reserve toe. Omdat het saldo van de reserve op 1 januari 2018 hoger was dan verwacht was de rentetoevoeging € 15.000 hoger.	-508	I
Reserve exploitatietekort Den Ienloop	Bijdrage uit de reserve om het exploitatietekort Den Ienloop te dekken.	29	I
Reserve Groenblauwe diensten	Hogere dotatie van de rente door een hogere beginstand van de reserve op 1 januari 2018 dan verwacht.	-10	I

Reserve Natuur en landschap	Dit betreft de dotatie aan de reserve Natuur & Landschap in plaats van de onttrekking volgens de werkelijke uitgaven in 2018.	-14	I
Reserve Parkeergarage	Lagere bijdrage uit de reserve Parkeergarage Dorpsstraat door lagere exploitatielasten dan begroot.	-3	I
Afrondingsverschillen		-2	
Saldo		-2.343	

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Financiële verordening Berg en Dal 2017 (art. 212 GW)

Controleverordening Groesbeek 2015 (art. 213 GW)

Belastingverordeningen gemeente Berg en Dal

Budgethoudersregeling Groesbeek 2015

Nota inkoopbeleid Berg en Dal 2016

Financieringsstatuut

Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing Groesbeek 2015

Financiële verhoudingswet

Verbonden partijen

Bank Nederlandse gemeenten

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Den Haag
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	Overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang

Openbaar en gemeentelijk belang

BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Visie

De primaire doelstelling van de BNG is uitoefening van het bankbedrijf voor overheden.

Missie en strategie hierbij zijn:

- behoud van een substantieel marktaandeel in de Nederlandse (semi)publieke sector;
- behalen van een redelijk rendement voor aandeelhouders;
- behoud van een excellente kredietwaardigheid.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	169	178	260
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		103.116 aandelen(0,19%)	103.116 (0,19%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		448.600	495.300
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		1.494.830	1.350.410

Toelichting

Gemeente Berg en Dal heeft 103.116 aandelen van de BNG.

Jaarlijks wordt over de winst 25% dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders.

De BNG verstrekt geen begrotingscijfers. Zij moet zich houden aan de regels van de Autoriteit Financiële Markten. Deze regels houden onder andere in dat er geen koersgevoelige informatie wordt verstrekt.

Opgenomen zijn daarom de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

De jaarlijkse bijdrage is het ontvangen dividend over 2017.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Beuningen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Beuningen, Heumen, Wijchen, Druten en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Munitax is de uitvoeringsorganisatie van vijf regiogemeenten op het gebied van belastingen. Deze organisatie is ondergebracht bij de centrumgemeente Beuningen, op basis van de wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De taken van Munitax zijn vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling en bestaan uit:

- de heffing en invordering van belastingen;
- de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ);
- het administreren van de relevante vastgoedgegevens;
- het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en aan derden.

Visie

Munitax staat voor kwaliteit en efficiënt werken. Dit merken de deelnemende gemeenten en hun inwoners. We zijn continu bezig met het optimaliseren van onze dienstverlening. Verbetering van (interne) processen, digitalisering en het uitbreiden en delen van onze kennis zijn daarbij essentieel. We zijn transparant naar de inwoners, bedrijven en deelnemende gemeenten. Informeel contact is daarbij erg belangrijk voor ons. Daarom moedigen we persoonlijk, telefonisch contact aan. Want een eenvoudig telefoontje met een van onze specialisten kan veel verhelderen.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-584	-599	-598
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		25,23%	25,23%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		0	0
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen ieder voor hun aandeel bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Overhead

We moeten de overheadkosten apart in de begroting en jaarrekening verwerken. Het gaat hier om kosten die te maken hebben met de ondersteuning van de organisatie.

Wat is overhead?

De commissie BBV legt de overhead uit als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het primaire proces zijn de kerntaken van de gemeente. Dit zijn de producten en diensten waar de inwoner mee geholpen wordt. Alle kosten die gemaakt worden bij de sturing en ondersteuning hiervan zijn dus overheadkosten.

Welke indeling?

In de regelgeving is de overhead verdeeld in vier hoofdgroepen.

1. Loonkosten overhead

Het gaat hier om de loonkosten van:

- a. Leidinggevenden in het primaire proces
- b. Financiën, toezicht en controle
- c. P&O
- d. Inkoopfunctie
- e. Communicatiefunctie
- f. Juridische zaken
- g. Bestuurszaken en bestuursondersteuning
- h. Informatievoorziening en automatisering
- i. Documentaire informatie voorziening (DIV) / informatiebeheer
- j. Facilitaire Zaken en huisvesting
- k. Managementondersteuning in het primaire proces

2. ICT-kosten

Dit zijn bijvoorbeeld de computers, intranet, applicatiebeheer en de Windows software.

3. Huisvestingskosten

De onderhoudskosten en kapitaallasten (rente en afschrijving) van bijvoorbeeld het gemeentehuis horen hier ook bij.

4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering

Het gaat hier om uitbesteding van reguliere overheadtaken (bijv. schoonmaak) of inhuur van overheadpersoneel.

Overhead in cijfers:

Hieronder staat het overzicht van de overheadkosten in 2018.

Overhead	Bedragen x € 1.000		
	Begroting Primair 2018	Begroting Actueel 2018	Rekening 2018
1. Loonkosten overhead	-4.721	-4.981	-4.253
2. ICT-kosten	-1.919	-1.962	-1.920
3. Huisvestingskosten	-552	-622	-616
4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	-1.670	-1.649	-1.234
Totaal	-8.862	-9.214	-8.023
Toerekening aan projecten/grondexploitatie	668	286	180
Overhead ten laste van exploitatie	-8.194	-8.928	-7.843

ad 1 Loonkosten overhead

In deze raming zijn naast de directe loonkosten ook opgenomen:

- de kosten van participatiebanen;
- diverse kosten, waaronder opleidingen, abonnementen, vakliteratuur en lidmaatschappen.

ad 2 ICT-kosten

In deze raming zijn onder meer opgenomen:

- kosten van onderhoud software;
- leasekosten van de PC's;
- bijdrage aan de IRVN (ICT Rijk van Nijmegen).

ad 3 Huisvestingskosten

In deze raming zijn opgenomen:

- kosten gemeentehuis in Groesbeek;
- kosten voormalige gemeentehuis in Ubbergen.

ad 4 Uitbestedingskosten bedrijfsvoering

In deze raming zijn opgenomen:

- stelpost inhuur
- stelpost flexibele schil

Een stelpost is een raming/reservering voor uitgaven waarvan we nog niet weten waar die precies thuishoren. Een voorbeeld hiervan is de stelpost voor inhuur. Deze wordt ingezet als vervanging bij uitval van een zieke medewerker of bij het opvangen van werkzaamheden als er een vacature niet kan worden ingevuld. Bij de raming van zo'n stelpost inhuur weten wij wel vooraf dat het nodig is maar niet door welke afdelingen dit budget ingezet gaat worden. We kunnen daarom deze ramingen niet vooraf toerekenen aan de programma's. Dat is de reden dat deze meegenomen zijn in de overhead.

Daarnaast is er een flexibele schil, dat zijn middelen (mensen en geld) die we vanuit de flexibele schil inzetten om goed in te kunnen spelen op externe ontwikkelingen.

Toerekening aan projecten/grondexploitatie

Een deel van de overheadkosten kan worden toegerekend aan de projecten/grondexploitatie. Deze overheadkosten drukken daardoor niet op het resultaat.

Opslag overhead

De overheadkosten worden niet verdeeld, maar moeten in de begroting apart zichtbaar gemaakt worden. Dat gebeurt in dit programma.

De kosten die we doorrekenen aan de programma's mogen alleen nog maar zogenaamde directe kosten zijn en dat is overhead niet.

Bij het berekenen van kostendekkendheid (bij tarieven) mogen we echter wel een opslag voor overhead meenemen, zodat de kosten juist en volledig zijn. De kosten worden dan verhoogd met een percentage voor de overhead.

Bij de begroting is het opslagpercentage voor 2018 berekend op 113,77%.

Voor meer informatie over de organisatie en de bedrijfsvoering verwijzen we naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze jaarrekening de gegevens per 21 maart 2019 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
-----------	------------------	-------------------	------------------

Bezetting

Gemeente			5,0
Provincie			
Nederland			

Eenheid: Fte per 1.000 inwoners

Bron: Eigen gegevens

Toelichting: Berekening: $173,73 \text{ fte} / (34.798 \text{ inwoners} / 1.000) = 5,0$
De bezetting is de werkelijke invulling van de werkplekken.

Apparaatskosten

Gemeente			498
Provincie			
Nederland			

Eenheid: Kosten per inwoner

Bron: Eigen begroting

Toelichting: Berekening: $\text{€ } 17.331.000 / 34.798 \text{ inwoners} = \text{€ } 498$
Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvesting-, materieel-, automatiseringskosten e.d voor de uitvoering van de organisatorische taken.
Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Externe inhuur

Gemeente			7,6
Provincie			
Nederland			

Eenheid: Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen

Bron: Eigen begroting

Toelichting: Berekening: $\text{€ } 1.034.000 / (\text{€ } 12.619.000 + 1.034.000) \times 100\% = 7,6\%$

Overhead

Gemeente	9,32
Provincie	
Nederland	

Eenheid: % van totale lasten

Bron: Eigen begroting

Toelichting: Berekening: $8.388.000 / 89.986.000 \times 100\% = 9,32\%$
De totale lasten zijn alle lasten, exclusief de stortingen in reserves.

Formatie

Gemeente	5,4
Provincie	
Nederland	

Eenheid: Fte per 1.000 inwoners

Bron: Eigen gegevens

Toelichting: Berekening: $186,90 \text{ fte} / (34.798 \text{ inwoners} / 1.000) = 5,4$
De formatie is het aantal werkplekken volgens het formatieplan.

Wat heeft het gekost?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Lasten	-8.128	-8.194	-8.928	-8.391	537
Baten	217	0	0	547	547
Totaal programma	-7.911	-8.194	-8.928	-7.844	1.085

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting Rekening
Baten					
Overhead	217	0	0	547	547
Totaal Baten	217	0	0	547	547
Lasten					
Overhead	-8.128	-8.194	-8.928	-8.391	537
Totaal Lasten	-8.128	-8.194	-8.928	-8.391	537
Totaal programma	-7.911	-8.194	-8.928	-7.844	1.085

Toelichting verschillen Begroting- Jaarrekening

In onderstaande tabel zijn de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening op dit programma weergegeven.

		<i>Bedragen x €1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Overhead			
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	463	I
Overige kosten bedrijfsvoering	- overige doorbelastingen van de kostenverdeelstaat (= kosten organisatie) van € 179.000 voordelig; De grootste oorzaak van dit verschil is het project verzelfstandiging LTP. Het project is nog niet afgerond. Van het beschikbare budget schuiven we € 123.500 door naar 2019. Daarnaast zijn de ICT-kosten € 42.000 lager dan verwacht. Hiervan schuiven we € 15.000 door naar 2019 voor het project Erfgoednet Berg en Dal.	179	I
	- Lagere doorbelasting naar projecten, dit leidt tot een nadeel van € 107.000. Het gaat hier om uren die geraamd waren op projecten, maar die ten laste van de reguliere exploitatie komen.	-107	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	544	I
Diverse verschillen	-	6	I
Totaal Overhead		1.085	

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie overhead van de commissie BBV

Verbonden partijen

Er zijn geen Verbonden partijen die onder dit programma vallen.

Paragrafen

Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over de belastingen en heffingen die een gemeente mag innen. We gaan in op de volgende onderdelen:

- de verwachte en werkelijke belastinginkomsten
- het beleid over de lokale heffingen
- een overzicht van de diverse heffingen
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- een aanduiding van de lokale lastendruk

De gemeente mag een aantal belastingen en heffingen innen. Deze gemeentelijke belastingen en heffingen maken voor ongeveer 16% deel uit van de gemeentelijke inkomsten. We maken in het gemeentelijk belastinggebied onderscheid tussen:

- belastingen, dit zijn onder andere de onroerendezaakbelastingen (OZB), BIZ-belasting, toeristenbelasting en forensenbelasting: de opbrengst hiervan is niet gekoppeld aan bepaalde diensten die wij aanbieden.
- bestemmingsheffingen, zijn heffingen die gekoppeld zijn aan een bepaalde dienst van de gemeente. Dit zijn bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges.

Geraamde en werkelijke inkomsten

Hieronder vindt u een overzicht van de verwachte belastinginkomsten 2018 en de werkelijke inkomsten 2017 en 2018. De regels over belastingen zijn vastgelegd in een zogenaamde verordening. Per verordening of belastingsoort zijn de inkomsten afzonderlijk vermeld.

In vergelijking met de verwachte opbrengsten 2018 is de werkelijke belastingopbrengst 0,4% lager dan verwacht.

Onder het kopje 'Overzicht op hoofdlijnen per heffing' leggen we uit welke ontwikkelingen er per heffing zijn.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Actueel	Rekening 2018	Verschil Begroting- Rekening
Legesverordening	1.551	1.307	1.195	-111
Verordening marktgeden				
- Marktgeden	19	20	18	-2
Verordening afvalstoffenheffing				
- Afvalstoffenheffing	2.696	2.741	2.789	49
- Huisvuilzakken	337	314	316	3
Verordening rioolheffing				
- Rioolheffing	3.115	3.408	3.425	17
Verordening Grafrechten				
- Grafrechten	55	45	69	24
Verordening OZB				
- Onroerendezaakbelasting	5.023	5.194	5.164	-29
Verordening Forensenbelasting				
- Forensenbelasting	19	15	15	0
Verordening Toeristenbelasting				
- Toeristenbelasting	276	287	291	4
Verordening BIZ-belasting				
- BIZ-belasting	32	31	30	-1
Totaal belastinginkomsten	13.124	13.360	13.313	-47

Beleid lokale heffingen

In de Kadernota 2018 is het beleid voor de lokale heffingen vastgesteld. Bij het opstellen van de begroting 2018 is van dit financiële kader uitgegaan. Hieronder zijn de kaders genoemd.

Voor de Ozb betekende dit een stijging van 1,4% inflatiecorrectie.

Voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing, het riolaansluitrecht en de leges is ervan uitgegaan dat ze 100% kostendekkend zijn. Dit betekent dat de opbrengsten en kosten aan elkaar gelijk zijn.

De tarieven toeristenbelasting zijn met € 0,01 per overnachting per persoon gestegen. Dit sluit aan met de in het verleden gemaakte afspraken met de STER (Stichting Toerisme en Recreatie) om deze belastingtarieven jaarlijks met € 0,01 te verhogen.

Voor de forensenbelasting is aangesloten bij het gemeentelijk beleid over de toeristenbelasting. We zijn hierbij uitgegaan van het laagste tarief toeristenbelasting. Dit betekent een verhoging van het tarief forensenbelasting met 2%.

Munitax voert voor onze gemeente de belastingwerkzaamheden en de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) uit. Munitax is het gemeenschappelijk belastingkantoor waar wij bij zijn aangesloten. Munitax verzendt de belastingaanslagen.

Overzicht op hoofdlijnen per heffing

Onroerende zaakbelastingen

De inkomsten Onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn niet bestemd voor bepaalde producten of diensten. Het is een zogenaamd algemeen dekkingsmiddel.

De OZB kent twee soorten belastingen:

- een eigenarenbelasting
dit is belasting die de eigenaar van een gebouw moet betalen.
- een gebruikersbelasting
dit is een belasting die een gebruiker, bijvoorbeeld een huurder van een gebouw moet betalen.

De eigenarenbelasting heffen we van de eigenaren van woningen en niet-woningen. De gebruikersbelasting heffen we alleen van de gebruikers van niet-woningen. Deze belasting is een zogenaamde tijdstipbelasting. Dit betekent dat de toestand per 1 januari van het betreffende jaar bepalend is voor de OZB-heffing. We berekenen de OZB op basis van de vastgestelde waarde van het pand. Het tarief is een percentage van de waarde van een gebouw. Deze waarde bepalen we op basis van de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ).

Voor 2018 zijn de percentages (tarieven) vastgesteld op:

a. gebruikersbelasting niet-woning	€ 0,1639%
b. eigenarenbelasting woning	€ 0,0972%
eigenarenbelasting niet-woning	€ 0,1993%

Voor 2018 waren de OZB- inkomsten begroot op € 5.194.000. De werkelijke OZB- inkomsten waren € 5.164.000.

Toeristenbelasting

De inkomsten uit de Toeristenbelasting zijn ook algemene dekkingsmiddelen. Het tarief voor 2018 is vastgesteld op € 0,77 per overnachting voor de categorie 'hotels'. Voor de categorie 'campings' was het tarief € 0,48.

De opbrengst voor 2018 was begroot op € 287.000. De werkelijke opbrengst is € 291.000.

Forensenbelasting

Forensen zijn mensen die meer dan 90 dagen, maar minder dan 9 maanden in één kalenderjaar, in een woning in onze gemeente verblijven en geen inwoner zijn van onze gemeente. Zij moeten in onze gemeente ook belasting betalen. Dit noemen we de forensenbelasting.

Mensen die forensenbelasting betalen hoeven geen toeristenbelasting te betalen. Dit is geregeld in de verordening.

Voor 2018 is het tarief vastgesteld op € 150 per woning per jaar. Voor 2018 waren de verwachte inkomsten € 15.000. De werkelijke inkomsten zijn € 15.000.

Lastenverlichting

In 2018 heeft iedereen die belastingplichtig was voor de afvalstoffenheffing een eenmalige lastenverlichting ontvangen. Deze lastenverlichting was € 20 per huishouden. Dit bedrag is in mindering gebracht op de aanslag gemeentelijke belastingen 2018. Op begrotingsbasis is uitgegaan van een totale lastenverlichting van € 300.000. In 2018 is er € 285.000 aan lastenverlichting uitgekeerd.

Afvalstoffenheffing

Wij brengen afvalstoffenheffing in rekening op grond van de Wet milieubeheer. Iedereen waarvoor de gemeente huishoudelijk afval in moet zamelen moet daarvoor belasting betalen.

Uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is een kostendekkend tarief. Dat betekent dat het tarief de kosten moet dekken. Op begrotingsbasis was het dekkingspercentage 100%. Het tekort tussen de werkelijk gerealiseerde baten en lasten is € 175.000. Hiermee komt het dekkingspercentage over 2018 uit op 94%.

Afvalstoffenheffing

7.3 Afval incl btw	-3.718.952
6.3 Kwijtschelding incl btw	-199.438
0.4 Overhead	-204.405
Overige opbrengsten	<u>1.158.273</u>

Totale kosten -2.964.522

Opbrengst afvalstoffenheffing 2.789.371

Totale opbrengst afvalstoffenheffing 2.789.371

Dekking 94%

Rioolheffing

De gemeente moet zorgen voor de afvoer van het stedelijk afvalwater (rioolwater) en hemelwater (regenwater). De kosten betalen we uit de rioolheffing.

Eind 2015 heeft de gemeenteraad het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2016-2020 vastgesteld. In afwijking van dit plan zijn de tarieven in 2017 niet verhoogd met 5%. Dit hebben we hersteld in 2018. De tarieven voor 2018 zijn verhoogd met twee keer 5%.

De totale opbrengst voor 2018 was begroot op € 3.408.000. Op basis van de begroting is de rioolheffing 100% kostendekkend. Dit betekent dat de kosten net zo hoog zijn als de inkomsten. Het verschil tussen de werkelijk gerealiseerde lasten en baten is € 401.639. Dit bedrag is in 2018 gestort in de voorziening 'egaliseratie riolering'.

Rioolheffing

7.2 Riolering incl btw	-2.371.070
7.2 Overige opbrengsten	76.104
7.2 Dotatie aan voorziening	-401.639
5.7 Natuurlijk groen incl btw	-88.330
6.3 Kwijtschelding incl btw	-216.112
2.1 Schoonhouden wegen incl btw	-82.356
0.4 Overhead	<u>-341.206</u>

Totale kosten -3.424.609

Opbrengst Rioolheffing 3.424.609

Totale opbrengst Rioolheffing 3.424.609

Dekking 100%

Rioolaansluitrecht

We hanteren een vast tarief als we een standaard aansluiting op het riool moeten maken. Uitgangspunt hierbij is dat we met de opbrengsten de kosten kunnen betalen. In 2018 was het dekkingspercentage 145%. Dit komt omdat voor één aanvraag geen standaard aansluiting mogelijk is. Hiervoor zijn op begrotingsbasis leges in rekening gebracht. De aansluiting moeten we nog realiseren, dus de kosten hiervoor komen pas in 2019. Dit leidt in 2018 tot een hogere kostendekkendheid.

Rioolaansluitrecht

7.2 Huisaansluitingen incl btw	-23.333
0.4 Overhead	<u>-1.347</u>

Totale kosten -24.680

Leges 35.826

Totale opbrengsten 35.826

Dekking 145%

Marktgeden

In de marktgeldverordening staan de gemeentelijke regels over de markt. De tarieven voor 2018 zijn verhoogd met 1,4% (inflatie).

Het dekkingspercentage, inclusief de inkomsten uit staangelden, is 60%. Dit betekent dat we met de totale opbrengsten uit marktgeden (€ 17.607) in 2018, 60% van de kosten (€ 29.565) konden betalen. Er is dus een tekort van € 11.958 (zie ook tabel Marktgeden).

Kostendekkende tarieven vinden we niet haalbaar.

Marktgeden

3.3 Kosten markten	-30.569
0.4 Overhead	-13.710
3.3 Overige opbrengsten	<u>14.714</u>

Totale kosten -29.565

Opbrengst marktgeden 17.607

Totale opbrengst marktgeden 17.607

Dekking 60%

Lijkbezorgingsrechten/Grafrechten

Met de opbrengst uit de begraafrechten betalen we de kosten van het begraven en onderhouden van de begraafplaatsen. Voor 2018 zijn de tarieven verhoogd met 1,4% (inflatie). Volgens de begrotingsgegevens kwam het dekkingspercentage uit op 33%. Kostendekkende tarieven vinden we niet haalbaar.

Het werkelijke dekkingspercentage over 2018 is 52%. Dit betekent een tekort op de exploitatie van ruim € 63.000.

Begraafplaatsrechten

7.5 Kosten begraafplaatsen	-118.266
0.4 Overhead	-14.112
7.5 Overige opbrengsten	<u>-</u>

Totale kosten -132.378

Opbrengst lijkbezorgingsrechten 69.252

Totale opbrengsten 69.252

Dekking 52%

BIZ-belasting

Per 1 januari 2017 is de Verordening Bedrijveninvesteringszone (BIZ) Centrum Groesbeek 2017 in werking getreden. Het hoofddoel van de belasting is om de concurrentiekracht van het winkelgebied te vergroten, zodat de omzet van de ondernemers in het werkgebied toeneemt. Hiervoor hebben we een Uitvoeringsovereenkomst gesloten met de Vereniging BIZ Groesbeek Centrum voor een periode van vijf jaar.

De BIZ-bijdrage dragen wij over aan de Vereniging BIZ Centrum Groesbeek, waarvan de leden gezamenlijk bepalen welke activiteiten ze voor dit bedrag (laten) organiseren. In hun jaarplan staat onder andere gezamenlijke online marketing, evenementen en citydressing.

Leges

Leges zijn kosten die de gemeente in rekening brengt bij inwoners voor bepaalde diensten waar zij gebruik van maken. Dit gebeurt op basis van de legesverordening.

De Tarieventabel bij de verordening is overeenkomstig het VNG-model ingedeeld in drie titels:

Titel 1 Algemene dienstverlening;

Titel 2 Dienstverlening vallende onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunningen;

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijnen.

In artikel 229b van de Gemeentewet is bepaald dat de geraamde baten van de leges niet uitgaan boven de geraamde lasten. Daar waar rijksnormen of maximumtarieven gelden (zoals bij reisdocumenten), zijn deze leidend. De overige tarieven in de legesverordening zijn - los van overige wijzigingen van de legesverordening - verhoogd met 1,4% (inflatie). Dit percentage is bij de Begroting 2018 vastgesteld.

De totale legesopbrengst over 2018 is € 111.000 lager dan verwacht. De belangrijkste oorzaken van dit verschil zijn:

- bouwleges € - 80.000
- projecten ruimtelijke ordening € - 18.000
- diverse leges burgerzaken € - 18.000

Kwijtscheldingsbeleid

Het is voor belastingplichtigen mogelijk om voor de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en de rioolheffing kwijtschelding aan te vragen.

In 2018 is voor een bedrag van ruim € 362.000 kwijtschelding verleend. Ruim 72% hiervan is automatisch verleend.

Of de aanvrager in aanmerking komt voor kwijtschelding hangt af van zijn persoonlijke financiële situatie. Wij verlenen kwijtschelding als aan alle voorwaarden voor kwijtschelding is voldaan. In onze gemeente hanteren wij de zogenaamde 100 procent kwijtscheldingsnorm. Dit betekent dat mensen met een inkomen op bijstandsniveau, zonder vermogen (bijvoorbeeld spaargeld of het bezit van een auto), altijd in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Belastingkantoor Munitax regelt voor ons de uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid. Het kantoor maakt voor het verlenen van geautomatiseerde kwijtschelding gebruik van de informatie van het landelijk Inlichtingenbureau. Aan de hand van gegevens van het UWV, de Belastingdienst en de RDW toetst dit bureau welke huishoudens in aanmerking komen voor kwijtschelding. Afhankelijk van wat er uit de toetsing komt verlenen we ambtshalve wel/niet kwijtschelding.

Lokale lastendruk

De belastingen en heffingen die inwoners betalen, verschillen per persoon. Toch bestaat de behoefte om gemeenten te vergelijken. Voor die vergelijking maken we gebruik van de gemeentelijke lastendruk. Hierbij gaan we uit van een standaard situatie met de tarieven van onze gemeente. In de berekening van de lastendruk houden we rekening met de Onroerende- zaakbelastingen, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing.

2018	Berg en Dal		Berg en Dal		Landelijk*	
	Eigenaar woning		Huurder woning			
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	237	237	-	-	274	274
Rioolheffing	233	117	233	117	194	176
Afvalstoffenheffing	202	144	202	144	253	205
Afvalzakken	26	17	26	17		
Enmalige korting op de belastingaanslag	-20	-20	-20	-20		
Totaal	678	496	441	258	721	655

*) Gegevens uit COELO-atlas 2018

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 244.000, tarief 0,0972%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar

eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

2017	Berg en Dal		Berg en Dal		Landelijk*	
	Eigenaar woning		Huurder woning			
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	227	227	-	-	272	272
Rioolheffing	211	106	211	106	192	174
Afvalstoffenheffing	199	142	199	142	260	204
Afvalzakken	26	17	26	17		
Totaal	662	492	436	265	724	650

*) Gegevens uit COELO-atlas 2017

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 228.000, tarief 0,0995%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar

eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

2016 Belastingsoort	Millingen a/d Rijn		Ubbergen		Groesbeek		Landelijk*	
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	219	219	219	219	219	219	268	268
Rioolheffing	211	106	211	106	211	106	193	175
Afvalstoffenheffing	194	154	199	149	141	94	263	209
Afvalzakken	32	23	-	-	39	28		
Totaal	656	501	629	474	609	447	724	652

*) Gegevens uit COELO- atlas 2016

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 219.000, tarief 0,1000%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 35 zakken per jaar

eenpersoonshuishouden circa 25 zakken per jaar

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om onverwachte, hoge kosten op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van taken en de bedrijfsvoering in gevaar komen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe sterk de financiële positie van de gemeente is. Voor het beoordelen van de "weerstand" is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten beschikbaar zijn. In deze paragraaf gaan wij in op onze risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Algemeen

Wet- en regelgeving

De wettelijke kaders op het gebied van weerstandsvermogen zijn opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Hierin is bepaald dat bij de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen wordt opgenomen. De bepalingen luiden als volgt (citaat uit BBV):

Artikel 11.

1. *Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:*
  - a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
  - b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*
2. *De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:*
  - a. *een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;*
  - b. *een inventarisatie van de risico's;*
  - c. *het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;*
  - d. *een kengetal voor de:*
    - 1a°. *netto schuldquote;*
    - 1b°. *netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;*
    - 2°. *solvabiliteitsratio;*
    - 3°. *grondexploitatie;*
    - 4°. *structurele exploitatieruimte; en*
    - 5°. *belastingcapaciteit*
  - e. *een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.*
3. *Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de wijze waarop de kengetallen, genoemd in het tweede lid, onderdeel d, door provincies en gemeenten worden vastgesteld en in de begroting en het jaarverslag worden opgenomen.*

Gemeentelijke regelgeving op het gebied van het weerstandsvermogen is opgenomen in de verordening ex. artikel 212 Gemeentewet.

In de "Financiële verordening Berg en Dal 2017", is het volgende opgenomen:

Artikel 16. Weerstandsvermogen & risicobeheersing

In een nota weerstandsvermogen en risicobeheersing stelt de raad aanvullende regels vast met betrekking tot weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Op 17 september 2015 heeft de gemeenteraad de "Nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing Groesbeek 2015" vastgesteld.

Risicoregister

In het risicoregister hebben wij alle bekende risico's in beeld gebracht, beoordeeld en geanalyseerd. Vervolgens geven wij aan hoe wij met het risico willen omgaan in termen van beheersing. De risico's zijn uitgedrukt in geld en de risicoscore is bepaald. Per risico geven we het financiële belang aan, vervolgens bepalen wij de kans dat het risico zich daadwerkelijk voordoet, uitgedrukt in een percentage. Hierna hebben wij de risicoscore bepaald door het financiële belang te vermenigvuldigen met de kans.

Klasse-indeling

De gehanteerde klasse-indeling ziet er als volgt uit:

	Kans	
Klasse	Referentiebeelden	Kwantitatief
1	Zeer klein (< of 1 keer per 10 jaar). Zeer onwaarschijnlijk, komt niet voor in de branche, voor zover bekend	1 - 20%
2	Klein (1 keer per 5 - 10 jaar). Niet waarschijnlijk maar mogelijk, is binnen andere gemeenten wel eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)	21 - 40%
3	Gemiddeld (1 keer per 2 - 5 jaar). Komt zelden voor maar is wel al eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)	41 - 60%
4	Groot (1 keer per 1 - 2 jaar). Is verscheidene malen voorgekomen (3x of vaker in de afgelopen 5 jaar)	61 - 80%
5	Zeer groot (1 keer per jaar of >). Komt met enige regelmaat voor (1 of meerdere keren per jaar)	81 - 100%

Beheersen van risico's

In deze fase bepalen wij oplossingen om de benoemde risico's te beheersen. Het is van belang dat wij ook iets met de risico's doen. Voor elk risico maken wij een keuze uit de volgende vier maatregelen:

1. Beëindigen (B)

Dit houdt in dat wij beleid waar een risico door ontstaat (adviseren te) beëindigen, op een andere manier vorm geven of geen beleid starten dat een risico met zich meebrengt. Ook kunnen wij werkprocessen zodanig invullen, dat we bepaalde risico's vermijden.

2. Verminderen (V)

Door het risico af te dekken middels een verzekering, een voorziening of een ander budget in de begroting kunnen wij het risico verminderen. Hiermee worden de gevolgen van een risico dus beperkt. Tevens kan bij verminderen gedacht worden aan het aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico.

3. Overdragen (O)

Dit kan door het beleid dat een risico met zich meebrengt, uit te laten voeren door een andere betrokken partij, die daarbij ook de financiële risico's overneemt.

4. Accepteren (A)

Als wij een risico niet (kunnen) vermijden, verminderen of overdragen accepteren wij het risico en zullen wij de eventuele financiële schade volledig middels de weerstandscapaciteit moeten afdekken. Dit betekent niet dat het risico niet beïnvloedbaar is en daarom maar geaccepteerd moet worden. Het betekent dat wij het risico op dit moment accepteren en niet op één of andere wijze afdekken. Mocht de wens bestaan om het risico in de toekomst anders te beheersen dan zullen wij moeten kiezen voor beëindigen, verminderen of overdragen.

Inventarisatie risico's

Bij dit onderdeel presenteren wij de risico's. Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd, de risico's geanalyseerd en beoordeeld en vervolgens zoveel als mogelijk gekwantificeerd.

We kunnen de risico's als volgt onderverdelen:

- Aansprakelijkheidsrisico's
- Risico's op eigendommen
- Risico's van de bedrijfsvoering
- Financiële risico's
  - Grondexploitatie
  - Verbonden partijen
  - Open-einde regelingen
  - Grote projecten
  - Overige financiële risico's

Hieronder staat het totaaloverzicht van de risico's.

Bedragen x € 1.000

Categorie	Risico
1. Aansprakelijkheid	410
2. Eigendommen	119
3. Bedrijfsvoering	242
4. Financieel	2.655
Totaal risico's	3.426

1. Aansprakelijkheid (totaal risico € 410.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin. Belang €	Kans		Risico score
			Kl.	%	€
Nalatigheid of onrechtmatig handelen	V	100	1	5%	5
Planschade	O/V	50	1	10%	5
Schadeclaims	A	2.000	1	20%	400
Totaal		2.150			410

Nalatigheid of onrechtmatig handelen

De risico's zijn in de meeste gevallen beperkt, doordat waar mogelijk verzekeringen zijn afgesloten. Ook hebben wij in de begroting diverse budgetten beschikbaar, bijvoorbeeld om ons eigen risico af te dekken.

Planschade

Planschade dekken we zoveel mogelijk af in contracten met ontwikkelaars. In geval van een gemeentelijke ontwikkeling (waar geen verhaal kan plaatsvinden), houden we hier rekening mee bij het beschikbaar stellen van het krediet.

Schadeclaims

De gemeente loopt altijd het risico dat er schadeclaims ingediend worden. Over het algemeen zijn dit langlopende procedures waarvoor de risico's moeilijk in te schatten zijn. Daarom is hiervoor in de exploitatie geen raming opgenomen. Om de risico's toch mee te kunnen nemen in deze paragraaf, zijn we uitgegaan van een totaal bedrag van € 2 miljoen met een kans van 20%.

2. Eigendommen (totaal risico € 119.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans		Risico
		Belang	Kl.	%	score
		€			€
Eigen risico schadegevallen	V	25	3	50%	13
Schade door vandalisme/diefstal (in openbare ruimte)	V	40	3	50%	20
Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen	A	100	3	50%	50
Ruiming explosieven	V	50	1	10%	5
Bodemsanering	V	100	2	25%	25
Archeologie	V	25	2	25%	6
Totaal		340			119

Eigen risico schadegevallen

De risico's met betrekking tot onze eigendommen hebben wij aanzienlijk beperkt door het afsluiten van brand- en stormverzekeringen. Hiervoor geldt een eigen risico van € 2.500 per gebeurtenis. Zaken als bijvoorbeeld vandalisme zijn uitgesloten van de verzekering.

Schade door vandalisme/diefstal (in de openbare ruimte)

Vandalisme is niet verzekerd. De kosten vangen we op binnen de normale budgetten en leiden niet tot grote overschrijdingen. We maken ook bewuste keuzes bij het gebruik van materialen in de openbare ruimte, risicomijdend.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen

Wij voeren voor onze eigendommen planmatig beheer en onderhoud uit. Dit doen wij op basis van de beheerplannen en actuele inspecties. De onderhoudstoestand van de gebouwen is op peil en de noodzakelijke dotaties aan de onderhoudsvoorzieningen actualiseren we regelmatig. Voor een aantal gebouwen loopt de discussie over voortgezet gebruik. Hiervoor voegen we op dit moment geen bedrag toe aan de voorzieningen.

Ruiming explosieven

Er is een risico dat bij grondwerken explosieven worden aangetroffen waarvoor onderzoeken, dan wel ruiming moeten plaatsvinden. De kosten hiervan ramen we zoveel mogelijk vooraf in de projectkosten en/of brengen we in rekening bij de ontwikkelaars. Daarnaast kunnen we een deel van de kosten declareren bij het Rijk.

Bodemsanering

Bij projecten worden partijkeuringen uitgevoerd op vrijgekomen grond. Bij het aantreffen van ernstige verontreiniging kan dit tot aanzienlijke verwerkingskosten leiden.

Archeologie

We lopen het risico dat er archeologische vondsten gedaan worden bij projecten in de openbare ruimte. Dit risico onderzoeken we door middel van het maken van proefsleuven voor de start van een project.

3. Bedrijfsvoering (totaal risico € 242.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans	Risico	
		Belang		Kl.	%
		€			€
Bedrijfsongevallen	V/A	250	1	2%	5
Fraude en diefstal	B	p.m.	1	1%	p.m.
Afwezigheid personeel wegens ziekte of anderszins	V	617	2	25%	154
Vertrek personeel	V	100	1	10%	10
ICT	V	129	3	50%	65
Informatiebeveiliging	V	800	1	1%	8
Totaal		1.896			242

Bedrijfsongevallen

Wij hebben de "Goed Werkgeverschapsverzekering" afgesloten. Werkgevers hebben de wettelijke zorgplicht voor de veiligheid van werknemers en die zorgplicht wordt uitgebreid. De werkgever is aansprakelijk voor bedrijfsongevallen en beroepsziekten van werknemers. Ook molest is meeverzekerd. Naast ambtenaren vallen ook raadsleden, wethouders en de burgemeester onder de polis.

Fraude en diefstal

De huidige economische ontwikkelingen kunnen voor de gemeente leiden tot verhoogde prikkels of gelegenheden tot het doen van of meewerken aan fraude. Er is een Fraude- en Berovingsrisicoverzekering afgesloten.

Daarnaast zijn fysieke en/of administratieve maatregelen genomen (functiescheiding, procesbeschrijvingen). De interne controle richt zich ook op deze zaken.

Afwezigheid van personeel wegens ziekte of anderszins

Kennis en kunde zijn (tijdelijk) niet beschikbaar waardoor de kwaliteit van de organisatie en de door de organisatie geleverde producten lager worden. Uitgangspunt bij ziekteverzuim is een interne oplossing en geen externe inhuur, afhankelijk van de duur van de afwezigheid en taak. Totstandkoming inschatting: loonsom € 13.215.511 x 4,67% (bron: loonsom begroting 2019; ziekteverzuimpercentage over 2018) = € 617.000

Vertrek personeel

Als gevolg van vertrek van personeel kan er kennis en kunde verloren gaan. Daarnaast is er bij het huidige personeel veel ervaring en kennis van de lokale situatie aanwezig, welke bij vertrek verloren gaan. Dit kan leiden tot inefficiëntie.

ICT

Computeruitval kan tot gevolg hebben dat onze dienstverlening niet meer uitgevoerd kan worden en onze medewerkers niet meer optimaal kunnen werken. Vooral de laatste tijd zijn bedreigingen van virussen in het nieuws, hetzelfde geldt voor datalekken.

Informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging is steeds actueler. Er is weliswaar steeds meer aandacht, maar het risico wordt ook steeds groter. Denk hierbij aan datalekken. In de stuurgroep BHBD is voornamelijk besloten om geen cybercrime verzekering af te sluiten, maar de actuele ontwikkelingen laten zien dat de risico's groter zijn.

4. Financieel (totaal risico € 2.655.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans	Risico	
		Belang		Kl.	%
		€			€
Open-einde regelingen					
Doelgroepenvervoer (Wmo-cliënten en leerlingen)	A	105	3	50%	53
Nieuwe Wmo en Jeugdwet	A	2.792	3	50%	1.396
Hulp bij het huishouden	A	290	3	50%	145
Af-/toename aantal uitkeringen PW/IOAW/IOAZ	V/A	472	2	25%	118
Toename aanvragen bijzondere bijstand/armoedebestrijding	V	180	1	10%	18
Toename aanvragen schuldhulpverlening	V	20	1	25%	5
Toename aantal Bbz regeling (leningen)	A	43	2	25%	11
Toename aanvragen voorzieningen Wmo	V	60	3	50%	30
Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen	V	138	1	5%	7
Toename bezwaar/kwijtschelding	V	80	1	5%	4
Lagere opbrengsten OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing door leegstand	V/A	160	1	5%	8
Verbonden partijen					
GGD	V/A	110	3	50%	55
MARN	V/A	-	1	5%	-
ODRN	V/A	-	1	0%	-
VRGZ	V/A	123	1	10%	12
MGR Werkbedrijf en ICT	V/A	281	3	50%	140
Grondexploitatie					
Toerekening apparaatskosten grex	V	236	1	5%	12
Economische risico's en vertraging	V/A	451	1	10%	119
Grote projecten					
Toerekenen apparaatskosten aan projecten	V	1.020	1	10%	102
Gemis subsidies a.g.v. uitloop projecten	V	200	1	10%	20
Overige financiële risico's					
BTW subsidies sport	A	930	1	20%	186
Opbrengst verpakkingsafval	A	121	4	80%	94
Loonontwikkelingen	A/V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Ontwikkeling pensioen premie	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

Prijswontwikkelingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Algemene uitkering	A/V	200	2	25%	50
Renterisico	A	25	2	30%	8
Beleggingen - dividend	A	100	1	15%	15
Decentralisatie Rijkstaken	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Oninbare vorderingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Bezwaarschriften	V	5	4	80%	4
Garanties en borgstellingen	A	3.900	1	1%	39
Hypotheek personeel	V/B	100	1	3%	3
Wachtgeld/pensioenen bestuurders	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Eigendommenadministratie gemeentelijke gronden	A	25	1	2%	1
Totaal		12.166			2.655

De risico's bij dit onderdeel hebben betrekking op open- einde regelingen, schadeclaims, verbonden partijen, grondexploitatie, grote projecten en overige financiële risico's.

Open- einde regelingen (totaal risico € 1.795.000)

Dit zijn regelingen waar inwoners gebruik van kunnen maken. Er is geen grens aan het aantal gebruikers. Daarom zijn de kosten moeilijk te beheersen.

Doelgroepenvervoer (Wmo-cliënten en leerlingen)

DRAN heeft een bijgestelde begroting 2019 op basis van de realisatiecijfers 2018 neergelegd. We zien in 2018 een toename van het Wmo vervoer en afname van het leerlingenvervoer. De gemeente loopt het risico dat door vergrijzing het aantal ritten Wmo vervoer verder zal toenemen. Door toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.035 mln. Door de regiecentrale is een claim bij DRAN ingediend voor meerwerk kosten als gevolg van toegenomen ritten. DRAN benoemt deze kosten als risico in hun jaarrekening en begroting. Er wordt gezocht naar een oplossing. Ons risico aandeel schatten we in op € 105.000.

Nieuwe Wmo en Jeugdwet

Afgelopen jaren zijn uitgaven voor zorgkosten en ondersteuning fors toegenomen door toename van het aantal aanvragen. We verwachten nog steeds een stijging. Hiermee is ook in de raming voor 2019 rekening gehouden. Het tekort op het sociaal domein bedraagt ca. € 1 mln. In de begroting is een taakstelling opgenomen om dit tekort tot nihil om te buigen. We lopen het risico dat de kosten verder stijgen en bezuinigingstaken niet halen. Tenslotte is onlangs gebleken dat aanpassing van het woonplaatsbeginsel met een jaar is uitgesteld tot 2021. We schatten het risico in op 20%.

Hulp bij het huishouden

Tarieven voor hulp bij het huishouden zijn onderbouwd en reëel. Het budget voor 2019 is hierop aangepast. De hoeveelheid ingezette uren voor huishoudelijke hulp blijven stabiel. In de begroting is tevens rekening gehouden met de toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief. Het risico schatten we in op 10% van € 2,9 mln.

Af-/toename aantal uitkeringen PW / IOAW / IOAZ

Tot en met 2018 deed de gemeente beroep op de vangnetuitkering. Doordat de rijksbijdrage voor 2019 aanzienlijk is verhoogd en het aantal klanten is gedaald, komt de gemeente niet meer in aanmerking voor deze uitkering. Als eigen risico geldt namelijk een drempel van 7,5% van de rijksbijdrage. Het risico schatten we in op 35 extra bijstandsaanvragen zijnde € 472.000.

Toename aanvragen bijzondere bijstand/armoedebestrijding

De uitgaven worden geraamd op € 1,8 miljoen. De kans dat dit bedrag hoger wordt, is aanwezig, maar dit is gezien de uitgaven in de afgelopen jaren niet groot. 10% wordt als risico aangehouden.

Toename aanvragen schuldhulpverlening

Kosten voor schuldhulpverlening bleven afgelopen jaren binnen de raming. We lopen het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben. Het risico schatten we op 10%.

Toename aantal Bbz regeling (leningen)

In de begroting 2019 is rekening gehouden met een toename van het aantal aanvragen. We lopen het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben. Het risico schatten we op 10%.

Toename aanvragen voorzieningen Wmo

Risico ontstaat als het aantal aanvragen groter is dan begroot. In de begroting 2019 is extra budget opgenomen voor de toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief. Het risico schatten we in op 10% van € 600.000.

Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen

Dit risico is gebaseerd op 25% van de geraamde opbrengst van € 550.500 en een kans van 5%.

Toename bezwaar/kwijtscheldingskosten / minder opbrengsten

Altijd aanwezig risico, maar wij schatten de kans relatief laag in.

Lagere opbrengsten OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing door leegstand (bedrijfs)vastgoed

Er is altijd een risico aanwezig dat we minder opbrengsten realiseren door leegstand van (bedrijfs)vastgoed.

Verbonden partijen (risico € 207.000)

Hierbij gaat het om partijen waarin de gemeente zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft. De verbonden partijen met de grootste financiële belangen zijn de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ), de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Regio Nijmegen (GGD), de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN), de Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) en het werkbedrijf Rijk van Nijmegen. Voor een nadere toelichting op de verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen in deze begroting. Het totale risico ten aanzien van verbonden partijen is vooralsnog vastgesteld op € 207.000.

GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst)

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

MARN (Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen)

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V.. Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen aanhoudt anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting. Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN. In onze begroting houden we rekening met € 0.

ODRN (Omgevingsdienst Regio Nijmegen)

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

VRGZ (Veiligheidsregio Gelderland-Zuid)

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

MGR Werkbedrijf en ICT

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 6,605 mln. en het risico € 2.554 mln. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 11%.

Grondexploitatie (risico € 131.000)

Om de risico's te beperken hanteert de gemeente een overwegend faciliterend grondbeleid. De specifieke risico's met betrekking tot de grondexploitaties zijn omschreven in de paragraaf grondbeleid.

De risico's in de sfeer van de grondexploitatie hebben vooral te maken met algemene economische ontwikkelingen die leiden tot lagere opbrengsten of hogere kosten. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan vertraging van bouwprojecten (vooral rentekosten), het terugtrekken van partners, of het lager uitvallen van grondprijzen ten opzichte van de ramingen. Hoewel de economische vooruitzichten weer wat gunstiger lijken te zijn, is het in de huidige economische situatie nog steeds de vraag of de geraamde opbrengsten van de bouwkevels kunnen worden gerealiseerd en op welke termijn. Om de economische risico's te kwantificeren is uitgegaan van een scenario waarin de nog te realiseren opbrengsten na 1 januari 2018 10% lager uitvallen dan geraamd en de nog te realiseren kosten 5% hoger uitvallen dan geraamd in de meest recente rapportage grondexploitaties.

Een ander risico schuilt in de toerekening van apparaatskosten aan de grondexploitaties. Wanneer projecten niet doorgaan komen de apparaatskosten mogelijk ten laste van de exploitatie. Meer informatie over de complexen van de grondexploitatie staat in de paragraaf grondbeleid.

Grote projecten (risico € 122.000)

Toerekenen apparaatskosten aan projecten

Er wordt risico gelopen ten aanzien van toegerekende apparaatskosten. Net zoals bij de grondexploitatie komen deze kosten, bij het niet doorgaan van de projecten, ten laste van de exploitatie. Het risico schatten we in op 10%.

Gemis subsidies als gevolg van uitloop projecten

Er bestaat een risico voor het missen van subsidies als gevolg van uitloop van projecten over de subsidieperiode. Het risico schatten we in op 10%.

Overige financiële risico's (risico € 400.000)

BTW subsidies sport

De sportstichtingen kunnen geen inkoop-BTW meer terugvragen, maar kunnen wel een beroep doen op een subsidieregeling van het rijk van 20% van de kosten. Voor deze regeling geldt een subsidieplafond en een minimumbedrag aan kosten. We lopen risico dat de subsidieaanvragen niet gehonoreerd worden. In het meerjarig investeringsplan is in 2019 € 930.325 aan investering geraamd voor sportcomplexen. Het risico schatten we in op 20%.

Opbrengst verpakkingsafval

Het verpakkingsafval van kunststof, blik en drankkartons zamelen we in de regio gescheiden in. Die apart ingezamelde hoeveelheid wordt vervolgens gesorteerd en gerecycled. Hiervoor is een sorteerrendement afgesproken van 85%. Over die 85% ontvangen we een vergoeding van Nedvang.

Op basis van een sorteerrendement van 85% zijn inkomsten geraamd die wij verwachten vanuit Nedvang voor het gerecyclede kunststofafval (plastic, blik, drankkartons). Wanneer het percentage daadwerkelijk 65% bedraagt, dan realiseren we in Berg en Dal € 118.000 minder opbrengsten. Over de voortgang van dit dossier overleggen we met MARN, ARN en Dar. Voor 2019 wordt via aanbesteding wederom een verwerker gezocht.

Overig

Dit betreft risico's met betrekking tot loon- en prijsontwikkelingen, ontwikkelingen van pensioenpremie, algemene uitkering uit het Gemeentefonds, renterisico, dividenduitkeringen, decentralisatie van rijkstaken, oninbaarheid van vorderingen, ontvangen van bezwaarschriften, garanties en borgstellingen, hypotheek voor personeel, wachtgelden voor bestuurders en eigendommenadministratie gemeentelijke gronden.

Berekening weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit geeft aan welke middelen wij beschikbaar hebben om eventuele tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande zaken. De weerstandscapaciteit is onderverdeeld in structureel en incidenteel.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. onbenutte belastingcapaciteit;
2. post onvoorzien;
3. vrije begrotingsruimte;
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de mogelijkheden die wij als gemeente nog hebben om onze belastingopbrengsten te verhogen binnen de wettelijke grenzen.

De totale onbenutte belastingcapaciteit bedraagt:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Belasting c.q. recht	Bedrag
1. OZB	3.608
2. Afvalstoffenheffing	-
3. Rioolheffing	-
4. Leges	p.m.
Totaal	3.608

Toelichting onbenutte belastingcapaciteit.

Onroerende zaakbelastingen

Voor de OZB hanteren we de zogenaamde artikel 12 norm. Op basis van de meicirculaire 2017 is deze norm 0,1952% (voor 2018). De onbenutte belastingcapaciteit is als volgt berekend.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Onderdeel	Bedrag
Berekende waarde woningen*	3.539.938
Berekende waarde niet-woningen - eigenaren*	518.816
Berekende waarde niet-woningen - gebruikers*	435.349
Totaal waarde	4.494.104
Minimale opbrengst artikel 12-norm	8.772
Opbrengsten 2018	5.164
Onbenutte belastingcapaciteit	3.608

* basis = overzicht totale capaciteit

Afvalstoffenheffing

Het uitgangspunt is volledige kostendekking ofwel 100% kostendekkendheid. Dit betekent dat er geen sprake is van onbenutte belastingcapaciteit met betrekking tot de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

Het uitgangspunt is volledige kostendekking ofwel 100% kostendekkendheid. Dit betekent dat er geen sprake is van een onbenutte belastingcapaciteit met betrekking tot de rioolheffing.

Leges

Bij de heffing van leges hanteren we volledige kostendekking als uitgangspunt, wat betekent dat het totale bedrag aan legesinkomsten de kosten volledig dekt. Wij kunnen deze kosten niet volledig in beeld brengen. Hiervoor is een verfijning van de huidige kostenverdeelssystematiek noodzakelijk. De onbenutte belastingcapaciteit kunnen wij daarom niet in een bedrag uitdrukken. In de tabel is dit aangeduid met p.m. (pro memorie).

2. Post Onvoorzien

In de begroting 2018 was € 25.000 geraamd als stelpost voor onvoorziene uitgaven. De eindstand van deze stelpost (jaarrekening 2018) is € 8.000. We nemen in de berekening de raming van de begroting 2019 op, deze is weer € 25.000.

3. Vrije begrotingsruimte

In de begroting 2019 is een jaarlijkse stelpost van € 49.000 opgenomen voor nieuw beleid. Dit bedrag kan aangemerkt worden als vrije begrotingsruimte.

4. Structurele bezuinigingsmogelijkheden

Er zijn geen structurele bezuinigingsmogelijkheden die ingezet worden als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. algemene reserve;
2. bestemmingsreserves, waarvan de bestemming nog kan worden gewijzigd;
3. stille reserves;
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Algemene reserve

De stand van de algemene reserve vrij besteedbaar per 31 december 2018 is € 11.620.000. De stand van de vaste algemene reserve bedraagt € 17.219.000. Totaal: € 28.839.000.

2. Bestemmingsreserves

Er zijn geen bestanddelen van de bestemmingsreserves beschikbaar als weerstandscapaciteit.

3. Stille reserves

Het gaat bij stille reserves om de overwaarde van gemeentelijke bezittingen die direct verkoopbaar zijn zonder dat de bedrijfsvoering of het gemeentelijke beleid hierdoor wordt beïnvloed. De overwaarde (stille reserve) betreft het verschil tussen de verwachte verkoopopbrengst en de begrote boekwaarde per 31 december 2018.

Wij hebben onze bezittingen beoordeeld op de benoemde uitgangspunten. Een groot deel van onze bezittingen is nodig voor de bedrijfsvoering en de uitvoering van ons beleid. Ons gemeentehuis gebruiken we voor ons bestuur en de publieksservice. De onderwijs- en welzijnsgebouwen zijn beleidsmatig noodzakelijke voorzieningen.

De enige stille reserve die we hebben is de waarde van de gronden, die op de balans verantwoord is onder de materiële vaste activa. De actuele waarde ligt € 390.000 hoger dan de boekwaarde van € 303.000.

4. Incidentele bezuinigingsmaatregelen

Er is geen sprake van incidentele bezuinigingsmaatregelen die kunnen bijdragen aan de incidentele weerstandscapaciteit.

Totaaloverzicht weerstandscapaciteit

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente ziet er als volgt uit:

Onderdeel	Bedrag
<i>Bedragen x € 1.000</i>	
<u>Structurele weerstandscapaciteit</u>	
1. onbenutte belastingcapaciteit	3.608
2. post onvoorzien	25
3. vrije begrotingsruimte	49
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal structurele weerstandscapaciteit	3.682
<u>Incidentele weerstandscapaciteit</u>	
1. algemene reserve	28.839
2. bestemmingsreserves	-
3. stille reserves	390
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden	-
Totaal structurele weerstandscapaciteit	29.229
Totaal weerstandscapaciteit per 31-12-2018	32.912

Ratio weerstandsvermogen

Op basis van het risicoprofiel en de inventarisatie van de weerstandscapaciteit bepalen wij ons weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen drukken wij uit in een verhoudingsgetal.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (= totaal risicoscore)}}$$

Op basis van de jaarrekening 2018 ziet de weerstandsratio er als volgt uit:

		Rekening 2018	Begroting 2018	Rekening 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Ratio	$\frac{32.912}{3.426}$	9,61	9,88	9,61	8,31	10,61
weerstandsvermogen						

Conclusie

Onze weerstandsratio is uitstekend.

Hierbij maken wij de volgende kanttekening:

Veel risico's zijn niet of nauwelijks in te schatten. Deze hebben we als "p.m." (pro memorie) meegenomen. We weten dat we de risico's lopen, maar weten niet hoe hoog deze zijn. Deze risico's nemen we niet (of met de waarde 0) mee in de totaaltellingen. Dit betekent eigenlijk dat het totaal van de risico's te laag is.

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dienen we dit te normeren. Hiervoor maken we gebruik van onderstaande waarderingstabel. Deze tabel is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente. Diverse gemeenten gebruiken deze tabel, die een goed inzicht geeft in de vraag of er genoeg weerstandscapaciteit is.

Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
$> 2,0$	Uitstekend
$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
$0,8 < x < 1,0$	Matig
$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Met een ratio weerstandsvermogen van 9,61 beschikken wij op dit moment over een uitstekend weerstandsvermogen. Er zijn voldoende middelen om de in beeld gebrachte risico's op te kunnen vangen.

Financiële kengetallen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) moeten gemeenten een vijftal financiële kengetallen opnemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting en de jaarstukken. Het doel is om op deze wijze makkelijker inzicht te verschaffen in de financiële positie van de gemeente.

De vijf kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen opvangen. Ze geven inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Hoe de kengetallen in relatie tot de financiële positie moeten worden beoordeeld, is voorbehouden aan de raad. Hiervoor zijn geen algemene normen gegeven.

Toelichting kengetallen

De kengetallen betreffen:

- 1a. de netto schuldquote;
- 1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. de solvabiliteitsratio;
3. de grondexploitatie;
4. de structurele exploitatieruimte;
5. de belastingcapaciteit.

De kengetallen worden hieronder inhoudelijk toegelicht.

Netto schuldquote & de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden te berekenen. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is én wat dat betekent voor de schuldenlast.

De solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal verstaan. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar bij de jaarrekening of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een negatief percentage betekent dat de structurele lasten hoger zijn waardoor deze niet geheel gedekt zijn.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Berekening kengetallen

Kengetal	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018	Normering Categorie
1a. Netto schuldquote	28%	41%	36%	A
1b. Netto schuldquote met correctie alle verstrekte leningen	16%	27%	21%	A
2. Solvabiliteitsratio	55%	48%	52%	A
3. Grondexploitatie	2%	6%	2%	-
4. Structurele exploitatieruimte	2%	-2%	-2%	C
5. Belastingcapaciteit	92%	96%	94%	A

Beoordeling kengetallen

Zoals eerder aangegeven bestaan er geen algemeen geldende of wettelijk voorgeschreven normen voor de beoordeling van de financiële kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente. Voor een goede beoordeling van de financiële positie moeten de financiële kengetallen in hun onderlinge samenhang en binnen de specifieke context van de gemeente worden bekeken.

Om de beoordeling gemakkelijker te maken hebben wij in de laatste kolom van bovenstaande tabel een normering opgenomen. Deze normering is gelijk aan de normen die de provincie Gelderland in het kader van haar financiële toezichtsfunctie gebruikt. Hierbij wordt gewerkt met de drie categorieën 'A', 'B' en 'C'. Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

In samenhang geven de kengetallen een positief beeld van de financiële positie van de gemeente Berg en Dal. De schuldpositie is op een aanvaardbaar niveau en er is sprake van enige onbenutte belastingcapaciteit. Daarnaast is het weerstandsvermogen uitstekend. De conclusie is dat wij in staat zijn om eventuele financiële tegenvallers op te vangen.

Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a. de netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%
2. de solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
3. de grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
4. de structurele exploitatieruimte	Begr én MJR >0%	Begr én MJR >0%	Begr én MJR <0%
5. de belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

De grondexploitaties moeten we jaarlijks actualiseren. De accountant neemt de waardering van de grondexploitaties mee in zijn oordeel van de getrouwheid van de jaarrekening. Dit oordeel is tot nu toe positief. Waar nodig zijn voor verwachte exploitatietekorten voldoende voorzieningen getroffen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente heeft veel wegen, riolen, lichtmasten, speeltuinen, groen en gebouwen in eigendom. Deze noemen we kapitaalgoederen. Kapitaalgoederen vertegenwoordigen over het algemeen het grootste kapitaal van de gemeente. Beheer en onderhoud kost de gemeente jaarlijks veel geld.

De gemeente zorgt op een verantwoorde manier voor het onderhoud van deze kapitaalgoederen. Dit is belangrijk om prettig en veilig te kunnen leven in onze gemeente. Om de kapitaalgoederen goed en planmatig te kunnen onderhouden, zijn beheerplannen opgesteld. Daardoor weten we wat de huidige kwaliteit is en wanneer we onderhoud uit moeten voeren. Ook staat in deze plannen hoeveel geld wij hiervoor nodig hebben.

Algemeen

De kwaliteit, kosten en planning van kapitaalgoederen staan beschreven in een beheerplan. In onze gemeente maken we beheerplannen voor:

- Openbare wegen
- Openbare verlichting
- Openbaar groen
- Speeltuinen
- Riolering
- Gebouwen
  - Sporthallen en zwembad
  - Gemeentehuis en gemeentewerven
  - Dorpshuizen en Kulturhusen
- Gemeentelijke Begraafplaatsen

In deze paragraaf beschrijven we hoe de kapitaalgoederen onderhouden en wat de kosten zijn.

Wetten en regels

Er bestaat geen algemene wet waarin staat hoe gemeenten om moeten gaan met het onderhoud van kapitaalgoederen. Dit is in verschillende wetten beschreven. Vanuit de provincie en waterschappen bestaan er wel specifieke wetten en regels.

Algemeen uitgangspunt is dat de gemeente verplicht is om te zorgen voor veiligheid op openbare plekken. Wij moeten aantonen door inspecties en onderhoud dat er zo veel mogelijk gedaan is om de veiligheid te behouden. Als we dit onvoldoende kunnen aantonen dan kan dit leiden tot het betalen van een schadevergoeding. De provincie toetst of er voldoende geld beschikbaar is voor het onderhouden van onze kapitaalgoederen.

In het "Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)" staat wat wij moeten schrijven over onderhoud. Gemeentelijke regels voor het onderhoud aan onder andere onze gebouwen, wegen en riolen schrijven we op in beheerplannen.

In de tabel hieronder staan de beleids- en beheerplannen van onze gemeente. In onze gemeente staat het beleid over de kapitaalgoederen en het beheer van de kapitaalgoederen in dezelfde documenten.

Beleids- en beheerplan	Jaar	Planperiode	Inhoud
Onderhoudsplan Wegen	2015	2015-2018	BOR-rapportage betreffende wegen
Openbare verlichting	2015	2016-2020	Beleids- en beheerplan
Bomenstructuurplan	2013	2013-2025	
Lijst bijzondere houtopstanden	2013	2013-2020	
Vervangingsplan Speelvoorzieningen	2015	2015-2018	Onderhouds- en vervangingsplan speeltoestellen
Gemeentelijk Rioleringsplan	2015	2016-2020	Aanleg, beheer en onderhoud voorzieningen voor inzamelen en transport/verwerken van stedelijk afvalwater en hemelwater. Tevens geven we aan hoe we met grondwater moet omgaan.
Gebouwen			Meerjarige onderhoudsinventarisatie gebouwen
- gemeentelijke gebouwen	2017	2018-2020	
- welzijnsaccommodaties	2017	2018-2020	
- binnensportaccommodaties	2017	2018-2020	

Wegen

Alle voetpaden, fietspaden en autowegen waar iedereen gebruik van mag maken noemen we openbare wegen. Hieronder leggen we uit wie verantwoordelijk is voor de openbare wegen en aan welke wetten en regels we ons te houden hebben.

- Wegenlegger:

De meeste openbare wegen in Berg en Dal zijn eigendom van de gemeente. De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer van al deze wegen.

Een paar grote wegen zijn van de provincie Gelderland, daar zijn zij verantwoordelijk voor.

Wie er verantwoordelijk is voor welke weg staat in de wegenlegger. De nieuwe wegenlegger voor de gemeente Berg en Dal is in 2018 via de gemeentelijke website te lezen.

- Wegenwet, Wegenverkeerswet en convenant duurzaam veilig (1997):

In de Wegenwet staat dat de beheerder van de weg moet zorgen voor goed onderhoud van de openbare weg. Ook staat hierin dat we moeten zorgen dat de weg openbaar blijft.

In de Wegenverkeerswet staat dat wij moeten zorgen voor de veiligheid in het verkeer.

Samen met de politie leggen we de regels vast. Daarna plaatsen we verkeersborden. Het convenant duurzaam veilig (1997) is belangrijk hierbij. Dit zijn afspraken tussen het Rijk, provincies en gemeentes. In dit plan staan uitgangspunten voor het verkeersveilig gebruik en inrichten van de openbare ruimte.

Onderhoudsniveau

Wij vinden het belangrijk om de wegen goed te onderhouden. Iedere twee jaar worden de wegen geïnspecteerd. Daarnaast kunnen inwoners schade aan wegen doorgeven aan de gemeente. Kleine schades worden zo snel mogelijk gerepareerd.

Het is niet mogelijk om alle schades direct op te lossen, omdat daar geen geld voor is. Dit betekent soms dat er wat langzamer over een slechte weg gereden mag worden, zodat het wel veilig blijft.

Belangrijke wegen onderhouden we vaker. Ook fietspaden en voetpaden worden regelmatig onderhouden.

In het beheerplan staat welke wegen we belangrijk vinden. Deze onderhouden we op hoog niveau. In 2016 heeft de gemeenteraad bepaald wat de onderhoudsniveaus van elke weg zijn. We noemen dit het uitgebalanceerde onderhoudsniveau.

In de tabel hieronder ziet u welke kwaliteitsnorm we waar gebruiken.

Soort weg	Kwaliteitsnorm	Toelichting
Verhardingen in centrum (Mlg, Grb, Bk)	Hoog	Visitekaartje gemeente
Ontsluitingswegen (rijbanen/fietspaden)	Hoog	Representatie en verkeersveiligheid
Wegen op dijken langs de Rijn en de Waal	Hoog	Waterveiligheid, representatie
Binnen bebouwde kom:		
- Trottoirs en fietspaden	Minimaal basis	Comfort en veiligheid van personen
- Rijbanen en parkeerplaatsen	Laag	Lage snelheid; weinig risico
Buiten bebouwde kom, m.u.v. wijk-ontsluitingswegen		
	Laag (tijdelijk)	Eens per 40 jaar groot onderhoud

Wij hebben bijna 2 miljoen m² aan wegen, fietspaden en voetpaden in de gemeente. Hiervan wordt:

- 29% onderhouden op een hoog niveau
- 15% onderhouden op een basisniveau
- 56% onderhouden op een laag niveau

In de tabel hieronder ziet u de hoeveelheid wegen die op elk niveau onderhouden worden.

Hoeveelheden x 1.000 m²

Hoeveelheden	Hoofd-structuur	Wijk-ontsluiting	Centrum	Bedrijven-terrein	Overige binnen kom	Overige buiten kom	Totaal
<u>Asfalt</u>							
Rijbanen	280	102	11	26	151	204	774
Fietspaden	44	3	0	1	15	4	67
Voetpaden	0	0	0	0	1	0	1
Parkeren en overig	1	0	0	0	3	0	4
<u>Straatstenen en tegels</u>							
Rijbanen	38	21	19	3	437	23	540
Fietspaden	23	0	0	1	6	0	30
Voetpaden	44	28	21	0	233	3	331
Parkeren en overig	22	6	10	6	125	3	172
Totaal	451	160	62	37	971	238	1.919

Financiën

Voor het onderhoud van wegen zetten we jaarlijks geld apart. We noemen deze spaarpot de "onderhoudsvoorziening wegen". Ieder jaar stoppen we € 1.343.000 in de onderhoudsvoorziening wegen. Het ene jaar geven we meer uit dan het andere jaar. Iedere vier jaar bekijken we of we voldoende geld apart zetten. In 2021 bepalen we dit opnieuw aan de hand van de dan uit te voeren weginspectie.

We schatten dat er op 1 januari 2018 nog € 576.000 in de spaarpot "onderhoudsvoorziening wegen" zit. In 2018 stoppen we er ook weer € 1.343.000 in.

Volgens de onderhoudsplanning 2018 gaan we € 1.803.000 uitgeven aan groot onderhoud. Zie de tabel hieronder.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000	
	2018 Begroot	Werkelijk
Groot onderhoud		
- Kwakkenberglaan	270	-
- Nassaulaan	227	-
- Wylerbaan	125	-
- Merelweg	60	-
- Herwendaalseweg	500	-
- de Pals	205	-
- Lubert	-	36
- Wegkantverbetering (wegen buiten de bebouwde kom)	200	428
- Meerwijkselaan	170	226
- Grootschalig klein onderhoud volgens GBI- inspectie	216	424
Totaal 2018	1.973	1.114

Risico's

- De kwaliteit van de rijbanen in de oude woonwijken is laag. Dit is niet gevaarlijk, omdat hier langzaam gereden wordt.
- De kwaliteit van de wegen buiten de bebouwde kom is redelijk. Enkele wegen zijn slecht, deze blijven we repareren, want er wordt vaak hard gereden. Het risico is laag.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Groot onderhoud:

- Kwakkenberglaan Berg en Dal: dit werk is in voorbereiding. De eerste twee gesprekken met bewoners zijn gevoerd.
- Nassaulaan Ooij: dit werk is in voorbereiding.
- Wylerbaan Groesbeek: dit werk is in voorbereiding.
- Merelweg Beek: dit werk is in voorbereiding.
- Herwendaalseweg Groesbeek: de uitvoering start in september 2018.
- De Pals Millingen aan de Rijn: het werk is voorbereid en aanbesteed.
- Wegkantverbetering (wegen buiten de bebouwde kom): dit werk is in uitvoering.

Daarnaast vindt grootschalig klein onderhoud plaats volgens de GBI-inspectie. De onderhoudswerkzaamheden zijn in uitvoering.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Groot onderhoud:

- Het opnieuw bestraten van de Kwakkenberglaan Berg en Dal is in 2018 uitgevoerd.
- Nassaulaan Ooij: dit werk is in de laatste fase van voorbereiding en gaat in 2019 in uitvoering.
- Wylerbaan Groesbeek: dit werk is in 2018 voorbereid en zullen wij in de zomer van 2019 uitvoeren.
- Merelstraat Beek is in 2018 uitgevoerd
- Herwendaalseweg Groesbeek: de uitvoering start eind 2019
- De Pals Millingen aan de Rijn: het werk ronden wij in het eerste kwartaal 2019 af.
- Wegkantverbetering (wegen buiten de bebouwde kom): in 2018 zijn de wegganten van de Derdebaan verbeterd.
- De Meerwijkselaan heeft in 2018 groot onderhoud ondergaan.
- Project Stekkenberg is voor de kerst van 2018 afgerond.
- Bernhardlaan en Beatrixlaan zijn in 2018 opnieuw ingericht.

Daarnaast heeft grootschalig klein onderhoud plaatsgevonden volgens de GBI-inspectie. In 2018 is de voorziening voor onderhoud wegen vrij gevallen als gevolg van het ontbreken van de vereisten voor het vormen van een voorziening. In 2019 beoordelen we dat opnieuw en vormen dan weer een voorziening.

Riolering

Het stelsel aan leidingen, straatkolken en putten is een belangrijk onderdeel van onze dagelijkse hygiëne. Onder andere om deze reden zijn er nogal wat regels waar we ons in Nederland aan moeten houden. Hieronder vind je de belangrijkste.

- De Wet milieubeheer en de Waterwet vertellen ons wat de taak is van de gemeente. Wij hebben de zorgplicht voor:
    1. het inzamelen van ons afvalwater en afvoeren naar de waterzuivering;
    2. het inzamelen en verwerken van het regenwater;
    3. grondwatermaatregelen.
  - Het Nationaal Bestuursakkoord Water en het Bestuursakkoord Waterketen 2007. Hierin staan afspraken over de kwaliteit en hoeveelheid water (berging) binnen de grenzen van de gemeente.
  - Het bestuursakkoord water wil de doelmatigheid van het beheer en onderhoud vergroten door samenwerking tussen gemeenten en waterschap. Dit gaat vooral om het realiseren van:
    - o kostenbesparingen in het beheer;
    - o verhogen van kwaliteit van het beheer;
    - o verminderen van kwetsbaarheid bij de uitvoering van de beheertaken.
- We zijn onder andere als één van de eerste gemeenten binnen Gelderland met het waterschap bezig om de aansturing van onze rioolgemaal efficiënter te maken. Ook hebben wij nauw overleg met de gemeente Nijmegen. Het rioolwater van onze kernen Berg en Dal en Heilig Landstichting lost op de riolering van Nijmegen.
- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is erop gericht de kwaliteit van watersystemen te verbeteren:
    - o Door lozingen aan te pakken;
    - o Duurzaam gebruik van water te bevorderen;
    - o Verontreiniging van grondwater te verminderen.
  - De Keur- en Peilbesluit regels voor het onderhoud van watergangen en oevers.
  - Het Gelders Milieuplan (GMP-3) en het Waterhuishoudingsplan 3. Hierin ligt de nadruk op de kwaliteit van de leefomgeving en het anders omgaan met regenwater.
  - Eind 2009 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden. Deze vervangt alle bestaande wetten op het gebied van waterbeheer in Nederland.

Taak van gemeente

De watertaak van de gemeenten is de laatste jaren steeds groter geworden. Naast de verantwoordelijkheid voor het inzamelen en transport van ons afvalwater hebben we zorgplicht voor:

- Transport, infiltratie en berging van regenwater in de dorpen;
- Grondwater.

Zorgplicht betekent dat we de burgers moeten helpen en adviseren. De gemeente is er niet alleen verantwoordelijk voor. Burgers, waterschap en de provincie hebben hun eigen taken.

Onderhoud

De gemeente Berg en Dal heeft veel riolering in beheer. In de kern Groesbeek is in de jaren 50 van de vorige eeuw begonnen met grootschalige aanleg. Deze wordt nu langzamerhand vervangen. In de andere dorpen wordt dat ongeveer 10 jaar later. In de tabel hieronder staat wat en hoeveel we beheren en onderhouden.

Object	Hoeveelheid
Vrijvervalriolering, onderverdeeld in:	266 km
- Gemengde riolering + DWA (vuilwaterriool)	196 km
- Regenwaterafvoerriool (HWA)	52 km
- Infiltratie transportriool	8 km
- Transportriool	1 km
- Drainage	8 km
Bergbezinkvoorzieningen	5 st
Rioolgemalen	20 st
Persleidingen	1,6 km
Minigemalen	241 st
Drukriolering	80 km

In Groesbeek Noord zijn de riolen het oudste. In de huidige raadsperiode moeten we hier vier kilometer riolering vervangen. In 2018 staat als groot project de straat Stekkenberg op de planning. Iedere zeven jaar inspecteren we de riolering. Uit deze inspecties volgen de onderhoudsmaatregelen. Uit de inspecties van de laatste zeven jaren blijkt dat de oudere riolen ongeveer 60 jaar meekunnen. Daarna moeten we ze vervangen of "relinen" (renoveren).

Financiën

Het GRP Berg en Dal 2016-2020 is vastgesteld. Hiermee is de rioolheffing in de voormalige gemeenten Ubbergen en Millingen flink gedaald. De lagere rioolheffing in de voormalige gemeente Groesbeek is gelijk gebleven. Volgens de financiële prognose halen we in 2023 een kostendekkend niveau. De rioolheffing stijgt hiervoor met 5% per jaar vanaf 2014.

Voor het onderhoud van rioleringen is een voorziening riolering beschikbaar. De stand hiervan is per 1 januari 2018 € 1.135.426. De toevoeging 2018 bedraagt € 247.554. De voorziening gebruiken we wanneer onderhoudskosten hoger zijn dan de jaarlijkse inkomsten uit de rioolheffing. De investeringen in ons rioleringsnetwerk moeten we activeren en drukken door middel van de kapitaallasten op onze exploitatie. Zie hiervoor het Meerjaren investeringsplan (MIP).

Ontwikkelingen

Het klimaatbestendig maken van Nederland is een nieuwe uitdaging voor de overheid. We moeten hierbij denken aan:

- Voorkomen van wateroverlast;
- Terugdringen van verdroging;
- Hoogwaterveiligheid langs de Rijn en Waal;
- Verminderen van hittestress in woonkernen.

De komende jaren gaan we hierop extra capaciteit inzetten. Voor de eerste twee punten intensiveren we de samenwerking met het Waterschap.

Risico's

- Overlast door hevige regenbuien komt steeds vaker voor. Het rioolstelsel is ooit aangelegd om een regenbui van ongeveer 20 mm per uur te kunnen verwerken. De hevige regenbui van mei 2016 boven Breedeweg had een intensiteit van 55 mm/40 minuten. In Apeldoorn is in 2010 zelfs 100 mm/2 uur gevallen. Hierdoor blijft water op straat staan en in enkele gevallen is water in gebouwen gestroomd.
- De openbare ruimte is nog niet volledig ingericht op het opvangen en weggeleiden van regenwater. In de afgelopen jaren is hieraan vooral in het centrum van Beek en in het centrum van Groesbeek hard gewerkt. De grootste knelpunten in de gemeente zijn in beeld en worden de komende jaren aangepast. De prioriteit voor de kern Breedeweg is hoger geworden.

Buien komen echter op wisselende plaatsen met wisselende intensiteiten voor. In de toekomst kan een zware bui op een onbekende plaats een nu nog onbekend probleem gaan veroorzaken. De komende jaren gaan we meer kennis van het watersysteem vergaren:

- Met moderne rekentechnieken, krachtige computers en eigen meetgegevens gaan we nieuwe modellen voor de Berg en Dalse rioleringsystemen doorrekenen.
- Er is een onderhoudsachterstand in het rioleringsstelsel van Groesbeek Noord. Instortingsgevaar en lekkage in de bodem zijn niet ondenkbaar. Daarom investeren we hier de komende jaren flink in. Het risico is aanvaardbaar, omdat in dit gebied geen sprake is van veel zwaar vrachtverkeer.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

- Project vervangen riolering Stekkenberg is in april gestart. De planning is dat het werk met kerst 2018 gereed is.
- Voor Groesbeek Noord en voor Beek stellen wij een nieuw basis rioleringsplan op volgens de meest moderne technieken. Eind 2018 is dit plan gereed.
- Oplossingen voor de wateroverlast in de Wilgstraat en bij de buurtsuper in Breedeweg zijn concreet. We zijn nu in gesprek met de betrokken grondeigenaren. We hebben mondelinge overeenstemming met Waterschap Rivierenland over de waterafvoer.
- Maatregelen om de wateroverlast uit het Keteldal en Filosofendal in Beek aan te pakken zijn in voorbereiding. De verwachting is dat uitvoering in het 2e kwartaal van 2019 zal zijn.

Stand van zaken Jaarrekening 2018

Projecten

- [Project vervangen riolering Stekkenberg is volgens planning opgeleverd.](#)
- [Het basis rioleringsplan \(BRP\) voor Groesbeek Noord ronden wij naar verwachting in het eerste kwartaal van 2019 af. De softwareontwikkeling die onderdeel uitmaakt van dit plan kost meer tijd dan voorzien.](#)
- [In 2018 is een uitgebreid alternatievenonderzoek gedaan voor de omgeving Wilgstraat en de buurtsuper in de Breedeweg. De verwachting is dat we in het tweede](#)

kwartaal van 2019 met inwoners in gesprek kunnen gaan over de knelpunten en mogelijke oplossingen in samenwerking met het waterschap.

- De maatregelen om de wateroverlast in het Keteldal en Filosofendal in Beek te verminderen zijn nog in voorbereiding. Eind 2018 is een aanvullende studie gestart, waarin ook het riool meegenomen is. Wij verwachten dat deze studie rond de zomer is afgerond.
- In 2018 is de riolering van de Dries (Groesbeek), Kwakkenberglaan (Berg en Dal), Bernardlaan en Beatrixlaan (Berg en Dal), De Pals en Dennenstraat (Millingen aan de Rijn), Ravenberg (Beek) en Hezelstraat (Ooij) vervangen.
- In 2018 in het rioolstelsel onder de Merelstraat (Beek) vervangen door een gescheiden stelsel.

Kleinschalig groot onderhoud

- In 2018 hebben wij vier putten gerenoveerd. Dit was een pilot voorafgaande aan een project dat voor 2019 gepland staat. Dan willen we nog meer putten renoveren.
- Verder zijn diverse pompputten, een duiker (buis onder de weg), leidingen en pompen vervangen (regulier onderhoud).
- 25 kilometer riolering in de Kernen Breedeweg en Berg en Dal is gereinigd en geïnspecteerd.
- De kolken in de gemeente zijn twee keer schoongemaakt. In totaal zo'n 12.000 kolken per keer.
- Het onderhoudscontract voor gemalen is opnieuw aanbesteed.
- Onderhoud en inspectie is uitgevoerd aan alle gemalen en installaties.
- Daarnaast hebben wij vorig jaar alle elektrische installaties NEN 3140 laten beoordelen en op basis hiervan een maatregelplan op laten stellen.

Groen

Wij laten het onderhoud aan ons gemeentelijk groen op hoge A-kwaliteit onderhouden. Dit heeft als voordeel dat de groenperken ook vaker uitgeharkt worden. Daarmee wordt ook het zwerfvuil uit de groenvakken verwijderd. Samen met goed licht van de straatverlichting en vlakke trottoirs zorgt dit voor een fijne woonomgeving.

Als we de groenvakken vernieuwen, planten we niet meer voor de standaard bodembedekkers. We kiezen voor meer gras, want dat is veel goedkoper en ziet er veel verzorgder uit. Ook kiezen we vaker voor vaste planten die meer kleur brengen in het straatbeeld.

Financiën

Voor het onderhoud van het groen hebben we een contract met DAR uit Nijmegen. DAR voert het onderhoud in de zomer uit met 20 medewerkers van het werkbedrijf. In de winter zijn dit 10 medewerkers. Daardoor kost het contract voor groenonderhoud ons extra geld. Onze financiële bijdrage aan het werkbedrijf is hierdoor wel lager. Daarnaast ontvangen we inkomsten uit dividend van de DAR. Zie hiervoor de paragraaf "Verbonden partijen".

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

De groenbestekken zijn aanbesteed en in uitvoering. Het werk wordt conform contracten uitgevoerd. Wij houden toezicht op de uitvoering.

Er zijn ruim 20 medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt actief in het openbaar groen.

Stand van zaken Jaarrekening 2018

Het openbaar groen is in 2018 op A-kwaliteit onderhouden. 2018 was een opvallend droog jaar. Gevolg hiervan is dat we beplanting regelmatig water moesten geven. Desondanks heeft veel beplanting de droogte niet overleefd. Daardoor hebben we in 2018 meer beplanting vervangen dan in andere jaren. In het najaar zijn duizenden planten en bomen extra gepoot om de lege plekken in plantsoenen op te vullen. Zo houden we plantsoenen niet alleen schoon maar ook heel.

Gebouwen en terreinen

Wij voeren planmatig onderhoud uit aan onze gebouwen. Iedere drie jaar voeren we inspecties uit en maken een onderhoudsplanning. Hiermee bepalen we de jaarlijkse toevoeging aan de onderhoudsvoorzieningen. Daadwerkelijk onderhoud voeren wij overigens pas uit na een actuele inspectie. Bij deze inspectie beoordelen wij of het geplande onderhoud echt noodzakelijk is of dat het nog uitgesteld kan worden.

Financiën

Op het gebied van groot onderhoud hebben we de voorziening "Onderhoud gebouwen" gevormd. Het saldo van deze voorzieningen bedraagt per 1 januari 2018 € 1.520.282.

De geraamde toevoeging 2018 bedraagt in totaal € 348.398.

Volgens de planning geven we in 2018 € 245.762 uit voor het onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen en monumenten.

Onze gebouwen onderhouden we sober en doelmatig. Alleen het gemeentehuis onderhouden we nog op hoog kwaliteitsniveau; dit is ook nodig gezien de open en transparante structuur van het gebouw. De kwaliteit van de gebouwen is gemiddeld goed te noemen.

De onderhoudsplanning 2018-2020 stellen we eind 2018 opnieuw vast. Het onderhoudsprogramma vanaf 2018 wijzigt hierdoor licht. De dotaties wijzigen per 2019.

De onderhoudskosten die voor 2018 gepland zijn staan in de volgende tabel.

	2018	Opmerkingen
	Begroot	Werkelijk
Gemeentelijke gebouwen		
Gemeentehuis (Grb)	34.127	67.791
Voormalig gemeentehuis Beek	-	-
Gemeentewerf/kantoor brandweer (Grb)	17.503	35.507
Gemeentewerf (Beek)	-	-
Trouwzaal Zalmkerkje (Mlg)	833	56
Totaal gemeentelijke gebouwen	52.463	103.354
Welzijnsaccommodaties		
Kulturhus den Ienloop (Mlg)	18.512	32.044
De Mallemolen (Grb)	19.730	21.604
Kloosterstraat 7-9 Maddogs/Wilhelmina (Grb)	32.789	5.005
Jeugdsoos/Duivenvereniging (Ooij)	892	227
De Ubburch (Ubb)	48.185	4.245
		Overgedragen aan Havo Notre Dame
Total welzijnsaccommodaties	120.108	63.125
Sportaccommodaties		
Sporthal Heuvelland (Grb)	30.101	5.127
Sportzaal BIGA (Grb)	11.392	5.602
Sporthal De Duffelt (Mlg)	8.511	29.186
Zwembad De Lubert (Grb)	-	35.930
Totaal sportaccommodaties	50.004	75.845
Begraafplaatsen		
Dienstgebouw De Heselenberg (Grb)	4.509	100
Dienstgebouw (Mlg)	-	-
Ontvangstgebouw Heselenberg (Grb)	-	-
Drenkelingenbegraafplaats (Mlg)	18	-
Aula algemene begraafplaats (Mlg)	1.901	67
Totaal begraafplaatsen	6.428	167
Kunstwerken en objecten		
Waco-glider (Grb)	2.500	-
Stadsmuur Kasteelhof (Grb)	8	-
Uitkijkplateau's Romeins waterwerk (BenD)	2.900	-
NH toren (Grb)	344	298
Kunstwerken/monumenten	10.755	12.091
Trafohuis (Ubb)	252	-
Totaal kunstwerken en objecten	16.759	12.389
Totaal onderhoud	245.762	254.880

Ontwikkelingen

- De Kulturhusen Leuth en Kekeerdom zijn nog niet opgenomen in dit overzicht.
- Voormalig gemeentehuis Beek is nog niet definitief verkocht. Tot zolang onderhouden wij het gebouw.
- Voor zwembad “de Lubert” is de afgelopen zeven jaar geen geld meer toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening. Het onderhoud is echter wel doorgegaan. De onderhoudsvoorziening voor dit gebouw is nu bijna leeg. Met ingang van 2018 storten we jaarlijks € 30.000 in de voorziening.

Risico's

Uit de risico-inventarisatie voor de Arbo-wet volgt dat we meer moeten investeren voor veiligheid op bijvoorbeeld daken. De kosten zullen hierdoor geleidelijk oplopen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

In juni gaan we elektrotechnische en werktuigbouwkundige werkzaamheden aanbesteden. Na de aanbesteding maken we een contract voor 3 jaar.

De in de tabel genoemde onderhoudswerkzaamheden zijn in voorbereiding. Het moment van realisatie is lastig in tijd weer te geven.

Stand van zaken Jaarrekening 2018

Uit de hierboven genoemde aanbesteding zijn twee contractpartijen voortgekomen, die de geplande onderhoudswerkzaamheden voor een periode van twee jaar uitvoeren.

Niet voorzien in deze onderhoudswerkzaamheden zijn werkzaamheden aan zwembad “De Lubert”. Door wetwijzigingen en beleid van de overheid, moeten we voor het zwembad extra maatregelen treffen. Deze gaan over de waterkwaliteit (het zelf maken van zwemwater). Tevens moet de draagkracht van de huidige betonvloer rondom het bad worden versterkt.

In 2018 zijn deze maatregelen voorbereid. Voor 2019 staan ze op de agenda voor uitvoering.

In 2018 is dorpshuis De Ubburch overgedragen aan Havo de Notre Dame. Er is dus geen onderhoud gepleegd volgens de onderhoudsplanning. De onderhoudsvoorziening is opgeheven.

In 2018 is de voorziening voor onderhoud gebouwen en terreinen vrij gevallen als gevolg van het ontbreken van de vereisten voor het vormen van een voorziening. In 2019 beoordelen we dat opnieuw en vormen dan weer een voorziening.

Openbare verlichting

In de gemeente Berg en Dal staan ongeveer 5.700 lichtmasten. Daarvan zijn er 2.700 ouder dan 30 jaar. Ongeveer 1.200 lichtmasten zijn vrij nieuw en hebben zuinige lampen.

Door de oude verlichting te vervangen, is:

- het veiliger op straat, want er zijn minder donkere, enge plekken;
- dit goedkoper en beter voor het milieu, want de lampen gebruiken minder stroom;
- het risico op ongelukken kleiner.

In Beek-Ubbergen, Ooij en Leuth is de verlichting nu nog slecht. Er staan te weinig lichtmasten en er zijn veel donkere plekken. Zoals beschreven in het beheerplan Openbare Verlichting zullen we daar in veel wijken oude lichtmasten en lampen vervangen. Tot 2030 willen we 300 masten per jaar vervangen.

Duurzaamheid wordt steeds belangrijker daarom gaan we in 2020 19% minder stroom gebruiken dan in 2013. In 2030 willen we nog maar de helft van de stroom gebruiken. Dat hebben de gemeenten in Nederland samen afgesproken. De oude lampen gebruiken veel stroom, daarom gebruiken we sinds 2013 LED-lampen. Deze gebruiken nog maar 16 Watt.

Financiën

Het vervangen van slechte lichtmasten kost € 256.000 per jaar. Als we in 2030 ook nog de helft van de energie willen besparen dan is het duurder. Dan kost het € 292.132. Omdat dit duurzaam is, kiezen we hiervoor.

Het vervangen van lichtmasten wordt betaald uit de voorziening "Openbare Verlichting". Jaarlijks wordt hier € 292.132 in gestort. We verwachten dat er op 1 januari 2018 nog € 137.000 in de voorziening zit. We zijn van plan om in 2018 € 292.000 uit te geven aan vervangingen.

In de tabel hieronder staat waar we dat gaan doen.

Omschrijving	Bedragen x €1.000	
	Begroot	Werkelijk
- Beek vogelbuurt	80	70
- Herwendaalsehoek e.o. (Grb)	80	-
- Ooij (Loeffen, Prinsen- en Prinsessenbuurt)	100	-
- Herwendaalseweg	32	50
- Millingen aan de Rijn	0	105
- Berg en Dal	0	20
- Lubert Groesbeek	0	15
- Overig	0	27
Totaal	292	287

In het najaar van 2020 bekijken we of de jaarlijkse toevoeging moeten aanpassen voor de jaren 2021 tot 2025.

Ontwikkelingen

Het beheerplan Openbare Verlichting geldt van 2016 tot en met 2020. Hierin staat centraal:

- de Openbare Verlichting duurzaam is, zodat dit jaarlijks minder onderhoud kost en we minder stroom gebruiken;
- we nieuwe en slimme technieken snel gaan gebruiken bij de openbare verlichting.

In de woonwijken staan nu nog hoge en lage masten door elkaar. Hoge masten staan ver uit elkaar. Dat geeft veel schaduw als er ook bomen en auto's staan. Daarom plaatsen we nu lage lichtmasten van 4 meter hoog in de woonwijken. Deze staan dicht bij elkaar. Op deze masten zit een armatuur met LED-lamp die de omgeving goed verlicht. We verwachten dat de nieuwe armaturen langer dan 20 jaar meegaan.

Voor de hoofdwegen kiezen we voor hoge lichtmasten, want deze wegen zijn breder. Het licht van een lage lichtmast komt niet goed aan de overkant van de weg. LED-lampen voor hoge lichtmasten zijn op dit moment nog niet allemaal even goed en erg duur. De verwachting is dat deze in de toekomst beter en goedkoper worden. In de Pannenstraat, Dorpsstraat en Ottenhoffstraat in Groesbeek staan al wel nieuwe hoge masten met LED-lampen.

Hoge masten zijn duur, daarom vervangen we ze niet zomaar. Zijn ze nog sterk genoeg, dan laten we ze nog minstens 10 jaar staan. Daarna testen we ze opnieuw.

Oude lampen maken we eerst op. Vanwege de levensduur vervangen we ze iedere 3 jaar. LED lampen gaan 10 tot 12 jaar mee. Dat is vier keer langer dan oude lampen. De jaarlijkse kosten voor onderhoud en energie worden hiermee lager.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Eind dit jaar is geheel Ubbergen voorzien van LED verlichting. Bewoners zijn hier al over geïnformeerd. In de tweede helft van 2018 start het aanbrengen van LED lampen in de wijk Herwendaal (Groesbeek) en in Beek. Het parkeerterrein "de Lubert" (Groesbeek) is toegevoegd voor 2018.

Stand van zaken Jaarrekening 2018

In 2018 is heel Ubbergen voorzien van LED straatverlichting. Ook is in de wijk Herwendaal (Groesbeek) LED straatverlichting geplaatst.

Ondergrondse en voorbereidende werkzaamheden bij het parkeerterrein "De Lubert" (Groesbeek) zijn uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2019 zullen wij hier de nieuwe LED verlichting op aansluiten.

Het aanbrengen van LED verlichting in een gedeelte van Beek staat voor 2019 op de agenda.

In 2018 is de voorziening voor onderhoud aan openbare verlichting vrij gevallen als gevolg van het ontbreken van de vereisten voor het vormen van een voorziening. In 2019 beoordelen we dat opnieuw en vormen dan weer een voorziening.

Speelruimten

Wij dienen speeltuinen goed te onderhouden. Het risico op ongelukken willen wij zo klein mogelijk houden. Ook moeten wij voldoen aan wet- en regelgeving. Voor speeltoestellen is het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen van toepassing.

Een specialist inspecteert de speeltoestellen één keer per jaar. Daarnaast controleren wij zelf dezelfde speeltoestellen nog drie keer per jaar.

Als er iets kapot is, dan maken we het meteen. Onderhoud van toestellen en valondergronden kosten veel geld, maar wij willen er niet teveel geld aan uitgeven. We noemen dit efficiënt. Onze ervaring is dat speeltoestellen ongeveer 15 jaar gebruikt kunnen worden. Na 15 jaar zien we dat de kwaliteit snel achteruit gaat. Dit leidt tot opmerkingen van de inspecteur en hogere onderhoudskosten.

Wij kiezen er voor om alle speeltoestellen op een plek tegelijk te vervangen. Hierdoor kunnen we met het volledige budget een totaal nieuwe speeltuin maken. Samen met de kinderen uit de buurt maken wij een plan voor de speeltuin. De kinderen mogen dan zelf kiezen welke speeltoestellen ze het leukste vinden.

Op sommige plekken in de gemeente zijn veel speelplekken dicht bij elkaar. Soms kiezen we er dan voor om één speeltuin helemaal weg te halen. Het budget dat voor die speelplek begroot is, gebruiken wij om een andere speeltuin in de buurt groter en leuker te maken. Of we maken een nieuwe speelplek op een plek waar er vraag naar is.

We hebben een vervangingsplan dat gebaseerd is op de leeftijd van de speelplekken. Speeltoestellen worden in principe na 15 jaar vervangen. Een en ander is afhankelijk van materiaal en gebruik. Op basis van de kwaliteit en inspectieresultaten actualiseren wij het onderhouds- en vervangingsplan.

Soms is een speelplek eerder aan vervanging toe doordat toestellen slecht zijn. Dit verwerken wij in de actualisatie van het vervangingsschema. Dit schema leggen wij eens in de drie jaar voor aan het college.

Er zijn ook speelplekken in de gemeente die door de inwoners zelf worden beheerd (bewonersinitiatieven). Denk bijvoorbeeld aan de Speulplek in Ooij of de Torteltu in Beek. Hier werken inwoners samen aan het beheer van de ruimte en worden verschillende activiteiten opgepakt waar men elkaar ontmoet, met elkaar speelt, enzovoorts. De gemeente ondersteunt deze initiatieven waar nodig. Bijvoorbeeld door een structurele subsidie.

De gemeente Berg en Dal kent onderstaand areaal:

Omschrijving	Aantal
Speelplekken	76
Speeltoestellen	± 300
Overige speelvoorzieningen	35

Financiën

Voor het vervangen van de speeltoestellen is een spaarpot gemaakt. Deze noemen we de "voorziening speeltuinen". De geraamde stand hiervan is per 1 januari 2018 € 69.281. Het bedrag dat we jaarlijks toevoegen is € 48.093.

In 2018 vervangen wij speeltoestellen op de volgende plekken:

- Bisschop Hamerplein (Berg en Dal)
- Profetenlaan (Heilig Landstichting)

Risico's

Onderhoud voeren wij direct uit na de inspectie. De inspectie wordt gedaan volgens de eisen in het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen. Hiermee verlagen we de kans op letsel van onze spelende kinderen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

- Voor het Hamerplein (Berg en Dal) is een ontwerp gekozen. Dit hebben kinderen gedaan met verkiezingen. 118 kinderen en het kinderparlement van de school hebben de keuze gemaakt. In juli 2018 zal de nieuwe speeltuin klaar zijn.
- Uit de meest recente inspectie blijkt de speeltuin aan de Profetenlaan (Heilig Landstichting) nog in goede staat te zijn. Daarom is vervanging van toestellen verschoven naar een later tijdstip. Het vervangen van goede toestellen is kapitaalvernietiging.

Stand van zaken Jaarrekening 2018

De speelplek aan het Hamerplein in Berg en Dal is rond de zomervakantie van 2018 aangelegd.

Het vernieuwen van de speelplek aan de Profetenlaan in Heilig Landstichting blijkt nog niet nodig te zijn. Dit blijkt uit inspectie door een extern bedrijf. De toestellen zijn technisch gezien in goede staat. Daarom is het vervangen van deze speelplek uitgesteld.

Daarnaast zijn buurtbewoners aan de Kerkstraat in Groesbeek in overleg over plaatsing van speeltoestellen.

In 2018 is de voorziening voor onderhoud speelruimten vrij gevallen als gevolg van het ontbreken van de vereisten voor het vormen van een voorziening. In 2019 beoordelen we dat opnieuw en vormen dan weer een voorziening.

Financiering

Op grond van het BBV, Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, moeten we een paragraaf financiering opstellen. In deze paragraaf staat hoe wij de risico's op het geld dat we uitlenen en lenen beheersen. De risico's die we moeten beheersen zijn koersrisico's en renterisico's.

Financiering

Financieringsstatuut

In het financieringsstatuut zijn door het college de richtlijnen vastgesteld voor het sturen en beheersen van, het verantwoorden over, en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet)

Met het vaststellen van de financiële verordening heeft de raad de kaders aangegeven voor de inrichting van de financiële functie en de uitgangspunten voor het financieel beleid en het financieel beheer. Er is een relatie gelegd met het financieringsstatuut.

Financieringspositie

De financieringspositie geeft de financieringsbehoefte van de gemeente aan.

<i>Bedragen x € 1.000</i>		
Financieringspositie	31-12-2017	31-12-2018
<u>Financieringsbehoefte</u>		
Totaal vaste activa (a)	84.959	89.949
<u>Financieringsmiddelen</u>		
Reserves en voorzieningen	61.794	59.717
Langlopende leningen	24.014	25.344
Voorziening grondexploitatie	3.866	74
Totaal financieringsmiddelen (b)	89.674	85.135
Financieringspositie (b-a)	4.715	-4.814

Bovenstaande berekening geeft aan dat er in 2018 een financieringstekort is. Dit tekort is grotendeels met kasgeldleningen (kort geld) gefinancierd.

Langlopende leningen

Op 1 januari 2018 is het totaal aan opgenomen geldleningen € 24 miljoen. In 2018 zijn ter financiering van de duurzaamheid leningen met een looptijd van 15 jaar van in totaal € 3.000.000 opgenomen. Het totaalbedrag aan langlopende geldleningen is op 31 december 2018 € 25,3 miljoen.

Liquiditeitenplanning

Op 31 december 2018 was er sprake van een liquiditeitstekort van ongeveer € 8,8 miljoen. Omdat de rente op kort geld (< 1 jaar) in 2018 negatief was is het liquiditeitstekort met kasgeldleningen (kort geld) gefinancierd. In 2018 hebben wij in totaal een bedrag van € 27.500 rente ontvangen over de afgesloten kasgeldleningen.

Zolang deze situatie zich voordoet en we binnen de kasgeldlimiet blijven kan het liquiditeitstekort met kort geld gefinancierd blijven. Stijgt de rente op korte termijn dan maken wij de afweging om een deel van het liquiditeitstekort met een langlopende geldlening te financieren.

Het verloop van de liquiditeiten is sterk afhankelijk van de tijd en de mate waarin de voorgenomen investeringen feitelijk worden gerealiseerd. Per kwartaal brengen we de liquiditeiten in beeld.

Relatiebeheer

De NV Bank voor Nederlandse Gemeenten is de huisbankier van de gemeente.

Dit betekent dat nagenoeg al het gemeentelijk betalingsverkeer via deze bank loopt. Uit oogpunt van doelmatig kasbeheer proberen wij het contante geldverkeer zo veel mogelijk te beperken.

Schatkistbankieren

Per 15 december 2013 is Schatkistbankieren wettelijk verplicht. Dagelijks worden alle overtollige liquiditeiten boven een drempelbedrag afgeroomd en aangehouden in de schatkist bij het Ministerie van Financiën. De drempel is vastgesteld op 0,75% van het jaarlijkse begrotingstotaal, met een minimum van € 250.000. Dit betekent voor ons een drempel van € 621.990 (0,75% van € 82.932.000).

Het doel van de deelname aan schatkistbankieren is om de EMU-schuld van de collectieve sector te verlagen (zie Bijlage EMU-saldo). De decentrale overheden krijgen geen leenfaciliteit bij de schatkist.

Rente

Koersrisico

Het koersrisico is het risico dat de waarde van aandelen of obligaties daalt door koersontwikkelingen. Wij lopen weinig koersrisico, omdat onze gelden zijn uitgezet op vastrentende waarden die niet gevoelig zijn voor koersontwikkelingen.

Renterisico

Er zijn twee normen die aangeven hoe groot het renterisico is.

1. Kasgeldlimiet

Dit is een norm die aangeeft hoeveel geld we mogen lenen voor een periode korter dan een jaar. De kasgeldlimiet voor 2018 bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal (€ 82.932.000) van de gemeente. Volgens deze norm mogen we in 2018 € 7 miljoen lenen. In de Wet financiering decentrale overheden staat dat de kasgeldlimiet gedurende twee achtereenvolgende kwartalen mag worden overschreden.

Wij voldoen in 2018 aan de gestelde norm. De kasgeldlimiet is in 2018 niet overschreden. In onderstaand overzicht is het verloop per kwartaal aangegeven.

2. Renterisiconorm

Deze norm geeft aan dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen van huidige en nieuwe leningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Voor onze gemeente betekent dit dat de aflossingen en de renteherzieningen onder de € 16,5 miljoen moeten blijven.

In 2018 zijn de lasten voor renteherziening en aflossing € 2,4 miljoen. Wij blijven in 2018 dus ruim onder de norm.

Rentebeleid

Zowel de korte als de lange rente is momenteel historisch laag. De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank

(ECB). De ECB heeft in 2018 nog verklaard "dat voor langere tijd de rentes op het huidige niveau zullen blijven".

In de jaarrekening 2018 hebben wij gerekend met een rente percentage van 1,50% voor de reserves en vaste activa. Voor de grondexploitatie zijn we uitgegaan van een rentepercentage van 0,80%.

De commissie BBV adviseert onderstaand schema rentetoerekening uit de notitie rente 2017 op te nemen.

Doelstelling van deze notitie is het bevorderen van een eenduidige handelswijze over rente door gemeenten.

Dit schema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering en het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

	<i>(bedragen x € 1.000)</i>			
	1e kwartaal 2018	2e kwartaal 2018	3e kwartaal 2018	4e kwartaal 2018
1) <u>Toegestane kasgeldlimiet</u>				
- in procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
- in bedragen	7.049	7.049	7.049	7.049
<u>Netto vlottende schuld</u>				
2) Omvang vlottende korte schuld	8.000	9.000	7.000	8.000
3) Vlottende middelen	1.662	4.608	4.113	1.627
4) Totaal netto vlottende schuld (2-3)	6.338	4.392	2.887	6.373
Ruimte+/Overschrijding- (1-4)	711	2.657	4.162	676

De commissie BBV adviseert een schema rentetoerekening op te nemen. Dit schema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering en het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Hieronder vindt u het schema rentetoerekening.

Schema rentetoerekening zonder bespaarde rente

Externe rente korte en lange financiering	689.297
Externe rentebaten	-304.891
	<hr/> 384.406
Af : rente grondexploitatie	-12.826
Af: rente projectfinanciering	0
Saldo door te rekenen externe rente	<hr/> 371.580
Rente eigen vermogen	824.376
Rente voorzieningen contante waarde	102.532
Toe te rekenen rente taakvelden	<hr/> 1.298.488
Werkelijk aan taakvelden toegerekend	1,50% <hr/> 1.274.384
Renteresultaat	-24.104

Staat herkomst en besteding van middelen

De Staat herkomst en besteding van middelen geeft inzicht in de achterliggende bronnen die de ingaande en uitgaande kasstromen veroorzaken.

Operationele activiteiten die bestaan uit transacties die veelal direct leiden tot opbrengsten en kosten.

Investeringsactiviteiten zijn de investeringen in en de desinvesteringen van immateriële, materiële en financiële vaste activa.

Financieringsactiviteiten bestaan uit de activiteiten ter financiering van de operationele en investeringsactiviteiten.

Bedragen x €1.000

Kasstroom uit operationele activiteiten	2018
Saldo programmarekening	373
Afschrijvingen	3.275
Mutatie werkkapitaal:	
- Mutatie voorraden	252
- Mutatie vorderingen	706
- Mutatie kortlopende schulden excl. Bankschulden	1.844
Totaal mutatie werkkapitaal	2.802
Onttrekkingen reserves	-7.031
Toevoegingen reserves	5.979
Onttrekkingen / vrijval voorzieningen	-4.433
Toevoegingen voorzieningen	3.036
Totaal uit operationele activiteiten	4.002
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	
Investerings immateriële vaste activa	-248
Desinvesteringen immateriële vaste activa	-
Investerings materiële vaste activa	-5.553
Desinvesteringen materiële vaste activa (bijdrage derden)	157
Investerings financiële vaste activa	-4.385
Desinvesteringen financiële vaste activa	1.764
Totaal investeringsactiviteiten	-8.265
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	
Opname langlopende geldleningen	3.000
Aflossing langlopende geldleningen	-1.671
Mutatie kasgeldleningen	4.000
Totaal financieringsactiviteiten	5.329
Mutatie geldmiddelen	1.065
De mutatie in geldmiddelen is als volgt te specificeren:	
Liquide middelen ultimo vorig dienstjaar:	-864
Liquide middelen ultimo dienstjaar:	201
Afname liquide middelen	1.065

Bedrijfsvoering

Wij vinden het belangrijk om onze dienstverlening te blijven ontwikkelen. De organisatie van de gemeente krijgt daarom doorlopend aandacht. In deze paragraaf gaan we in op ons beleid rond de bedrijfsvoering. We kijken naar wat er is gedaan om de bedrijfsvoering in 2018 verder te optimaliseren.

Algemeen

We hebben als gemeente ambities opgesteld. Deze ambities bepalen ons doen en laten. We streven naar goede dienstverlening en hier is onze bedrijfsvoering op gericht. In deze paragraaf vertellen we hoe we dit doen. Uiteraard tegen een zo goed mogelijke prijs/kwaliteitsverhouding.

Personeel

'Hier wordt gewerkt'

Medewerkers zijn de succesfactor en het visitekaartje van onze gemeente en organisatie. Wij willen onze inwoners goede diensten leveren. Dat is waar wij voor staan. De 'tevreden inwoner' is daarvoor ons symbool geworden. Wij werken met elkaar aan een organisatie die goede dienstverlening levert en veranderingen aan kan. Om dit te kunnen doen, is ons personeel samen met onze organisatie steeds in ontwikkeling.

De samenstelling van de organisatie

In 2017 zijn er een aantal veranderingen doorgevoerd die invloed hebben gehad op de samenstelling van de organisatie. Zo zijn we van zes naar vijf afdelingen gegaan. Daardoor hebben we een kleiner managementteam gekregen. Ook is de directie teruggesloopt van twee personen naar één persoon. Daarom gaan we in 2018 het functieboek van de organisatie evalueren.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

De ontwikkelingen in de organisatie gaan verder. In 2017 is er onderzoek gedaan naar de lokale toegangspoort (LTP). Naar aanleiding van de evaluatie wordt de afdeling Sociale Zaken en daarmee de LTP gereorganiseerd. Dit is een ingrijpende verandering in de samenstelling van de organisatie. Er is daarom voor gekozen om het functieboek niet in zijn geheel te evalueren in 2018.

Jaarrekening 2018

In 2018 hebben we de interne verzelfstandiging van het Sociaal Team Berg en Dal voorbereid. De structuur van deze afdeling is vastgesteld. In 2018 zijn een manager en twee teamleiders benoemd. Vanaf 1 januari 2019 zijn zij in hun nieuwe rol gestart. In de eerste helft van 2019 wordt het functieboek voor het Sociaal Team vastgesteld. Daarna volgt de plaatsingsprocedure. De Ondernemingsraad is nauw betrokken bij het proces en de medewerkers zijn op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen.

Formatie

Voor 2018 is de geraamde formatie 187 fte*. Dit is ongeveer vijf fte meer dan de raming van 2017. Deze toename komt onder andere door een aantal nieuwe (wettelijke) taken voor onze gemeente, bijvoorbeeld meer privacy en informatiebeveiliging. Ook zijn er nieuwe functies ontstaan doordat we meer aandacht geven aan bepaalde onderwerpen, zoals duurzaamheid en samenwerking in de regio.

* FTE's zijn uren omgerekend naar een volledige arbeidsplaats.

Wij vinden het belangrijk dat de formatie aansluit bij de grootte van onze gemeente. Om dit te controleren is er in 2017 een vergelijkingsonderzoek uitgevoerd. Hierbij is de grootte van het takenpakket en onze formatie vergeleken met vergelijkbare gemeenten. De uitslagen van dit onderzoek zijn eind 2017 gepresenteerd.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

De nieuwe wettelijke taken zorgen voor nieuwe functies. Er wordt onderzocht of samenwerking met buurgemeentes een mogelijkheid is om deze functies in te vullen.

Jaarrekening 2018

Het onderzoek naar potentiële samenwerkingen met buurgemeenten heeft een nieuw samenwerkingsverband opgeleverd. In 2018 zijn de gemeenten Beuningen, Heumen en Berg en Dal (BHBD) gestart met samenwerken. De nieuwe taken op het gebied van privacy wetgeving (AVG) zijn in dit samenwerkingsverband ingevuld.

Flexibele schil

De totale formatie is afgestemd op de omvang van de taken die de gemeente uitvoert. We willen goed in te kunnen spelen op externe ontwikkelingen. Een flexibele organisatie is nodig om niet voortdurend een beroep te hoeven doen op extra (belasting)gelden. Een gedeelte van de formatie (± 15 fte) is daarom flexibel (is de flexibele schil). Hiervan is voor 2018 nog circa 30% beschikbaar. Op deze manier creëren we een moderne organisatie.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Aan het begin van 2018 was nog ongeveer 30% van de flexibele schil beschikbaar. Na de eerste vier maanden is er nog 18% beschikbaar. Dit is inclusief de reservering voor de trainees.

Jaarrekening 2018

In 2018 is de flexibele schil ingezet voor onder andere de interne verzelfstandiging van de Lokale Toegangspoort, de verbetering van de (telefonische) dienstverlening en een trainee voor het mediaonderzoek. Bij de najaarsnota zijn de kosten van de bedrijfsvoering geactualiseerd. Het restant van de flexibele schil is ten gunste gekomen aan het begrotingssaldo.

Resultaat gedreven werken

De samenleving is aan het veranderen. De rol van onze gemeente verandert ook en dat heeft ook invloed op onze medewerkers. Om goed op deze ontwikkelingen in te kunnen spelen werken wij resultaat gedreven. Deze manier van werken zorgt ervoor dat alle medewerkers een betere dienstverlening verzorgen naar onze inwoners. Resultaat gedreven werken is een manier van werken en sturen waarbij:

- het doel helder is;
- de medewerker weet welke resultaten hij of zij moet halen om dat doel te realiseren; en
- het management ruimte en verantwoordelijkheid geeft aan de medewerker om zelf te bepalen hoe dat resultaat tot stand komt. Hierbij maakt de medewerker gebruik van zijn of haar vakmanschap.

We willen een betrouwbare partner zijn voor onze inwoners en bedrijven. Het college maakt daarvoor beleid en formuleert duidelijke doelstellingen. Het college en onze organisatie gaan aan de slag om deze doelstellingen te realiseren voor alle inwoners. Dat betekent concrete resultaten leveren. Hier draagt het resultaat gedreven werken aan bij.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van resultaat gedreven werken.

Jaarrekening 2018

In 2018 heeft er een intern onderzoek plaatsgevonden naar het resultaat gedreven werken. Dit onderzoek laat zien dat de doelstellingen van de organisatie helder zijn. De organisatie-waarden zijn beschreven. Deze organisatiewaarden vormen de basis voor onze manier werken.

“Wij werken resultaat gedreven. We richten ons op wat bereikt moet worden en wat toegevoegde waarde heeft voor de inwoners en organisatie.

Mobiliteitsbeleid

We willen een goede werkgever zijn. Daarvoor werken we in 2018 het mobiliteitsbeleid verder uit. Dit beleid biedt alle medewerkers mogelijkheden om actief met hun loopbaan en ontwikkelkansen aan de slag te gaan. Het hebben van een mobiliteitsbeleid zorgt voor duurzaam inzetbare medewerkers.

De belangrijkste redenen om in te zetten op mobiliteit zijn:

- Een laag percentage aan doorstroom in 2016 en 2017;
- effecten van ontwikkelingen om ons heen, zoals de digitalisering;
- een hoog gemiddeld aantal jaren dienstverband.

De juiste mens op de juiste plek is waar het om draait.

Door gebruik te maken van een mobiliteitsbeleid denken wij dat medewerkers beter in staat zijn om te bepalen of ze nog op de juiste plaats in de organisatie zitten. Als medewerkers op een voor hun betere plek in de organisatie zitten komt dit het werkplezier en de productiviteit ten goede. Ook kan dit een positief effect hebben op de balans tussen werk en privé, wat resulteert in medewerkers die gelukkiger zijn.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Arbeidsmobiliteit (en daarmee loopbaanontwikkeling) is een onderwerp wat steeds belangrijker wordt in de organisatie. We werken het loopbaanbeleid uit. Een opleidingsplan gaat hier onderdeel van uitmaken.

Jaarrekening 2018

In 2018 hebben we het loopbaanbeleid verder uitgewerkt. De uitgangspunten voor het opleidingsplan krijgt een vervolg in 2019.

Gezond en Fit

De scheiding tussen werk en privé wordt steeds kleiner. Om die reden voelen wij ons als werkgever betrokken bij de gezondheid van onze medewerkers. Een andere reden is dat een goede balans tussen werk en privé de kans op gezonde en fitte medewerkers verhoogt. Wanneer wij gezonde medewerkers in dienst hebben zullen zij productiever zijn. Met activiteiten rondom gezond & fit willen we hier aan bijdragen. Het gaat hierbij niet alleen om sportieve activiteiten, maar ook om bewustwording van gezonde voeding en een gezonde leefstijl. Ook dit zal bijdragen aan gezonde en fitte medewerkers.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Gezond en fit heeft in 2018 een goede start gehad. Zo hebben we alle medewerkers de mogelijkheid gegeven om deel te nemen aan een gezondheidscheck en leefstijlonderzoek. Daarnaast organiseren collega's verschillende activiteiten, zoals workshops of het deelnemen aan hardlooppwedstrijden.

Jaarrekening 2018

Het onderwerp blijft actueel en leeft binnen de organisatie. Er zijn op dit moment geen extra ontwikkelingen te noemen.

Natuurlijk verloop

Vanaf 2018 gaan 26 medewerkers binnen vijf jaar met pensioen. Met het vertrek van deze medewerkers ontstaan er vacatures. Bij iedere vacature kijken we of en op welke manier de functie ingevuld moet worden. De komende jaren is kennisoverdracht erg belangrijk. Dit moeten wij doen om bestaande kennis te behouden binnen de organisatie. Op deze manier blijft de kwaliteit van onze dienstverlening richting de burgers op peil.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) adviseert gemeenten maatregelen te treffen tegen het verdwijnen van kennis die oudere medewerkers hebben. Ook is het in de nieuwe cao opnieuw benoemd.

De gemeente Berg en Dal biedt medewerkers boven de 60 jaar de mogelijkheid om gebruik te maken van het generatiepact. Het generatiepact houdt in dat we oudere medewerkers de mogelijkheid geven om minder te gaan werken. Hierdoor ontstaat er ruimte om jonge medewerkers (onder de 30 jaar) aan te nemen. Een extra voordeel is dat oudere medewerkers - totdat ze met pensioen gaan - hun kennis geleidelijk kunnen overdragen aan de jongere medewerkers. Het generatiepact binnen de gemeente Berg en Dal loopt tot 1 januari 2019. In 2018 evalueren we de regeling en beoordelen we of we de regeling voortzetten. Er doen nu 15 medewerkers mee met het generatiepact.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Afgelopen jaar zijn er 3 deelnemers van het generatiepact met pensioen gegaan. Dit jaar starten er 5 nieuwe deelnemers met het generatiepact.

Jaarrekening 2018

Er is een start gemaakt met de evaluatie van het generatiepact. De ervaringen van de medewerkers en de organisatie nemen we hierbij mee. Ook betrekken we de financiële cijfers en de landelijke evaluatie erbij. Deze landelijke evaluatie is uitgevoerd door het A+O (arbeidsmarkt en opleidings-) fonds gemeenten. Op basis van deze informatie geven we een advies. We verwachten dit advies in april 2019. Er maken nu in totaal 19 medewerkers gebruik van het generatiepact.

Diversiteit

'Hier wordt gewerkt!' We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Het personeelsbestand van de organisatie kenmerkt zich door diversiteit. Talenten doen er toe, niet geslacht, leeftijd, herkomst of handicap.

In de hele organisatie maken we ruimte voor werkervaringsplaatsen en banen die onder de banenafpraak vallen. Ook statushouders voorzien wij vaker van een werkervaringsplaats of taalstage. Hierin lopen wij in de regio voorop. Een taalstage is een combinatie tussen oriëntatie op de arbeidsmarkt en ontwikkeling van de Nederlandse taal. Iedereen verdient een kans om aan het werk te zijn en om zijn of haar plaats op de arbeidsmarkt te versterken. Wij vinden als gemeente dat wij een voorbeeld zijn. Onze missie is niet voor niets: "*iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen*". Dit geldt ook voor onze organisatie.

We werken aan verjonging door onder andere stages en traineeships beschikbaar te stellen. Dit heeft als gevolg dat wij soms banen, werkplekken of opdrachten creëren voor stagiairs en trainees.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Vorig jaar en dit jaar hebben we deelgenomen aan het regionale traineeship. Op dit moment voert een trainee de tweede opdracht uit. Omdat dit goed bevalt, is besloten om ook de volgende periode deel te nemen aan het regionale traineeship. Deze volgende periode start begin 2019.

Jaarrekening 2018

In de derde periode hebben we niet deelgenomen aan het regionale traineeship. Reden hiervoor was dat de trainee zich terug trok om haar loopbaan elders te vervolgen. Daardoor hebben wij gekeken naar andere mogelijkheden om jongeren te binden, boeien en behouden voor onze organisatie.

Medewerkersonderzoek

'We doen het samen'. De omgeving vraagt veel van ons als organisatie en onze medewerkers. Hier passen we ons op aan.

- Medewerkers kunnen trainingen volgen.
- Indien nodig stellen we de formatie bij.
- We herschrijven of schrappen procedures en regelingen als dat kan.

In mei 2017 heeft er een medewerkersonderzoek plaatsgevonden. Hiermee is duidelijk geworden hoe het met de organisatie gaat. Er is duidelijk welke zaken goed lopen en welke knelpunten en oplossingen de medewerkers zelf zien. Hiermee zijn we direct aan de slag gegaan. In 2019 willen we een nieuw medewerkersonderzoek houden om te meten of er hogere scores worden gegeven in vergelijking met het onderzoek dat in 2017 is gehouden.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Uit het medewerkersonderzoek is een aantal verbeterpunten naar voren gekomen die men belangrijk vindt. Deze verbeterpunten zijn door 4 werkgroepen opgepakt en uitgewerkt.

Jaarrekening 2018

De werkgroepen zijn in 2018 aan de slag gegaan met de verbeterpunten. Naar aanleiding hiervan hebben we onderzoek laten doen naar het (binnen)klimaat en de schoonmaak. Er is ook extra aandacht gegeven aan het onderwerp flexwerken. Dit krijgt in 2019 zijn vervolg.

Organisatie

Wij willen als organisatie betrouwbaar zijn en service bieden. Hierbij luisteren we goed naar inwoners en ondernemers en bieden we waar nodig maatwerk aan. Onze omgeving verandert steeds. Daarom moeten wij als moderne organisatie ons werk hierop aanpassen.

Regiegemeente

Wij hebben gekozen voor een ontwikkeling richting een regiegemeente. Bij een regiegemeente doen we niet meer al het werk zelf, maar is onze invloed wel zichtbaar. Wij richten ons vooral op het stellen van kaders (ontwikkeling van beleid “in eigen huis”). We voeren de regie op processen en de uitvoering van kerntaken. Uitvoeringstaken laten we steeds meer aan partners over. Sommige taken stoten we af en andere taken voeren we onder de verantwoordelijkheid en regie van de gemeente uit. We controleren hierbij op prijs en kwaliteit. In de afgelopen jaren zijn verschillende mogelijkheden van uitbesteding en regionale samenwerking onderzocht en aangegaan.

- We nemen deel aan de belastingsamenwerking in Beuningen, via het belastingkantoor Munitax.
- De brandweer neemt deel aan de Veiligheidsregio Gelderland Zuid (VRGZ),
- De Wabotaken zijn ondergebracht bij de Omgevingsdienst regio Nijmegen (ODRN).
- In 2016 is de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR) gestart, hieronder valt het Werkbedrijf en de samenwerking op het gebied van ICT (iRvN). Onze medewerkers van het cluster Werk en het cluster ICT zijn per 1 april 2016 in dienst van deze nieuwe organisatie gekomen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Met de gemeentes Heumen en Beuningen werken we samen op het gebied van informatievoorziening en digitale ontwikkeling. We hebben met Heumen en Beuningen een Regionaal Informatie Beleidsplan opgesteld. Mede als gevolg hiervan zijn een Chief Information Security Officer (CISO) en een Information Security Officer (ISO) geworven. De Functionaris Gegevensbescherming (FG) verwachten we op korte termijn aan te kunnen stellen.

Jaarrekening 2018

[De CISO, ISO en FG zijn in 2018 voor de drie gemeenten gestart. Hiermee geven we uitvoering aan de samenwerking op het gebied van informatiebeveiliging en privacy tussen Heumen, Beuningen en Berg en Dal. Verderop in de paragraaf gaan we bij het kopje 'Informatiebeveiliging' uitgebreider in op dit onderwerp.](#)

Administratieve organisatie

De administratieve organisatie gaat over de regels, procedures en werkafspraken van onze organisatie. Die regels zijn er om onze organisatie goed en betrouwbaar te laten functioneren. Dit sluit aan bij onze ambitie “Zichtbaar en betrouwbaar”. Hierbij is ook aandacht voor één van de actiepunten uit het coalitieprogramma 2018-2021, het verminderen en vereenvoudigen van regels (deregulering).

Het accountantskantoor Baker Tilly controleert onze administratieve organisatie en adviseert hierover. Deze adviezen bespreken wij regelmatig in de auditcommissie, dit is één van onze raadscommissies. Op basis van de bevindingen van de accountant maakt het college

jaarlijks een plan op. We stellen een bedrijfsvoeringsagenda op. Hierin geven we aan hoe we omgaan met deze adviezen. De belangrijkste agendapunten voor 2018 blijven de ontwikkelingen in het sociaal domein en vooral de zorg aan volwassenen en jeugdigen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

De nog openstaande aanbevelingen van de accountant volgen we zoveel mogelijk op. De opdracht van de huidige accountant loopt tot en met de jaarrekening 2018. Dit jaar starten we met de aanbesteding voor een nieuwe opdracht met een accountantskantoor.

De interim-controle 2018 vindt plaats in het najaar van 2018. De managementletter die hieruit volgt, bespreken we eind dit jaar met de auditcommissie. Dan bespreken we ook de acties die we hebben genomen om de aanbevelingen en opmerkingen van de accountant op te volgen.

Jaarrekening 2018

Uit de interim controle is gebleken dat we voldoende kunnen steunen op de huidige processen. Aandachtspunten en adviezen vanuit de interim controle hebben we besproken met de auditcommissie. De belangrijkste aandachtspunten hebben betrekking op het sociaal domein en de rechten en verplichtingen van geautomatiseerde systemen. Deze adviezen zijn meegenomen in de bedrijfsvoeringsagenda ter verbetering.

In 2018 heeft de gemeente Berg en Dal 93 procent van de facturen binnen 30 dagen betaald (landelijke norm: 90%). Gemiddeld zijn de facturen binnen 16 dagen betaald. We zijn tevreden met deze score en willen dit minimaal vasthouden. Het kan natuurlijk altijd beter. Om dit te bewaken meten we maandelijks de score van ons betaalgedrag.

Contact centrum Berg en Dal(CCB)

Ontwikkeling CCB

De teams telefonie/receptie en frontoffice van Burgerzaken vormen samen het CCB. Het CCB is de eerste toegang voor inwoners, ondernemers e.d. met hun vragen. Het CCB is in ontwikkeling. Nu nog sturen we veel vragen door in de organisatie. Het is de bedoeling dat het CCB zo veel mogelijk eenvoudige vragen zelf beantwoord. Op deze manier krijgt de inwoner snel antwoord en belasten we de afdelingen niet met eenvoudige vragen.

In 2018 gaan we verder met het inrichten en ontwikkelen van het CCB en het opleiden van de medewerkers. De organisatie gaat de veel voorkomende en eenvoudige producten in beeld brengen en over te dragen aan het CCB. Het is van belang dat informatie over werkprocessen en activiteiten voor alle CCB-medewerkers beschikbaar is. Op deze manier kan het CCB invulling kunnen geven aan de 'eerstelijns' dienstverlening van de gemeente.

Telefonische bereikbaarheid

In 2017 bleek uit onderzoek dat er veel te verbeteren is in de telefonische dienstverlening van de gemeente. In de 2^e helft van 2017 is sterk ingezet op het verbeteren van de bereikbaarheid. Nu blijven we zelf alert op onze bereikbaarheid. Begin 2018 onderzoeken we nogmaals via een extern bureau de bereikbaarheid. Dit doen wij om met de resultaten het niveau van dienstverlening opnieuw een stap hoger te brengen.

Kwaliteit

In het dienstverleningsconcept is het onderzoeken en monitoren van de kwaliteit van de dienstverlening uitgangspunt. Dit gaan we in 2018 onder andere doen via een maandelijks telefonisch kwaliteitsonderzoek.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Kwaliteit

In het dienstverleningsconcept is het onderzoeken en monitoren van de kwaliteit van de dienstverlening uitgangspunt. Dit gaan we in 2018 onder andere doen via een maandelijks telefonisch kwaliteitsonderzoek. Om vast te stellen welke kwaliteit we nastreven en of die wordt gehaald, gaan we in 2018 servicenormen afspreken.

Jaarrekening 2018

Ontwikkeling CCB

In 2018 hebben we ons vooral gericht op het inrichten van het CCB en de ontwikkeling van onze medewerkers. We werken nu met een Klant Contact Systeem dat het centrale informatiepunt is voor het CCB. We zijn in 2018 gestart met het volgen van de terugbel notities en de afhandeling daarvan.

Telefonische bereikbaarheid

De telefonische bereikbaarheid is ook in 2018 onderzocht. De resultaten waren veel beter dan het voorgaande jaar. Toch is er altijd ruimte voor verbetering en daar richten we ons ook op.

Kwaliteit

Sinds het tweede kwartaal 2018 doet een extern bureau maandelijks een telefonisch onderzoek. Ze onderzoeken de klanttevredenheid bij mensen die een afspraak hebben gehad bij Burgerzaken. De resultaten zijn erg positief. Ruim 90% van de ondervraagden is (zeer) tevreden over het contact dat zij hebben gehad met onze gemeente. Dat neemt niet weg dat we blijven streven naar verbetering. Op basis van de resultaten hebben we al kleine aanpassingen gedaan. We gebruiken de resultaten ook voor het opstellen van servicenormen. Dit krijgt in 2019 een vervolg.

Informatievoorziening

Informatiebeveiliging en privacy

De gemeente wil een betrouwbare partner zijn voor inwoners en bedrijven. Wij gaan daarom zorgvuldig om met gegevens van inwoners en organisaties. Dat is ook belangrijk nu we steeds vaker werken met digitale informatie. Digitale informatie is eenvoudig te kopiëren en te verspreiden. Om te voorkomen dat vertrouwelijke informatie in verkeerde handen valt, is aandacht nodig voor de beveiliging van informatie. Daarom zijn er landelijke veiligheidseisen opgesteld, de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Onze gemeente moet aan deze veiligheidseisen voldoen. Ze gaan bijvoorbeeld over de beveiliging van informatiesystemen, maar ook over de toegang tot het gemeentehuis.

Vanaf juli 2017 moeten gemeenten volgens een nieuwe methode jaarlijks verantwoording afleggen over de informatiebeveiliging. Dit doen zij aan de gemeenteraad en aan het Rijk. Deze methode heet ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Het doel van ENSIA is dat beter gecontroleerd kan worden of de gemeente informatiebeveiliging op orde heeft. En om tegelijkertijd de verantwoordingslast voor gemeenten te beperken. De verantwoording richt zich op verschillende normenkaders (BIG, DigiD, BAG, BGT, BRP, PUN en SUWI). De gemeente is al vanaf medio 2017 aan de slag met ENSIA. Onze inzet is dat we blijven voldoen aan de eisen voor deze normenkaders.

De gemeente moet ook aan privacywetgeving voldoen. Er komt een nieuwe privacywet. Deze heet de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en gaat in op 25 mei 2018. Deze wet vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). De wet zal inwoners meer mogelijkheden geven. Bijvoorbeeld om te bepalen welke gegevens de

gemeente namens hen mag gebruiken en op welke wijze. Ook verplicht de wet gemeenten om een Functionaris Gegevensbescherming te benoemen. Deze functionaris gaat toezicht houden op de naleving van de wet door de gemeente. De gemeente moet er voor zorgen dat de werkafspraken en processen op de nieuwe wet voorbereid zijn wanneer deze in werking treedt.

Onze gemeente heeft in mei 2016 een projectorganisatie opgericht om te voldoen aan de wetgeving en richtlijnen voor informatiebeveiliging en privacy. Deze projectorganisatie werkt aan het voldoen aan de BIG, ENSIA en AVG. Er wordt ook gewerkt aan bewustwording bij de medewerkers van onze organisatie. In 2018 zal de projectorganisatie haar werkzaamheden overdragen aan de interne organisatie. Hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld, zodat we onder andere de functie van Chief Information Security Officer (CISO) en de functie van Functionaris Gegevensbescherming (FG) kunnen invullen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Onze gemeente heeft zich in het voorjaar van 2018 voornamelijk gericht op het voldoen aan de verantwoordingsmethode ENSIA en de voorbereiding op de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming). We werken ook continu aan bewustwording bij de medewerkers van onze organisatie. In het voorjaar van 2018 draagt de projectorganisatie voor informatiebeveiliging en privacy haar taken over aan vaste medewerkers die zijn aangesteld door de gemeente. Deze medewerkers gaan hun taken uitvoeren voor de gemeenten Berg en Dal, Heumen en Beuningen. Op deze wijze is er meer kennis en tijd beschikbaar om de taken goed uit te kunnen voeren.

Jaarrekening 2018

In 2018 is er in kaart gebracht in hoeverre Berg en Dal voldoet aan de veiligheidseisen van de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Nu weten we waar de risico's liggen. In 2019 gaan we hier verder mee aan de slag. In het najaar is de verantwoording via de ENSIA ingevuld voor 2018. Deze is op tijd en volledig ingeleverd. Nog niet alle werkafspraken en processen zijn voldoende voorbereid op de nieuwe privacywet. Wel is hier in 2018 een start mee gemaakt. Ook is er doorlopend gewerkt aan interne bewustwording.

Documentaire informatie voorziening (DIV)

Het hebben en het snel kunnen delen van informatie is belangrijk voor onze (interne en externe) dienstverlening. We doen er veel aan om goede informatie beschikbaar te hebben en om deze informatie op een goede manier te beheren en te archiveren. Dat gebeurt nog steeds met analoge én digitale dossiers. Steeds vaker gaat het om digitale informatie.

In de landelijke Archiefregeling staat dat het beheer van het archief moet voldoen aan bepaalde eisen. Bijvoorbeeld dat informatie toegankelijk, vindbaar, uitwisselbaar, authentiek, betrouwbaar, volledig en integer moet zijn. Op dit gebied zijn in 2015 uit een nulmeting een aantal tekortkomingen gesignaleerd. Deze zijn vertaald in een actieplan. In 2018 gaan we verder met het uitvoeren van de actiepunten. Er is dan ook een 'kwaliteitsmedewerker' DIV benoemd die zich volledig kan richten op het inrichten en uitvoeren van een kwaliteitssysteem voor DIV.

Vanaf 2018 zijn alle bouw- en milieuvergunningen (van 1900 tot heden) digitaal beschikbaar en voor iedereen raadpleegbaar via onze website.

We blijven samenwerken met het Regionaal Archief Nijmegen. In 2018 evalueren we deze samenwerking. We betrekken daarbij het gegeven dat in het gemeentekantoor meer archiefruimte beschikbaar komt vanwege digitalisering en vernietiging van analoge dossiers.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Medio 2018 is het beleidsplan 2018-2020 DIV gereed. Daarin staan duidelijk de kaders, de ontwikkelingen en de doelstellingen voor het documentair informatiebeheer binnen de gemeente Berg en Dal. Dit beleidsplan is opgesteld vanuit de dienstverlening aan de inwoner. Ook is hierbij opgelet dat het voldoet aan de wettelijke eisen, zoals de Archiefwet. Er komen steeds meer digitaliseringsverzoeken vanuit de organisaties in de gemeente Berg en Dal. Zij hebben veel papieren archieven, foto's en films. Vaak zitten deze in ordners en soms zelfs in schoenendozen. De organisaties hebben steeds meer de behoefte om hun materiaal digitaal te bewaren en beschikbaar te stellen aan het publiek. Hun vraag is dan ook of de gemeente één platform kan faciliteren om deze historische documenten te digitaliseren, bewaren en te tonen. Inwoners kunnen dan vanuit thuis onze historie bekijken. Dit onderzoeken we in 2018.

Vanaf 2018 zijn alle bouw- en milieuvergunningen (van 1900 tot heden) digitaal beschikbaar en voor iedereen raadpleegbaar via onze website. Ook zijn deze beschikbaar bij de ODRN. Daarmee zetten we een belangrijke stap naar een goede dienstverlening aan de inwoner van Berg en Dal.

Jaarrekening 2018

Het beleidsplan DIV 2018-2020 is in concept klaar. Het beleidsplan is een plan van aanpak en kijkt naar de benodigde middelen en uren, maar heeft ook oog voor de ontwikkeling van de medewerkers. Het plan moeten we nog communiceren, maar we zijn inmiddels wel al met de uitvoering gestart.

De raad heeft het burgerinitiatief Erfgoednet Berg en Dal in 2018 goedgekeurd en het project is van start gegaan.

Daarnaast is het project digitalisering van onze bouw-, bodem en milieuvergunningen bijna afgerond. Een flinke stap voorwaarts in onze dienstverlening. Medewerkers van Munitax, de ODRN en onze gemeente zijn erg tevreden met het resultaat. De publicatie van deze vergunningen op de website vindt plaats in 2019.

Tot slot zijn in 2018 dossiers waarvan de bewaartermijn is verstreken, vernietigd conform de archiefwet.

Gegevensbeheer

De gemeente beheert een aantal belangrijke basisregistraties. In een basisregistratie is een set van gegevens opgenomen, die op een betrouwbare en veilige manier kunnen worden ingezien. Voorbeelden zijn:

- de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG),
- de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT),
- de Basisregistratie Kadaster (BRK)
- het Handelsregister (KvK).

De verschillende basisregistraties zijn onderling gekoppeld. Zo kunnen veranderingen in deze gegevens tussen gemeenten en andere overheidsinstanties in Nederland eenvoudiger worden uitgewisseld. Het koppelen van de basisregistraties heeft langer geduurd dan verwacht. In 2018 gaan we de koppelingen van onze interne systemen verbeteren en het binnengemeentelijk gebruik van de gegevens verder faciliteren.

Met ingang van 1 januari 2018 gaat de Wet BAG veranderen (BAG 2.0). Processen worden meer afgestemd op de BGT en systeemtechnisch vinden er ook een aantal wijzigingen plaats. We moeten werkprocessen hierdoor aanpassen. Naast het gebruik van gegevens zal het stimuleren van "terug melden" verder worden uitgewerkt. Het doel hiervan is kwaliteitsverbetering van de verschillende basisregistraties.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Er is een start gemaakt met de kwaliteitsverbetering van de gebruiksoppervlakten die in de BAG zijn geregistreerd. Dit project voeren we gezamenlijk met belastingkantoor Munitax uit en zullen we begin 2020 afronden. De systeemtechnische veranderingen worden in 2019 doorgevoerd.

Een van de koppelingen die we gaan leggen is tussen de BGT en de applicatie van Openbare Ruimte. Door deze koppeling maken we herhaaldelijk tekenwerk overbodig en borgen we dat iedereen binnen de gemeente uit dezelfde informatiebron werkt.

Jaarrekening 2018

In 2018 is veel gewerkt aan actualisatie van de gegevens in de BGT, ter voorbereiding op de toekomstige koppeling tussen de BGT en GBI (beheersysteem van openbare ruimte).

BAG 2.0 is in werking getreden, uitvoering is slechts gedeeltelijk mogelijk omdat de huidige BAG-applicatie niet volledig geschikt is voor BAG 2.0. Voor zowel de BAG als de BGT maken we gebruik van kwaliteit dashboards. Deze stelt het Kadaster beschikbaar. Op deze manier werken we intensief aan de verbetering van de kwaliteit van beide basisregistraties.

In samenwerking met Munitax zijn we gestart met het project “gebruiksoppervlakte”. Het doel is de gebruiksoppervlakten te herrekenen voor BAG en WOZ. Uitgangspunt hier is de nieuwe systematiek vanuit BAG 2.0. Afronding van dit project is medio 2020.

Daarnaast is in applicatie COO (Civision Operationele Overzichten) de module “InZicht” voor het Sociaal Domein toegevoegd. Hiermee kunnen we actuele managementinformatie vervaardigen.

Tenslotte zijn door de invoering van de AVG in diverse applicaties de autorisatieprofielen aangepast. Het raadplegen van bepaalde (persoons-) informatie is hierdoor begrensd en uitsluitend mogelijk met een daarvoor geschikt autorisatieprofiel.

Digitale dienstverlening

Landelijk is vastgesteld welke diensten gemeenten digitaal kunnen regelen en hoe we dat het beste kunnen aanpakken. Voor gemeenten zijn twee notities beschikbaar: “Overheidsbrede dienstverlening 2020” en “Digitale Agenda 2020”. Wij sluiten zo veel mogelijk aan bij deze landelijke doelstellingen en hanteren een maat die passend is voor Berg en Dal. We volgen de landelijke ontwikkelingen van KING/VNG ‘Samen organiseren’ op de voet. Onze doelstelling is om de informatievoorziening zo veel mogelijk collectief te organiseren in plaats van individueel.

We digitaliseren onze dienstverlening en bedrijfsvoering steeds meer. Ook stimuleren we inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen om gebruik te maken van de digitale mogelijkheden die we bieden. Onze gemeentelijke website is daarbij erg belangrijk. Daarom zorgen we er voor dat de informatie op de website leesbaar, actueel en volledig is.

Door de digitalisering kunnen inwoners steeds vaker zelf bepalen waar en wanneer ze iets willen regelen.

Ook in de komende jaren gaan we verder met het aanbieden en uitbreiden van de digitale diensten via de website. We blijven de digitale formulieren die we al hebben verbeteren. Verder kunt u als inwoner steeds meer informatie vinden op de website mijnoverheid.nl. Dit is uw persoonlijke website voor al uw overheidszaken. De gemeente verstuurt al een aantal brieven digitaal via MijnOverheid. Dit worden er steeds meer. Wie niet mee kan komen met de digitalisering helpen we bij ons aan het loket.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitale dienstverlening.

Jaarrekening 2018

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitale dienstverlening. Bovenstaande tekst is nog van toepassing.

Inkoop en aanbesteding

Wij hebben onze inkoopregels vastgelegd in ons inkoopbeleid. Al onze inkopen en aanbestedingen doen we volgens ons inkoopbeleid. Ons uitgangspunt is dat we inkopen op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding.

Onze inkoopregels passen ook bij een professionele aanpak van de inkoop. Wij willen een betrouwbare opdrachtgever zijn, die leveranciers eerlijke en gelijke kansen biedt. Via ons inkoopbeleid geven we ook aandacht aan:

- lokale werkgelegenheid en economie;
- duurzaamheid;
- het inzetten van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt (social return);
- het verminderen van administratieve rompslomp.

Om onze doelstellingen te halen, gaan wij verder met het ontwikkelen van de 'inkoop-functie'. Het gaat om de volgende onderdelen:

- Het meenemen van onze doelstellingen in de Planning en control cyclus;
- Het verder inrichten en monitoren van een systeem voor contractbeheer;
- Het opstellen en beheren van een aanbestedingskalender;
- Het opstellen en beheren van inkoopjablonen;
- Het ondersteunen van de organisatie met inzet van onze inkoopmedewerker en inkoopadviseur.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2018

De inkoopregels inclusief doelstellingen zijn vertaald in een inkoopstartnotitie. Bij opdrachten boven de € 50.000 moet de inkoper deze startnotitie invullen. Onze inkoopadviseur ondersteunt daarbij.

Voor zover wij kunnen overzien is alles opgenomen in het overzicht "monitoring beleidsuitgangspunten". Wij zoeken ook actief binnen collegevoorstellen naar inkoopstartnotities. Deze werkwijze is niet wenselijk en we moeten kijken hoe we dit het beste vorm kunnen geven.

Het vullen van het contractbeheersysteem is gereed. Het is een proces dat nog extra aandacht nodig heeft zodat het voor iedereen werkzaam wordt.

Jaarrekening 2018

Afgelopen jaar zijn we bezig geweest met het verder inrichten van het systeem voor contractbeheer. Hierdoor is er meer inzicht wanneer contracten aflopen en we nieuwe aanbestedingen moeten starten.

We hebben afgelopen jaar gemerkt dat onze medewerkers de inkoopadviseur steeds beter vinden. Hij is in 2018 bij veel aanbestedingen/ inkooptrajecten betrokken. In 2019 breiden we de rol van inkoopadviseur uit met het aandachtsgebied duurzaamheid.

Verbonden partijen

Wij spreken van een Verbonden partij bij een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), dient de gemeente in de begroting aandacht te besteden aan partijen, waarmee de gemeente een bestuurlijke en financiële band heeft. Er zijn immers bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en risico's, die uit gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen in NV's, stichtingen of verenigingen of andere overeenkomsten kunnen voortvloeien.

Bestuurlijk belang

Onder bestuurlijk belang verstaan we: een zetel in het bestuur van een bestuurlijke participatie of het hebben van stemrecht. Deze zetel of het stemrecht is om het algemeen belang van de gemeente te kunnen uitoefenen.

Financieel belang

Alleen een bestuurlijk belang (zie hierboven) maakt een partij nog geen zogenaamde verbonden partij. Daarvoor is ook een financieel belang vereist. Bijvoorbeeld eigendomsrechten, zoals het bezit van aandelen, maar ook zaken als het verstrekken van geldleningen, het geven van subsidies en het geven van garanties.

Centraal advies

Met de gemeente Nijmegen zijn afspraken gemaakt over de advisering van begroting- en jaarrekeningstukken van de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- GGD Gelderland Zuid
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)
- Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)
- Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN)
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR)

De afdeling stadscontrol van de gemeente Nijmegen adviseert de besturen van de gemeenschappelijke regelingen en de gemeentebesturen. Per gemeente komt een advies ook bij een centrale coördinator. Wij zijn uiteraard vrij om dit advies over te nemen, te wijzigen of te negeren. De bevoegdheid om te beslissen over begroting- en jaarrekeningstukken ligt bij het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling.

Bank Nederlandse gemeenten

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Den Haag
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	Overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang

Openbaar en gemeentelijk belang

BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Visie

De primaire doelstelling van de BNG is uitoefening van het bankbedrijf voor overheden.

Missie en strategie hierbij zijn:

- behoud van een substantieel marktaandeel in de Nederlandse (semi)publieke sector;
- behalen van een redelijk rendement voor aandeelhouders;
- behoud van een excellente kredietwaardigheid.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	169	178	260
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		103.116 aandelen(0,19%)	103.116 (0,19%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		448.600	495.300
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		1.494.830	1.350.410

Toelichting

Gemeente Berg en Dal heeft 103.116 aandelen van de BNG.

Jaarlijks wordt over de winst 25% dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders.

De BNG verstrekt geen begrotingscijfers. Zij moet zich houden aan de regels van de Autoriteit Financiële Markten. Deze regels houden onder andere in dat er geen koersgevoelige informatie wordt verstrekt. Opgenomen zijn daarom de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

De jaarlijkse bijdrage is het ontvangen dividend over 2017.

Ontwikkelingen

Gedurende het begrotingsjaar hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van aandeelhouders in BNG Bank.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Bestuurslid
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.

De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.

Visie

De BVO DRAN is een gemeenschappelijke regeling van de 18 gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen. De BVO DRAN koopt voor de gemeenten het doelgroepenvervoer in (Wmo-, leerlingen-, dagbestedings- en Jeugdwetvervoer) en ziet toe op de uitvoering ervan.

Beleidsvoornemens

De negentien gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland werken samen aan het regionale doelgroepenvervoer. Doelgroepenvervoer is vervoer voor inwoners die geen of niet altijd gebruik kunnen maken van regulier openbaar vervoer. De samenwerkende gemeenten hebben hiervoor de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen opgericht.

De vervoersorganisatie brengt de belangen van de gemeenten samen op het gebied van aanvullend vervoer. Samen werken de gemeenten aan het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken vervoersysteem. Dit vervoer rijdt per 1 september 2016 onder de naam Avan. Het houdt rekening met de mogelijkheden van de reizigers en hun sociale netwerk. En het bedient ook het buitengebied en de kleine kernen, met optimale aansluiting op het reguliere openbaar vervoer.

In de vervoersorganisatie sturen en beheersen de gemeenten samen de uitvoering en ondersteunende processen voor dit aanvullend openbaar vervoer.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-451	-1.025	-990
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		4,5%	4,5%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij			
Omvang vreemd vermogen verbonden partij			

Toelichting

Geen gegevens bekend.

Ontwikkelingen

De BVO DRAN is in september 2016 gestart. Het blijkt dat onze kosten voor het vervoer de afgelopen jaren flink zijn gestegen. Dit heeft te maken met de wijze waarop het vervoer is aanbesteed (kostenverhogende factoren in het bestek) en met een nieuwe verdeling van de kosten over de gemeenten. Die nieuwe verdeling is gekozen omdat de oude verdeling de kosten niet goed toerekende aan de gemeenten. Berg en Dal is een nadeelgemeente en moet veel meer betalen, vooral voor het leerlingenvervoer. Dit leidt ertoe dat we overwegen om (deels) uit de BVO DRAN te stappen, bijvoorbeeld het leerlingenvervoer eruit halen en weer zelf of samen met andere gemeenten gaan inkopen. We gaan dit onderzoeken. Daarnaast bekijkt de BVO DRAN of er op de korte termijn al kostenbesparende maatregelen genomen kunnen worden.

Risico's

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Dar N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Algemene vergadering aandeelhouders
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Verwerking van afval in de regio Nijmegen.

Visie

Samen met andere regiogemeenten is er nu een intensieve samenwerking op het gebied van afvalbeheer. Het is de bedoeling de komende jaren het afvalbeheer verder te verduurzamen en schaalvoordelen te realiseren.

Beleidsvoornemens

De bekende slogan is: "Dar, en 't is weer fris!" Fris is de kernboodschap van de visie, 'Dar houdt de regio fris'. Fris is immers ambitieus en zegt meer dan 'schoon'. Wij vinden die bredere visie noodzakelijk. Fris staat ook voor duurzaam ondernemen. Het staat voor intensieve betrokkenheid van medewerkers, partners en burgers bij alles dat wij doen. Fris betekent dat de regio uitstekende dienstverlening krijgt en dat iedereen begrijpt hoe hij of zij daar een directe rol in speelt. Fris betekent niets minder dan op weg zijn naar de schoonste regio van Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	65	30	11
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		6.234 aandelen (5,67%)	6.234 aandelen (5,67%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		14.042	13.094
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		11.896	13.186

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Door de bundeling van kennis van de uitvoering en afvalbeleid bij DAR versterken we de regionale afvalsamenwerking. Dit geeft een impuls aan het afvalbeleid. Het wordt eenvoudiger om de ambities en gewenste innovaties rondom duurzaam afvalbeheer te realiseren. Innovatie vraagt immers kennis, kennis vraagt schaalgrootte. Een gezamenlijke aanpak kan, mits goed uitgevoerd, ook op een efficiëntere manier gebeuren. Door de grotere schaal (gemeente Nijmegen zorgt voor een verdubbeling van de schaalgrootte) kunnen meer financiële en kwaliteitsvoordelen behaald worden. Ook zijn er synergievoordelen te behalen bij de inzameling. De inzamelroute hoeft immers niet op te houden bij een gemeentegrens.

Voor sommige afvalstromen is er echter eerst wel een zekere harmonisatie nodig in de inzamelmethodiek. Zo is een synergievoordeel behaald bij een regionale infrastructuur van milieustraten. Als aandeelhouder is de gemeente verbonden aan één partij. Dit geeft meer stabiliteit in de begroting en in de communicatie naar de burger. Een nadeel van het aansluiten bij een regionaal afvalbedrijf is een verlies van marktwerking. De regiogemeenten hebben vooraf daarom de eis van marktconforme tarieven neergelegd. De marktconformiteit is gewaarborgd door van DAR een hybride organisatie te maken die met een bepaalde basis aan capaciteit en know how de inzamelactiviteiten rond restafval, gft, plastic+ en papier indien mogelijk aan de markt overlaat. Jaarlijks verantwoord Dar de mate waarin de activiteiten aan de markt worden overgelaten. Dit betekent dat gemeenten de zekerheid hebben dat bij een imperfecte markt de tarieven niet onverwacht zullen stijgen. DAR functioneert immers als tariefplafond. Aan de onderkant kunnen gemeenten binnen de toekomstige DAR wel profiteren van de (incidentele) marktvoordelen zolang deze wel functioneert. Het inzetten van DAR als gezamenlijk regiebedrijf c.q. hybride organisatie geeft regiogemeenten een gezamenlijk instrument in handen om de regionale afvalsamenwerking te intensiveren. Daarmee worden op een meer gestructureerde manier synergie- en efficiencyvoordelen gerealiseerd. Hierbij wordt ook gedacht aan voordelen op andere gebieden zoals sociale werkgelegenheid. Inmiddels voert DAR ook IBOR (Integraal Beheer Openbare Ruimte) -taken uit; in combinatie met inzet van medewerkers van het Werkbedrijf.

Risico's

Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en de gemeenten geven voorschotten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.

De realisatie van een gepland regionaal textielsorteerbedrijf gaat niet door. De sterk schommelende marktontwikkelingen in de textielmarkt maken de ontwikkeling van een dergelijke onderneming een te risicovolle onderneming.

De jaarlijkse bijdrage is het ontvangen dividend over het jaar 2017.

Euregio (Rhein-Waal)

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Kleve
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Euregioraad
Deelnemers	Duitse en Nederlandse gemeenten, regionale overheden

Openbaar en gemeentelijk belang

Stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking in het Nederlands-Duits grensgebied.

Visie

De Euregio Rijn-Waal geldt als pleitbezorger voor de gehele grensregio. Wij zetten ons bij Nederlandse, Duitse en Europese instellingen en organen in voor de belangen van de grensregio, om de grensoverschrijdende toegankelijkheid duurzaam te verbeteren. De belangenbehartiging vindt plaats op alle maatschappelijk relevante gebieden, van economie en infrastructuur tot onderwijs en cultuur.

Daarnaast biedt de Euregio Rijn-Waal ook een platform voor diverse doelgroepen in de regio. Enkele voorbeelden zijn het Euregionale Forum voor Grensoverschrijdende Gezondheidszorg en de Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid. Ook faciliteert de Euregio Rijn-Waal desgewenst grensoverschrijdende ad-hoc werkgroepen rondom diverse actuele thema's.

Beleidsvoornemens

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij circa 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten.

De Euregio Rijn-Waal wil zich nog duidelijker positioneren en onderscheiden als expert op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio Rijn-Waal is vertegenwoordigd in vele netwerken aan beide zijden van de grens en heeft veel expertise in huis om grensoverschrijdende vragen te kunnen beantwoorden. De Euregio Rijn-Waal is niet alleen expert op het gebied van het Europese subsidieprogramma's als INTERREG en Eures, maar is ook het aanspreekpunt voor haar inwoners als het gaat om grensoverschrijdend wonen en werken. De Euregio Rijn-Waal faciliteert actief de netwerken op het gebied van onder andere intergemeentelijke samenwerking, gezondheidszorg en openbare orde en veiligheid. Met haar brede kennis wil de Euregio Rijn-Waal haar leden en stakeholders motiveren grensoverschrijdend actief te worden.

Meer beleidsvoornemens zijn te vinden in de Strategische Agenda 2020 Euregio.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-8	-8	-8
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		Niet bekend	Niet bekend
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		1.315	1.406
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		2.391	2.453

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De versterking van grensoverschrijdende samenwerking geldt voor vele beleidsterreinen zoals economische ontwikkeling, onderwijs en arbeidsmarkt, cultuur en sport, toerisme en recreatie, milieubescherming en afvalverwerking, natuurbehoud en landschapsbeheer en sociale zaken.

Risico's

Risico's van enige omvang zijn niet te verwachten. De Euregio heeft een stabiele en solide financiële positie.

Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

Na de opheffing van de Stadsregio Arnhem – Nijmegen is in de regio Arnhem-Nijmegen de wens blijven bestaan om op een aantal gebieden samen te blijven werken. Dit zijn de gebieden economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. Deze samenwerking is geregeld in een lichte vorm van een gemeenschappelijke regeling: het Gemeenschappelijk Orgaan (GO).

Het GO richt zich op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de Arnhem Nijmegen City Region, in zowel nationaal als internationaal perspectief. Het doel van het GO is om op de gebieden economie, mobiliteit, wonen en duurzaamheid het beleid onderling en met de provincie af te stemmen.

Het GO bestaat uit een Bestuurlijk Overleg (hier nemen over het algemeen de burgemeesters in plaats). Onder dit Bestuurlijk Overleg hangen 4 regionale portefeuillehoudersoverleggen: economie, wonen, duurzaamheid en mobiliteit.

Visie

De Regio Arnhem Nijmegen is een regionaal samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten gericht op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem Nijmegen, in nationaal en internationaal perspectief. De Regio Arnhem Nijmegen is een platform van overleg en afstemming, gericht op de thema's Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit.

Beleidsvoornemens

De Stadsregio Arnhem Nijmegen als WGR+ regio is geliquideerd en functioneert niet meer als regionaal samenwerkingsverband. De gemeenten hechten nog wel waarde aan een vorm van regionale samenwerking op de terreinen Economie, Mobiliteit, Wonen en Duurzaamheid. Voor deze samenwerking is het Gemeenschappelijk Orgaan opgericht. Deze samenwerking moet leiden tot een structureel betere positie van de regio in (inter)nationaal perspectief. Ook moet het leiden tot een intensieve samenwerking met ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en de overheid: de Triple Helix.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-51	-65	-52
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		4,47%	4,47%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		0	0
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in de uitgaven van het gemeenschappelijk orgaan. De bijdrage per inwoner was in 2018 € 1,50. Vanaf 2019 is deze bijdrage € 1,88.

Ontwikkelingen

De ambitie is om te werken aan een steviger profiel van de regio.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	lid algemeen bestuur
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De GGD voert de wettelijke taken uit de Wet Publieke Gezondheid en Jeugdwet uit. Daarnaast voert de GGD-Gelderland Zuid ook andere taken uit bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke opvang en jeugd.

Visie

De kracht en kennis van de GGD ligt in het vormgeven van collectieve en individuele preventie, signalering en behandeling. Zo werkt het team Gezonde wijk van de GGD samen met gemeenten aan het verbeteren van de gezondheid van mensen in de gemeenten en wijken in onze regio. De ambitie is om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen en de zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Dit doen we door te stimuleren dat de gezonde keuze ook de makkelijkere keuze wordt.

Beleidsvoornemens

- In 2019 starten we met het opstellen van een nieuwe meerjarenstrategie 2020-2023.
- GGD voert een radarfunctie in voor de gewijzigde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling die in gaat vanaf 2019.
- Er is een bezuinigingstaakstelling i.v.m. HR21 (functiewaarderingsstelsel) olopend tot € 556.000 in 2021.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.307	-1.543	-1.304
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		5,85%	5,85%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		912	786
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		5.463	4.280

Toelichting

Geen gegevens bekend.

Ontwikkelingen

De GGD heeft eind 2015 de meerjarenstrategie 2016-2019 vastgesteld. Dit heeft geleid tot een zevental verbindende en vernieuwende producten:

1. Goed begin;
2. Gezond ouder worden;
3. Welbevinden op school;
4. Vluchtelingen;
5. infectiepreventie/ antibioticaresistentie;
6. Integrale advisering gezonde leefomgeving;
7. Personen met verward gedrag;

Door deze producten is de GGD integraler gaan werken en is de samenwerking met de netwerkpartners versterkt. Ook zijn er nieuwe netwerkverbanden ontstaan door de nieuwe taken Wmo en jeugdhulp en de kanteling en de wijkgerichte werkwijze met lokale netwerken/sociale teams. De GGD wil met zijn dienstverlening aansluiten bij de veranderende samenleving en de (nieuwe) taken van gemeenten. Om dit mogelijk te maken, investeren en innoveren zij intern en samen met hun ketenpartners op de volgende terreinen:

1. Partner op het gebied van een gezonde jeugd
2. Het organiseren van preventie in het sociaal domein
3. Samenwerken aan sociale veiligheid
4. Betrouwbare bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving

Per 1 januari 2019 geldt de gewijzigde wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Organisaties zijn vanaf dat moment verplicht een afwegingskader op te stellen. Het afwegingskader wordt opgesteld door beroepsorganisaties in overleg met Veilig Thuis. Van Veilig Thuis wordt een actieve rol verwacht in ondersteuning en verbinding met andere beroepsvelden, het aantal meldingen en adviezen zal toenemen alsmede het aantal zaken dat op de radar komt en waarbij Veilig Thuis moet blijven monitoren.

Risico's

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

Grenzland Draisine GMBH

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Kranenburg(Duitsland)
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid toezichtsraad
Deelnemers	Kleve, Kranenburg en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Toeristische exploitatie van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve

Visie

Het exploiteren van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve.

Beleidsvoornemens

Mede in het kader van het project "Zorgeloos op Vakantie" en de ambitie een toegankelijke regio te zijn, worden enkele familie-draisinen geschikt gemaakt voor rolstoelgebruikers. De drie Draisinestations in Groesbeek, Kranenburg en Kleef krijgen een rolstoeloprit. Daarnaast geeft de Grenzland Draisine GmbH in 2018 meer aandacht aan promotie in Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	0	0	0
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		33,33%	33,33%
Resultaat verbonden partij			-9
Omvang eigen vermogen verbonden partij		28	19
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		64	67

Toelichting

Door de gemeente Berg en Dal is in totaal € 40.000 ingelegd. Bij de oprichting € 10.000 en in 2015 een eenmalige exploitatiebijdrage van € 30.000.

Het financieel resultaat en de omvang van het eigen vermogen is gebaseerd op het jaar 2018.

Ontwikkelingen

Geen gegevens bekend

Risico's

Geen gegevens bekend.

Instituut Bijzonder Onderzoek

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Wijchen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Wijchen, Beuningen, Heumen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Opsporing van oneigenlijk gebruik van uitkeringsgelden.

Visie

Behartiging van de gemeenschappelijke belangen op het gebied van de naleving van sociale zekerheidswetgeving. Dit betreft de naleving van de onderhoudsplicht en terugvordering van teveel ontvangen uitkering door (voormalige) uitkeringsgerechtigden, onderhoudsplichtigen en partners van (voormalig) uitkeringsgerechtigden. Een onderzoek tot bijzondere controle op de naleving vindt plaats na een daartoe strekkende opdracht van de deelnemende gemeente aan het Instituut Bijzonder Onderzoek. Het IBO wordt in stand gehouden door de gemeenschappelijke Regeling tussen de gemeente Berg en Dal, Beuningen, Heumen en Wijchen. De gemeente Wijchen fungeert als centrumgemeente.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-59	-71	-74
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		29,54%	29,54%
Resultaat verbonden partij			0
Omvang eigen vermogen verbonden partij		5	2
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		164	179

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in het begrotingstekort.

De bijdrage wordt berekend op basis van het aantal inwoners per 1 januari van het betreffende jaar en het aantal afgewikkelde opdrachten.

Het IBO brengt éénmaal per jaar een voorschot in rekening bij de deelnemende gemeenten. Het IBO kan hierdoor aan haar betalingsverplichtingen voldoen. Als er onvoldoende geld mocht zijn, schiet de gemeente Wijchen voor.

Ontwikkelingen

Handhaven in de sociale zekerheid is een van de voornaamste doelen van het huidige kabinet. Centraal staan een steviger aanpak van fraude in de sociale zekerheid, het betrappen van fraudeurs en het aanpakken van uitbuiting van werknemers. Per 1 januari 2013 is de wetgeving rondom handhaving fors aangescherpt. Dit resulteert in een hardere aanpak van (sociale zekerheid) fraude met daarbij behorende hogere straffen. De straffen bestaan uit een forse boete bij het schenden van de plicht om informatie te verstrekken (een boete die in verhouding staat tot de benadeling of het financiële voordeel) en bij herhaalde fraude gedurende enkele maanden geen uitkering.

Risico's

Door verdeling van het nadelig saldo over de deelnemende gemeenten heeft de gemeenschappelijke regeling geen behoefte aan extra reserves. Voor de gemeente vormt dit wel een risico.

Leisurelands

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	22 Gemeenten en een gemeenschappelijke regeling met recreatiegebieden in Gelderland en Noord Limburg.

Openbaar en gemeentelijk belang

Het in stand houden, optimaliseren en laagdrempelig toegankelijk houden van openbare recreatieplassen.

Visie

Leisurelands heeft de ambitie om in een sterk veranderende wereld en markt verder uit te groeien tot een nog slagvaardiger en toonaangevender recreatiebedrijf. Dat vraagt om een bij de tijd passend aanbod dat afgestemd is op de wensen en eisen van gasten (bezoekers, organisaties) en de op de gebieden gevestigde leisure ondernemers. Daartoe zal het productaanbod kwalitatief en kwantitatief verder worden verbreed en uitgebreid.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

	Bedragen x € 1.000		
	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	0	0	0
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		3.098 aandelen (1,57%)	3.098 aandelen (1,57%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		56.279	57.556
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		20.195	21.679

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017. De gemeente Berg en Dal verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en Leisurelands keert geen dividend uit.

Ontwikkelingen

De kans op maatschappelijk rendement kan worden vergroot als de recreatieplassen van Leisurelands door meer inwoners worden bezocht. Ondermeer door het laagdrempelig houden van deze recreatievoorzieningen. Bij het Wylmeer staat dit onder druk door de terugkerende algenproblematiek.

Risico's

Geen gegevens bekend

Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Dagelijks Bestuur & Algemeen Bestuur
Deelnemers	10 gemeenten in de regio Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

De MARN is een samenwerking tussen een tiental gemeenten in de regio Nijmegen. Deze samenwerking richt zich op het brede terrein van milieu. Door de regionalisering van de Dar en de komst van de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) is het (regionale) belang van MARN op het gebied van projecten voor afval en milieu afgenomen. MARN heeft als gemeenschappelijke regeling nog wel een belangrijke rol om met de regiogemeenten onze belangen in de ARN te behartigen.

Visie

De Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen, afgekort MARN, is een samenwerkingsverband van tien gemeenten in de regio Nijmegen. De MARN ondersteunt de deelnemende gemeenten bij de bescherming van het milieu op de onderwerpen afval, bodem, externe veiligheid, klimaat en energie.

Beleidsvoornemens

MARN heeft zelfstandig geen beleidsvoornemens. In ieder geval wordt uitvoering gegeven aan het aandeelhouderschap van ARN BV. Daarnaast wordt naar wens samenwerking tussen de regiogemeenten gefaciliteerd op de verschillende beleidsterreinen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	31	52	31
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		10,33%	10,33%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		517	11.073
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		2.000	2.000

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De gemeente Berg en Dal maakt samen met 7 regiogemeenten deel uit van de gemeenschappelijke regeling MARN. De MARN is medeaandeelhouder van de afvalenergiecentrale ARN BV te Weurt. Daar wordt het huishoudelijke restafval uit de regio verbrand. Dit levert stroom en warmte op. Ook wordt het huishoudelijk GFT afval bij ARN vergist en gecomposteerd, dit levert biogas, CO2 en compost op.

Naast aandeelhouder is de MARN ook klant van ARN B.V. en heeft in die zin een "afval-aanleveringsovereenkomst" met ARN. In 2015 is door MARN besloten deze overeenkomst met 5 jaar te verlengen, waarbij afgesproken is dat de in 2010 bedongen korting van 25,71% op het verwerkingstarief wordt voortgezet én aanvullend vanaf 2021 een korting van 6% op het tarief zal worden toegepast.

Bovendien is de ARN gevraagd meer inzicht te geven in onder andere de tariefopbouw. De geboden korting beschouwen we dan ook als een minimum en de discussie over het tarief zullen we blijven voeren.

Als afvalverwerker is ARN bezig met de ontwikkeling van een milieuvriendelijke verwerkingsmethode van incontinentiemateriaal.

Met de komst van Dar en ODRN is de personele capaciteit van de gemeenschappelijke regeling gereduceerd, de organisatie is omgebouwd naar een netwerkorganisatie waarbij de deelnemers in onderling overleg capaciteit leveren. De secretariële en administratieve taken zijn uitbesteed aan Dar.

Risico's

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V.. Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting.

Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN.

In onze begroting houden we rekening met € 0.

De jaarlijkse bijdrage is de uitkering van het jaarresultaat over 2017.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren/l.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Dagelijks Bestuur/ Lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar, Wijchen, Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

De MGR heeft twee modules, het Werkbedrijf en IRvN. De gemeente Berg en Dal is deelnemer in beide modules. Het Werkbedrijf voert voor de regiogemeenten de wettelijke re-integratie taken uit op grond van de Participatiewet. Daarnaast voert ze de wettelijke taken uit op grond van de Wet sociale werkvoorziening. De module IRvN voert een aantal ICT-taken uit voor de regiogemeenten.

Visie

In het koersdocument "In een goede relatie geef je elkaar de ruimte" staat een aantal principes gedefinieerd voor regionale samenwerking. Principes die tot stand zijn gekomen na een traject van ruim 2 jaar met raden en colleges:

1. Samenwerking haalt het maximale uit de uitvoering.
2. Samenwerking laat beleid een lokale aangelegenheid.
3. Samenwerking levert geen bestuurlijke drukte op.
4. Samenwerking gaat uit van ontkokering en integraliteit.

Het werkbedrijf en ICT Rijk van Nijmegen staan als modules van de MGR voor de uitdaging vorm te geven aan de eerste twee principes. Het is aan de MGR om invulling te geven aan de laatste twee principes. Dit wordt onder meer gedaan door de platformfunctie, waarmee gesprekken op het niveau van het Rijk van Nijmegen over thema's die meerdere gemeenten aangaan gefaciliteerd kunnen worden. Ook de overige ondersteuning van het bestuur, breder dan alleen voor wat betreft de invulling van de platformfunctie, val onder dit kopje. Hiermee is er aansluiting bij de praktijk, waarin dit ook geen gescheiden taken en werkzaamheden betreft.

Beleidsvoornemens

Met betrekking tot het Werkbedrijf zijn de voornemens:

- Meer arbeidsgehandicapten aan de slag.
- Dienstverlening aan statushouders.
- Invullen wettelijke verplichting beschut Werk Participatiewet.
- Verbeteren samenspel met afdelingen Inkomen.
- De positieve lijn van een stijgende toegevoegde waarde per SW-medewerker wordt doorgezet.
- Verder bouwen aan de keten van loonvormende arbeid.
- Kandidaten die zich ontwikkelen in de niet-loonvormende keten, de stap naar de loonvormende keten te laten zetten. Iemand die door bepaalde omstandigheden niet meer in staat is tot loonvormende arbeid, toe te leiden naar de lokale situatie voor een niet-loonvormende activiteit.

Met betrekking tot de platformfunctie zijn de voornemens:

- Evaluatie van de platformfunctie van de MGR;
- Aanknopingspunten uit de evaluatie benoemen en uitvoeren om op andere wijze de platformfunctie uit te gaan voeren;
- Het thema demografie verdiepen met het oog op regionale samenwerking;
- In samenwerking met de Agendacommissie twee regionale (raads)bijeenkomsten organiseren;
- Verbeteren van de website, zodat de openbare vergaderingen en stukken toegankelijk zijn.

Voor nadere informatie: zie [MGR Regio Rijk van Nijmegen Begroting 2019-2022 en bijstelling 2018](#)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-6.757	-7.184	-7.053
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		10,96%	10,96%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		4.433	6.468
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		19.409	10.377

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Geen gegevens bekend

Risico's

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 6,605 miljoen en het risico op € 2,554 miljoen. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 11%.

Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Beuningen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Beuningen, Heumen, Wijchen, Druten en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Munitax is de uitvoeringsorganisatie van vijf regiogemeenten op het gebied van belastingen. Deze organisatie is ondergebracht bij de centrumgemeente Beuningen, op basis van de wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De taken van Munitax zijn vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling en bestaan uit:

- de heffing en invordering van belastingen;
- de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ);
- het administreren van de relevante vastgoedgegevens;
- het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en aan derden.

Visie

Munitax staat voor kwaliteit en efficiënt werken. Dit merken de deelnemende gemeenten en hun inwoners. We zijn continu bezig met het optimaliseren van onze dienstverlening. Verbetering van (interne) processen, digitalisering en het uitbreiden en delen van onze kennis zijn daarbij essentieel. We zijn transparant naar de inwoners, bedrijven en deelnemende gemeenten. Informeel contact is daarbij erg belangrijk voor ons. Daarom moedigen we persoonlijk, telefonisch contact aan. Want een eenvoudig telefoontje met een van onze specialisten kan veel verhelderen.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-584	-599	-598
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		25,23%	25,23%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		0	0
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen ieder voor hun aandeel bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.

Ontwikkelingen

Geen gegevens bekend

Risico's

Geen gegevens bekend.

Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid algemeen bestuur/Lid dagelijks bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en provincie Gelderland

Openbaar en gemeentelijk belang

De ODRN behartigt de belangen van de deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht.

Het doel van de vorming van de ODRN is het bereiken van een hogere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en door bundeling van deze taken de efficiency te verbeteren.

Alle deelnemende gemeenten hebben hun milieutaken ingebracht (verplichting vanuit het Rijk). De gemeente Berg en Dal, gemeente Nijmegen en de provincie Gelderland hebben ook de uitvoering van de bouwtaken (Wabo-breed) ingebracht.

Visie

De opgedragen taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving zodanig uitvoeren dat deze dienstbaar zijn aan veilige fysieke leefomgeving. Hierbij vindt de uitvoering plaats op kwalitatief goed niveau, efficiënt en met het oog voor de klant. Extra aandacht wordt hierbij gegeven aan de risicovolle (bedrijfs)activiteiten in het kader van het toezicht op risicobedrijven en de vergunningverlening bij complexe bedrijven.

Beleidsvoornemens

Bij uitvoering van de taken gelden, naast wettelijke voorschriften, de beleids -en/of toetsingskaders die worden ingebracht door de partners. Steeds zal worden beoordeeld in hoeverre er verschillen zitten in deze beleidskaders van de partners en zullen voorstellen gedaan worden hoe met deze verschillen om te gaan.

Er loopt een discussie over de cultuurverandering bij de ODRN naar de 'Ja, mits' houding. Deze verandering sluit ook aan bij de transitie die de komende Omgevingswet van ons vraagt.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.796	-1.588	-1.883
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		13,87%	13,87%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		738	1.405
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		3.252	919

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De lokale zichtbaarheid verder uitbreiden, bijvoorbeeld door middel van het Lokale Omgevings Loket en het Omgevingsloket online.

De investering in het management informatiesysteem (WRS) van de laatste jaren betaalt zich uit. Het permanente zicht op de stand binnen het primaire proces maakt dat de ODRN levert wat afgesproken is. Daarmee presenteert het zich als een betrouwbare partner naar de opdrachtgever. Het wetsvoorstel over private kwaliteitsborging en de Omgevingswet (geplande gefaseerde invoering vanaf 2019) zullen effect hebben op de uitvoering van de VTH-taken door de ODRN.

Risico's

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Elst
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

Het vergroten van het toeristisch marktaandeel van de Regio Arnhem Nijmegen.

Visie

De vrijetijdseconomie vormt een belangrijk onderdeel van de economie in de regio Arnhem Nijmegen. Het streven naar economische groei binnen recreatie en toerisme zorgt voor meer bestedingen en werkgelegenheid. Hierdoor ontstaat een kwalitatief goed verblijfsklimaat. Een klimaat dat uitnodigt om te bezoeken, in te wonen en in te werken. RBT KAN heeft de ambitie een belangrijke partner te zijn in deze regionale ontwikkelingen.

Beleidsvoornemens

De missie van RBT KAN is het in gang zetten en beschikbaar stellen van een collectieve marketingaanpak die ingezet kan worden om duurzame groei te realiseren in de vrijetijdseconomie van de regio Arnhem Nijmegen. Daarvoor werkt RBT KAN intensief samen met een grote hoeveelheid aan partners binnen en buiten de regio. We intensiveren in 2019 de samenwerking met de provincie. Hun recente koersnotitie biedt daartoe kansen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-46	-46	-47
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		Niet bekend	Niet bekend
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij			
Omvang vreemd vermogen verbonden partij			

Toelichting

De gemeentelijke bijdrage is bepaald op basis van het aantal inwoners.
De bijdrage per inwoner bedraagt € 1,34.

Ontwikkelingen

Samen met het Veluws Bureau voor Toerisme (VBT) heeft RBT/KAN Regiomarketing Gelderland opgericht voor de toeristische marketing van beide regio's.
In september 2016 is de strategische marketingvisie 2017-2020 gepresenteerd.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Veiligheidsregio Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Algemeen bestuur
Deelnemers	Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.

Openbaar en gemeentelijk belang

De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.

Visie

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid opereert in een samenleving die zich kenmerkt door snelle technologische en infrastructurele ontwikkelingen, een toenemende invloed van de media, individualisering, economische en demografische veranderingen en groter wordende veiligheidsrisico's. De veiligheidsregio signaleert deze maatschappelijke ontwikkelingen, speelt hier alert en proactief op in en stemt haar beleid en taakuitvoering hierop af.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zorgt voor een snelle en goede geneeskundige hulpverlening en brandweerbijstand aan de inwoners van de regio.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is leidend op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zij neemt initiatief en zorgt voor coördinatie tussen gemeenten en alle betrokken organisaties op dit gebied. Zij levert meerwaarde door kwalitatief goede producten, bindend vermogen, betrouwbaarheid en een open communicatie.

Door opleiding, oefening en training, maar ook door het vergroten van het lerend vermogen en professionalisering van de informatievoorziening, zorgt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid voor een optimale voorbereiding op grootschalige incidenten, rampen en crises.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is een expert in het inschatten van veiligheidsrisico's en het voorkomen van onveilige situaties. Deze rol vervult zij via een krachtig netwerk, een proactieve en alerte houding en gevraagde en ongevraagde adviezen van hoogwaardig niveau.

Een focus op vernieuwen, verbeteren en professionele ontwikkeling maakt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid tot een vanzelfsprekende en leidende partner in veiligheid.

Beleidsvoornemens

Overkoepelend voor alle ambities voor de komende vier jaar is het begrip 'integraliteit': het vinden van samenhang en bundelen van krachten binnen en buiten de organisatie

Het beleidsplan is opgebouwd volgens een aantal regionale en landelijke ontwikkelingen die zijn geclusterd tot vier thema's: informatiemanagement, communicatie, risicogerichtheid en zelfredzaamheid en burgerparticipatie.

Tevens richt het beleidsplan de aandacht op de belangrijkste risico's in Gelderland-Zuid die zijn genoemd in het regionaal risicoprofiel. Deze zijn in het beleidsplan weggezet als jaarthema's. Doel van een jaarthema is om een belangrijk risico in de volle breedte te bekijken en te onderzoeken.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	-1.974	-2.145	-2.134
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		5,75%	5,75%
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		5.732	4.030
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		75.301	66.214

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De programmabegroting 2017 van de VRGZ is opgesteld volgens de indeling van het Regionaal Beleidsplan 2016-2019. In dit plan zijn de bestuurlijke ambities voor de komende jaren verwoord. Eens in de 4 jaar stelt de Veiligheidsregio zo'n regionaal beleidsplan vast, met betrokkenheid van alle relevante partners. In 2019 zal worden gewerkt aan de totstandkoming van het Regionaal Beleidsplan 2020-2023.

Risico's

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

Vitens N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde in Algemene Vergadering van Aandeelhouders
Deelnemers	Gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied van Vitens

Openbaar en gemeentelijk belang

Het voorzien in schoon en veilig drinkwater.

Visie

Vitens wil water voor mensen laten werken.

Door te zorgen voor een voortreffelijke dienstverlening, handige producten en diensten en betrouwbare informatieverstrekking. Daarom zoekt Vitens voortdurend naar verbeteringen. Waar iedereen zijn voordeel mee kan doen. De klant, het milieu, de economie en de maatschappij. Daarom gaat Vitens de dialoog aan over de rol van drinkwater, over thema's als duurzaamheid en innovatie, zowel nationaal als internationaal.

Waardevol water voor nu en in de toekomst. Dat is hun missie.

Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich ook actief in om onze kostbare drinkwaterbronnen te beschermen.

Beleidsvoornemens

Geen gegevens bekend

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal aan verbonden partij	44	32	44
		Begin boekjaar 2018	Eind boekjaar 2018
Aandeel belang gemeente in verbonden partij (%)		13.352 gewone aandelen (0,23%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)
Resultaat verbonden partij			
Omvang eigen vermogen verbonden partij		489.100	533.700
Omvang vreemd vermogen verbonden partij		1.249.200	1.194.399

Toelichting

Financieel resultaat en omvang eigen- en vreemd vermogen op basis van jaarverantwoording 2017.

Ontwikkelingen

Vitens wil vooruitlopen op de volgende ontwikkelingen:

- toenemende mate transparantie en verantwoording richting burgers en gemeenten;
- zichtbaar maken hoe de kwaliteit van drinkwater hoog wordt gehouden;
- uitspraak doen in het debat over bescherming waterbronnen;
- leveren van hoge flexibiliteit en service;
- meer online-dienstverlening.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Grondbeleid

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) staat in artikel 9.2 dat de paragraaf grondbeleid een verplicht onderdeel vormt van de begroting. De paragraaf grondbeleid moet ten minste ingaan op (artikel 16 van het BBV):

1. Een visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. Een onderbouwing van de geraamde winstneming;
5. De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Visie op en wijze van het grondbeleid

De Wet op de ruimtelijke ordening verplicht de gemeente om haar ruimtelijk beleid vast te leggen in een structuurvisie. Ondanks de herindeling per 1 januari 2015 blijven de visies ten aanzien van de kernen geldig. Er is na 2015 nog geen nieuwe gemeentelijke structuurvisie opgesteld. In onderstaande tabel volgt een korte toelichting op de ruimtelijke visie voor de drie voormalige gemeenten.

Visie	Toelichting
Millingen aan de Rijn	De gemeenteraad van Millingen aan de Rijn heeft op 29 januari 2013 de Structuurvisie Millingen aan de Rijn 2025 "Millingen is het Waard" vastgesteld. De gemeente legt in de structuurvisie, de hoofdlijnen vast van het ruimtelijk beleid tot 2025. Ook benoemen zij de manier waarop zij dit wil bereiken. Aan de structuurvisie is een uitvoeringsprogramma gekoppeld. De gemeenteraad heeft een strategische visie vastgesteld. Dit is een aanvulling op de structuurvisie. De strategische visie bestaat uit 10 punten die de bevolking het meest belangrijk vindt voor de toekomst van Millingen aan de Rijn.
Ubbergen	De gemeenteraad van Ubbergen heeft op 6 oktober 2011 de structuurvisie "Buitengewoon Ubbergen 2020" vastgesteld. De structuurvisie geeft het ruimtelijk beleid voor een periode van 10 jaar weer.
Groesbeek	De gemeenteraad van Groesbeek heeft op 21 juni 2012 de Strategische Visie Groesbeek 2025 vastgesteld. De gemeente schetst hiermee de koers van de gemeente richting het jaar 2025. Deze koers is integraal, gemeentebreed en vraagt om een nadere ruimtelijke concretisering in de vorm van een structuurvisie. De gemeenteraad van Groesbeek heeft op 27 juni 2013 dan ook de Structuurvisie Groesbeek 2025 vastgesteld. Het gemeentebestuur schetst met deze structuurvisie de strategie en kaders op hoofdlijnen voor de ruimtelijke ontwikkeling van Groesbeek. De structuurvisie zelf volgt in haar opbouw de pijlers uit de strategische visie.

Visie in relatie tot de begroting – Programma 3 Onze gemeente

Het grondbeleid is onderdeel van programma 3 – Onze gemeente. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

Economie en werkgelegenheid

In de afgelopen periode hebben de 18 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen – allen vertegenwoordigd in het Portefeuillehoudersoverleg Economie – samen met de provincie Gelderland gewerkt aan de totstandkoming van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Dit RPW is 6 februari 2018 vastgesteld door de Gedeputeerde Staten. Doel van het RPW is ruimte te maken voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. Dit doet het RPW door te zorgen voor evenwicht tussen vraag en aanbod van werklocaties (detailhandel, bedrijventerreinen en kantoorlocaties).

In het RPW staat dat onze gemeente haar bedrijventerrein nog kan uitbreiden. In januari 2018 heeft het college besloten bedrijventerrein Hulsbeek fase 1 weer in ontwikkeling te nemen. De markt is duidelijk aangetrokken en de verkoop van de kavels op De Mies gaat goed. De Hulsbeek fase 1 bedraagt ongeveer 1,8 hectare. Er moet nog wel een bestemmingsplanwijziging plaatsvinden. Daarvoor moeten we de ladder voor duurzame verstedelijking doorlopen.

Wonen

Onze ambitie is een gevarieerd aanbod van duurzame, betaalbare en levensloopbestendige woningen. In 2016 is een woningmarktonderzoek uitgevoerd, op basis waarvan in 2017 een uitvoeringsprogramma (woonagenda) is vastgesteld. Ook zijn de mogelijke gevolgen voor de projecten inzichtelijk gemaakt. In 2018 is in de regio Nijmegen en omstreken een nieuwe Subregionale Woonagenda opgesteld. Deze agenda geldt voor de periode 2017-2027 en is gebaseerd op de nieuwste bevolkingsprognoses. Hierin staat dat de woningbouw mogelijkheden voor de regiogemeenten groter worden. We kiezen voor inbreiding en voor versnelling van de nieuwbouwopgave in de eerste 5 jaren. Het huidige woningbouwprogramma is voldoende om te voorzien in de woningbouwbehoefte voor de komende 6 tot 8 jaar. Ook voorzien we dat er nog bestaande gebouwen vrijkomen voor een eventuele woningbouwlocatie. In ieder geval is duidelijk dat er geen nieuwe gronden voor planontwikkeling nodig zijn, naast de al bekende locaties.

Grondzaken

Doelstelling is het opzetten van actuele beleidskaders en een administratie. Deze zijn nodig om gepast te kunnen handelen bij vastgoed - en grondtransacties in het algemeen en bij verboden situaties in het bijzonder. In 2015 is begonnen met een inventarisatie voor de opzet van een eigendomsadministratie (vastgoed- en grondregistratiesysteem). Dit is inmiddels afgerond. Alle contracten zijn nu digitaal beschikbaar.

Nota grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken op het terrein van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, recreatie en natuur. Het grondbeleid is geen doel op zich, maar dienstbaar aan de hiervoor benoemde beleidsvelden. De wijze waarop we deze doelstellingen willen bereiken, is vastgelegd in de Nota grondbeleid.

Het grondbeleid van de gemeente Berg en Dal is verantwoord in de Nota grondbeleid gemeente Berg en Dal 2017. De gemeenteraad heeft deze nota op 13 juli 2017 vastgesteld. De raad geeft hierin de kaders aan waarbinnen het college en de ambtelijke organisatie het grondbeleid moeten uitvoeren.

De raad kiest in de nota voor een overwegend faciliterend beleid. De redenen hiervoor zijn beperken van het risico, de beperkte grondpositie en het ontbreken van middelen. Hierdoor komen grondverwerving en zelfstandige gronduitgifte niet vaak voor.

Grondprijzen gemeente Berg en Dal

Het College heeft in de vergadering van 22 januari 2019 de nota grondprijzen voor 2019 vastgesteld. De grondprijzen voor de lopende grondexploitaties herzien we middels een indexering. De grondprijzen passen we eens in de vijf jaar aan. Dit doen we zelf of het gebeurt door een externe deskundige. Bij de uitgifte van nieuwe (bedrijfs)kavels (voor nog te openen grondexploitaties) geldt dat we de grondprijs bepalen op basis van een externe taxatie.

Prognose te verwachten resultaat

Algemeen

De raad van gemeente Berg en Dal heeft op donderdag 5 juli 2018 de geactualiseerde grondexploitaties op peildatum 1 januari 2018 vastgesteld als financieel kader (Zaaknummer Z-18-66226 en documentnummer VB/Raad/18 /00650). Deze grondexploitaties op peildatum 1 januari 2018 zijn, voor de jaarrekening 2018, geactualiseerd naar peildatum 1 januari 2019. Vaststelling van de geactualiseerde grondexploitaties op peildatum 1 januari 2019 door de raad vindt op donderdag 4 juli 2019 plaats. De prognoses van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties zijn hierop gebaseerd.

Bouwgrond In Exploitatie

Het complex Bouwgrond In Exploitatie verantwoorden we op de balans onder vlottende activa ("voorraad gronden onderhanden werken"). Het gaat hier om projecten waarvoor door de raad kaders zijn vastgesteld, waaronder het financieel kader. Voor elk project heeft de raad een grondexploitatiebegroting vastgesteld. Hierbij is sprake van actief grondbeleid waarbij de gemeente een risico loopt, door zelf grond aan te kopen, deze bouw – en woonrijp te maken en vervolgens weer te verkopen. De gemeentelijke kosten dekken we door het verkopen van bouwrijpe gronden.

In het volgende overzicht staan de negen grondexploitaties inclusief beoogde einddatum en bijgestelde einddatum (zoals verwerkt in de geactualiseerde grondexploitatie op peildatum 1 januari 2019):

Bouwgrond in Exploitatie	Peildatum 01.01.2018 prognose einddatum	Peildatum 01.01.2019 prognose einddatum
Bedrijventerrein Mies	31.12.2021	Verschoven naar 31.12.2020
Dorpsstraat Mariendaal	31.12.2018	Conform prognose afgesloten
Spoorlaan	31.12.2019	Afgesloten
Kloosterpad West	31.12.2022	Verschoven naar 31.12.2021
Markt	31.12.2020	Afgesloten
Openbare ruimte	31.12.2018	Conform prognose afgesloten
Drulsebeek	31.12.2019	Ongewijzigd
Bouwkamp	31.12.2018	Opgeschoven naar 31.12.2019
Pastoor van Tielstraat	31.12.2019	Opgeschoven naar 31.12.2020

Uit het overzicht volgt dat er vier van de negen grondexploitaties per 31 december 2018 zijn afgesloten. Alle vier afgesloten grondexploitaties maakten onderdeel uit van het Centrumplan in Groesbeek. De grondexploitaties voor Dorpsstraat Mariëndaal en de Openbare Ruimte (o.a. herinrichting Dorpsstraat) zijn conform prognose afgesloten. De grondexploitaties voor de Spoorlaan en de Markt zijn eerder afgesloten dan op peildatum 1 januari 2018 voorzien. Hieronder volgt een korte motivatie voor de keuze om beide laatstgenoemde grondexploitaties af te sluiten.

Op grond van zowel het Eiffel-rapport naar het project Spoorlaan als het onderzoek van DTNP naar het functioneren van het centrum is een nieuwe projectopdracht vastgesteld. Deze bevat onderdelen die niet waren opgenomen in het oorspronkelijke centrumplan en de daaruit voortvloeiende deexploitaties. Dit zijn het haalbaarheidsonderzoek naar verplaatsing van de Mallemolen en het verkeersonderzoek. Er is dus sprake van een heel ander project en het college wil niet de suggestie wekken dat de nu afgesloten deexploitaties dekkend waren voor het nieuwe project. Ook zijn in 2018 alle in de grondexploitatie verwachte opbrengsten (verkoop bouwrijpe grond en subsidies) voor beide projecten gerealiseerd.

Op het moment dat uit het onderzoek volgt dat verplaatsing van sociaal-culturele functies naar het centrum haalbaar is, bestaat opnieuw de mogelijkheid om een nieuwe grondexploitatie te openen of een investeringskrediet in de begroting op te nemen. Hierin kunnen we dan ook de herinrichting van het gebied rondom de Markt en de Spoorlaan opnemen. Voor kosten die tussentijds voor het project worden gemaakt, volgt een voorstel voor een voorbereidingskrediet.

Met het afsluiten van beide grondexploitaties zetten we een streep door het verleden. Voor deze exploitaties was een flink tekort voorzien. Hiervoor hebben we ook een voorziening gevormd. Die voorziening kan nu voor dit gedeelte vrij vallen. Maar dat bedrag is nog wel nodig om de toekomstige werkzaamheden uit te kunnen voeren. Hiervoor komt zoals eerder aangegeven een nieuw voorstel.

We kunnen met ingang van 1 januari 2019 starten met een schone lei met één van de laatste projecten (naast Kloosterpad West) in het centrum van Groesbeek.

De financiële afwikkeling van de vier grondexploitaties (boekwaarden versus getroffen voorzieningen voor het afdekken van het tekort) heeft per 31 december 2018 plaatsgevonden.

Project	Boekwaarde		Mutatie 2018			Boekwaarde
	Per 31.12.2017	Regulier	Tussentijds winst	Afsluiten	Totaal	Per 31.12.2018
Bedrijventerrein Mies	-1.620	576	-12	0	564	-1.056
Dorpsstraat Mariendaal	-2.164	96	0	2.069	2.164	0
Spoorlaan	-1.107	-145	0	1.252	1.107	0
Kloosterpad West	-476	-4	0	0	-4	-480
Markt	329	-4	0	-325	-329	0
Openbare ruimte	-265	15	0	250	265	0
Drulsebeek	-9	64	0		64	55
Bouwkamp	-162	227	-9	0	218	56
Pastoor van Tielstraat	0	-4	0	0	-4	-4
Totaal	-5.474	821	-21	3.246	4.045	-1.429

Uit het overzicht volgt dat de boekwaarde per saldo uitkomt op € 1.429.000 negatief per 31 december 2018. Naast de reguliere mutaties in 2018 (gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2018) is tussentijds voor een bedrag van € 21.146 winst genomen op basis van het principe "Percentage Of Completion" voor bedrijventerrein Mies en Bouwkamp. Daarnaast zijn vier grondexploitaties afgesloten ter grootte van € 3.246.000 per 31 december 2018. Voor de vier afgesloten grondexploitaties was een voorziening getroffen ter grootte van het verwachte tekort op peildatum 1 januari 2018. Na het salderen van de boekwaarde per 31 december 2018 en de getroffen voorzieningen ontstaat het volgende beeld (in 2018 ontstaat een voordeel):

Project	Boekwaarde	Voorziening	Effect
Dorpsstraat Mariendaal	-2.069	2.082	14
Spoorlaan	-1.252	1.314	62
Markt	325	160	485
Openbare ruimte	-250	250	0
Totaal	-3.246	3.806	561

In onderstaande tabel staan de resultaten van de doorlopende grondexploitaties, verantwoord in het complex Bouwgrond In Exploitatie, op peildatum 1 januari 2019 weergegeven:

Project	Gerealiseerd	Nog te realiseren na 01.01.2019		Eindwaarde	Einddatum
	per 31.12.2018	Kosten	Opbrengsten	Saldo	
	A	B	C	D = B + C	E = A + D
Bedrijventerrein Mies	-1.056	-71	1.317	1.245	189 31.12.2020
Kloosterpad West	-480	-74	480	406	-74 31.12.2021
Drulsebeek	55	-55	0	-54	1 31.12.2019
Bouwkamp	56	-34	0	-33	23 31.12.2019
Pastoor van Tielstraat	-4	-13	18	4	0 31.12.2020
Totaal	-1.429	-247	1.815	1.568	

In het Besluit Begroting en Verantwoording is aangegeven dat het treffen van een afboeking of een voorziening direct gebeurt bij een verwacht verlies ter grootte van dit volledige verlies. Als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, dan moeten die worden gepresenteerd als een waarde correctie op de post bouwgrond in exploitatie. De grondexploitatie voor Kloosterpad West kent een tekort en daarvoor is dan ook een voorziening getroffen. Onderstaande tabel geeft het saldo voorraad gronden onderhanden werken op peildatum 1 januari 2019 weer:

Project	Boekwaarde	Voorziening	Saldo voorraad gronden
	per 31.12.2018	per 31.12.2018	per 31.12.2018
Bedrijventerrein Mies	-1.056	0	-1.056
Kloosterpad West	-480	74	-406
Drulsebeek	55	0	55
Bouwkamp	56	0	56
Pastoor van Tielstraat	-4	0	-4
Totaal	-1.429	74	-1.356

In totaal is een voorziening voor het tekort op de grondexploitaties getroffen van € 74.000 per 31 december 2018. Dat leidt tot een saldo onderhanden werken van € 1.356.000 negatief per 31 december 2018.

Per project zoals verantwoord in het complex Bouwgrond In Exploitatie volgt een korte toelichting.

Bedrijventerrein Mies (Groesbeek)

Alle te ontwikkelen gronden zijn in eigendom van de gemeente en er is dan ook sprake van een actieve grondpolitiek waarbij de gemeente risicodragend is. De geactualiseerde grondexploitatie kent op 1 januari 2019 een overschot. Op 1 januari 2019 is nog een voorraad van 13.225 m² aan bouwrijpe grond beschikbaar, waarvoor geldt dat op nagenoeg alle percelen een optie (tot koop) is gevestigd.

Kloosterpad West (Groesbeek)

Voor de ontwikkeling van de locatie is een principe overeenstemming met Projectontwikkeling Kaal uit Groesbeek. Deze loopt nog tot 2020. In de grondexploitatie houden we rekening met de verkoop van bouwrijpe grond ten behoeve van woningbouw. De planvorming is in 2018 opgepakt en de verwachting is dat dit in 2019 resulteert in een bouwplan voor de locatie. Het risico bestaat dat het uiteindelijk te ontwikkelen programma afwijkt van hetgeen voorzien is. Deze mogelijke aanpassing heeft een negatief effect op de grondwaarde (verkoop bouwrijpe grond), waardoor het resultaat van de grondexploitatie verder onder druk komt te staan. Het risico is meegenomen in de risicoregister onder de noemer "grondexploitatie".

Druise Beek (Groesbeek)

Voor de ontwikkeling van het voormalige sportpark is een overeenkomst gesloten met Oosterpoort. Het plan voorziet in de bouw van huur- en koopwoningen. Alle gronden zijn inmiddels verkocht en de gemeente moet alleen nog een klein deel van het plangebied (rondom de appartementen) woonrijp maken. Naar verwachting kunnen we de grondexploitatie eind 2019 afsluiten.

Bouwkamp (Ooij)

Op het bedrijventerrein was op 1 januari 2018 nog een laatste bouwkaavel beschikbaar. In 2018 is de bouwkaavel verkocht en daarmee zijn alle gronden uitgegeven. De gemeente moet alleen nog het plangebied woonrijp maken en naar verwachting kunnen we ook deze grondexploitatie eind 2019 afsluiten.

Pastoor van Tielstraat (Leuth)

Het oorspronkelijk plan betreft de sloop van 20 huurwoningen en de bouw van maximaal 37 nieuwe woningen (waarvan 19 betaalbaar en 18 duur). Voormalig gemeente Ubbergen heeft een realisatie-overeenkomst met Oosterpoort gesloten. Het plangebied is door Oosterpoort bouwrijp gemaakt. Daarnaast heeft een grondruil van een bouwperceel met een bijveld van de voetbalvereniging plaatsgevonden, tussen Oosterpoort en Jansen Bouwontwikkeling. Dit in het kader van het opknappen van de sportvelden Leuth. Oosterpoort heeft aangegeven op deze locatie zelf geen sociale huurwoningen te bouwen. Inmiddels heeft Jansen Bouwontwikkeling een omgevingsvergunning gekregen voor de bouw van 16 koopwoningen. De verkoop van de woningen (waarvan 8 stuks onder de € 180.000 vrij op naam) is ook gestart. 1 Bouwkaavel is particulier verkocht en vergund. Peter Kaal realiseert de overige 20 woningen. Daarvan worden 9 huurwoningen afgenomen door Newomij. De gemeente houdt toezicht op de inrichting van de openbare ruimte. Gezien de voortgang met betrekking tot de verkoop van de woningen sluiten we naar verwachting het project na 31 december 2020.

Inzicht in gronden als materieel vaste activa

Algemeen

Naast gronden die we in ontwikkeling hebben, zijn we ook eigenaar van een aantal percelen in de gemeente. Deze gronden moeten we verantwoorden als materieel vaste activa. In onderstaande tabel is op hoofdlijnen een overzicht opgenomen van de boekwaarde per 31 december 2018:

Project	Boekwaarde per 31.12.2017	Mutaties in 2018	Boekwaarde per 31.12.2018
Complex Algemeen	304	0	304
Hemeltje in Groesbeek	53	0	53
Bedrijventerrein Hulsbeek in Groesbeek	136	0	136
Voormalig sportpark De Hove in Millingen aan de Rijn	20	0	20
Totaal	514	0	514

Uit het overzicht volgt dat in 2018 geen kosten dan wel opbrengsten aan de gronden zijn toegekend. Dat is in overeenstemming met de eisen ten aanzien van Materieel Vast Activa.

Complex Algemeen

Binnen het Complex Algemeen is een onderscheid te maken tussen verhuurde gronden en gronden die als voorraad dienen. De grondvoorraad kent een oppervlak van 135.027 m² per 31 december 2018. We gaan uit van een waarde van € 2,25 per m². Dit resulteert in een waarde van € 303.810 per 31 december 2018.

Overige gronden

De gemeentelijke eigendommen van Bedrijventerrein Hulsbeek (22.637 m²) en de voormalige sportpark De Hove (Oefenhoek, 3.410 m²) zijn per 31 december 2018 gewaardeerd tegen € 6 per m² exclusief BTW. De prijs van € 6 per m² komt overeen met de agrarische waarde.

Actuele ontwikkelingen

Bedrijventerrein Hulsbeek (Groesbeek)

Naar verwachting openen we in 2019 een grondexploitatie voor het bedrijventerrein Hulsbeek. De gronden (22.637 m² x € 6 per m²) worden als boekwaarde ingebracht in de nog te openen grondexploitatie (van Materieel Vast Actief naar Vlottende Activa). Ook de al gerealiseerde kosten in 2018 (de zogenaamde voorbereidingskosten) nemen we op in de nog te openen grondexploitatie. Deze voorbereidingskosten in 2018 bedroegen € 33.153. De voorbereidingskosten bestaan onder andere uit kosten voor het opstellen van het bestemmingsplan en de daarbij benodigde onderzoeken.

Voormalig sportpark De Hove (Millingen aan de Rijn, Oefenhoek)

Voor het voormalig sportpark De Hove (Oefenhoek) in Millingen aan de Rijn heeft op 31 januari 2019 besluitvorming door de raad plaatsgevonden. De raad heeft ingestemd met het gewijzigde stedenbouwkundige plan en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties. Daarmee verkopen we naar verwachting de grond in 2019 aan de ontwikkelaar en verdwijnt het uit de boeken van de gemeente. De door de ontwikkelaar ingediende claim komt daarmee ook te vervallen.

Vorderingen op de balans

Algemeen

Voor een vijftal projecten geldt dat de gemeente een ondersteunende rol inneemt en daarmee niet actief risicodragend deel neemt in een ontwikkeling. Met ingang van 1 januari 2017 zijn deze projecten, in navolging op de wijzigingen vanuit het BBV, op de balans verantwoord als vordering. Het gaat om de volgende projecten: Dekkerswald, Heikant in de Horst, Lieskes Wengs, Jan Arntzstraat en Morgenbad. In alle gevallen geldt dat een (anterieure) overeenkomst gesloten is met de betreffende ontwikkelaar. In deze overeenkomsten is bijvoorbeeld een bijdrage aan de gemeente opgenomen.

Actuele ontwikkelingen

Lieskes Wengs (Leuth)

In 2014 kon de ontwikkelaar van Lieskes Wengs niet tijdig voldoen aan zijn betalingsverplichtingen door de tegenvallende verkopen. Voormalig gemeente Ubbergen heeft ter zekerheidstelling tijdelijk een kavel in eigendom gekregen. De gemeenteraad van Ubbergen heeft in november 2014 het besluit genomen om de kavel aan te kopen. Zij stelde hier bij de voorwaarde dat de kavel zonder winstoogmerk aan de ontwikkelaar wordt terug verkocht als hij binnen twee jaar aan zijn verplichtingen heeft voldaan. Op 28 februari 2017 heeft het college besloten om de termijn met een half jaar te verlengen tot 1 juli 2017. De ontwikkelaar heeft niet aan zijn verplichtingen voldaan. De gemeente heeft dan ook besloten om de betreffende kavel zelf te verkopen. In 2018 was aanvankelijk sprake van een geïnteresseerde voor de bouwkaavel. Echter, de geïnteresseerde heeft afgehaakt en het perceel is opnieuw in verkoop gebracht.

Jan Arntzstraat (Kekerdom)

De gemeente heeft met Oosterpoort projectontwikkeling BV in 2010 een realisatie – overeenkomst gesloten. Deze overeenkomst betreft de herstructurering van de bestaande woningen aan de Jan Arntzstraat (12 sloop / nieuwbouw plus 5 aanvullende nieuwbouw) en het realiseren van 19 nieuwe woningen aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom. Sinds december 2010 is sprake van een onherroepelijk bestemmingsplan.

De vastgestelde verdeling binnen dit plan (gedeelte Jan Arntzstraat) betrof 7 sociale huurwoningen en 10 koopwoningen. Door wijziging van de Woningwet mag Oosterpoort echter geen koopwoningen meer bouwen. Oosterpoort heeft nu geen intentie om op korte termijn woningen te bouwen. Er is hier dan ook geen nieuwbouw-investering gepland binnen de komende vier jaar. Oosterpoort is nu aan het onderzoeken of ze het plan Jan Arntzstraat toch weer nieuw leven in kunnen blazen. Ze voorzien hierbij zeker een rol voor private ontwikkelaar Klok (hun ketenpartner). Op dit moment proberen ze met het dorp een dialoog te voeren over aan welke woningen behoefte is in Kekerdom.

De bedoeling was om aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom 19 nieuwe woningen te realiseren. Van de 19 woningen aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom moeten nog 5 koopwoningen en een bouwkaavel worden gerealiseerd. Kaal Projectontwikkeling koopt en ontwikkelt de locatie met de nog te bouwen woningen.

Morgenbad (Leuth)

Het bestemmingsplan Morgenbad Leuth is op 9 september 2016 vastgesteld door de gemeenteraad. Het bestemmingsplan maakt de realisatie mogelijk van het nieuwe wijkje Kalfsheuvel. Voor de eerste fase (14 huurwoningen) is al een vergunning verleend en de woningen zijn voor 1 juli 2017 opgeleverd. De huurwoningen (Kalfsheuvel 1 t/m 27 oneven) worden verhuurd door WIBECO Vastgoed. Het uitwerkingsplan (2e fase) voor de realisatie van de 11 koopwoningen in de 2e fase is inmiddels in procedure. Het ontwerp ligt ter visie van 19 februari t/m 1 april 2019, waarna het uitwerkingsplan voorgelegd wordt aan het

college van B&W. Jan Oosterhout Ontwikkeling BV zal de 11 woningen (8 twee aaneen en 3 vrijstaand) gaan bouwen. Zij hebben hierover overeenstemming bereikt met De Groene Landen. We verwachten dat in 2019 de omgevingsvergunning verleend kan worden. De overdracht van de openbare ruimte zal na de realisatie van het bouwplan voor deze 11 woningen plaatshebben. We verwachten dat het plan binnen 3 jaar geheel gerealiseerd en opgeleverd is.

Beleidsuitgangspunten Reserves en voorzieningen grondzaken

Reserves

Er zijn op dit moment geen reserves die een directe relatie hebben met grondexploitaties.

Voorzieningen

In het Besluit Begroting en Verantwoording is aangegeven dat het treffen van een afboeking of een voorziening direct gebeurt bij een verwacht verlies ter grootte van dit volledige verlies. Als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, dan moet die worden gepresenteerd als een waarde correctie op de post bouwgrond in exploitatie (voorraden). Op 1 januari 2019 kent alleen de grondexploitatie voor Kloosterpad West een tekort van € 73.660 (per 31 december 2021). Voor het tekort is dan ook een voorziening getroffen.

Jaarrekening

Overzicht baten en lasten

Hier gaan we in op de volgende onderdelen:

- het overzicht van baten en lasten
- de toelichting op de baten en lasten (verschillenanalyse begroting - rekening)
- Wet normering Topinkomens
- begrotingsrechtmatigheid

Overzicht baten en lasten

Bedragen x €1.000

	Begroting 2018 Primair			Begroting 2018 Actueel			Rekening 2018		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Inwoner	-43.155	11.644	-31.511	-44.834	11.450	-33.385	-44.790	12.314	-32.476
Onze buurt	-20.125	8.452	-11.673	-22.496	8.562	-13.934	-21.844	10.046	-11.798
Onze gemeente	-6.380	1.688	-4.692	-7.261	1.205	-6.056	-8.811	3.657	-5.155
Ons geld	-5.079	61.774	56.695	-5.254	62.456	57.202	-5.805	62.398	56.593
Overhead	-8.194	0	-8.194	-8.928	0	-8.928	-8.391	547	-7.844
Saldo rekening baten en lasten	-82.932	83.559	626	-88.774	83.673	-5.101	-89.641	88.962	-679
Toevoeging reserves	-2.078		-2.078	-4.297		-4.297	-5.979		-5.979
Onttrekking reserves		2.745	2.745		7.691	7.691		7.031	7.031
Resultaat rekening baten en lasten	-85.010	86.304	1.293	-93.070	91.364	-1.706	-95.620	95.993	373

Toelichting baten en lasten

In onderstaande tabel zijn de (totale) verschillen tussen de begroting en de rekening over het jaar 2018 weergegeven.

Daaronder is per programma een analyse opgenomen waarin we de verschillen tussen de begroting en de rekening 2018 toelichten (- = nadelig).

Bedragen x € 1.000

Programma	Begroting 2018 Primair Saldo	Begroting 2018 Actueel Saldo	Rekening 2018 Saldo	Verschil Begroting Rekening
Inwoner	-31.511	-33.385	-32.476	909
Onze buurt	-11.673	-13.934	-11.798	2.136
Onze gemeente	-4.692	-6.056	-5.155	902
Ons geld	56.695	57.202	56.593	-609
Overhead	-8.194	-8.928	-7.844	1.085
Saldo rekening baten en lasten	626	-5.101	-679	4.422

Bedragen x € 1.000

Programma	Begroting 2018 Primair Saldo	Begroting 2018 Actueel Saldo	Rekening 2018 Saldo	Verschil Begroting Rekening
Inwoner				
Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	-1.874	-1.874	-1.856	18
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.071	-1.355	-1.388	-33
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.350	-1.302	-958	344
Wijkteams	-3.134	-3.182	-3.040	142
Inkomensregelingen	-4.263	-4.242	-4.440	-199
Begeleide participatie	-4.896	-4.834	-4.831	3
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.748	-1.727	-1.558	169
Maatwerkdienstverlening 18+	-5.969	-6.531	-6.275	255
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.258	-3.624	-3.706	-82
Geëscaleerde zorg18+	-342	-401	-343	57
Geëscaleerde zorg 18-	-3.606	-4.315	-4.081	234
Onze buurt				
Beheer overige gebouwen en gronden	-37	9	34	26
Crisisbeheersing en brandweer	-2.106	-2.181	-2.182	-1
Openbare orde en veiligheid	-339	-349	-416	-67
Verkeer en vervoer	-4.082	-5.126	-4.049	1.077
Parkeren	-62	-117	-123	-5

Sportbeleid en activering	-665	-658	-618	39
Sportaccommodaties	-1.006	-1.104	-760	344
Cult.presentatie,productie,participatie	-416	-423	-378	45
Cultureel erfgoed	-162	-162	-136	26
Media	-742	-742	-747	-5
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.113	-2.342	-2.202	140
Volksgezondheid	-1.291	-1.310	-1.272	39
Riolering	1.055	1.055	1.082	28
Afval	978	793	839	46
Milieubeheer	-608	-1.201	-973	228
Begraafplaatsen en crematoria	-76	-76	100	176
Onze gemeente				
Bestuur	-1.351	-1.824	-1.757	67
Burgerzaken	-142	-167	-116	51
Economische havens en waterwegen	7	7	8	1
Openbaar vervoer	-61	-63	-84	-20
Economische ontwikkeling	-156	-165	-83	81
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	21	21
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-22	-24	-22	2
Economische promotie	-103	-196	-199	-3
Musea	-49	-567	-213	353
Arbeidsparticipatie	-1.473	-1.637	-1.539	98
Ruimtelijke ordening	-364	-464	-456	8
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-45	-54	515	569
Wonen en bouwen	-933	-902	-1.229	-328
Ons geld				
Treasury	1.029	1.067	1.015	-52
OZB woningen	3.204	3.197	3.153	-44
OZB niet-woningen	1.582	1.623	1.615	-8
Belastingen overig	1	-299	-284	15
Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	50.505	51.149	51.096	-53
Overige baten en lasten	375	466	-3	-468
Overhead				
Overhead	-8.194	-8.928	-7.844	1.085
Saldo rekening baten en lasten	626	-5.101	-679	4.422
Toevoeging aan reserves	-2.078	-4.297	-5.979	-1.683
Onttrekking aan reserves	2.745	7.691	7.031	-660
Resultaat rekening baten en lasten	1.293	-1.706	373	2.079

Bedragen x €1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Onderwijshuisvesting	- Door lager aantal uren gymonderwijs is minder vergoed aan huur van lokalen.	21	S
Leerlingenvervoer	- De uitgaaf voor leerlingenvervoer heeft meer bedragen. Dit heeft diverse oorzaken, onder meer jaarafrekening 2017 en 2018 van de DRAN.	-16	S
Samenkracht & burgerparticipatie	- Aan subsidies voor ouderenwerk, jeugdwerk, bewonersinitiatieven e.d. is minder besteed.	56	I
Wijkteams	- De kosten voor inhuur, opleiding en huisvesting van de sociale teams vielen lager uit.	255	I
Inkomens- en bijstandsvoorziening	- Aan bijzondere bijstand/minimabeleid is € 161.000 minder uitgegeven. Hiervan heeft € 118.000 betrekking op het overgeheveld budget van 2018 voor de uitvoering van het kindpakket dat niet nodig is geweest. Daarnaast is er een hoger bedrag (€ 92.000) voor terugvordering en aflossing van bijzondere bijstand ontvangen.	253	I/RES
	Er is € 821.000 meer aan bijstandsuitkeringen verstrekt. Voor een deel van deze meerkosten ontvangen we aanvullende rijksuitkering van € 474.000.	-347	I
	We hebben in 2018 € 76.000 ontvangen voor verbetering van gemeentelijke schuldhelpverlening. Dit geld zetten in 2019 we in voor preventie en vroegsignalering van schuldhelpverlening. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2019. Daarnaast was het aantal schuldhelptrajecten beduidend minder in 2018 waardoor € 44.000 minder is uitgegeven.	120	I
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- De kosten voor rolstoel-, woon- en vervoersvoorziening waren € 27.000 hoger. Voor Wmo vervoer door de DRAN is € 17.000 meer betaald.	-44	I/S
Maatwerkdienstverlening 18+	- Aan zorgkosten blok A en B Wmo (dagbesteding en begeleiding) hebben we minder besteed.	271	I
Maatwerkdienstverlening 18-	- De kosten voor blok B (begeleiding en ambulante hulp) jeugdzorg waren hoger.	-72	I
Geëscaleerde zorg 18+	- De kosten voor Veilig Thuis vielen lager uit.	44	I
Geëscaleerde zorg 18-	- Aan zorgkosten voor blok C (jeugdzorg met verblijf) is minder besteed.	238	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	341	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-218	I
Diverse verschillen		7	
Totaal Programma 1		909	

Bedragen x €1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Wegen	- Het budget voor een onderzoek naar een vrijliggend fietspad in Leuth is in 2018 niet afgerond. Het restant budget (€ 41.000) is gestort in de reserve lopende projecten (zie programma Ons geld). We stellen voor het budget over te hevelen naar 2019.	41	I/RES
	- Vanuit de voorziening wegen is een bijdrage gedaan voor een aantal projecten. Het betreft de reconstructie Bernhard-Beatrixlaan, reconstructie De Pals en reconstructie Merelstraat. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld. Dit bedrag is gestort in de reserve dekking kapitaallasten, om de toekomstige kapitaaluitgaven te dekken.	390	I/RES
	- Er is niet geheel voldaan aan de voorwaarden van het bestek "Schoonhouden wegen". Werkzaamheden zijn niet volledig naar tevredenheid uitgevoerd, daarom zijn er diverse kortingen opgelegd.	24	I
Rationeel wegbeheer	- Er is een weginspectie geweest. Deze inspectie vindt om de 2 jaar plaats. In de begroting is deze inspectie opgenomen voor het jaar 2019 in plaats van in 2018.	-30	I
	Studies voor fietspaden niet uitgevoerd in 2018. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget voor deze studies over te hevelen naar 2019. Het gaat om Studie schoolroute Markt/ Dries (€ 25.000), studie fietspad Ooij- Erlecom (€ 20.000), studie fietspad 't Zwaantje- Diepen (€ 30.000) en bijdrage regiogemeenten studie fietspad t zwaantje-diepen (€ - 20.000).	55	I/RES
Gladheidsbestrijding	- Extra kosten door noodzakelijke aanvulling voorraad wegezout	-14	I
Kabels en leidingen	- De financiële tegemoetkoming voor de aanlegkosten glasvezel in het buitengebied vallen lager uit op basis van het aantal aanmeldingen. Hier staat eenzelfde nadeel tegenover op programma Ons Geld door een lagere aanwending van de algemene reserve.	425	I
	- Hogere ontvangst straatwerkvergoeding voor werkzaamheden kabels en leidingen	21	I
Openbare verlichting	- Hogere kosten elektriciteit met name als gevolg van een nadelige afrekening over 2017 (€ 72.000). Verder is er meer uitgegeven op de post schadevergoeding, door onverhaalbare schades (€ 14.000).	-86	I
Parkeren	- De raming van de gehandicaptenparkeerkaart is nog gebaseerd op de raming van één voormalige gemeente. De parkeerkaarten zijn 5 jaar geldig. Nu komen er ook meer aanvragen van verlopen kaarten van de voormalige gemeentes. Hier staan ook extra leges tegenover, maar de leges zijn niet kostendekkend.	-11	S

Sportbeleid en activering	- Bij onze aanpak 'sportstimulering' is het streven om zoveel mogelijk van de beschikbare middelen in te zetten voor het ondersteunen van initiatieven van verenigingen en organisaties (zoals het onderwijs). We zijn dus voor een deel afhankelijk van deze organisaties om de middelen uit te kunnen geven. Ondanks dat er in 2018 meer initiatieven zijn geweest om aanspraak te maken op alle middelen, is er toch € 47.000 over op dit budget. Eén project loopt nog door in 2019. Dit bedrag (€ 14.000) is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019.	47	I
	- Het budget voor harmonisatie van het accommodatiebeleid is niet besteed. We stellen voor dit budget over te hevelen naar 2019.	31	I/RES
Sportaccommodaties	- Nadelig resultaat op dit onderdeel is te verklaren door een nadeel op sporthal Heuvelland (€ 21.000) veroorzaakt met name door lagere ontvangst gebruiksvergoeding en hogere kosten voor elektriciteit. Verder is er een nadeel op sporthal De Duffelt (€ 21.000) Dit nadeel komt door hogere kosten gas, inventaris, inhuur derden en minder ontvangen gebruiksvergoeding.	-42	I
	- De aanleg van het kunstgrasveld BVC vindt in 2019 plaats. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit budget over te hevelen naar 2019.	75	I/RES
Monumentenzorg & Archeologie	- Er zijn minder subsidieaanvragen dan verwacht. Daardoor ontvangen we ook een lager bedrag aan subsidie van de provincie. Per saldo geeft dit een voordeel voor 2018.	23	I
Natuurlijk groen	- Met name als gevolg van de langdurige droogte in de zomer is er meer uitgegeven voor vervanging van beplantingsmateriaal (€ 12.000) en is er meer inhuur materiaal nodig geweest voor bewatering om uitdroging te voorkomen (€ 19.000). Verder is er vaker materiaal ingehuurd om te kunnen reageren op snoeiverzoeken van inwoners en voor klussen op lastige risicovolle plekken (€ 11.000)	-45	I
	Het budget voor afvoer van bagger uit A-watgangen is in 2018 niet besteed, omdat het waterschap het baggeren nog niet heeft afgerond. Het beschikbare budget (€ 100.000) is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019.	100	I/RES
Natuur en landschap	- We hebben een bijdrage van Staatsbosbeheer ontvangen voor de landschapsparade. Daarnaast hebben we minder uitgegeven aan landschapsbeleid. Dit komt doordat we ook subsidie ontvangen van de provincie. Het bedrag dat over is gaat naar de reserve Natuur en Landschap. Zie ook programma Ons geld.	18	I

Basisgezondheidszorg	- Aan het project Gezond in de Stad is € 9.000 minder besteed. Dit project loopt door in 2019. Dit bedrag is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2019.	9	I/RES
Riolering	- Bijdrage GGD is lager door declaratie BTW. - Diverse voordelige mutaties riolering. Met name lagere elektriciteitskosten (€ 21.000), lagere advieskosten (€ 36.000), lagere onderhoudskosten (€ 19.000) en een hogere opbrengst rioolheffing (€ 17.000).	13 123	I I
Afval	- Hogere dotatie aan de voorziening riolering - Dit voordeel bestaat uit een nadeel van de eindafrekening 2017 voor papier en karton. Daarnaast zijn er een aantal voordelen zoals lagere verwerkingskosten, hogere opbrengsten van afvalstromen en hogere inkomst van afvalstoffenheffing door toename van het aantal aansluitingen. Per saldo geeft dit dus een voordeel.	-124 66	I I
Milieubeheer	- De bijdrage aan de ODRN € 57.000 is lager dan geraamd. De ODRN heeft meer werkzaamheden uitgevoerd op het taakveld van Bouwen. Op dat taakveld is dan ook een nadeel terug te zien. - Een deel van het budget van duurzaamheid was voorzien voor een project in het kader van gasloos bouwen (Oefenhoek Millingen). Dit project voeren we uit in 2019. Hiervoor is al budget opgenomen in de begroting 2019. Daarnaast is het budget voor de stimuleringslening niet volledig uitgegeven.	57 33	I I
	Van de in 2018 extra beschikbaar gestelde subsidie van € 500.000 voor energiebesparende maatregelen woningen is € 68.000 niet besteed. We hebben dit bedrag gestort in de reserve lopende projecten en stellen voor het budget over te hevelen naar 2019.	68	I/RES
Begraafplaatsen	- Hogere opbrengst lijkbezorgingsrechten - Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	24 905	I I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-57	I
Diverse verschillen	-	-3	
Totaal Programma 2		2.136	

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Bestuur	- Lagere dotatie aan de voorziening wachtgelden voormalige wethouders.	42	I
Burgerzaken	- De leges en afdrachten voor rijbewijzen, paspoorten en NIK's leiden tot een nadeel van € 30.000. Dit komt doordat er bij de begroting gerekend wordt met vooraf ingeschatte aantallen.	-30	I
Openbaar vervoer	- Hogere bijdrage doelgroepenvervoer BVO DRAN door afrekening over 2016 en 2017.	-15	I
Economische ontwikkeling	- Het project broedplaatsen (onderdeel van de economische visie) is nog niet uitgevoerd. Het is ook nog onzeker of we dit project gaan uitvoeren gezien de recente ontwikkelingen.	76	I
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- Er waren in de grondexploitaties van de Bedrijventerreinen verschillende mutaties. Bij een aantal complexen is tussentijds winst genomen (Mies en Bouwkamp). Dit is verplicht volgens de BBV.	29	I
Toerisme	- Een aantal projecten die al meerdere jaren zijn uitgesteld zijn dit jaar wel afgerond. Uiteindelijk waren de kosten voor deze projecten wat lager dan de begrote bedragen.	18	I
Musea	- Bij de jaarrekening 2017 is € 518.000 voor het Bevrijdingsmuseum overgeheveld naar 2018. Dit bedrag is niet volledig besteed. Het restant bedrag van € 353.487 hevelen we over naar 2019. Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	353	I/RES
Arbeidsparticipatie	- Van het rijk hebben we geld ontvangen voor de verhoogde asielinstroom. Dit geld zetten we in voor diverse projecten. Een deel hiervan (€ 66.000) is niet besteed in 2018. Dit bedrag is gestort in de reserve lopende projecten. We stellen voor om dit over te hevelen naar 2019. Daarnaast is € 12.000 minder besteed aan de inhuur voor activering van de participatieklanten in de vorm van een vrijwillige tegenprestatie.	78	I/RES
Ruimtelijke ordening	- Voor de implementatie Omgevingswet is € 100.000 beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in 2018 niet volledig besteed. Het restant bedrag hevelen we over naar 2019. Op programma Ons Geld vindt hierdoor een lagere aanwending van de reserve lopende projecten plaats.	95	I/RES

Grondexploitaties	Een viertal grondexploitaties zijn bij de jaarrekening 2018 afgesloten (Openbare ruimte Centrum, Dorpsstraat Mariendaal, Spoorlaan en Marktterrein). Voor deze exploitaties was in de voorziening rekening gehouden met een tekort. Doordat we de exploitaties afsluiten valt de voorziening vrij. Voor het project Spoorlaan en Marktterrein hadden we nog kosten geraamd in de voorziening. Dit voordeel voegen we toe aan de reserve lopende projecten (€ 547.000). We moeten in de toekomst namelijk het Marktterrein nog inrichten (en een deel van het project Spoorlaan). Hiervoor komt een nieuw kredietvoorstel.	564	I
Bouwvergunningen	- De afrekening ODRN Onderhanden Werk 2016 is teruggegeven aan de gemeentes in het jaar 2017. Dit is onterecht, waardoor de ODRN een tekort heeft. Dit is in 2018 hersteld. Dat betekent voor de gemeente Berg en Dal een nadeel van € 188.000. Daarnaast was er een verschuiving van kosten van Milieu-werkzaamheden naar Bouwwerkzaamheden plaats. Tenslotte zijn door toename van bouwactiviteiten de kosten van de ODRN hoger dan vooraf gedacht.	-310	I
	- Dit nadeel is ontstaan door misgelopen leges in 2018. Dit heeft te maken met verouderde bestemmingsplannen. Door een late invoering van de herstellwet kost dit de gemeente legesinkomsten. De wet is 1 juli 2018 van kracht en nieuwe gevallen moeten gewoon leges betalen.	-80	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	30	I
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	2	I
Diverse verschillen	-	50	
Totaal Programma 3		902	

Bedragen x €1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Treasury	- We hebben een naheffing ontvangen van de Belastingdienst voor BTW-suppletie 2014 (- € 38.000). Ook leiden lagere kapitaallasten op dit taakveld tot een nadeel (- € 30.000). Op de andere taakvelden levert dit in totaal eenzelfde voordeel op. Daarnaast hebben we € 7.000 meer dividend ontvangen.	-61	I
OZB	- De opbrengst OZB is € 29.000 lager dan begroot	-29	I
Belastingen overig	- Afrekening bijdrage Munitax over 2017	-13	I
	- Lastenverlichting aanslag gemeentelijke belastingen 2018	15	I

Uitkering gemeentefonds	- De afrekening over de jaren 2016/2017 is - € 75.000. Daarnaast hebben we over 2018 € 23.000 meer ontvangen.	-52	I
Overige baten en lasten	- Stelpost nieuw beleid en post onvoorzien zijn niet helemaal ingezet in 2018.	34	I
	- Stelpost onderuitputting leidt op dit programma tot een nadeel van € 500.000.	-500	I
Mutaties reserves	- Zie de toelichting op de verschillen in de reserves	-2.343	I
Afrondingsverschillen		-3	I
Totaal Ons Geld		-2.952	

Bedragen x €1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Overhead			
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	463	I
Overige kosten bedrijfsvoering	- overige doorbelastingen van de kostenverdeelstaat (= kosten organisatie) van € 179.000 voordelig; De grootste oorzaak van dit verschil is het project zelfstandiging LTP. Het project is nog niet afgerond. Van het beschikbare budget schuiven we € 123.500 door naar 2019. Daarnaast zijn de ICT-kosten € 42.000 lager dan verwacht. Hiervan schuiven we € 15.000 door naar 2019 voor het project Erfgoednet Berg en Dal.	179	I
	- Lagere doorbelasting naar projecten, dit leidt tot een nadeel van € 107.000. Het gaat hier om uren die geraamd waren op projecten, maar die ten laste van de reguliere exploitatie komen.	-107	I
	- Vrijval voorziening groot onderhoud. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen.	544	I
Diverse verschillen	-	6	I
Totaal Overhead		1.085	

Bedragen x €1.000

Naam reserve	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Algemene reserve	De lagere onttrekking uit de reserve is veroorzaakt door lagere lasten op diverse taakvelden. Dit betreft Plan van aanpak accommodatiebeleid (€ - 31.000), onderhoud openbaar groen (€ -10.000), lagere bijdrage frictiekosten (€ - 19.000), lagere bijdrage dorpshuis De Sprong (€ - 6.000) en lagere subsidie aanleg glasvezel buitengebied (€ - 425.000).	-491	I
Reserve Jeugd & Wmo	Hogere onttrekking uit reserve, omdat het tekort op het Sociaal Domein hoger is dan	290	I

	verwacht.		
Reserve opleidingen personeel	Het tekort op het opleidingsbudget 2018 (dit staat op de kostenplaats Bedrijfsvoering) van €135.000 is onttrokken aan de reserve opleidingen personeel.	135	I
Reserve Lopende projecten	Dit verschil is veroorzaakt door diverse mutaties. Er is een lagere onttrekking uit de reserve geweest door lagere lasten op diverse taakvelden/ projecten. Dit betreft Implementatie Omgevingswet (€ - 95.000), Subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum (€ -353.000), verhoogde asielinstream (€ -104.000). Er is een onttrekking gedaan voor de volgende projecten. Inrichting Wmo-ruimten (€ 3.000), Centrum Beek (€ 4.000) en rentelasten Stimuleringslening (€ 5.000). Daarnaast is een bedrag van € 25.000 vrijgevallen, omdat het project koppeling ict-systemen niet wordt uitgevoerd. Daarnaast is voor een aantal projecten het budget gestort in deze reserve, omdat de betreffende projecten niet zijn afgerond in 2018. Per saldo gaat het om een bedrag van € - 1.213.000 voor de interne verzelfstandiging LTP (€ -123.500), privacy en informatiebeveiliging (€ - 40.000), onderzoek vrijliggend fietspad Leuth (€ - 41.000), ontvangplicht bagger A-watergangen (€ - 85.000), Erfgoednet Berg en Dal (€ -15.000), extra rijks gelden schuldhelpverlening (€ - 76.000), ondersteuning beweegactiviteiten (€ - 22.500), subsidie verzelfstandiging BVC'12 (€ - 75.000), subsidie energiebesparende maatregelen (€ - 68.000), uitvoeringskosten subsidie energiebesparende maatregelen (€ - 40.000), LAA/adresonderzoeken (€ -25.000) en publicatie bouw-/milieudossiers website (€ - 40.000, afronding projecten Centrum Groesbeek Spoorlaan (€ - 62.000) en Markt (€ - 485.000), Studie fietspad Markt/Dries (€ - 25.000), Studie fietspad Ooij-Erlecom (€ 20.000) en Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen (€10.000).	-1.769	I
Reserve dekking kapitaallasten	De lagere onttrekking uit de reserve komt door lagere kapitaallasten op de diverse projecten (€ -103.000). Daarnaast is voor een aantal projecten een storting gedaan in de reserve (conform MIP) van € 390.000. Hier staat eenzelfde voordeel tegenover op programma Onze buurt (bijdrage uit voorziening wegen). Het gaat om reconstructie Bernhard-Beatrixlaan (€ 125.000), reconstructie de Pals (€ 205.000) en reconstructie Merelstraat (€ 60.000). Ook de rente voegen we aan deze reserve toe. Omdat het saldo van de reserve op 1 januari 2018 hoger was dan verwacht was de rentetoevoeging € 15.000 hoger.	-508	I

Reserve exploitatietekort Den lenloop	Bijdrage uit de reserve om het exploitatietekort Den lenloop te dekken.	29	I
Reserve Groenblauwe diensten	Hogere dotatie van de rente door een hogere beginstand van de reserve op 1 januari 2018 dan verwacht.	-10	I
Reserve Natuur en landschap	Dit betreft de dotatie aan de reserve Natuur & Landschap in plaats van de onttrekking volgens de werkelijke uitgaven in 2018.	-14	I
Reserve Parkeergarage	Lagere bijdrage uit de reserve Parkeergarage Dorpsstraat door lagere exploitatielasten dan begroot.	-3	I
Afrondingsverschillen		-2	
Saldo		-2.343	

Wet normering Topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is op 1 januari 2013 in werking getreden. Het doel van deze wet is het tegengaan van bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen bij instellingen in de (semi) publieke sector. Op grond van de WNT mag in 2018 het inkomen van topfunctionarissen in de (semi) publieke sector maximaal 100% van het minister salaris zijn. Dat komt in 2018 neer op € 189.000, inclusief belaste kostenvergoedingen en pensioenbijdrage werkgever. Als topfunctionaris worden expliciet genoemd: de secretaris en de griffier.

Bovengenoemd maximum wordt jaarlijks bij ministeriële regeling vastgesteld. De onderdelen vormen communicerende vaten. Dat wil zeggen dat een topfunctionaris in 2018 alleen boven het maximuminkomen komt als de som van de drie onderdelen meer bedraagt dan € 189.000.

De gemeente Berg en Dal heeft in 2018 geen bezoldiging verstrekt aan functionarissen die hoger is dan de maximale norm.

Bedragen x € 1	v.d. Velde E.	v. Workum J.A.M.
Funciegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	0,9
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	104.018	63.910
Beloningen betaalbaar op termijn	16.851	11.393
<i>Subtotaal</i>	<i>120.869</i>	<i>75.303</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000	170.100
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0	0
Totale bezoldiging	120.869	75.303
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2017

Bedragen x € 1	v.d. Velde E.	v. Workum J.A.M.
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/04 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	0,9
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	100.448	65.340
Beloningen betaalbaar op termijn	14.600	10.325
<i>Subtotaal</i>	<i>115.048</i>	<i>75.665</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	135.874	162.900
Totale bezoldiging	115.048	75.665

*1 $y = \frac{x \cdot a \cdot b}{365}$ waarbij: y = individueel WNT-maximum, x = voor instelling geldend WNT-bezoldigingsmaximum, a = deeltijdfactor (maximaal 1,0 fte) en b = functieduur in kalenderdagen.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2018 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen

De cijfers van 2017 zijn aangepast. Vorig jaar is bij het opstellen van deze tabel een rekenfout gemaakt. De cijfers opgenomen in bovenstaande tabel zijn leidend

Begrotingsrechtmatigheid

De begrotingsrechtmatigheid bekijken we binnen het totaal van een programma. Volgens de Commissie BBV hoeven we alleen de lastenkant in de rechtmatigheidstoets voor het begrotingscriterium te betrekken. Volgens de bepalingen in artikel 189, lid 3 van de Gemeentewet is alleen voor de lasten een begroot maximum vastgelegd.

Het Normenkader is daar ook op gericht. De gemeenteraad autoriseert het college op programmaniveau. Blijven de lasten binnen het totaal van het programma dan zijn deze rechtmatig. De mutaties en (afwijkende) activiteiten die zich binnen een programma hebben voorgedaan zijn toegelicht in het verslag over de uitvoering van de programma's.

Hiermee rekening houdend ontstaat het volgende beeld.

V = onrechtmatig maar telt niet mee in oordeel

X = onrechtmatig en telt wel mee in oordeel

Programma 1 Inwoner

Geen overschrijding van het lastenbudget van dit programma.

Programma 2 Onze buurt

Geen overschrijding van het lastenbudget van dit programma.

Programma 3 Onze gemeente

Er is een overschrijding van het lastenbudget van dit programma.

V = de overschrijding is ontstaan door:

- de mutatie in de boekwaarde van de complexen van de grondexploitatie bedraagt € 1.960.496. Bij de baten staat hier een hoger bedrag dan begroot tegenover van € 2.550.518. Per saldo een positief resultaat van € 590.022. Dit betreffen zowel grondexploitaties van bedrijventerreinen (Taakveld 3.2) als grondexploitaties van niet-bedrijventerreinen (Taakveld 8.2).

Het verschil dat over blijft betreffen meerdere voordelige mutaties op dit programma. Een volledig overzicht van de verschillen staan bij het programma.

Programma Ons geld

Er is een overschrijding van het lastenbudget van dit programma.

V = de overschrijding is ontstaan door:

- Stelpost onderuitputting leidt op programma Ons geld tot een nadeel van € 500.000. Hier staan voordelen op de overige programma's tegenover.

Programma Overhead

Geen overschrijding van het lastenbudget van dit programma.

Overschrijding kredieten

Project Aanleg Riolering Vlietberg

Er is een overschrijding van het budget van € 197.000. Hiervoor zijn de volgende oorzaken aan te geven:

- meer interne uren en externe voorbereidingskosten vanwege de complexiteit van het werk en ongebruikelijke procedures.
- hogere uitvoeringskosten door begeleid ontgraven vanwege het milieu en gevonden niet-gesprongen explosieven en puin.
- kosten stillegging/vertraging werkzaamheden.
- kosten sanering.

In de Jaarstukken van 2017 is reeds een overschrijding van € 191.000 gemeld. In 2018 is nog € 6.000 uitgegeven. De evaluatienota is op 13 juni 2019 in de gemeenteraad behandeld.

Project Herinrichting en rioolvervanging Dries

Er is een overschrijding van het budget van € 61.000. Hiervoor zijn de volgende oorzaken aan te geven:

- Veel hoger percentage teerhoudend asfalt dan het vooronderzoek aangaf;
- Een dikkere funderingslaag onder het asfalt, dat ook nog eens verontreinigd was met teerhoudende asfaltbrokken;
- Het in depot plaatsen en afvoeren van verontreinigde grond naar een verwerker.

Deze overschrijding is 14 juni 2018 al gemeld aan het presidium. Het project is inmiddels afgerond en de evaluatienota is behandeld op 13 juni 2019 in de gemeenteraad.

Project Waterplan Groesbeek

Er is een overschrijding van het budget van € 86.000. De overschrijding is in voorgaande jaren veroorzaakt (voor 2017). Inmiddels is het project afgerond. In 2018 is per saldo € 500 aan kosten gemaakt voor dit project.

Balans met toelichting

Hieronder vindt u de volgende onderdelen:

- de balans
- de toelichting op de balans
- de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

Balans

Bedragen x € 1.000

ACTIVA	31-12-2017	31-12-2018
<u>Vaste activa</u>		
<i>Immateriële vaste activa</i>	2.933	2.964
Kosten voor onderzoek en ontwikkeling:	-	33
Bijdrage aan activa in eigendom van derden:	2.933	2.931
<i>Materiële vaste activa</i>	71.689	74.027
Investeringen met een economisch nut	38.026	37.229
Overige investeringen economisch nut met heffing	18.954	20.775
Investeringen met een maatschappelijk nut	14.710	16.024
<i>Financiële vaste activa</i>	10.337	12.958
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- Deelnemingen/effecten	758	758
Leningen aan:		
- Verstrekte renteloze geldleningen	164	124
- Geldlening NUON aandelen	1.821	1.517
- Geldlening SVN	-	4.385
Overige langlopende leningen:		
- Overige langlopende leningen	7.593	6.173
Totaal vaste activa	84.959	89.949
<u>Vlottende activa</u>		
<i>Voorraden</i>	1.611	1.358
Voorraad grond zonder kostprijsberekening	-	-
Onderhanden werk	1.608	1.356
Overige voorraden	3	3
<i>Vorderingen</i>	13.818	12.805
Vorderingen op openbare lichamen	7.443	6.981
Vorderingen op 's Rijks Schatkist	1.125	991
Overige vorderingen	5.251	4.833
<i>Liquide middelen</i>	28	201
Banksaldi	28	201
<i>Overlopende activa</i>	198	506
Totaal vlottende activa	15.655	14.870
Totaal activa	100.613	104.819

Bedragen x € 1.000

PASSIVA	31-12-2017	31-12-2018
<u>Vaste passiva</u>		
<i>Eigen vermogen</i>	54.958	54.279
Algemene reserves	30.721	31.334
Bestemmingsreserves	23.015	22.573
Gerealiseerd resultaat	1.222	373
 <i>Voorzieningen</i>	 6.835	 5.438
Voorzieningen voor verplichtingen	3.802	3.959
Voorzieningen voor door derden bekleemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.077	1.479
Voorzieningen voor lastenegalisatie	1.957	0-
 <i>Langlopende schulden</i>		
Geldleningen op lange termijn	24.015	25.344
	Totaal vaste passiva	85.809
		85.061
<u>Vlottende passiva</u>		
 <i>Kortlopende schulden</i>	 12.183	 16.220
Kasgeldleningen	6.000	10.000
Banksaldi	892	0
Overige kortlopende schulden	5.291	6.220
 <i>Overlopende passiva</i>	 2.621	 3.538
Vooruitontvangen bedragen	320	183
Overige overlopende passiva	2.301	3.355
	Totaal vlottende passiva	14.804
		19.758
	Totaal passiva	100.613
		104.819
Gewaarborgde geldleningen	139.217	137.242
Garantstellingen	3.087	1.926

Toelichting op de balans

Hieronder vindt u de toelichting op de balans.

Vaste activa

Immateriële vaste activa € 2.964

<i>Bedragen x € 1.000</i>					
Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2017	Vermeerderingen in 2018	Verminderings in 2018	Afschrijving in 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Kosten voor onderzoek en ontwikkeling	-	33	-	-	33
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	2.933	215	-	217	2.931
Totaal	2.933	248	-	217	2.964

Materiële vaste activa € 74.027

Materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

<i>Bedragen x €1.000</i>		
Omschrijving	31-12-2017	31-12-2018
Investerings met economisch nut	38.026	37.229
Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	18.954	20.775
Totaal investeringen met economisch nut	56.980	58.003
Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	14.710	16.024
Totaal	71.689	74.027

De investeringen met economisch nut zijn als volgt onderverdeeld:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2017	Invest. in 2018	Vermind./ desinvest. in 2018	Afschrijving in 2018	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen*	2.851	-	-	13	-	2.838
Bedrijfsgebouwen	7.500	33	-	259	-	7.274
Grond-, weg & waterbouwkundige werken**	18.954	2.545	93	571	60	20.775
Vervoermiddelen	125	-	-	43	-	82
Machines, apparaten en installaties	896	357	-	106	-	1.147
Overige	26.653	521	-	1.287	-	25.887
Totaal	56.980	3.456	93	2.280	60	58.003

* Onder de gronden en terreinen vallen ook reststroken die in erfpacht zijn uitgegeven. De waarde van de gronden is op nihil ingeschat.

** In deze opstelling zijn alle investeringen met een economisch nut meegenomen. Het aandeel van de uitgaven waarvoor een heffing kan worden geheven bedraagt: € 20.774.506.

De belangrijkste investeringen met economisch nut waren:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbaar krediet	Besteed in 2018	Bijdragen van derden	Cumulatief uitgegeven
Vervanging riolering Dennestraat	130	168	-	168
Vervanging riool Stekkenberg boven	649	861	-	973
Vervanging riolering Kwakkenberglaan	918	607	-	615
Vervanging riolering Ravensberg	340	315	-	355
Reconstructie Merelstraat Beek	182	171	-	185
Aanschaf materieel 2017+2018	396	183	-	302
Herbouw Ubburch tbv Havo Notre Dame	140	140	-	140
Renovatie/verbouwing zwembad de Lubert	548	355	-	568
Overige investeringen met een economisch nut:	-	503	-	-
Totaal	3.303	3.303	-	3.307

De investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn als volgt onderverdeeld:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2017	Invest. in 2018	Vermind./ desinvest. in 2018	Afschrijving in 2018	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen t/m 2016	393	0	-	25	-	368
Gronden en terreinen vanaf 2017	60	1	-	2	-	58
Grond-, weg & waterbouwkundige werken t/m 2016	13.665	407	0	744	-	13.327
Grond-, weg & waterbouwkundige werken vanaf 2017	592	1.690	4	7	-	2.270
Totaal	14.710	2.098	4	779	-	16.024

Vanaf 2017 zijn de voorschriften gewijzigd en moeten alle investeringen met maatschappelijk nut geactiveerd worden. Voorheen had je als gemeente de keuze om deze investeringslasten in één keer te nemen of te activeren. Daarom is onderscheid gemaakt in investeringen vóór 2016 en investeringen vanaf 2017.

De belangrijkste investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut waren:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbaar krediet	Besteed in 2018	Bijdragen van derden	Cumulatief uitgegeven
Reconstructie Stekkenberg west	1.001	152	-	795
Herinrichting Stekkenberg	631	202	-	205
Herinrichting Dries	515	227	-	581
Reconstructie Bernhardlaan-Beatrixlaan	425	191	-	261
Reconstructie de Pals	870	363	-	395
Kruising Heerbaan-Koenenstraat	200	135	-	141
Vervanging asfaltrijbanen binnen bebouwde kom	600	215	-	215
Mobiliteitsvisie 2018	1.450	155	-	175
Overige investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut:	-	454	-	-
Totaal	5.692	2.093	-	2.769

Financiële vaste activa € 12.958

Een financieel vast actief is aanwezig als we een duurzaam financieel belang hebben. Het verloop van de financiële vaste activa is in onderstaand overzicht weergegeven:

Omschrijving	Bedragen x € 1.000					
	Boekwaarde 31-12-2017	Invest. in 2018	Vermind./ desinvest. in 2018	Afschrijving in 2018	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2018
<u>Kapitaalverstrekkingen aan:</u>						
Leningen aan overige verbonden partijen	758	-	-	-	-	758
<u>Leningen aan:</u>						
Langlopende leningen	164	-	-	40	-	124
Geldlening NUON aandelen	1.821	-	-	304	-	1.517
Geldleningen SVN*	-	4.385	-	-	-	4.385
<u>Overige langlopende leningen:</u>	7.593	-	18	1.402	-	6.173
Totaal	10.337	4.385	18	1.746	-	12.958

* In 2018 is € 4.385.000 uitbetaald aan SVN voor de duurzaamheidsleningen, stimuleringsleningen, startersleningen en blijversleningen.

Plottende activa

Voorraden € 1.358

	Bedragen x € 1.000	
	31-12-2017	31-12-2018
<u>Grond en hulpstoffen</u>		
Onderhanden werk	5.474	1.429
af: voorziening exploitatietekort grondexploitaties	-3.866	-74
Totaal onderhanden werk	1.608	1.356
<u>Overige voorraden</u>		
Iris-cheque's	0	-
Eigen verklaringen	3	3
Afvalzakken	-	-
Totaal overige voorraden	3	3
Totaal	1.611	1.358

De voorziening exploitatietekort grondexploitaties is getroffen voor dekking van de nadelige resultaten van de grondexploitaties. De voorziening is op het niveau van het exploitatietekort gebracht dat u heeft vastgesteld. Op deze boekwaarde is het saldo van de voorziening van € 73.659 in mindering gebracht.

Project	Boekwaarde		Mutatie 2018			Boekwaarde
	Per 31.12.2017	Regulier	Tussentijds winst	Afsluiten	Totaal	Per 31.12.2018
Bedrijventerrein Mies	-1.620	576	-12	0	564	-1.056
Dorpsstraat Mariendaal	-2.164	96	0	2.069	2.164	0
Spoorlaan	-1.107	-145	0	1.252	1.107	0
Kloosterpad West	-476	-4	0	0	-4	-480
Markt	329	-4	0	-325	-329	0
Openbare ruimte	-265	15	0	250	265	0
Drulsebeek	-9	64	0		64	55
Bouwkamp	-162	227	-9	0	218	56
Pastoor van Tielstraat	0	-4	0	0	-4	-4
Totaal	-5.474	821	-21	3.246	4.045	-1.429

Project	Boekwaarde	Voorziening	Saldo voorraad gronden
	per 31.12.2018	per 31.12.2018	per 31.12.2018
Bedrijventerrein Mies	-1.056	0	-1.056
Kloosterpad West	-480	74	-406
Drulsebeek	55	0	55
Bouwkamp	56	0	56
Pastoor van Tielstraat	-4	0	-4
Totaal	-1.429	74	-1.356

Project	Gerealiseerd	Nog te realiseren na 01.01.2019		Eindwaarde	Einddatum
	per 31.12.2018	Kosten	Opbrengsten	Saldo	
	A	B	C	D = B + C	E = A + D
Bedrijventerrein Mies	-1.056	-71	1.317	1.245	189 31.12.2020
Kloosterpad West	-480	-74	480	406	-74 31.12.2021
Drulsebeek	55	-55	0	-54	1 31.12.2019
Bouwkamp	56	-34	0	-33	23 31.12.2019
Pastoor van Tielstraat	-4	-13	18	4	0 31.12.2020
Totaal	-1.429	-247	1.815	1.568	

Uit het overzicht volgt dat de boekwaarde per saldo uitkomt op € 1.429.000 negatief per 31 december 2018. Naast de reguliere mutaties in 2018 (gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2018) is tussentijds voor een bedrag van € 21.146 winst genomen op basis van het principe "Percentage Of Completion" voor bedrijventerrein Mies en Bouwkamp. Daarnaast zijn vier grondexploitaties afgesloten ter grootte van € 3.246.000 per 31 december 2018. Voor de vier afgesloten grondexploitaties was een voorziening getroffen ter grootte van het verwachte tekort op peildatum 1 januari 2018.

Per project zoals verantwoord in het complex Bouwgrond In Exploitatie volgt een korte toelichting.

Bedrijventerrein Mies (Groesbeek)

Alle te ontwikkelen gronden zijn in eigendom van de gemeente en er is dan ook sprake van een actieve grondpolitiek waarbij de gemeente risicodragend is. De geactualiseerde grondexploitatie kent op 1 januari 2019 een overschot. Op 1 januari 2019 is nog een voorraad van 13.225 m² aan bouwrijpe grond beschikbaar, waarvoor geldt dat op nagenoeg alle percelen een optie (tot koop) is gevestigd.

Kloosterpad West (Groesbeek)

Voor de ontwikkeling van de locatie is een principe overeenstemming met Projectontwikkeling Kaal uit Groesbeek. Deze loopt nog tot 2020. In de grondexploitatie houden we rekening met de verkoop van bouwrijpe grond ten behoeve van woningbouw. De planvorming is in 2018 opgepakt en de verwachting is dat dit in 2019 resulteert in een bouwplan voor de locatie. Het risico bestaat dat het uiteindelijk te ontwikkelen programma afwijkt van hetgeen voorzien is. Deze mogelijke aanpassing heeft een negatief effect op de grondwaarde (verkoop bouwrijpe grond), waardoor het resultaat van de grondexploitatie verder onder druk komt te staan. Het risico is meegenomen in de risicoregister onder de noemer "grondexploitatie".

Drulse Beek (Groesbeek)

Voor de ontwikkeling van het voormalige sportpark is een overeenkomst gesloten met Oosterpoort. Het plan voorziet in de bouw van huur- en koopwoningen. Alle gronden zijn inmiddels verkocht en de gemeente moet alleen nog een klein deel van het plangebied (rondom de appartementen) woonrijp maken. Naar verwachting kunnen we de grondexploitatie eind 2019 afsluiten.

Bouwkamp (Ooij)

Op het bedrijventerrein was op 1 januari 2018 nog een laatste bouwkavel beschikbaar. In 2018 is de bouwkavel verkocht en daarmee zijn alle gronden uitgegeven. De gemeente moet alleen nog het plangebied woonrijp maken en naar verwachting kunnen we ook deze grondexploitatie eind 2019 afsluiten.

Pastoor van Tielstraat (Leuth)

Het oorspronkelijk plan betreft de sloop van 20 huurwoningen en de bouw van maximaal 37 nieuwe woningen (waarvan 19 betaalbaar en 18 duur). Voormalig gemeente Ubbergen heeft een realisatie-overeenkomst met Oosterpoort gesloten. Het plangebied is door Oosterpoort bouwrijp gemaakt. Daarnaast heeft een grondruil van een bouwperceel met een bijveld van de voetbalvereniging plaatsgevonden, tussen Oosterpoort en Jansen Bouwontwikkeling. Dit in het kader van het opknappen van de sportvelden Leuth. Oosterpoort heeft aangegeven op deze locatie zelf geen sociale huurwoningen te bouwen. Inmiddels heeft Jansen Bouwontwikkeling een omgevingsvergunning gekregen voor de bouw van 16 koopwoningen. De verkoop van de woningen (waarvan 8 stuks onder de € 180.000 vrij op naam) is ook gestart. 1 Bouwkavel is particulier verkocht en vergund. Peter Kaal realiseert de overige 20 woningen. Daarvan worden 9 huurwoningen afgenomen door Newomij. De gemeente houdt toezicht op de inrichting van de openbare ruimte. Gezien de voortgang met betrekking tot de verkoop van de woningen sluiten we naar verwachting het project na 31 december 2020.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (vorderingen) € 12.805

De uitzettingen korter dan één jaar bestaan uit vordering op openbare lichamen, vorderingen op Rijks schatkist en overige vorderingen.

Vorderingen op openbare lichamen

Hieronder staat een overzicht van de vorderingen op openbare lichamen.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>	
	31-12-2017	31-12-2018
BTW-compensatiefonds	5.118	5.724
Vorderingen provincie	632	438
Vorderingen ministerie	1.614	816
Overige vorderingen op openbare lichamen	79	2
Totaal	7.443	6.981

Vorderingen op Rijks schatkist

	<i>Bedragen x € 1.000</i>	
	31-12-2017	31-12-2018
1021070 BNG7 Internetfac.SKB 20712	1.125	991
Totaal	1.125	991

De berekening van het drempelbedrag schatkistbankieren ziet er als volgt uit:

	<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Omschrijving	1e kw 2018	2e kw 2018	3e kw 2018	4e kw 2018
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	424	370	320	361
Af: Drempelbedrag	622	622	622	622
Over-/onderschrijding van het drempelbedrag	-198	-252	-302	-261

Sinds 15 december 2013 is de verplichte wet schatkistbankieren van kracht. Het doel van deze wet is het terugdringen van de Nederlandse staatsschuld. De decentrale overheden (waaronder gemeenten) moeten hun te veel aan liquide middelen naar de Nederlandse staatskas overmaken. De gemeente Berg en Dal heeft een drempel van € 621.990 (0,75% van het begrotingstotaal). Wanneer het tegoed de drempel overschrijdt wordt dit automatisch naar de staatskas overgemaakt. Is het tegoed lager dan de drempel, dan kunnen we het weer opnemen uit de staatskas.

Op 31 december 2018 heeft de gemeente Berg en Dal een bedrag van € 990.809 tegoed.

Overige vorderingen

Omschrijving	Bedragen x €1.000	
	31-12-2017	31-12-2018
Debiteuren algemene dienst	1.114	1.210
Debiteuren gemeentelijke belastingen	539	220
Debiteuren sociale zaken	2.431	2.372
Overige vorderingen	2.383	2.202
Totaal vorderingen	6.467	6.004
af: dubieuze debiteuren (algemene dienst)	-53	-51
dubieuze debiteuren (belastingen)	-35	-45
dubieuze debiteuren (sociale zaken)	-1.128	-1.075
Saldo vorderingen	5.251	4.833

Specificatie debiteuren algemene dienst

Dit betreft de openstaande posten per 31 december 2018. Per 15 april 2019 moesten we hiervan nog € 797.987 ontvangen. De globale specificatie ziet er als volgt uit.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000			
	31-12-2018		15-4-2019	
Tussen 0 en 3 maanden oud	688	56,86%	306	38,36%
Tussen 3 en 6 maanden oud	12	0,99%	9	1,08%
Tussen 6 en 9 maanden oud	10	0,81%	7	0,91%
Tussen 9 en 12 maanden oud	4	0,34%	2	0,28%
Ouder dan 1 jaar, jonger dan 4 jaar	476	39,34%	454	56,85%
Ouder dan 4 jaar	20	1,66%	20	2,52%
Totaal	1.210	100,00%	798	100,00%

Specificatie debiteuren gemeentelijke belastingen

Van de belastingdebiteuren kunnen we een gedeelte niet invorderen. Dit gedeelte is opgenomen onder de dubieuze debiteuren. Hieronder staat de specificatie van de debiteuren gemeentelijke belastingen.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000		
	Stand 31-12-2018	Afloop in 2019	Stand 20-3-2019
Te vorderen belastingen voormalige gemeente Ubbergen	0	-	0
Te vorderen belastingen gemeente Berg en Dal	220	48	172
Totaal	220	48	172

Specificatie debiteuren sociale zaken

Van de debiteuren sociale zaken kunnen we een gedeelte niet invorderen. Het 'percentage invorderbaar' is per subregeling uitgesplitst. De specificatie van de debiteuren sociale zaken ziet er als volgt uit.

Omschrijving	Bedragen x €1.000				
	Stand 31-12-2017	Stand 31-12-2018	Invorderbaar in %	Dubieus	Invorderbaar
PW leenbijstand	739	647	35%	421	227
PW terugvordering	1.477	1.548	65%	542	1.006
PW verhaal	159	158	35%	103	55
PW boete	56	18	50%	9	9
Totaal	2.431	2.372		1.075	1.297

Specificatie overige vorderingen

De overige vorderingen zijn nog te ontvangen inkomsten. Hiervoor waren op de balansdatum nog geen facturen verstuurd of was de beschikking van het ministerie/ provincie nog niet ontvangen.

Hieronder staat de specificatie van de overige vorderingen.

Omschrijving	Bedragen x €1.000
	Stand 31-12-2018
WMO-vervoer DRAN 2016-2018	191
Afrekening Blok-C 2017	548
Vangnetuitkering 2018	552
Aanvullende kohieren OZB-niet woningen en AH-diftar hoogbouw 2018	296
Aanvullende kohieren toeristenbelasting 2018	250
Overige vorderingen	364
Totaal	2.202

Voorziening dubieuze debiteuren

We maken jaarlijks een voorstel voor (gedeeltelijke) afboeking van de dubieuze vorderingen. Het verloop van de voorziening dubieuze debiteuren staat in onderstaand overzicht.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000			
	Stand 31-12-2017	Onttrekking 2018	Toevoeging 2018	Stand 31-12-2018
Debiteuren algemene dienst	53	1	-	51
Debiteuren belastingen	35	25	35	45
Debiteuren sociale zaken*	1.128	54	-	1.075
Totaal	1.216	80	35	1.171

Liquide middelen € 201

Hieronder staat een overzicht van de liquide middelen.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000	
	Saldo 31-12-2017	Saldo 31-12-2018
Kasgeld	-	-
NL78 BNGH 028.50.03.089	-	162
NL67 RABO 011.74.08.425	9	7
NL31 RABO 010.51.00.161	3	3
NL53 RABO 013.44.04.920	1	2
NL78 RABO 147.73.00.503	-	-
NL78 RABO 018.74.15.552	7	11
NL19 RABO 013.44.40.064	5	10
NL44 RABO 016.03.14.364	2	7
Totaal	28	201

Overlopende activa € 506

Dit bedrag zijn vooruitbetaalde bedragen.

Omschrijving	Bedragen x € 1.000	
	Stand 31-12-2018	
Vooruitbetaalde bedragen die betrekking hebben op 2019	492	
Overige vorderingen	13	
Totaal	506	

Passiva

Eigen vermogen € 54.279

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende onderdelen.

Eigen vermogen	Bedragen x € 1.000	
	Saldo 31-12-2017	Saldo 31-12-2018
Algemene reserve	30.721	31.334
Bestemmingsreserves	23.015	22.573
Gerealiseerd resultaat	1.222	373
Totaal	54.958	54.279

In onderstaand overzicht zijn per reserve de toevoegingen en onttrekkingen in 2018 weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Naam reserve	Stand 31-12-2017	Onttrekking 2018	Toevoeging 2018	Stand 31-12-2018*
Algemene reserves				
Algemene reserve vrij aanwendbaar	9.975	-1.193	2.838	11.620
Vaste algemene reserve	17.629	-409	-	17.220
Reserve rekeningresultaat	3.117	-622	-	2.495
Rekeningsaldo vorig dienstjaar	1.222	-1.222	-	-
Rekeningsaldo huidig dienstjaar	-	373	-	373
Totaal Algemene reserves	31.944	-3.075	2.838	31.707
Bestemmingsreserves				
Bestemmingsreserve exploitatietekort parkeergarage Dorpsstraat	453	-134	-	318
Reserve verv.investering parkeergarage Dorpsstraat	72	-	36	107
Bestemmingsreserve Onderhoud Gymzalen	213	-	36	249
Bestemmingsreserve Attributen sportcomplexen	223	-25	21	219
Bestemmingsreserve Aankoop kunstwerken	84	-	-	84
Bestemmingsreserve Natuur en Landschap	125	-	14	140
Bestemmingsreserve Groenblauwe diensten	1.715	-73	26	1.668
Reserve Wmo / Jeugd	1.610	-1.610	-	-
Bestemmingsreserve Exploitatietekort Kulturhus den Ienloop	146	-39	-	107
Bestemmingsreserve aanpak extreme wateroverlast	-	-	500	500
Bestemmingsreserve egalisatiebijdrage O.D.R.N	141	-101	-	40
Bestemmingsreserve Lopende projecten (gelabeld)	1.851	-710	1.458	2.600
Bestemmingsreserve Kapitaallasten	16.207	-756	1.050	16.501
Bestemmingsreserve Opleidingen personeel	174	-135	-	39
Totaal Bestemmingsreserves	23.015	-3.584	3.142	22.573
Totaal reserves	54.958	-6.659	5.979	54.279

Algemene reserves

Algemene reserve vrij aanwendbaar

Deze reserve zetten we af tegen de risico's bij het bepalen van het weerstandsvermogen. De benodigde omvang van de algemene reserve is afhankelijk van de weerstandsratio en de vaste algemene reserve en wordt jaarlijks bepaald bij de vaststelling van de begroting.

In 2018 zijn de berekende rente van € 149.628 en het restant van het rekeningsaldo 2017 van € 1.116.981 toegevoegd aan de algemene reserve. Daarnaast hebben we in 2018 via de algemene uitkering € 1.571.057 ontvangen voor de gemeentelijke herindeling. Ook dit bedrag is toegevoegd aan de algemene reserve.

In totaal is € 1.193.034 onttrokken aan de algemene reserve. Van dit bedrag is € 508.411 overgeheveld naar de reserve lopende projecten voor diverse projecten. Een bedrag van € 156.865 is toegevoegd aan de reserve dekking kapitaallasten voor een investeringsbijdrage verduurzaming Montessori college en investeringsbijdrage de Vriendenkring Leuth. Het restant bedrag van € 527.758 is ingezet als dekking van uitgaven van diverse projecten. Dit betreft onder andere: frictiekosten 2018, financiële tegemoetkoming aansluitkosten glasvezel buitengebied, subsidie energiebesparende maatregelen, ondersteuning dorps huis de Sprong Ooij en interne verzelfstandiging LTP.

Vaste algemene reserve

Deze reserve is gevormd om de risico's die wij als gemeente lopen af te dekken, bijvoorbeeld voor

- de lopende ontwikkelingen, waar we op dit moment mee te maken hebben, bijvoorbeeld in het sociaal domein.
- mogelijke nieuwe ontwikkelingen (wijzigingen in de regelgeving, beleidswijzigingen Den Haag).

De rente over deze reserve voegen we toe aan de exploitatie. Daardoor is deze reserve niet vrij besteedbaar, omdat inzet van de reserve leidt tot een nadeel (lagere rente-inkomst) op de exploitatie.

In 2018 is € 409.443 aan de reserve onttrokken. Dit bedrag is ingezet voor een aantal aangenomen moties tijdens de begrotingsbehandeling.

Reserve rekeningresultaten

Het doel van deze reserve is om toekomstige tekorten te dekken in de (meerjaren)begroting. De onttrekking uit deze reserve ramen we structureel in de begroting. We onttrekken het bedrag alleen als we werkelijk een tekort hebben over een boekjaar. In 2018 is € 622.344 aan de reserve onttrokken.

Bestemmingsreserves

Reserve exploitatietekort parkeergarage Dorpsstraat

Het doel van deze reserve is de dekking van de exploitatiekosten van de parkeergarage Dorpsstraat. In 2018 is € 134.493 onttrokken ter dekking van de exploitatielast.

Reserve vervangingsinvestering parkeergarage Dorpsstraat

Het doel van deze reserve is de dekking van toekomstige investeringen voor het onderhoud van de parkeergarage Dorpsstraat. In 2018 is de geraamde dotatie van € 35.781 toegevoegd aan de reserve.

Reserve Onderhoud Gymzalen

Deze reserve heeft als doel het dekken van de kosten voor groot onderhoud van de gymzalen en de egalisatie van de exploitatiekosten over een langere periode. In 2018 is de geraamde dotatie van € 36.000 toegevoegd aan de reserve.

Reserve Attributen sportcomplexen

Het doel van de reserve is de dekking van kosten voor het vervangen van attributen van de sportaccommodaties (voetbalclubs) en het egaliseren van de exploitatiekosten over een langere periode. In 2018 is € 21.405 aan de reserve toegevoegd. Daarnaast is € 25.000 aan de reserve onttrokken voor bijdrage veldverlichting BVC'12.

Reserve Aankoop kunstwerken

Deze reserve dient als dekking van kosten voor de aankoop van en het onderhoud aan kunstwerken in de gemeente. In 2018 is er niets aan de reserve toegevoegd of onttrokken.

Reserve Natuur en Landschap

De werkelijke uitgaven en de begrote uitgaven van diverse landschapsprojecten worden niet altijd binnen een boekjaar afgewikkeld. Daarom verrekenen we tekorten of overschotten via deze reserve. In 2018 is het overschot van € 14.438 aan de reserve toegevoegd.

Reserve Groenblauwe diensten

Deze reserve heeft als doel het dekken van de kosten voor de uitvoering van het project Groen-Blauwe diensten. In 2018 is € 73.131 onttrokken ter dekking van de exploitatiekosten van het project. De berekende rente ad. € 25.731 is aan de reserve toegevoegd.

Reserve Jeugd & WMO

Deze reserve heeft als doel het dekken van de exploitatierisico's die samenhangen met de nieuwe taken binnen het Sociaal Domein (WMO en Jeugdwet). In 2018 is het volledige saldo van € 1.610.318 aan de reserve onttrokken.

Reserve Exploitatietekort Kulturhus den Ienloop

Het doel van deze reserve is het dekken van het verwachte exploitatietekort van het Kulturhus den Ienloop in Millingen aan de Rijn. In 2018 is € 38.937 onttrokken ter dekking van het exploitatietekort.

Reserve aanpak extreme wateroverlast

Deze reserve is in 2018 gevormd. Het doel van deze reserve is het dekken van de uitgaven voor de aanpak van extreme wateroverlast. In 2018 is € 500.000 toegevoegd aan de reserve.

Reserve egalisatiebijdrage ODRN

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de bijdrage aan de ODRN. In 2018 is € 101.085 onttrokken ter dekking van een gedeelte van de exploitatielast.

Reserve Lopende projecten (gelabeld)

Deze reserve heeft als doel het dekken van de uitgaven aan lopende projecten, waarvoor de raad een krediet beschikbaar heeft gesteld. Het verloop van de reserve in 2018 is in onderstaand overzicht per investering weergegeven.

<i>Bedragen x € 1.000</i>				
Naam project	Stand 31-12-2017	Onttrekking 2018	Toevoeging 2018	Stand 31-12-2018
Irichting WMO ruimten	42	3	-	40
Toeristische bewegwijzering	40	40	-	-
Koppeling ict-systemen	25	25	-	-
Centrum Beek	424	4	-	419
Uitvoering lustrum Vrijheid & Herinnering	20	-	20	40
Subsidie nieuwbouw bevrijdingsmuseum	518	164	-	353
Verhoogde instroom asielzoekers	175	71	-	104
Kindbudget bijzondere bijstand	118	118	-	-
Kadernota Toerisme	65	65	-	-
Wandelpaden-netwerk	10	10	-	-
Energievisie	60	60	-	-
Onderhoud zwembad de Lubert	45	45	-	-
SEV-projecten/Grosbeekse SEV-gelden	210	95	-	115
Bestemmingsplannen projecten algemeen	100	5	-	95
Stimuleringslening duurzaamheidsmaatregelen non-profitorganisaties	-	5	185	180
Schuldhelpverlening	-	-	76	76
Ontwikkelingen sociale zaken/ interne verzelfstandiging LTP	-	-	124	124
Privacy- en informatiebeveiliging	-	-	40	40
Onderzoek vrijliggend fietspad Leuth	-	-	41	41
Ontvangplicht bagger A-watergangen	-	-	85	85
Erfgoednet Berg en Dal	-	-	15	15
Ondersteuning beweegactiviteiten/cursus Indigo	-	-	23	23
Subsidie verzelfstandiging BVC'12	-	-	75	75
Subsidie energiebesparende maatregelen	-	-	68	68
Uitvoeringskosten subsidie energiebesparende maatregelen	-	-	40	40
LAA/adresonderzoeken	-	-	25	25
Publicatie bouw-/milieudossiers website	-	-	40	40
Afronding projecten Centrum Groesbeek (Sporlaan en Markt)	-	-	547	547
Studie schoolroute Markt-Dries Groesbeek	-	-	25	25
Studie fietspad Ooij-Erlecom	-	-	20	20
Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen	-	-	10	10
Totaal reserve lopende projecten	1.851	710	1.458	2.600

Reserve Kapitaallasten

De reserve heeft tot doel het dekken van de kapitaallasten van diverse geactiveerde investeringen. In 2018 is € 1.049.964 aan de reserve toegevoegd voor de investeringen: Reconstructie Bernhardlaan-Beatrixlaan, Reconstructie De Pals, Reconstructie Merelstraat, aanleg kunstgrasveld BVC, investeringsbijdrage de Vriendenkring Leuth, herbouw de Ubburch, verduurzaming Montessoricollege en energieaansluiting Marktterrein Groesbeek. Verder is € 243.099 rente aan de reserve toegevoegd. Daarnaast is er € 755.771 aan de reserve onttrokken ter dekking van de kapitaallasten van diverse investeringen.

Opleidingen personeel

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de opleidingskosten van het personeel. In 2018 is € 135.000 uit de reserve gehaald ter dekking van de uitgaven opleiding en ontwikkeling van het personeel.

Gerealiseerd resultaat

Het resultaat over het boekjaar 2018 is € 372.542 en is op de balans opgenomen.

	Bedragen x € 1.000	
	31-12-2017	31-12-2018
Gerealiseerd resultaat	1.222	373

Voorzieningen € 5.438

In onderstaand overzicht zijn per voorziening de toevoegingen en onttrekkingen in 2018 weergegeven.

	Bedragen x € 1.000				
Naam voorziening	Stand 31-12-2017	Onttrekking 2018	Toevoeging 2018	Vrijval 2018	Stand 31-12-2018
Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's					
Voorziening Pensioenverplichting voormalige wethouders	3.605	-153	150	-	3.602
Voorziening wachtgeldverplichting voormalige wethouders	-	-93	324	-	230
Voorziening (voormalig) personeel	197	-102	32	-	128
Totaal Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's	3.802	-348	506	-	3.959
Voorzieningen t.b.v. door derden beklemde middelen					
Voorziening Riolering	1.077	-	402	-	1.479
Totaal Voorzieningen t.b.v. door derden beklemde middelen	1.077	-	402	-	1.479
Voorzieningen t.b.v. lastenegalisatie					
Voorziening Onderhoud gemeentewerf	151	-36	24	-140	-0
Voorziening Onderhoud gemeentehuis	379	-68	93	-404	-
Voorziening Onderhoud Trouwzaal (M)	15	-0	3	-18	-
Voorziening Onderhoud wegen	340	-1.508	1.458	-289	-
Voorziening Openbare Verlichting	10	-287	292	-15	0
Voorziening Onderhoud Heuvelland	28	-5	33	-56	-
Voorziening Onderhoud Biga	54	-6	3	-51	-
Voorziening Onderhoud Sporthal De Duffelt	139	-29	61	-171	-

Voorziening Onderhoud Dispel/Til (U)	14	-0	3	-17	-
Voorziening Onderhoud De Lubert	6	-36	30	-0	-0
Voorziening onderhoud kunst en oorlogsmonumenten	42	-12	16	-46	-
Voorziening Onderhoud Waco-glider	19	-	-	-19	-
Voorziening Onderhoud N.H. Kerk	0	-0	0	-0	-
Voorziening Onderhoud kasteelmuur	1	-	0	-1	-
Voorziening Onderhoud trafo Wercheren	2	-	-	-2	-
Voorziening Onderhoud Aquaduct	14	-	3	-17	-
Voorziening Recreatievoorzieningen (U)	12	-	-	-12	-
Voorziening Speeltuinen	51	-27	48	-71	-
Voorziening Onderhoud De Mallemolen	250	-22	26	-255	-
Voorziening Onderhoud Kloosterstraat 7-9	48	-5	8	-51	-
Voorziening Onderhoud De Ubburch	192	-192	-	-	-
Voorziening Onderhoud Kulturhus den Ienloop	46	-32	21	-35	-
Voorziening Onderhoud gebouw begraafplaats Heselenberg	30	-0	7	-36	-
Voorziening Onderhoud Aula begraafplaats (M)	33	-0	-	-33	-
Voorziening Onderhoud begraafplaats (M)	76	-	-	-76	-
Voorziening Onderhoud Drenkelingen begraafplaats (M)	4	-	-	-4	-
Totaal Voorzieningen t.b.v. lastenegalisatie	1.957	-2.265	2.129	-1.820	-0
Totaal voorzieningen	6.835	-2.613	3.036	-1.820	5.438

Voorzieningen voor verplichtingen en/of risico's

Voorziening pensioenverplichtingen voormalige wethouders

Deze voorziening heeft tot doel het afdekken van de pensioenverplichtingen van (voormalige) wethouders. De dotatie in 2018 bedraagt € 149.541 en daarmee is de voorziening op het per 31 december 2018 noodzakelijke peil gebracht. De onttrekking van € 152.822 betreft de uitbetaling van de pensioenverplichtingen aan de voormalige bestuurders.

Voorziening wachtgeldverplichting voormalige wethouders

Deze voorziening heeft tot doel het afdekken van de wachtgeldverplichtingen van voormalige wethouders. In 2018 is € 323.540 toegevoegd om de voorziening op het noodzakelijke peil te brengen. De onttrekking van € 93.279 betreft de uitbetaling van de wachtgelden.

Voorziening (voormalig) personeel

Het doel van de voorziening is het egaliseren van de verplichtingen voor voormalig personeel. De onttrekking in 2018 van € 101.819 betreft de uitbetaling wachtgeldverplichtingen en andere verplichtingen van voormalig personeel. De dotatie in 2017 is € 32.483. Op basis van de herberekening van de benodigde middelen is dit bedrag toegevoegd aan de voorziening. Daarmee is de voorziening weer op het noodzakelijke peil.

Voorziening voor door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting

Voorziening egalisatie riolering

In de notitie riolering van de commissie BBV is bepaald dat de overschotten inzake rioolheffing in een voorziening moeten worden opgenomen. De reden hiervan is dat een voorziening niet vrij inzetbaar is en dat de middelen beschikbaar blijven voor de riolering. Het doel van de voorziening is het opvangen van schommelingen in de exploitatie voor wat betreft de kosten en opbrengsten van het rioolstelsel. In 2018 is het overschot van € 401.639 aan de voorziening toegevoegd.

Voorzieningen voor lastenegalisatie

Voorziening onderhoud gemeentewerf

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten. De voorziening heeft tot doel de onderhoudskosten van de gemeentewerven te egaliseren. De onttrekking betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. In 2018 is € 35.507 uitgegeven voor verschillende onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 24.152. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud gemeentehuis

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten. De voorziening heeft tot doel de onderhoudskosten van het gemeentehuis te egaliseren. De onttrekking betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. In 2018 is € 67.791 uitgegeven voor diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 92.541. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Trouwzaal

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten en heeft tot doel de onderhoudskosten van de trouwzaal te egaliseren. De onttrekking betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. In 2018 is € 56 uitgegeven voor diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 3.133. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud wegen

Het doel van deze voorziening is het dekken van de kosten voor het in stand houden van een kwalitatief goed wegennet in het kader van de verkeersveiligheid en egalisatie van de lasten. De onttrekking van € 1.508.286 betreft de uitgaven op basis van de onderhoudsplanning. Er is een bedrag van € 390.000 uit de voorziening gehaald voor investeringen (gecombineerd met onderhoud) aan de Bernhardlaan-Beatrixlaan, De Pals en Merelstraat. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 1.453.605. Daarnaast is in 2018 € 3.928 doorbelast aan derden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud openbare verlichting

Het doel is het dekken van de kosten voor het groot onderhoud van de openbare verlichting. De onttrekking van € 286.965 betreft de uitgaven op basis van de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 292.132. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Heuveland

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. De onttrekking van € 5.127 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 32.756. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Biga

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. De onttrekking van € 5.602 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 3.101. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud De Duffelt

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. De onttrekking van € 29.186 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 60.794. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Dispel/Til

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. De onttrekking van € 227 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 3.057. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud De Lubert

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. De onttrekking van € 35.930 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 30.000. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud kunst en oorlogsmonumenten

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan de kunstwerken en oorlogsmonumenten. De onttrekking van € 12.091 betreft de uitgaven op basis van de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 16.000. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Waco-glider

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de Waco glider. In 2018 heeft er geen onderhoud plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud N.H.Kerk

Deze voorziening heeft als doel het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de toren van de N.H.-kerk. De onttrekking van € 298 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 100. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud kasteelmuur

Het doel is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de kasteelmuur in Groesbeek. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 100. Er heeft in 2018 geen onderhoud plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud trafo Wercheren

Het doel is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de trafo Wercheren. In 2018 heeft geen onderhoud plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Aquaduct

Deze voorziening heeft als doel het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan het Aquaduct. Er heeft in 2018 geen onderhoud plaatsgevonden. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 2.902. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Recreatievoorzieningen

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan recreatievoorzieningen. In 2018 heeft geen toevoeging of onttrekking plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud speeltuinen

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud volgens de onderhoudsplanning aan de gemeentelijke speeltoestellen. De onttrekking van € 27.302 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 48.093. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud De Mallemolen

Deze voorziening heeft als doel het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan De Mallemolen. De onttrekking van € 21.604 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 25.981. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud Kloosterstraat 7-9

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het gebouw. De onttrekking van € 5.005 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 8.474. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud De Ubburch

Het doel van deze voorziening is de dekking van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan De Ubburch. De Ubburch is in 2018 overgedragen aan Havo Notre Dame en gesloopt. Het saldo van de voorziening van € 192.242 is vrijgevallen ten gunste van de exploitatie.

Voorziening onderhoud Den Ienloop

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan Kulturhus Den Ienloop. De onttrekking van € 32.045 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 20.000. Daarnaast is in 2018 een bedrag van € 1.130 aan ontvangen schadevergoeding toegevoegd aan de voorziening. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud gebouw begraafplaats Heselenberg

Deze voorziening heeft als doel het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan het gebouw op de begraafplaats Heselenberg in Groesbeek. De onttrekking van € 100 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening is € 6.900. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud aula begraafplaats Vossengraaf

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de aula op de begraafplaats aan de Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. De onttrekking van € 67 betreft de uitgaven volgens de onderhoudsplanning. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud begraafplaats Vossengraaf

Deze voorziening heeft als doel het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de begraafplaats aan de Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. In 2018 heeft geen toevoeging of onttrekking plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Voorziening onderhoud drenkelingenbegraafplaats

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de drenkelingenbegraafplaats in Millingen aan de Rijn. In 2018 heeft er geen onderhoud plaatsgevonden. In 2018 is deze voorziening volledig vrijgevallen.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer (Langlopende schulden)

Geldleningen op lange termijn € 25.344

Hieronder staat het overzicht van de langlopende geldleningen. Dit zijn alleen schulden die vallen onder de categorie:

- onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag	Looptijd in jaren	Stand 31-12-2017	Opname in 2018	Aflossing in 2018	Stand 31-12-2018
NWB (4,945%)	1.500	25	660	-	60	600
BNG 40.101876.00 (4,275%)	5.000	25	2.800	-	200	2.600
NWB (4,970%)	6.000	40	4.650	-	150	4.500
BNG 40.99948.00 (4,070%)	2.700	25	1.404	-	108	1.296
BNG 40.102901.00 (4,845%)	2.000	25	1.180	-	80	1.100
BNG 40.88795.00 (4,530%)	908	20	91	-	45	45
NWB (4,790%)	1.361	25	490	-	54	436
BNG 40.98091.00 (4,610%)	1.000	25	440	-	40	400
BNG 40.108124.00 (2,110%)	2.000	10	1.200	-	200	1.000
BNG 40.109992 (0,878%)	4.000	10	3.200	-	400	2.800
BNG 40.109993 (1,537%)	4.000	20	3.600	-	200	3.400
BNG 40.109994 (1,940%)	4.000	40	3.800	-	100	3.700
BNG 40.111613 (0,920%)	500	15	500	-	33	467
BNG 40.111909 (1,040%)	1.000	15	-	1.000	-	1.000
BNG 40.112354 (1,040%)	2.000	15	-	2.000	-	2.000
Totaal	37.969		24.015	3.000	1.671	25.344

Op 15-5-2018 is een rentevaste lening van € 1.000.000 aangetrokken bij de BNG. Op 15-11-2018 is een rentevaste lening van € 2.000.000 aangetrokken bij de BNG. Het rentepercentage van beide leningen is 1,04%.

In 2018 hebben we in totaal € 716.810 aan rente betaald voor de geldleningen op lange termijn.

Netto vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar (Kortlopende schulden)
€ 16.220

Kasgeldleningen

	<i>Bedragen x €1.000</i>	
Stand kasgeldlening	31-12-2017	31-12-2018
BNG bank	6.000	5.000
Achmea	-	5.000
Totaal	6.000	10.000

Banksaldi

	<i>Bedragen x €1.000</i>	
Stand banksaldi	31-12-2017	31-12-2018
NL78 BNGH 028.50.03.089	892	-
NL14 BNGH 028.50.08.412	0	0
NL83 BNGH 028.50.05.618	0	0
Totaal	892	0

Overige kortlopende schulden

De afwikkeling van de crediteuren heeft een normaal verloop.

	<i>Bedragen x €1.000</i>	
Stand kortlopende schulden	31-12-2017	31-12-2018
Crediteuren	2.488	2.383
Nog te betalen bedragen	2.803	3.836
Totaal	5.291	6.220

Hieronder staat een specificatie van de nog te betalen bedragen.
 In 2019 gaan we na of deze opgenomen posten nog zijn verschuldigd.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>
Omschrijving	31-12-2018
NTB rente leningen BNG	236
NTB rente leningen NWB	119
NTB subsidie aanlegkosten glasvezel buitengebied	425
NTB verleende subsidiebeschikking	165
NTB diverse investering- en exploitatiesubsidies	291
NTB afrekeningen MGR	216
NTB afrekeningen DRAN	203
NTB Jeugd/Sociaal Domein 2018	1.558
NTB bijdrage Hinke Fongers BV	75
Nog te verrekenen servicekosten parkeergarage Dorpsstraat	72
Overige nog te betalen kosten	476
Totaal	3.836

Overlopende passiva € 3.538

Vooruitontvangen bedragen

Deze vooruitontvangen bedragen zijn subsidieverplichtingen (uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel). Hieronder staat de specificatie van de stand per 31 december 2018.

<i>Bedragen x €1.000</i>				
Vooruitontvangen bedragen/subsidieverplichting	Stand 31-12-2017	Onttrekking in 2018	Toevoeging in 2018	Stand 31-12-2018
Provinciale subsidie project uitv.LOP 2015	144	33	-	111
Subsidie gemeentelijke monumenten 2014 (molens)	1	1	-	-
Subsidie instanthouding gem.monumenten	12	12	-	0
Subsidie Verzorgingshuis St.Jan de Deo	91	91	-	-0
Subsidie project Molenborgh Groesbeek	40	-	-	40
Subsidie Waterschap (bijdrage OAS Groesbeek)	20	-	-	20
Subsidie Energieloket Duurzaam Wonen Plus	12	12	-	-
Subsidie gemeentelijke monumenten 2017	-	29	41	12
Totaal	320	178	41	183

Overige overlopende passiva

Hieronder staat een overzicht van de overige overlopende passiva. De afwikkeling hiervan verloopt normaal.

<i>Bedragen x € 1.000</i>		
	31-12-2017	31-12-2018
Vooruitontvangen bedragen	88	189
Betalingen onderweg Soza	1.363	1.573
Afdrachten omzetbelasting, loonheffing en pensioenpremie	850	1.588
Overige overlopende passiva	1	6
Totaal	2.301	3.355

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Naast de hieronder vermelde waarborgen en garantstellingen zijn er nog andere "niet uit de balans blijvende verplichtingen". Deze andere verplichtingen zijn echter wel opgenomen in de meerjarenbegroting.

Gewaarborgde geldleningen

Hieronder staat een overzicht van de gewaarborgde geldleningen.

<i>Bedragen x € 1.000</i>			
		31-12-2017	31-12-2018
Oosterpoort Wooncombinatie	100% garantstelling	448	428
Oosterpoort Wooncombinatie inz. WSW*	(Gemeente neemt slechts een achtervangpositie in)	126.510	125.049
Waard Wonen inz. WSW*	(Gemeente neemt slechts een achtervangpositie in)	9.282	9.215

ASR inzake Sint Jan de Deo	100% garantstelling	438	129
BNG inzake 't Höfke	100% garantstelling tbv verwerving	2.172	2.094
Vitens	Garantstelling is over meerdere gemeenten verdeeld naar aantal inwoners	195	180
Stichting Welzijn Groesbeek	100% garantstelling	24	12
Verenigingen	100% garantstelling	148	135
Totaal		139.217	137.242

* Sinds 1995 staat het WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) borg voor leningen van woningcorporaties. De gemeente tekent mee als achtervang. Er zijn diverse zekerheden ingebouwd en het risico dat de gemeente als achtervang loopt is theoretisch en zeer klein. Het WSW biedt primaire en secundaire zekerheid. In het uiterste geval bestaat de mogelijkheid dat de gemeente en het Rijk bijdragen in de vorm van een renteloze geldlening, de tertiaire zekerheid. Het WSW moet deze renteloze geldlening vervolgens terugbetalen. Het WSW is zelfs in afgelopen jaren niet aangesproken door bankinstellingen. Hieruit is de kracht van de zekerheidsstructuur gebleken.

Garantstellingen

		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
		31-12-2017	31-12-2018
Garantstellingen*	60% garantstelling	3.087	1.926

* De oude regeling gemeentegarantie is per 1 januari 1995 vervallen. In deze regeling stonden de gemeente en het Rijk ieder voor 50% borg voor particuliere leningen. Bij deze leningen hoorde een aflossingsplan waarvan de restschuld aan het einde van de looptijd van 30 jaar op 0 moest staan.

De risico's voor het kleine deel van de leningen waarvoor de gemeente nog garant staat zijn zeer klein. Veel woningen zijn na 1995 verkocht of aflossingsvrij gemaakt waardoor de oude regeling niet meer van toepassing is. Vanaf 1 januari 1995 is de Nationale Hypotheek Garantie van toepassing.

Financiële niet op de balans opgenomen verplichtingen

		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
		31-12-2017	31-12-2018
Leasecontracten MUG-ICT afloop in boekjaar 2017-2018		35	-
Raamcontract asfaltverharding afloop in boekjaar 2019 (26-05-2019)		70	29
Raamcontract elementenverharding afloop in boekjaar 2019 (26-09-2019)		70	53
Pinkroccade afloop in boekjaar 2022		397	397
Totaal		537	478

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt op basis van de voorschriften uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Verder is de Financiële verordening Berg en Dal 2017 (art. 212 Gemeentewet) van toepassing. Deze is vastgesteld door de gemeenteraad op 9 maart 2017.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten (verkrijgings- of vervaardigingsprijs), tenzij de marktwaarde lager is. Activa en passiva nemen we op tegen nominale waarden.

De baten en lasten rekenen we toe aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten nemen we slechts mee, als zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die ontstaan zijn voor het einde van het begrotingsjaar, nemen we mee als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Dividendopbrengsten van deelnemingen nemen we als bate op het moment waarop het dividend is uitbetaald.

Personeelslasten rekenen we in principe toe aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Sommige personele lasten moeten we toerekenen aan de periode waarin ze worden uitbetaald. Dit komt omdat we geen voorzieningen of schulden mogen opnemen voor jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbare grootte. Daarbij gaat het om onderdelen zoals ziektekostenpremie voor gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofafspraken en dergelijke.

Als er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) moeten we wel een verplichting vormen.

Balans

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa waarderen we tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn.

De kosten van onderzoek en ontwikkeling schrijven we in 5 jaar af. Dit geldt ook voor het saldo van agio en disagio (afsluitkosten van financiële transacties).

De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling start bij ingebruikneming van het gerelateerde materiële vaste actief.

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen brengen we direct ten laste van de exploitatie. Ook computerapplicaties en activa in eigendom van derden vallen onder deze categorie.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa, zoals bedoeld in artikel 35 van het BBV, schrijven we lineair af. De aard van de investering bepaalt de levensduur en de daarmee samenhangende afschrijvingstermijn. Dit geldt voor de investeringen met economisch nut én de investeringen met maatschappelijk nut.

De materiële vaste activa waarderen we tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden brengen we in mindering op de betreffende investering. In die gevallen schrijven we af op het saldo van de investering.

Als de technische en/of economische levensduur korter is dan de hiervoor aangegeven termijnen, hanteren we de kortere afschrijvingstermijn.

Activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 5.000 activeren we niet, uitgezonderd gronden en terreinen.

Voor de materiële vaste activa met economisch nut hanteren we de volgende afschrijvingstermijnen.

Categorie	Onderdeel	Afschrijvingstermijn in jaren*
Afvalinzameling	Inzamelmiddelen afval	10
	Ondergrondse containers, binnen-element	10
	Ondergrondse containers, buitenput	20
Gebouwen	Gebouwen	40
	Noodlokalen	15
	Dakbedekking	15
	Renovatie	25
	Zonnepanelen	10
Informatie Communicatie Technologie	Automatiseringsapparatuur	5
Inventaris	Bureaustoelen	8
	Bureaus	15
	Kasten	20
	Overig meubilair	15
	CV-installatie	15
	Klimaatregeling	15
	Telefooninstallatie	8
	Geluidsinstallatie raadszaal	10
Markt	Stroomvoorziening	10
Onderwijs	Onderwijsleerpakketten (eerste inrichting)	8
	Speeltoestellen	10
	Meubilair (eerste inrichting)	20
Riolering	Vrijvervalriolering	50
	Drukriolering (bouwkundig)	50
	Drukriolering (mechanisch/ elektrisch)	15
	Gemalen (bouwkundig)	50
	Gemalen (mechanisch/ elektrisch)	10
	Milieumaatregelen	50
	Grondwatermaatregelen	50
	Persleidingen	50
Speelvoorzieningen	Speeltoestellen (attractiebesluit)	10

Sporthallen	Sportvloeren en vloerpotten	20
	Deuren en sportmateriaal	15
	Elektronisch scorebord	15
	Publiekstribune	20
Verkiezingen	Stemmachines	10
Voertuigen, machines en gereedschappen (tractie)	Personen- en vrachtauto's, tractor	8
	Hoogwerker	10
	Hogedruk waterreiniger	8
	Riool reinigingsmachine	5
	Veegmachine, kooimaaier	8
	Zoutstrooiers	8
	Sneeuwplougen/ schuiven	10
	Natzoutmengers	15
	Bandtransporteur	10
	Trilplaat	10
	Hefbrug	12

Voor de materiële vaste activa met maatschappelijk nut hanteren we de volgende afschrijvingstermijnen.

Categorie	Onderdeel	Afschrijvingstermijn in jaren*
Openbare ruimte	Aanleg en reconstructie van wegen, straten, pleinen, rotondes, parkeerplaatsen, fiets- en voetpaden	25
	Groenvoorzieningen	25
	Openbare verlichting	15
	Abri's	15
	Verkeersregelinstallaties	15
	Bewegwijzering	15
Sportparken	Natuurgrasveld	20
	Kunstgrasveld, semiwater	10
	Kunstgrasveld, toplaag	10
	Kunstgrasveld, onderlaag	30
	Asfaltveld, toplaag	15
	Asfaltveld, onderlaag	30
	Was- en kleedaccommodaties	25
	Gaas ballenvangers	30
Veld- en terreinafscheiding	40	

Verharding, looppaden	15
Lichtmasten	40
Veldverlichting (armaturen)	25
Beregeningsinstallatie	10
Drainage	25

* Deze afschrijvingstermijnen zijn van toepassing op investering na de herindeling per 01-01-2015.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen (uitgeleende gelden) zijn opgenomen tegen nominale waarde. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's ("kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen" in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Als de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal deze worden afgewaardeerd. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Flottende activa

Voorraden

De als "onderhanden werken" opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs.

De vervaardigingsprijs omvat de kosten, die we rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen toerekenen (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken). Daarnaast rekenen we aan de vervaardigingsprijs ook een aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten toe. Verwachte verliezen in de grondexploitatie vangen we op door middel van een voorziening verliesgevende complexen. Winsten uit de grondexploitatie nemen we als voldoende zeker is dat we deze maken. Zolang dat niet het geval is brengen we de volledige vervaardigingskosten in mindering op de verkoopopbrengsten. We hanteren hierbij de methode percentage of completion. Voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd nemen we tussentijds winst naar rato van de voortgang van de grondexploitatie.

De overige voorraden waarderen we tegen standaard verrekenprijzen die zijn gebaseerd op de gemiddeld betaalde inkoopprijs.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor vorderingen die waarschijnlijk niet kunnen worden geïnd is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening bepalen we statistisch op basis van de geschatte inningskansen.

Voor openstaande vorderingen van gemeentelijke belastingen en sociale zaken is een voorziening gevormd betreffende oninbaarheid ter grootte van het historische percentage van oninbaarheid.

Voor de overige vorderingen is een voorziening wegens oninbaarheid gevormd op basis van een beoordeling op inbaarheid van de openstaande vorderingen ouder dan zes maanden.

Liquide middelen en overlopende posten

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het gerealiseerde resultaat dat volgt uit het overzicht van baten en lasten.

Vorzieningen

De voorzieningen zijn gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting of het voorzienbare verlies.

De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders waarderen we op de contante waarde van de (al opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen.

De onderhoudsegalisatievoorzieningen zijn gebaseerd op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan de gemeentelijke kapitaalgoederen. Daarbij is rekening gehouden met de geformuleerde kwaliteitseisen.

In de paragraaf “onderhoud kapitaalgoederen” is het beleid nader uiteengezet.

Vaste schulden

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente zijn gewaarborgd, is het totaalbedrag van de geborgde restschulden per einde van het boekjaar opgenomen. Deze vallen buiten de telling van de balans. In de toelichting op de balans is hierover nadere informatie opgenomen.

Incidentele baten en lasten

Een goed beeld van de financiële positie van de gemeente vereist ook inzicht in de incidentele baten en lasten. Hierover vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2018	Rekening 2018
Programma Inwoner		
Bijdrage reorganisatiekosten Breed	-15	-
Inhuur projectleider transformatie dure naar goedkope zorg	-100	-69
Subsidie Toek Toek	-6	-6
Ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij	-60	-54
Subsidie Impulsplan wonen	67	67
Doorbetaling subsidie Impulsplan wonen	-67	-67
Extra gelden voorkomen schulden	-58	-
Verstrekingen Kindpakket	-118	-
Inrichting Wmo-ruimten	-	-3
Vrijval onderhoudsvoorzieningen	-	341
Totaal programma Inwoner	-357	210
Programma Onze Buurt		
Afkoopsom en bijdrage veldverlichting BVC'12	-68	-
Eenmalige extra bijdrage frictiekosten lokale omroep	-12	-16
Bijdrage GGD	-32	-32
Subsidie energiebesparende maatregelen woningen	-550	-432
Herstel trappen Koekeleklef	-15	-14
Onderzoek vrijliggend fietspad Leuth	-50	-9
Kosten ontvangplicht bagger A-watgangen	-100	-15
Bijdrage GOAN, deelonderwerp Duurzaamheid	-7	-
Harmonisatie accommodatiebeleid	-31	-
Uitgestelde onderhoudswerkzaamheden zwembad de Lubert	-45	-45
Invalidelift zwembad de Lubert	-7	-7
Draaihek zwembad de Lubert	-10	-10
Studie schoolroute Markt/Dries	-25	-
Studie fietspad Ooij-Erlecom	-20	-
Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen	-30	-
Bijdrage regiogemeenten studie fietspad 't Zwaantje-Diepen	20	-
Financiële tegemoetkoming aansluitkosten glasvezel buitengebied	-850	-425
Vrijval voorziening onderhoud wegen voor reconstructies wegen	-	390
Vrijval onderhoudsvoorzieningen	-	905
Totaal programma Onze Buurt	-1.832	290

Programma Onze Gemeente

Uitvoering APPA regeling 2018	-52	-49
Implementatie Omgevingswet	-100	-5
Aanschaf nieuw kassasysteem Burgerzaken	-20	-12
Toeristische bebording	-40	-27
Wandelpadennetwerk	-10	-8
Communicatiecampagne toerisme	-65	-65
Subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum	-518	-164
Projectkosten 'meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'	-50	-
Subsidie project 'meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'	50	-
Dotatie voorziening wachtgeldverplichtingen voormalig wethouders	-365	-324
ODRN, terugbetaling afrekening onderhanden werk 2016	-	-188
Bijdrage GOAN, deelonderwerp Economie en Wonen	-13	-4
Projecten duurzaamheid/ Energievisie	-60	-48
Verhoogde asielinstroom	-175	-71
Investeringsbijdrage herinrichting winkelcentrum Beek	-	-4
Vrijval voorziening Centrumplan Groesbeek	-	547
Vrijval onderhoudsvoorzieningen	-	30

Totaal programma Onze Gemeente	-1.418	-392
---------------------------------------	---------------	-------------

Programma Ons geld

Extra geld rijk herindeling (gestort in algemene reserve)	1.571	1.571
Extra gelden voorkomen schulden (via Algemene uitkering)	58	76
Lastenverlichting 2018	-300	-285
Inzet stelpost nieuw beleid voor subsidie Toek Toek	6	6
Inzet post onvoorzien voor invalidelift zwembad de Lubert	7	7
Rente Stimuleringslening non-profitorganisaties	-	-5
Afrekening Munitax 2017	-	-30

Totaal programma Ons geld	1.342	1.340
----------------------------------	--------------	--------------

Programma Overhead

Interne verzelfstandiging LTP	-140	-13
Digitalisering bouw- en milieuvergunningen	-50	-54
Veranderingen Wet BAG	-15	-
Erfgoednet Berg en Dal	-15	-
Verkoop materieel buitendienst	25	25
Vrijval onderhoudsvoorzieningen	-	544

Totaal programma Overhead	-195	501
----------------------------------	-------------	------------

Totaal exploitatie	-2.460	1.950
---------------------------	---------------	--------------

Reserves

Storting frictiekostenvergoeding herindeling (algemene uitkering) in algemene reserve	-1.571	-1.571
Storting restant rekeningsaldo 2017 in algemene reserve	-1.117	-1.117
Vrijval reserve saldo dienstjaar 2017	1.222	1.222
Bijdrage reserve attributen sportcomplexen	25	25
Bijdrage risicoreserve Jeugd & Wmo	1.320	1.610
Bijdrage egaliseringsreserve ODRN	101	101
Storting in reserve aanpak extreme wateroverlast	-500	-500
Bijdrage algemene reserve beklemd	409	409
Bijdrage algemene reserve voor kosten ontvangplicht A-watgangen	100	100
Bijdrage algemene reserve voor onderhoud openbaar groen	10	-
Bijdrage algemene reserve voor interne verzelfstandiging LTP	140	140
Bijdrage algemene reserve voor verzelfstandiging en aanleg kunstgras BVC'12	32	32
Bijdrage algemene reserve voor Erfgoednet Berg en Dal	15	15
Bijdrage algemene reserve ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij	60	54
Bijdrage algemene reserve voor investeringsbijdrage de Vriendenkring Leuth	115	115
Bijdrage algemene reserve voor extra subsidie energiebesparende maatregelen	250	250
Bijdrage algemene reserve voor harmonisatie accommodatiebeleid	31	-
Bijdrage algemene reserve voor financiële tegemoetkoming aansluitkosten glasvezel buitengebied	850	425
Bijdrage algemene reserve voor investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeek	42	42
Storting reserve lopende projecten Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties	-185	-185
Storting reserve lopende projecten Extra rijks gelden schuldhulpverlening	-	-76
Storting reserve lopende projecten Interne verzelfstandiging LTP	-	-124
Storting reserve lopende projecten Onderzoek vrijliggend fietspad Leuth	-	-41
Storting reserve lopende projecten Ontvangplicht bagger A-watgangen	-	-85
Storting reserve lopende projecten Erfgoednet Berg en Dal	-	-15
Storting reserve lopende projecten Subsidie verzelfstandiging BVC'12	-	-75
Storting reserve lopende projecten Subsidie energiebesparende maatregelen	-	-68
Storting reserve lopende projecten Uitvoeringskosten subsidie energiebesparende maatregelen	-	-40
Storting reserve lopende projecten Publicatie bouw- en milieudossiers op website	-	-40
Storting reserve lopende projecten Centrumplan Spoorlaan/Markt Groesbeek	-	-547
Storting reserve lopende projecten Studie schoolroute Markt/Dries	-	-25
Storting reserve lopende projecten Studie fietspad Ooij-Erlecom	-	-20
Storting reserve lopende projecten Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen	-	-10
Bijdrage reserve lopende projecten voor implementatie Omgevingswet	100	5
Bijdrage reserve lopende projecten voor toeristische bebording	40	40
Bijdrage reserve lopende projecten voor wandelpadennetwerk	10	10
Bijdrage reserve lopende projecten voor communicatiecampagne toerisme	65	65
Bijdrage reserve lopende projecten voor duurzaamheid/Energievisie	60	60

Bijdrage reserve lopende projecten voor Subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum	518	164
Bijdrage reserve lopende projecten voor Kindpakket	118	118
Bijdrage reserve lopende projecten voor uitgaven verhoogde asielinstream	175	71
Bijdrage reserve lopende projecten voor uitgestelde onderhoudswerkzaamheden zwembad de Lubert	45	45
Bijdrage reserve lopende projecten voor energieaansluiting Markt Groesbeek	95	95
Bijdrage reserve lopende projecten voor inrichting Wmo-ruimten	-	3
Bijdrage reserve lopende projecten voor koppeling ICT-systemen	-	25
Bijdrage reserve lopende projecten voor herinrichting winkelcentrum Beek	-	4
Bijdrage reserve lopende projecten rente stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties	-	5
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor verzelfstandiging en aanleg kunstgrasveld BVC'12	-25	-25
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor Investeringsbijdrage de Vriendenkring Leuth	-115	-115
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor investeringsbijdrage overdracht de Ubburch aan Havo Notre Dame	-140	-140
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor energieaansluiting Markt Groesbeek	-95	-95
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor investeringsbijdrage Montessoricollege Groesbeek	-42	-42
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor reconstructie Bernhardstraat-Beatrixlaan	-	-125
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor reconstructie De Pals	-	-205
Storting in reserve dekking kapitaallasten voor reconstructie Merelstaat	-	-60
Totaal reserves	2.158	-96
Totaal	-302	1.854

Verantwoordingsinformatie SISA specifieke uitkeringen

		SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019						
OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011-2018 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden beleid 2011-2018	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)		
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04		
			€ 159.239	€ 22.750	€ 32.741	€ 0		
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Eindverantwoording Ja/Nee		
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 09		
		1				Ja		
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2018 Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
		€ 9.990.136	€ 312.077	€ 892.151	€ 3.359	€ 81.747	€ 0	
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) VWWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	
		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente		
		I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (VWWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)		
		Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12	
		€ 122.074	€ 56.484	€ 0	€ 217.586	€ 0	Ja	
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 119.120	€ 12.000	€ 40.703	€ 43.992	€ 54.461	€ 0
		Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee				
		Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09				
		€ 0	€ 0	Ja				

Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de gemeente Berg en Dal te Groesbeek gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de gemeente Berg en Dal op 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader rechtmatigheid 2018 welke is goedgekeurd door de raad op 25 april 2019.

De jaarrekening bestaat uit:

1. het overzicht van baten en lasten over 2018;
2. de balans per 31 december 2018;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
4. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen; en
5. het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normenkader rechtmatigheid 2018 welke is goedgekeurd door de raad op 25 april 2019 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Berg en Dal zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisatie (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd

of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 950.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1 % en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- jaarverslag, waaronder de inleiding, leeswijzer, programmaverantwoording en de paragrafen;
- bijlagen, raadsvoorstel, overzicht lopende kredieten, toelichting financiële begrippen en toelichting afkortingen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de relevante vereisten in titel IV van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de raad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader rechtmatigheid 2018.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en

regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het College van Burgemeester en Wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het College van Burgemeester en Wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De raad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het normenkader rechtmatigheid welke is goedgekeurd door de raad op 25 april 2019, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
  - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude
  - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het College van Burgemeester en Wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de gemeente de financiële risico's niet kan opvangen.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van de gemeente, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van de gemeente. Op basis hiervan hebben wij de aard en de omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, 12 juli 2019
 Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Was getekend,

drs. R.G. de Kort RA

Bijlagen

Raadsvoorstel

Griffiersnummer:	B56
Onderwerp:	Jaarstukken 2018: jaarrekening en jaarverslag
Datum B&W-vergadering:	25 juni 2019
Datum raadsvergadering:	4 juli 2019
Datum carrousel:	27 juni 2019
Portefeuillehouder:	S.G.P. Fleuren
Ambtenaar:	C.J. Bisselink
e-mailadres:	C.Bisselink@bergendal.nl
Zaaknummer:	Z-19-74621
Documentnummer:	VB/Raad/19/00873

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

1. De Jaarstukken 2018 vast te stellen met een voordelig resultaat van € 373.000.
2. Het positieve resultaat van € 373.000 toe te voegen aan de algemene reserve.
3. Een bedrag van € 1.389.000 overhevelen naar 2019 (op basis van reeds genomen besluiten dekken we dit bedrag uit de reserve lopende projecten).

Inleiding

Hierbij bieden wij u de Jaarstukken 2018 (Jaarverslag en Jaarrekening 2018) aan. Met deze documenten verantwoorden wij ons als college aan uw raad over de uitvoering van de programmabegroting 2018. Bij de Voorjaarsnota 2018 en de Najaarsnota 2018 bent u tussentijds geïnformeerd over het verloop van de begroting 2018. De Jaarstukken bieden we digitaal aan via de portal programmavan.bergendal.nl.

Toelichting

Het rekeningsaldo over 2018 is € 373.000 voordelig. Bij de Najaarsnota 2018 gingen we uit van een nadelig saldo van € 1.714.000. In het rekeningresultaat is een voordeel opgenomen van € 1.820.000 door het vrijvallen van een voorziening voor groot onderhoud op aanwijzing van onze accountant. Zonder deze vrijval zou het resultaat € 1.447.000 nadelig bedragen. Na de najaarsnota is de begroting 2018 nog enigszins gewijzigd waardoor het saldo € 2.079.000 afwijkt inclusief de vrijval van de voorziening groot onderhoud. Dit verschil lichten we nader toe in de jaarrekening. De geraamde inzet vanuit de reserve rekeningresultaten van € 622.000 is ook ingezet en in het resultaat meegerekend.

De bevindingen van de accountant zijn toegelicht in de carrousel bijeenkomst van 27 juni 2019. Het verslag van bevindingen (accountantscontrole verslag) leggen we voor u ter inzage, zodra we het ontvangen hebben.

In de volgende tabel ziet u de begrote en werkelijke saldi 2018 per programma en in totaal.

Bedragen x € 1.000

Programma	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Rekening	Verschil
	2018 Primair Saldo	2018 VJN Saldo	2018 NJN Saldo	2018 Ultimo Saldo	2018 Saldo	
Inwoner	-31.511	-33.461	-33.455	-33.385	-32.476	-909
Onze buurt	-11.673	-12.422	-13.085	-13.934	-11.798	-2.136
Onze gemeente	-4.692	-4.877	-6.056	-6.056	-5.155	-901
Ons geld	56.695	57.324	57.195	57.202	56.593	609
Overhead	-8.194	-9.282	-8.857	-8.928	-7.844	-1.084
Saldo rekening baten en lasten	626	-2.718	-4.259	-5.101	-679	-4.421
Toevoeging aan reserves	-2.078	-2.778	-4.255	-4.297	-5.979	1.682
Onttrekking aan reserves	2.745	3.838	6.800	7.691	7.031	660
Resultaat rekening baten en lasten	1.293	-1.658	-1.714	-1.706	373	-2.079

Voor een verklaring van de verschillen verwijzen we u naar de samenvatting in de jaarstukken van 2018. Voor meer detail verwijzen wij u naar het onderdeel financiën bij de programma's.

Beoogd effect

De gemeenteraad in staat stellen om de controlerende taak te vervullen.

Argumenten

1.1 Decharge college

Door het vaststellen van de jaarstukken 2018 verleent u decharge aan het college. Dit betekent dat de bestuurders worden ontlast van aansprakelijkheid voor het gevoerde (financiële) beleid.

2.1 € 373.000 toe te voegen aan algemene reserve

De algemene afspraak is dat we een resultaat van een boekjaar toevoegen of onttrekken aan de algemene reserve. Daarom stellen we dan ook voor om het saldo van de jaarrekening van € 373.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

3.1 Budgetoverheveling van € 1.389.000

Het gaat hier om activiteiten die in 2018 geraamd waren, maar nog niet (volledig) zijn uitgevoerd. Deze bedragen zijn al verwerkt in het resultaat 2018.

Tabel: Budgetneutrale overheveling

Bedragen x € 1.000

<u>Dekking uit Reserve lopende projecten</u>	
Interne verzelfstandiging LTP	124
Privacy & informatiebeveiliging	40
LAA/adresonderzoeken	25
Erfgoednet Berg en Dal	15
Publicatie bouw- en milieudossiers website	40
Inrichting Wmo-ruimtes	40
Ondersteuning beweegactiviteiten	100
Preventie en vroegsignalering schuldhulpverlening	76
Onderzoek vrijliggend fietspad Leuth	41
Studie fietspad Markt/Dries	25
Studie fietspad Ooij-Erlecom	20
Studie fietspad 't Zwaantje- Diepen	10
Subsidie verzelfstandiging BVC'12	75
Ontvangplicht bagger A-watergangen	85
Uitvoeringskosten subsidie energiebesparende maatregelen woningen	13
Subsidie energiebesparende maatregelen woningen	68
Subsidie Bevrijdingsmuseum	353
Inburgering	27
Implementatie Omgevingswet	95
Subtotaal	1.272
<u>Dekking uit Algemene reserve</u>	
Harmonisatie Accommodatiebeleid	31
Subtotaal	31
<u>Overigen</u>	
Herberekening Groesbeek-Noord	36
Project 'Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'	50
Subtotaal	86
Totaal	1.389

Kanttekening

Nog geen controleverklaring accountant

Zoals eerder aangegeven is de accountant nog bezig met de controle. De controlewerkzaamheden zijn vertraagd door een latere start van onze accountant en toegenomen gedetailleerdheid van vragen door aangescherpte wet- en regelgeving. Mocht de accountantscontrole leiden tot wijziging van de jaarstukken dan voegen wij een erratum toe aan de jaarrekening en zenden deze tegelijk met de controleverklaring aan u toe.

Inzet reserves

In 2018 is voor € 622.000 onttrokken uit reserve rekeningresultaten om de exploitatie sluitend te krijgen.

Hieronder ziet u een overzicht van het verloop van het saldo van de reserve rekeningresultaten en de algemene reserve (vrij aanwendbaar).

	1-1-2016	1-1-2017	1-1-2018	1-1-2019
Reserve rekeningresultaten	2.426.000	3.117.000	3.117.000	2.495.000
Algemene reserve (vrij aanwendbaar)	10.017.000	9.237.000	9.975.000	11.620.000

Hierbij merken we het volgende op: Het saldo van de Algemene reserve per 1 januari 2019 is het saldo zonder de toevoeging van het saldo van de jaarrekening 2018. Als u conform voorstel besluit, dan is het saldo van Algemene reserve € 373.000 hoger.

Voorziening groot onderhoud gebouwen en wegen

In het positieve saldo van 2018 (€ 373.000) zit een bedrag € 1.820.000 zijnde de vrijval van de onderhoudsvoorzieningen. In het najaar van 2019 komen we met een voorstel over de onderhoudsvoorzieningen op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen. Het bedrag van € 1.820.000 halen we op dat moment uit de algemene reserve.

Financiële onderbouwing

Zie jaarstukken.

Duurzaamheid

We verstrekken de jaarstukken niet op papier. Een papieren versie ligt ter inzage bij de griffie.

Communicatie

Wij plaatsen de jaarstukken op onze portaal programmavan.bergendal.nl.

Aanpak/uitvoering

Nadat u de jaarstukken heeft vastgesteld, sturen wij deze toe aan Gedeputeerde Staten (de provincie Gelderland).

Burgemeester en wethouders van gemeente Berg en Dal

De secretaris,

E.W.J. van der Velde

De burgemeester,

mr. M. Slinkman

Bijlagen digitaal ter inzage

Jaarrekening en Jaarverslag 2018

Bijlage ter inzage griffier

Raadsbesluit

De raad van de gemeente Berg en Dal;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 juni 2019;

overwegende dat:

- in het kader van de gemeentewet de gemeenteraad de jaarstukken 2018 moet vaststellen en dat deze vóór 15 juli a.s. ter goedkeuring moeten zijn verzonden naar de Provincie;
- op grond van naleving van BBV-richtlijnen is in het resultaat een correctie naar aanleiding van de accountantscontrole doorgevoerd voor vrijval van de voorziening groot onderhoud van € 1.820.000;
- het saldo van 2018 van € 373.000 toe te voegen aan de algemene reserve;
- dit besluit onder voorbehoud van de goedkeurende controleverklaring van de accountant genomen wordt;

besluit :

1. De Jaarstukken 2018 vast te stellen met een voordelig resultaat van € 373.000;
2. Het positieve resultaat van € 373.000 toe te voegen aan de algemene reserve;
3. Een bedrag van € 1.389.000 overhevelen naar 2019 (op basis van reeds genomen besluiten dekken we dit bedrag uit de reserve lopende projecten).

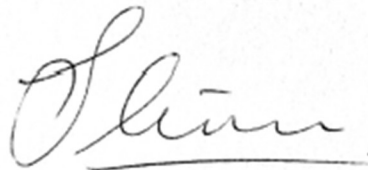
Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 4 juli 2019,

De raadsgriffier,

J.A.M. van Workum

De voorzitter,

mr. M. Slinkman

Overzicht lopende kredieten

Hieronder staat een overzicht van de stand van zaken van de lopende projecten. Een positief bedrag in de kolom 'Restant krediet' betekent dat er nog budget beschikbaar is (voordeel). Een negatief bedrag betekent een kredietoverschrijding (nadeel).

Bedragen x € 1.000

Beschrijving project	Jaar	Afdeling	Totaal Krediet	Besteed tot 2018	Besteed in 2018	Restant krediet	Stavaza	Verklaring afwijking
Herinrichting Hamersveld		OpR	1.664	1.684-	10	10-	Afgerond behalve parkeervoorziening	Zie evaluatienota in raad april 2019
<i>Fietspad Heumensebaan/ Rijlaan</i>		OpR	840	224-	46-	570		
<i>Fietspad Heumensebaan/ Rijlaan, bijdrage Provincie</i>		OpR	200-	-	-	200-		
Totaal Fietspad Heumensebaan/ Rijlaan			640	224-	46-	370	Bestek in concept gereed. Verwachting is dat de BP procedure in juli 2019 is doorlopen. Start uitvoering medio najaar 2019	
<i>Herinrichting winkelcentrum Beek</i>		OpR	1.032	161-	6-	865		
<i>Herinrichting winkelcentrum Beek: bijdrage uit voorziening</i>		OpR	445-	21	4	420-		
Totaal Herinrichting winkelcentrum Beek		OpR	587	140-	2-	445	Moet nog verder worden uitgewerkt	
<i>Fietspad Biesseltsebaan</i>	2017	OpR	950	596-	70-	285		
<i>Fietspad Biesseltsebaan: bijdrage provincie</i>		OpR	475-	314	1-	162-		
Totaal Fietspad Biesseltsebaan			475	282-	70-	123	Bijna afgerond	Het positieve saldo is een gevolg van de beperkte breedte van het fietspad. Daadwerkelijke breedte is 2 meter.

Herinrichting Stekkenberg	2017	OpR	631	4-	201-	427	Nog in uitvoering	Evaluatie 13 juni 2019, zie ook Project Stekkenberg-West en project Stekkenberg boven
Reconstructie-ervanging riolering Hoflaan/Kasteelweg	2015	OpR	817	786-	16-	15	Afgerond	Zie evaluatienota in raad april 2019
Reconstructie riool Parallelweg	2018	OpR	95	-	-	95	Nog starten met voorbereiding	
Herinrichting en rioolvervanging Dries	2014-2016	OpR	724	482-	303-	61-	Afgerond	Evaluatienota volgt
Reconstructie Bernhardlaan/ Beatrixlaan	2016	OpR	425	38-	223-	164	Project is in uitvoering	
Aanpak school-thuis routes	2016	OpR	75	-	17-	58	Vorbereiding gestart	
Reconstructie De Pals	2017	OpR	870	33-	361-	477	In uitvoering	
Reconstructie Ravelstraat	2018	OpR	35	-	15-	20	In uitvoering	
Reconstructie Herwendaalseweg	2017	OpR	1.100	98-	77-	924	In uitvoering	
Kruising Heerbaan- Koenenstraat	2018	OpR	200	6-	135-	59	In uitvoering	
Reconstructie wegen/ riolering Kwakkenberglaan-Kon.Julianalaan	2015-2018	OpR	1.200	6-	135-	1.059	In uitvoering	
Schoolroute Marktplein Grb.- Nijmeegsebaan:voorber.	2018	OpR	50	-	-	50	In voorbereiding	

Vervanging asfaltrijbanen bibeko 2018: uitvoering	2018	OpR	600	-	215-	385	In uitvoering
Reconstructie Pr.Hendrikstraat-Kon.Wilhelminastraat	2018	OpR	67	-	32-	35	In voorbereiding
Vermindering wateroverlast v.d. Veldeweg	2018	OpR	55	-	56-	1-	Afgerond. Administratief afwikkelen
Vermindering wateroverlast kern Beek	2018	OpR	96	-	15-	81	In fase vooronderzoek
Vermindering wateroverlast kern Ubbergen	2018	OpR	24	-	-	24	Moet nog starten
<i>Vermindering wateroverlast kern Breedeweg</i>	<i>2018</i>	<i>OpR</i>	<i>455</i>	<i>-</i>	<i>3-</i>	<i>452</i>	
<i>Subsidie waterschap voor aanpak wateroverlast kern Breedeweg</i>	<i>2018</i>	<i>OpR</i>	<i>188-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>188-</i>	
Totaal Vermindering wateroverlast kern Breedeweg			268	-	3-	264	Onderzoek en gesprekken gaande met Waterschap
Toeristisch Opstappunt (TOP)	2018	OpR	150	-	-	150	Nog op te starten
Vermindering wateroverlast diverse locaties	2018	OpR	100	4-	19-	77	In uitvoering
Mobiliteitsvisie 2018	2018	OpR	1.450	20-	155-	1.275	In uitvoering op diverse punten
Aanpassen Salon- en pakwagenterrein Heuvelland	2018	OpR	45	-	46-	1-	Afgerond. Administratief afwikkelen

Aanleg Groesbeek retentievoorziening Mies	2016	OpR	75	2-	8-	65	Geen verdere uitvoering
Energie-aansluiting markt Groesbeek	2018	OpR	95	-	-	95	In voorbereiding
Upgraden watergang Hulsbeek	2018	OpR	13	-	-	13	Moet nog starten
Adaptieve school: leerpakket/meubilair	2018	Beleid	200	-	-	200	Krediet wordt in 2019 besteed
Investeringsbijdrage herbouw De Ubburch tbv Havo	2018	Beleid	140	-	140-	-	Afgewikkeld in 2018
Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege	2018	Beleid	42	-	-	42	Uitgaaf vindt 2019 plaats
Kulturhus Leuth	2013	Beleid	2.801	2.678-	12-	111	Afgewikkeld in 2018
Verduurzaming gemeentehuis fase 2	2018	OpR	54	-	27-	27	In uitvoering
Aanschaf materieel 2017	2017	OpR	194	118-	50-	26	Afwikkeling in 2019
Aanschaf materieel 2018	2018	OpR	202	-	134-	68	Afwikkeling in 2019
Verbouwing gemeentewerf	2019	OpR	-	-	7-	7-	Krediet van € 275.000 is beschikbaar in 2019.
Kunstgrasveld en veldverlichting BVC'12	2018	Beleid	275	-	-	275	Vervanging is uitgesteld tot 2019
De Lubert totaalkrediet	2016	OpR	625	242-	416-	34-	Afgerond. Administratief afwikkelen

Verduurzamen sporthal Heuvelland	2015	OpR	145	142-	-	3	Afgerond. Administratief afwickelen
De Duffelt sportvloer en vloerpotten	2016	OpR	115	107-	-	8	Afgerond. Administratief afwickelen
DVSG nieuwbouw kleedkamers + renovatie hoofdveld	2018	Beleid	551	-	-	551	Vervanging is uitgesteld tot 2019
Kunstgrasveld Klimop	2018	Beleid	119	-	95-	24	Afgewikkeld in 2018
Renovatie groen Ubbergen	2015	OpR	96	101-	-	5-	Afgerond. Administratief afwickelen.
Herinrichting dorpsweide Groesbeek	2017	OpR	55	60-	1-	6-	Afgerond. Administratief afwickelen.
Bijdrage aanpassing 't Zaalte	2017	Beleid	256	11-	-	245	Medio 2019 is de aanpassing gerealiseerd
Investeringsbijdrage Vriendenkring Leuth	2018	Beleid	115	-	115-	-	Afgewikkeld in 2018
Voorzieningshart Op de Heuvel: inrichting	2014	Beleid	185	145-	5-	36	Restantkrediet wordt voorlopig beschikbaar gehouden voor aanschaf van aanvullende inventaris

<i>Stekkenberg-West</i>	2010	OpR	4.013	3.563-	154-	296	
<i>Stekkenberg-West, bijdrage Oosterpoort</i>	2010	OpR	644-	1.568	-	925	
Totaal Stekkenberg-West			3.370	1.995-	154-	1.221	
Rioolrenovatie (relining) Groesbeek Zuid	2017/2018	OpR	150	-	-	150	Grotendeels afgerond Nog op te starten
Afkoppelen terrein woonwagenkamp Nw.Drulseweg	2017	OpR	83	-	-	83	Nog op te starten
Persleiding gemaal Andreaslaan	2017	OpR	80	-	0-	80	In voorbereiding
Vervanging riool Pr.Mauritsstraat	2017	OpR	290	-	-	290	In voorbereiding
Vervanging persleiding Morgenstraat	2017	OpR	45	13-	-	32	Afgerond. Administratief afwickelen Bleek veel minder werk dan begroot
Reconstructie Vissenbuurt Ooij: voorbereiding	2017	OpR	60	-	-	60	Wacht op centrumvisie Ooij
Reconstructie Merelstraat Beek	2018	OpR	182	15-	171-	3-	Nagenoeg afgerond
Reconstructie Nassaustraat, Pr.W.Alexandstraat Ooij	2017/2018	OpR	1.074	-	29-	1.045	In voorbereiding
Vervanging riool Esdoornstraat	2017	OpR	185	13-	24-	148	In uitvoering
Verbetermaatregelen Groesbeek Noord:voorber.	2018	OpR	16	-	-	16	Wacht op BRP Groesbeek Noord

Vervanging riool Hobbemaweg	2018	OpR	55	-	2-	53	In voorbereiding	
Vervanging riool Mooksestraat Groesbeek	2018	OpR	350	-	31-	319	In voorbereiding	
Vervanging riool Binnenveld Grb.: voorber.	2018	OpR	35	-	9-	26	In voorbereiding	
Rioolvervanging Hezelstraat Ooij	2018	OpR	20	-	25-	5-	Afgerond. Administratief afwickelen	
Vervanging riolering Bosweg Berg en Dal	2018	OpR	45	-	-	45	In uitvoering	
Vervangen M+E gemalen diverse locaties 2017	2017	OpR	50	47-	11-	8-	Afgerond. Administratief afwickelen	
Aanpassing rioolgemaal Holthurnsche Hof (uitv.)	2017	OpR	25	20-	16-	11-	Afgerond. Administratief afwickelen	
Vervangen div.gemalen div locaties 2018	2018	OpR	65	-	80-	15-	Afgerond. Administratief afwickelen	Sommige gemalen zijn iets duurder uitgevallen
Aanleg helofytenfilters/Groene berging Nielingen- Tichelhoven	2010	OpR	535	55-	51	530	Afgerond. Administratief afwickelen	Evaluatie nota volgt
<i>Waterplan Groesbeek</i>	<i>2010-2013</i>	<i>OpR</i>	<i>1.621</i>	<i>1.672-</i>	<i>61-</i>	<i>112-</i>		
<i>Waterplan Groesbeek, ontvangen subsidie</i>	<i>2010-2013</i>	<i>OpR</i>	<i>536-</i>	<i>502</i>	<i>60</i>	<i>26</i>		
Totaal Waterplan Groesbeek			1.085	1.171-	1-	86-	Afgerond. Administratief afwickelen	

Aanpassing riool Lage Horst	2013	OpR	186	193-	21-	28-	Afgerond. Administratief afwikkelen	
Rioolrenovatie (relinen) diverse locaties		OpR	1.015	755-	41-	218	Afgerond. Administratief afwikkelen	Evaluatienota in raad april
Aanleg riolering Vlietberg		OpR	502	693-	6-	197-	Afgerond. Administratief afwikkelen	Evaluatienota in raad april
Verbetermaatreg.Mies, Groesbeek-Zuid	2015	OpR	116	121-	0-	5-	Afgerond. Administratief afwikkelen	
<i>Verbetering riolering Werkenrode</i>	<i>2015</i>	<i>OpR</i>	<i>125</i>	<i>20-</i>	<i>1-</i>	<i>104</i>		
<i>Riolering Werkenrode, bijdrage van derden</i>	<i>2015</i>	<i>OpR</i>	<i>63-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>63-</i>		
Totaal Verbetering riolering Werkenrode			63	20-	1-	41	In voorbereiding	
Rioolvervanging Dennenstraat(Pals)			130	-	168-	38-	In uitvoering	
Reconstructie Houtlaan	2015	OpR	605	481-	-	124	Afgerond. Administratief afwikkelen	Evaluatienota in raad april
Vervangen + afkoppelen riolering Stekkenberg boven	2016-2017	OpR	649	112-	859-	322-	Afgerond. Administratief afwikkelen	Evaluatie 13 juni 2019, zie ook Project Herinrichting Stekkenberg en project Stekkenberg-West
Relinen riool Groesbeek Zuid	2016	OpR	8	-	-	8	In voorbereiding	
Vervanging riolering (deel) Molenweg	2016	OpR	61	75-	-	14-	Afgerond. Administratief afwikkelen	Evaluatienota in raad april
Persleiding gemaal Andreaslaan	2016	OpR	10	-	-	10	Nog op te starten	
Vervanging riolering Ravensberg	2017	OpR	340	40-	315-	15-	In uitvoering	

Toelichting financiële begrippen

Begrip	Omschrijving
Activeren	Als iets langere tijd mee gaat en een bepaalde waarde heeft wordt het gezien als een langlopende bezitting op de balans (langer dan 1 jaar). We moeten het dan activeren. We activeren volgens de verwachte levensduur (afschrijvingstermijn.)
Afschrijvingen	Omdat bedrijfsmiddelen meerdere jaren mee gaan moeten de aanschafkosten over meerdere jaren verspreid worden. Dit noemen we afschrijven. Van te voren zijn voor deze middelen afschrijvingstermijnen vastgelegd. Dit geeft aan in hoeveel jaar we een bedrijfsmiddel afschrijven.
Algemene uitkering	Iedere gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk uit het Gemeentefonds. Dit is de algemene uitkering. De gemeente mag zelf bepalen waar ze het geld aan uitgeeft.
Algemene reserve	Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.
Baten en lasten	Baten zijn inkomsten. Lasten zijn uitgaven. Het gaat hier om de inkomsten en uitgaven van het jaar waarin het product gebruikt wordt. Als het geld in een ander jaar ontvangen of betaald wordt, dan wordt het bedrag bij het jaar van gebruik gerekend.
BCF	Afkorting voor BTW-Compensatiefonds. Gemeenten kunnen een deel van de BTW die zij betaald hebben terugvragen. Het Rijk betaalt dit geld aan de gemeente uit het BTW-Compensatiefonds.
Bedrijfsvoering	De wijze waarop de gemeente is georganiseerd en wordt aangestuurd.
Begroting	Een overzicht van alle verwachte inkomsten en uitgaven van een (toekomstig) jaar.
Begrotingswijziging	Een besluit van de Raad om de vastgestelde begroting te veranderen.
Beleidsindicatoren	Niet-financiële informatie om makkelijk een inschatting te maken van de resultaten van de beleidskeuzes.
Bestemmingsreserve	Wanneer al bekend is waarvoor een reserve wordt gebruikt, spreken we van een bestemmingsreserve.
Boekwaarde	De daadwerkelijke waarde van de bedragen die op de balans zijn opgenomen.
Dividend	Winstuitkering van een onderneming aan haar aandeelhouders.
Doeluitkering	De gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk. De gemeente moet dit geld gebruiken voor taken die bepaald zijn door het Rijk.
Dotatie	Ander woord voor toevoeging. Gebruiken we meestal als we het hebben over de toevoeging aan een voorziening.
Eigen vermogen	Alle bezittingen zonder de schulden.

EMU-saldo	Het verschil tussen inkomsten en uitgaven.
Exploitatie	Overzicht van lasten en baten van een project of een gemeentelijke dienst.
Financiering	Het beleid van de gemeente over geld en de risico's die hierbij horen.
Gemeentebrede aspecten	Sommige onderwerpen staan in een aparte paragraaf. Deze onderwerpen horen niet specifiek bij één programma. De onderwerpen zijn: Risico's en weerstandsvermogen, financiering, lokale heffingen, verbonden partijen, onderhoud van kapitaalgoederen, grondbeleid.
Gemeentefonds	Iedere gemeente krijgt geld van het Rijk. Dit geld wordt betaald uit een spaarpot die het gemeentefonds genoemd wordt.
Grondbeleid	Een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen uit te voeren.
Incidenteel geld	Geld dat bestemd is voor één jaar.
Index	Het aanpassen van de geldbedrag aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft.
Inflatie	Stijging van het algemene prijspeil in de economie
Investeringsplan	Een overzicht van de geplande investeringen. Investeringen zijn uitgaven om kapitaalgoederen aan te schaffen.
ISV	Afkorting voor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Gemeenten kunnen één keer in de vijf jaar geld vragen om de plaatselijke omgeving te verbeteren. Zoals verbeteringen voor wonen, ruimte en milieu.
Kapitaalgoederen	Wegen, bruggen, kades/steigers, riolering, water, groen, gebouwen, materieel, verkeersregelininstallaties, openbare verlichting, machines en apparaten in eigendom van de gemeente.
Kortlopende schulden	Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.
Langlopende schulden	Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.
Leges	Een betaling aan de gemeente voor het afnemen van een gemeentelijke dienst of product
Liquiditeit	Geeft aan of een bedrijf aan zijn lopende betalingsverplichting kan voldoen.
Lokale heffingen	Belastingen die aan de gemeente betaald moeten worden. Bijvoorbeeld: afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting.
Prognose	Voorspelling van een te verwachten resultaat of vermoedelijke uitkomst.
Programma	Verzameling van beleidsterreinen waarbinnen te bereiken doelen, resultaten en te verrichten activiteiten in samenhang met de kosten en opbrengsten zijn geformuleerd.

Reserve	Reserves zijn een onderdeel van het eigen vermogen. Reserves zijn vrij te besteden. Dit wil zeggen dat tot het moment van besteding er voor gekozen kan worden om de reserve op te heffen en in te zetten voor een ander doel.
Resultaat	Het verschil tussen baten en lasten
Retributie	Een belasting betalen aan de gemeente voor een dienst die zij voor inwoners uitvoeren. Bijvoorbeeld het aanvragen van een paspoort.
Risico register	Lijst met alle bekende risico's. Ook staat daar in wat de kans is dat deze risico's optreden, de oorzaak, de gevolgen en de beheersmaatregel.
Risico's en weerstandsvermogen	Risico: de kans op een financiële tegenslag. Weerstandsvermogen: de mate waarin de gemeente onverwachte kosten op kan vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de taken van de gemeente.
Schuldquote	Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen.
Structureel geld	Geld dat bestemd is voor meerdere jaren.
Subsidieplafond	Overzicht van het maximale aan subsidies die het College wil verstrekken na akkoord van de Gemeenteraad.
Overhead	Indirecte kosten gericht op sturing en ondersteuning van de gemeentelijke organisatie.
Treasury	Beheren van het geld van de gemeente.
Vaste activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor langer dan een jaar is vastgelegd (bijv. gebouwen).
Verordening	Een document met vastgelegde regels.
Vlottende activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor korter dan een jaar is vastgelegd.
Voorzieningen	Een boekhoudkundige rekening waar periodiek geld op wordt gezet om dit in de toekomst te gebruiken voor het doel waarvoor de voorziening is opgezet. Bijvoorbeeld voor groot onderhoud aan gebouwen.
Vordering	Iets opeisen van iets of iemand. Uitzetting met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.
Vreemd Vermogen	Alle verplichtingen en schulden.

Toelichting afkortingen

Afkorting	Omschrijving
3 O's	Onvoorzien, Onvermijdelijk (of Onontkoombaar), Onuitstelbaar
AED	Automatische Externe Defibrillator
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOW	Algemene OuderdomsWet
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARN	Afvalverwerking Regio Nijmegen
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BCF	BTW CompensatieFonds
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BHBD	Samenwerkingsverband Beuningen, Heumen, Berg en Dal
BIBOB	Wet Bevordering Integriteits Beoordelingen door Openbaar Bestuur
BIZ	Bedrijven Investerings Zone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon OpsporingsAmbtenaar
BOV	Bestuurlijke Overeenkomsten Verstedelijking
BRN	Begrotingsrichtlijnen Regio Nijmegen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BVO DRAN	Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
CCB	Contact Centrum Berg en Dal
CISO	Chief Information Security Officer
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid
CPB	Centraal PlanBureau
DAR	Dienst Afvalstoffen en Reiniging
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DNB	De Nederlandse Bank
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
EMU	Economische en Monetaire Unie

FG	Functionaris Gegevensbeheer
FMP	Financieel MeerjarenPerspectief
Fte	Fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Basis Administratie
GBS	Gebouw Beheers Systeem
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GR	Gemeenschappelijk Regeling
GREX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan
GS	Gedeputeerde Staten
GW	Gemeentewet
HALT	Het ALTERNatief : Preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit
HRM	Human Resource Management
HR21	functiewaarderingssysteem voor gemeenten
I&A	Informatisering & Automatisering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IBO	Instituut Bijzonder Onderzoek
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatie technologie
IEGG	In Exploitatie Genomen Gronden
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkløze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IRvN	ICT Rijk van Nijmegen
ISO	Information Security Officer
IV3	Informatie Voor Derden
KCA	Klein Chemisch Afval
KRW	Kader Richtlijn Water
KTO	Klant Tevredenheid Onderzoek
KvK	Kamer van Koophandel
LOP	Landschaps Ontwikkelings Plan
MARN	Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
MIP	Meerjaren InvesteringsPlan
MGR	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
MKB	Midden- en kleinbedrijf
OBGZ	Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid
ODRN	OmgevingsDienst Regio Nijmegen
OGGZ	Openbare Geestelijke GezondheidsZorg
OM	Openbaar Ministerie
OR	Ondernemingsraad

OZB	Onroerend Zaak Belasting
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
Pfo	Portefeuillehouderoverleg
PGB	Persoonsgebonden Budget
PM	Pro Memorie
PW	Participatiewet
RBT-KAN	Regionaal Bureau voor Toerisme – Knooppunt Arnhem Nijmegen
RDW	RijksDienst voor Wegverkeer
RIE	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RO	(wet) Ruimtelijke Ordening
ROB	Regionaal OndersteuningsBureau
RPB	Regionaal Programma Bedrijventerrein
RUD	Regionale uitvoeringsdiensten
RvN@	Beweging die ondernemers, overheden en onderwijsinstelling bij elkaar brengt
Sisa	Single information single audit
SMV	Sociaal Maatschappelijke Visie
STER	Stichting Toerisme En Recreatie
SVB	Sociale Verzekerings Bank
TOP	Toeristisch Opstap Punt
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
VCP	VerkeersCirculatiePlan
VJN	VoorJaarsNota
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	VeiligheidsRegio Gelderland-Zuid
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VTU	Vorbereiding Toezicht en Uitvoering
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WABO	Wet Algemene Bepaling omgevingsrecht
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
Wet BUIG	Wet Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
Wet FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
WI	Wet Inburgering
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOR	Wet op de Ondernemingsraden
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
ZLTO	Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie
ZZP	Zelfstandigen Zonder Personeel